

Въ Кулишѣ на Централния Затворъ

ВЪЗМЕШНИКЪ АЛЕКСЪ ПАНТУДИ
Смѣна на алашкото макуство

Пантуди каберетъ артистъ. Богата фабрика
въ Кулишѣ. Караванъ-хубовата унтерка.
Пантуди става професоръ въ алашкото школа.
Пестериджи, туфаджи, оенъ-кириччи, исп-
гърджин, мопъ-анриччи. Нагледни уроци на
Искърския плажъ и предъ Генералната банка.

13,95 лв.

ТЕОФАН КЕРЕЗОВ

1936/37

В КУЛИШЕ НА ЦЕНТРАЛНИЯ ЗАТВОР

издателство "Планета-7"

Университетско издателство "Св. Климент Охридски"

10.
 11.
 12.
 13.
 14.
 15.
 16.
 17.
 18.
 19.
 20.
 21.
 22.
 23.
 24.
 25.
 26.
 27.
 28.
 29.
 30.
 31.
 32.
 33.
 34.
 35.
 36.
 37.
 38.
 39.
 40.
 41.
 42.
 43.
 44.
 45.
 46.
 47.
 48.
 49.
 50.
 51.
 52.
 53.
 54.
 55.
 56.
 57.
 58.
 59.
 60.
 61.
 62.
 63.
 64.
 65.
 66.
 67.
 68.
 69.
 70.
 71.
 72.
 73.
 74.
 75.
 76.
 77.
 78.
 79.
 80.
 81.
 82.
 83.
 84.
 85.
 86.
 87.
 88.
 89.
 90.
 91.
 92.
 93.
 94.
 95.
 96.
 97.
 98.
 99.
 100.

П
 П-
 Р
 Н-
 На
 Н-
 На
 ез
 а-
 ЪС
 О-

1

9 697
Стефан Керезов

В КИЛИИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИЯ ЗАТВОР

Подбор и издание
Диана Димих
Станко Михайлов

Редактор Диана Димих
Художник на корицата Красимир Андреев
Художник-редактор Борис Драголов
Технически редактор Катя Шокова
Коректор Екатерина Стоянова

Формат 60X84/16. Трето издание. Печ. к. 20. Изд. к. 18,66
Цена 13.90 лв.

Издателство "Планета — 7"
Университетско издателство "Св. Климент Охридски"

9 697 928 8
© Диана Димих — предговор
© Издателство "Планета — 7"
© Университетско издателство "Св. Климент Охридски"
c/o Jusuator, Sofia

ИЗКУПЛЕНИЕ ИЛИ...?

Още в ранното си детство чувах думите затвор, интерниране, Белене, провизиями с озъртане. И сигурно от шушуканията, но най-вече като последица от близкия пример с дядо ми Могоду преминал през лагери, преследване и безработица само защото завършил Американския колеж, а не всичко отгоре е и дълбоко религиозен, а съзнанието ми тогава си бе изградил представата че затворът е място за невинни. Може би затова (заедно с какви такива предначертания) самотното ми детство не вървяло не с буйни игри, а с самозабравата на въображението — измислени сади на приключения, саможертва и спасяване на несправедливо осъдени, които даже не узнаваха кой ги е измислил през малкото прозорче — е останал вместо тях в затвора, за да заблудя възгледите. Още не знаех да четя, не бях и турска или Яска Вълчица, но 50-те години на Българска власт под доннахъ филмът ми с обрлите на беззащитни, но непреклонни турска гърла, хвърлени в мрака на килиите. По-късно след войната до ми по приключенията и криминалната литература. Но след много поколения са преминали като зоме престъпни, като зоме не на страниците в килера, а нощ до себита или с фантомна история, скрито от загрижените родители откъс. Това — неслучайно — била, не жива, а дават подмисля, а въображението. По-късно редни световноизвестни романи са стандартизирано отговори на събития и личности или на 5 реда от статията, която не е никарска дронка. Сигурно затова документите в затвора са лича и досега е неподправеният и ефикас факт — от своя собствената измислица.

Точно тази истинност, понякога злогична и необичайна, но всъщност дълбоко произтичаща от човешките характери и обстоятелства, ме накара една нощ преди години да осмисля над килиите и лъхаци на зимник страници на книгата "В килиите на централния затвор" от Стефан Керезов. Необичайното ежедневие на осъдените, техният бит и занимания, дори черната магия зад високите затворнически зидове са една прелюдия към центъра на повествованието — нашумелите престъпления в България през 20-те години. Изпълненият с внезапни обрати живот на най-характерните фигури сред престъпния свят привлича читателите със своята достоверност. От това любопитно четиво човек трудно мо-

же да се откъсне, имайки предвид, че единствената авторова измислица е известната доза белетризация на образите и обстановката. Самите факти са правдиви, носят дъха на живия живот и приковават интереса към пружините на престъпленията. Като в безкраен лабиринт читателят открива тайните на знаменития апаши Пантуди и големия атентатор Антон Прудкин, потръпва пред жестоката красавица Лина и любовната трагедия на русенската ученичка, съчувства на младия мюсюлмански проповедник, предизвикан към убийство в отбрана на семейната чест, долавя нови щрихи от атентата в черквата "Света Неделя" през 1925 г. и от обира на мина "Плакалница".

Стефан Кerezов е посветил специален раздел от книгата си на големите политически процеси от онова време. "Коя е Соня? Новородено зад решетките!" — тези разпалващи любопитството решавки отвеждат към съдбата на небезизвестната комунистическа деятелка Цола Драгойчева, а по-нататък и към други нейни съпартийци, за които могат да се научат любопитни подробности. Но тъй като през изминалите десетилетия достатъчно дебелите томове се изписаха за комунистическото движение, част от живо-тоописанията на политически затворници не са включени в това съкратено издание.

За сметка на тези по-бледи разкази читателят ще проследи перипетии на редица чудовишни престъпления, умели конспирации и контрабанда за милиони, заплетени от истински криминални дарования. В духа на времето и на жанра сполучлив образ на беззаконното създават интригуващите истории за заклания мъртвец, зловещата роля на жената, могъществото на виното, смъртоносния юмрук, бягството на Пецо Прангаджията и др. Хлъзгавият път от леки към най-тежки престъпления за заличаване на следите, както и внимателното изследване на податливата на страха, иначе безскрупулна природа на престъпника, са предмет на авторския разказ за обира в къщата на Лулчев — деен член от Бялото братство на дъновистите. В тази книга наред със закоравелите асоциални типове са описани и редица затворници, доказали до греха в защита на достойнството и честта. Чрез тяхната съдба читателят ще се замисли върху житейското морално правило, залегнало в тайнството на църковната изповед: ако съдим по фактите, без да знаем подбудите, ще ни се открие само тогавашната истина.

Уменият психологически портрет, анализът на поведението и характера на героя, интригуващите събития от живота на професионалните престъпници или на инцидентно прекрачилите законни обществени граждани, довчера порядъчни хора — този конт-

ломерат от творческо вникване в авантюрата на реалността привлича читателя с неподозиран магнетизъм. И все пак тази книга не е типично криминално четиво, макар да притежава повечето отличителни характеристики на жанра. Авторът пристъпва към суровия жизнен материал не само като творец, но и като социолог, без обаче да налага тона на суха научна трактовка. Неговите оценки, поднесени ненаатрапливо и естествено произтичащи от логиката на събитията, обогатяват представата ни за разглежданата епоха и зависимостта между обществения климат и развитието на личността. При целия си стремеж да води разказа обективно Стефан Кerezов не може да излезе от интонацията на благосклонност и симпатии към описваните обитатели на затвора. Дори и когато ги осъжда, той прави това с разбиране и фин усет за сложността на човешкото устройство. Според него угризенията на съвестта или мъчителното очакване (понякога с години) на изпълнението на смъртната присъда напълно изкупуват извършените престъпления. Съвременният читател ще срещне и позабравения, целенасочено охуляван от соцреализма романтично-сентиментален белетристичен подход, който прелива жизненост и човещина в повествованието. От неговото преплитане с присъщите на криминалната литература действена насоченост, кратко, стегнато описание и динамична фраза се ражда онова съгъстване на напрежението, което приятно дразни въображението и изостря любопитството на читателя. Все пак, какъвто и път да намери за осъществяването на замисъла, авторът е твърде улеснен от своята тема, която сама по себе си е творческа находка. Така че независимо от начина на интерпретиране на голия факт Стефан Кerezов на всяка стъпка получава от сюжета си-избранник най-ценния подарък — заплетения възел на интригата, стегнат от самата действителност. Не е нужна специална изобретателност, за да се поддържа буден читателският интерес — трябва само умело да се извади вкусната ядка от скритите гънки на костеливата черупка, каквато представлява темата за престъпността. И в това е майсторството на автора — да разкрие непокътнатата свежест на действителния случай, шлифовайки с тънък вкус само онези места, където се преливат цветовете, и по този начин да изостри контраста на багрите и богатството на вътрешната нюансировка в човешката психика.

Сега, когато си припомням отново забавните страници от лекциите на Пантуди и Сандо Щърбия пред новациите в школата за усъвършенстване на апашкото изкуство, като пропускам още веднъж през съзнанието си образите на привлекателни, интелигентни и нелишени от благородство обаятелни мошеници, едва ли не

с носталгия се замислям за онези години, когато в двадесетте и два български затвора са излежавали присъди около седем хиляди мъже и жени. Сигурно и читателят ще се съгласи, че дори и най-тежките престъпления, описани в тази книга, днес изглеждат като покълнали от невинното детство на злото. Онова зло, което след време жестоко преживяваше с тояга невинни хора и хвърляше трупове им за храна на прасетата. Кое то без присъда оскатяваше хиляди човешки съдби и със съзнание за непогрешимост и некажуемост можеше по земите ни семейни драми и лични трагедии. И всичко това — под демагогското прикритие на лозунга за прочистване на обществото от жулигани, за превъзпитаване на "народни врагове" и премахване на "остатъците от буржоазното минало". Десетилетия в това "най-хуманно" общество не се чуваше и дума за престъпления (освен плашилото на "идеологическата диверсия"), вестниците нямаха криминална хроника, а кражбата официално се наричаше присвояване, безчовечният побой — нанасяне на телесна повреда, вандалският обир — посегателство върху чуждата собственост, и др. Подобни благовидни заместители на суровата истина помисляха само за загниването на изврата тайно от очите на обществото. Затова, без да сме ларветни с пионерско чистосърдечие във внушаваната ни легенда за "вина правда и вечен обич" в нашия "мирен свят", след разбулването на тоталитарните потайности изведнъж ни стресна истината за ширещата се престъпност, за излечените в занаята малолетни обирджии, за алкохолизма, наркоманията и с нищо неоправданата агресивност край нас. Струпаха ни се наведнъж и организираната престъпност, и кожодержката спекула, и безсилието на бедната ни полиция с нейните меквичи без бензин. Почувствахме се на працела, незащитени и ограбени от десетилетните лъжи, отгоре на това доказващи от инфлацията и атаката на беззаконие. И захапахме в страх да оковаваме домовете си с вериги, решетки и алармени системи. Сякаш желязната завеса, която доскоро делеше света, сега я разсякохме на парчета и я вградахме помежду си — да се скрием от самите себе си, щом досега сме стояли с глава в пясъка като пустинни птици. Това ли е възмездие на закъснялото разкриване на истината — да ни затрупват камарите от пренебрегвани закономерности, да ни смъди в очите от пясъчинките на незнанието? И докато изринем сгурната от пътя си, безжалостно да ни пари и жули по петите?

Сещам се за една от бабините истории, които залъгваха лъжича подир лъжича злоядото ми детство. Един пазарен ден джебчия опразнил портфейла на някакъв мъж. В една от преградите открил цветен балон. Жегнало го, че ще лиши от радост едно дет-

ско сърце (кога ли някога на него са му подарявали играчки!) и се втурнал сред сергиите да настигне бащата. Опитал незабелязано да върне балончето в чуждия джоб, но ръцете му треперели и го заловили на място... Баба не тълкуваше случката, оставяше ме сама да се оправям из лабиринта на чувствата. Точно такъв дух витае и в книгата на Стефан Керезов — сякаш сме потопени в атмосферата от филмите на Радж Капур "Бродяга" и "Господин 420". Колко различно от варварските погроми в детските градини у нас, в края на XX век!

А днес единственият изход е да съградим нормално цивилизовано общество и законност. Дотогава не ни остава нищо друго освен да четем в старите книги за човечността на престъпниците от времето на невинното детство на злото...

ДИАНА ДИМИХ
София, юли 1991 г.

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

ЖИВОТЪТ В ЦЕНТРАЛНИЯ ЗАТВОР

ЖИВАТА ГРОБНИЦА

Централният затвор е построен преди 20 години от д-р Н. Геннадиев — тогавашен министър на правосъдието. По-късно, (през голямата война* д-р Геннадиев, обвинен по Деклозиеровата афера** лежаш в този затвор и има удоволствието да вкуси лично от неговите прелести.

В затвора има 250 тъмни килии, които са 2,50 м широки, 3 м дълги и 2,75 м високи. Те са строени за един, най-много за двама души; но от известно време числото на арестантите в централния затвор се движи между 1000—1200 души и затова във всяка килия лежат най-малко по трима затворници, а има повече от 100 килии, в които се търкалят при една невъзможна обстановка по 4—5—6 човека.

Централният затвор със своите мрачни и тесни килии, със своя суров казармен режим, с тежкия си въздух, голямата влага и слаба храна представлява една истинска гробница.

Ония, които ви уверяват, че в затвора се прекарвало леко, дори приятно — ви лъжат.

Най-старият затворник, Пецо Прангаджията, може да ви изреди много имена на арестанти, които след десетина излежани години умират или в затвора, или веднага след излизането си от него.

* Първата световна война — бел. ред.

** Деклозиерова афера — опит на Съглашението след избухването на Първата световна война да привлече България на своя страна чрез незаконна търговска сделка, осъществена от френския капиталист Деклозиер. Аферата бива разкрита и участниците осъдени на затвор, което било изгодно за прогерманските среди в България — бел. ред.

Има затворници, които са постъпили преди години като деца — млади, весели, безгрижни; те не са мислили нито за престъплението си, нито за наказанието си, а сега са станали старци с побелели глави, с мрачни и скръбни лица и изсушени, прегърбени тела.

През приемните дни близките на затворниците имат право да им донасят храна. Тя се поема от тъмничните ключари и потъва в хладния зандан. Жените и майките на затворниците се връщат с много тягостно чувство, защото затворът им напомня за гробищата.

Както там на задушница жените носят жито и не знаят кой и кога яде донесеното, така и тук те не виждат никога къде отива донесената храна и кой я яде. Вътре живеят хора, които не са нито с умрелите умрели, нито с живите живи.

Охраната

Целният затвор е обиколен с дебели и високи зидове, по четирите къшета на които има кули за часовите.

Нощно време в двора се пускат 12 зли полицейски кучета — вълча порода, които биха разкъсали всеки арестант, що би дръзнал да се появи вечерно време на двора. Освен това караулната служба е вече организирана така здраво, че бягството от затвора е почти невъзможно.

Туберкулозата

се шири масово в затвора. Оня, който дойде с болни или предразположени към заболяване от охтика гърди, е обречен на сигурна смърт. Няма сила, която би могла да го спаси от смъртта.

Един италиански лекар извърши над затворниците пиркетизиране* с туберкулин и получи страшни резултати.

Храната е слаба и убийствено еднообразна. Закуска не се дава никога, а всички вечери без изключение са постни: някаква чорба от картофи, зеле, леща или пиперки с евтино слънчогледово масло.

* Инжекции, които служат само за разпознаване на туберкулозата. Наричат се така по името на професор Пирке.

За тази слаба храна, разбира се, не е виновна затворническата управа, ръцете на която са свързани с една точно определена разкладка.

Хлябът е добър. Предприемачите, които смятат затворниците за някакъв безсловесен добитък, намират за нужно обикновено да дават най-долнокачествени продукти, но това мъчно им се удава, защото контролът се упражнява от самите арестанти.

На този хляб, който единствен поддържа силите на затворниците, някои ревниви пазители на държавното съкровище завидяха и на няколко пъти обръщаха внимание комуто трябва чрез пресата да се замени с долнокачествен, понеже имало стопанска криза. Благодарение обаче на самоотвержената намеса на прокурора при Софийския окръжен затвор, под чие то ведомство се намира централният затвор, това не им се удаде.

Интелигентни и прости затворници

Няма никакво съмнение, че този режим се понася от разните арестанти различно.

Има апашки, които не са виждали никогато в живота си такава храна като затворническата. Мнозина от тях не са и подозирали по-рано, че съществува на света такъв хубав живот, такъв приятен клуб от весели, безгрижни и всезнаещи другари. Мнозина от тях дори вършат съзнателно престъпления, за да се избавят от несправнено по-несносния живот на воля. На свобода те са прекорвали в крайна мизерия и унижения, не са си дояждали никогато, работели са на своите господари като роби от тъмни зори до тъмни вечери, не са имали своето място в обществото. А тук те изведнъж влизат в средата на интелигентни, умни, изкусни хора, често пъти и на бивши министри.

Преди две години попаднал в затвора случайно един бездомник, който нямал никакви близки. Извършил някаква дребна кражба. Един ден неочаквано му съобщили, че присъдата му е излежана и той трябва да си върви.

Вън била страшна снежна виелица, а той нямал никого на света.

И заплакал. Мъчно му било за затвора.

— Къде ще сия довечера? — вайкал се той.

Тъмничарят надзирател се съжалил и го оставил да преспи, но на другия ден го изпъдили, защото никой няма право да държи

българските граждани в затвора без присъда или съдебно постановление.

Но ето друг затворник: интелигентен, амбициозен, честолюбив. Още от първите дни на своя затворнически живот той започва да съхне, да се топи като свещ. За един образован човек с будна съвест, развит ум и тънко чувствително сърце затворът е равносителен на смъртно наказание. Само съзнанието за позора, който си навлича с една присъда, и угризението на собствената му съвест ще го убие преди всякакви наказания. Той самичък се осъжда за престъплението си по-немилостиво, по-безжалостно и от най-тежкия закон.

А съдът счита за дълг да върши тъкмо обратното. Колкото е по-интелигентен обвиняемият, толкова по-голямо наказание му се налага. И в затвора вие можете да наблюдавате твърде интересни случаи:

Има един арестант, който убил жена си и дъщеря си, защото излял без негово разрешение купена от него диня. Той се разярил и закрал и двете като ярета. Осъдили го само на 5 години затвор.

Друг пък живеел в Лозенец. Той се дразнел много, когато се връщал вкъщи и не заварвал жена си.

Един ден на обяд пак не я намерил дома. След половин час той я видял, че влиза вкъщи с шапка, но минавайки през коридора, скрила шапката в един долап.

— Къде беше? — я запитал той.

— У еди коя си комшийка.

— Лъжеш! — отвърнал мъжът. — Ако беше там, нямаше да туряш шапка!

— Без шапка бях! — упорствала жената.

Мъжът извадил един нож и я убил. Съдът го осъдил само на една и половина години затвор, защото бил прост и убил в раздразнено състояние.

Страшното колело

Първото нещо, което ще види новият арестант в затвора, е така нареченото колело.

Вътрешното устройство на централния затвор е такова, че коридорите от всички страни се събират радиално в центъра на зданието и образуват едно празно колело с диаметър 12 метра и дълбочина 22 метра. Това колело с платформите на всичките си етажи може да побере повече от 2000 души. Между другите цели то

служи и за самоекзекутива. Когато на някой затворник му дотегне животът, той се изкачва на четвъртия етаж на колелото и от тази главолемна височина се хвърля надолу върху цимента.

Смъртта е сигурна.

В затвора има няколко организирани работилници, дето арестантите работят и получават заплати. На първо място стои дърводелската работилница. В нея работят най-страшните убийци, но които в същото време са много изкусни майстори; те изработват много красиви, здрави и художествени мебели.

После идат печатницата, картонажната, книговезницата, трикотажната работилница, фурната, обушарната, шивалната и т.н.

Онези арестанти, които работят, освен че получават заплата, но и всеки ден им пишат по едно кръстче. Това кръстче означава, че с всеки работен ден наказанието му се намалява с половин ден. Ако например затворникът има присъда 3 години, след две години ще бъде пуснат на свобода, ако работи.

Разбира се, че затворът със своята прочута килийна система и насилствена работа не може да постигне никакви възпитателни цели. Той развива у арестанта още по-порочни наклонности: омраза към общество и държава, жажда към забранените наслади и страшно лекомислие. Идва в затвора човек непорочен в душата си и неопитен в престъпленията. Извършил престъпление съвсем случайно или от немай-къде. В затвора се среща с опитни катили, които му посочват грешките и го насочват към по-доходни и по-безопасни престъпления. И така той щом мине през школата на своите професори, става опитен и неуловим хайдук. Затворът изсмуква най-жизнените сили на човека, нервира и отслабва душата му и го превръща в една нравствено изсъхнала мумия, негодна за никаква творческа и полезна дейност.

Тежките присъди свършват за простите хора с неминуем развод. И интересно е да се наблюдава с какво чудно примирение посрещат те и този нов удар.

— Тя е млада жена! — казват те. — Десет—дванадесет—петнадесет години не би могла да живее без мъж.

Един ден дойде в затвора жената на един емигрант, осъден на 15 години затвор. Тя беше дошла да се видят, преди да се ожени за новия си мъж, и да му донесе дрехи и храна. Директорът на затвора позволи свиждането да стане в кабинета му. Те се прегърнаха и така плакаха двамата няколко минути. Те смятаха, че една сила, по-могъща от тяхната воля и чувства, ги разделя. Той даде някои наставления за подялбата на покъщината и смазан духом се върна в килията си.

Да, човек наистина е животно с жилава кучешка душа. Той привиква и търпи всичко.

Живи нишани

Прозорците в килиите са по-високи от човешки бой. За да погледне навън, затворникът трябва да се качи на стол. Но това удоволствие той може често да заплати с живота си, защото часовоят стреля срещу него моментално, без никакво предупреждение. През 1927 г. две момчета от Брезнишко били докарани в затвора, защото извършили някакво дребно престъпление. Определена им била по 200 лв. гаранция. Понеже тогава било студено, едното момче се изкачило на стола, за да затвори прозореца. Часовоят стрелял веднага и го пронизал в челото. Затворникът издъхнал на място. Майка му дошла същия ден с гаранция да го освободи, но изнесла само трупа на своето момче.

А лесно му е на часовоя да стреля по тези живи нишани, защото не е отговорен. Такава неотговорност не са имали дори часовите на далечните Сибирски каторги.

Зимните месеци

Те се прекарват най-тежко в затвора, защото разходките навън се прекратяват. Тогава вместо на двора заставят затворниците да излизат от своите килии и да се разхождат в задушните коридори два часа преди обяд и два часа след обяд. През това време не им позволяват да влизат и в килиите си. Какъв е смисълът на тази наредба, никой не знае.

Тогава — през тези зимни и есенни месеци — всичко става сиво. Затворът е сив отвън и отвътре, двoryт е сив, небето е сиво, униформите на затворниците са също сиви, така сиви, както е сив техният еднообразен живот.

Представете си тясна, задушна затворническа килия, вериги, неволя, недояждане, липса на въздух и слънце, дълги тъжни години, живот еднообразен като водните капки на есенен мрачен ден и вие ще имате слаба представа за затворническия живот!

Смъртният етаж

Може би мнозина ще се удивят, но в затвора се поддържа значителна чистота. Тя се дължи не толкова на контрола, колкото на съзнанието у затворника, че при тежките, нехигиенични условия, в които е поставен, ако не поддържа чистота вътре, за няколко месеца само ще бъде погубен.

Но най-чисто е в така наречения смъртен етаж. Там са настанени 22 души арестанти, които чакат утвърждаването на смъртните си присъди, за да бъдат обесени, или пък замаяната на смъртното наказание с доживотен затвор.

Всички те са оковани с вериги и са съвършено изолирани от другите арестанти. Между тях са Прудкин, Ст. Каркалашев, убиецът на Петко Петков, Хамзата, който уби албанката на "Позитано", Стоян Луков Попето и някои страшни разбойници.

Техният живот с веригите, уединението и страшната неизвестност е по-тежък от смъртта.

Те могат да се видят на двора, когато излизат на разходка, охранявани от усилен кордон войници, или когато отиват на баня. И нито по техните лица, нито по очите, нито по държането им бихте могли да познаете, че това са страшни убийци и разбойници.

Те вървят мирно и тихо, лицата им са весели, те дори се шегуват.

Но често страшният дух на една мрачна картина се изпречва пред очите им и замъглява техния разсъдък. Призракът на смъртта — студена, сурова, неумолима, витае над тях и им сочи студено легло в черната земя.

Утре рано сутринта към 4 часа тя може би ще простре своята костелива ръка в някоя килия, за да измъкне нейния обитател и го изпрати на бесилката.

Ето защо след полунощ смъртно осъдените стават извънмерно нервни и неспокойни.

При най-малкото почукване те скачат като ужилени от леглото си и дълго не могат да се успокоят. Измъчени от убийствената самота денем и преследвани от кошмарите на своите жертви или призрака на смъртта нощем, те подобно на диви зверове започват да ръмжат страшно, да дрънкат веригите и да издават нечовешки резове. Тогава всичко в затвора се спотайва. Дори безучастният часовик, настръхнал, започва да крачи с тежки стъпки и стиска още по-здраво пушката, защото знае, че тези оковани в тежки вериги зверове в мигове на изстъпление и забрава биха разкъсали всичко, което им се изпречи. Н.В. царят по случай своята сватба прояви един жест, пропит с висока човештина: той замени почти всички смъртни присъди с доживотен затвор.

Особено тежко понасят те

Веригите

Казват, че от оковите след няколко години кракът започвал да съхне. Тежестта на веригата увеличава ненормално теглото на

крака и след известно време оказва вредно действие, особено у туберкулозните. А всъщност тези окови са безсмислени, защото всички случаи на бягство са били винаги с окови. Изобретателният затворник намира безброй начини да се освободи от веригата, когато е нужно. Оковите са само срам, физическа и нравствена тежоба.

Жаждата за свобода се проявява понякога у затворниците в извънредно болезнени форми. Има случаи, когато най-кротките и дисциплинирани арестанти избухват внезапно и правят чудесни в затвора. Сбиват се и нараняват другарите си, викат като луди, нагрубават тъмничните надзиратели и чупят каквото им попадне. Тези странни избухвания се крият в скръбната и несъзнателна проява на личността, в инстинктивната тъга за своя погубен живот, в желанието да протестира, да напомни за себе си, за своята унижена личност. Това желание избухва ненадейно и стига до злоба, до бяс, до лудост, до припадък, до гърчене. Той изпитва такова чувство, каквото би изпитал живо погребаният в гроба, когато се събуди. Той започва да чука по капака на своя ковчег, макар разсъдъкът да му казва, че всичките усилия ще отидат напразно.

Парите в затвора имат могъщо значение

и необикновено висока цена. Една сума от 5—10—15 лв., която за обикновения гражданин няма никакво или има съвсем малко значение, в затвора придобива страшно голяма цена. За голям сложен труд, в който често се влага необикновено голямо изкуство, се плаща невероятно малка сума. Така например за афиша, с който се обявява излизането на настоящата книга, и за всички илюстрации, изобразяващи бягството на прочутия разбойник Дойно Белев, Пецо Прангаджията, най-страшния конспиратор в централния затвор, конспираторката Соня, красивата арестантка Лина, която нарязва мъжа си на парчета, и т.н., работени от кудожника арестант Арнаудов, е платено само 750 лв. Впрочем благодарение на този свой несъмнен талант Арнаудов напоследък бе осъден и за фалсификация на гербови марки в самия затвор. Съдът нямал никакви доказателства за неговата виновност. Извадените 5 души експерти заявили единодушно, че със средствата, които имало в затвора, било невъзможно да се направят гербови марки. Директорът на държавната печатница обаче останал особено мнение.

— Господа съдии! — казал той. — Вярно е, че нашата наука не познава начин да се направят гербови марки от наличните средства, с които са разполагали обвиняемите. Но това не се отнася за Арнаудов, таланта на когото познавам от много години и за когото няма нищо невъзможно.

*

В затвора има големи и тънки познавачи на наказателния закон. Те познават някои постановления на закона така основно, че сподуват да надхитрят и стари апелативни съдии. Особено големи артисти са те по така нареченото групиране на присъдите, т.е. най-тежката присъда поглъща в себе си всички останали по-леки, та макар да били и 15.

Един арестант бил осъден на 3 години затвор, като предварителния затвор от 1 1/2 години не му признали. По това време той бил изправен да отговаря пред апелативния съд по друго дело, по което законът също предвиждал 3 години затвор. Макар че тук можел много лесно да се оправдае, като представи едно търговско писмо, което било у него, той се признал за виновен и упорито повтарял все една и съща фраза:

— Господа съдии, моля да ми признаете предварителния затвор!

Но държането на подсъдимия усъмнило председателя и той, след като му прочел присъдата, го запитал:

— Я разправи бе, юнак, каква беше тази работа? Защо не искаше да те оправдае съдът?

Тогава подсъдимият обяснил, че с признаването на предварителния затвор по това дело той скоро ще изпълни три години и това наказание ще погълне и първата присъда, по която не му признали предварителния арест.

Затворът прилича на голям океански параход, защото в него има кухня, пералня, баня, библиотека, лавка, църква, амбулантни продавачи и пр. С тази само разлика, че в затвора липсва всякаква жена и че някои пасажери продължават прекомерно дълго пътуването: 10—15 години, а има други в затвора, които пътуват вечно в този страшен параход, т.е. докато умрат.

Трагедията на освободения затворник

Рожникът в централния затвор, както във всички затвори, е особено тежък. Той е убийствен. Защото отнема най-скъпоценното благо, което Бог е дал на човека — отнема му свободата.

И затова затворникът брзи с тренет дните, които му остават до свободата. Той ги отбелязва дълбоко в своята памет.

И най-подир идва този велик, страстно желан ден. Затворникът е свободен.

Но след дългите затворнически години той навлиза с един смътен, необясним страх в свободния живот, защото се е отчуждил от този живот. Хората го посрещат с неприязън или със студено равнодушие. Никой не му вярва и никой не ще да му довери работа. Нему се струва, че е дамгосан на челото със знака на присъдността. След преживените страдания в затвора неговата душа е пречистена. Той е чист, по-чист и непорочен от хилядите хора, които вършат около него всеки ден престъпления, но които са имали щастието да не бъдат заловени.

И тогава настава истинската трагедия за свободния затворник.

Аз съм виждал много арестанти, излезли от затвора, които месеци наред блуждаят из града без работа като живи сенки. Но особено впечатление ми направи един добруджанец, който убил жена си и прекарал 11 години в затвора. Той нямал нито един близък в България и след като го пуснали, блъскал се вели 6 месеца без работа. От лошия живот и недояждане силите започнали да го напускат. Никой не му давал работа и много пъти той замръквал, без да е турил троха хляб в устата си. Но колчем му идвала мисълта да открадне, винаги пред очите му се изпречвал страшният призрак на онази жива гробница, която се нарича централен затвор. И той предпочел да се самоубие. Но в това време го срещнал един негов познат, който го посъветвал да отиде в Подгумерския приют за старци и недъгави.

Този голям проблем, най-важният може би в затворническото дело, е останал за голямо съжаление без надлежно внимание от нашите отговорни фактори. От прекрасната книга на Хенри Велхард, доктор по философия, преведена и сложена под печат от директора на централния затвор Вл. Сиромахов, научаваме на колко големи и сериозни грижи са предмет освободените арестанти в странство.

У нас те са готова нова плячка на престъпността.

Жената и алкохола

От всички забранени удоволствия най-тежко се понасят отсъствието на жената и алкохола. Когато някоя жена случайно посети затвора, очите на всички арестанти се впиват в нея без оглед

на това, дали е хубава или грозна и хиляди пъти я разсъбличат с поинеди.

По-рано по един или друг начин са могли да внасят контрабанда ракии или вино, но сега вече това е невъзможно. Затова щом попадне в ръцете на затворника денатуриран спирт от дърводелиската работилница, който не е нищо друго освен жива отрова, той го изпива веднага. Спиртът, с който италианският лекар изчистваше мястото на пиркетизирането, бе веднага откраднат и след изпиването му шишето върнато. Един клиент, дошъл да поръча нещо в печатницата на затвора, носел в джоба си случайно една бутилка коняк. Бутилката изчезнала моментално от джоба на клиента и после върната празна.

Изобщо забележително е, че по отношение на шишетата арестантите са много честни. Винаги ги връщат, щом изпият съдържанието.

Свобода на словото

в затвора има неограничена. Такава свобода, каквато няма нийде другаде в България. Всеки арестант има право високо и открито да критикува, псува, ругае и правителство, и власт, и съдии, и полиция, без да бъде обезпокояван от когото и да било.

Свобода на словото няма само срещу управата на затвора, защото между арестантите съществуват така наречените ангели. Ангелин на тарикатски език значи шпионин, доносник. От такива хора затворниците се пазят и ги избягват.

Свижданията стават през желязна решетка

Има нещо много уничително и тежко в начина, по който стават тези свиждания. Арестантът се изправя като звяр пред решетката и никога не може да стисне ръцете на своите близки или да ги прегърне.

При това двете решетки са съвършено недостъпни и тези свиждания траят не повече от 3—4 минути.

Гадатели

Поради особената психика, която затворът създава у своите обитатели, те стават страшно суеверни, затова между тях са на особена почит гадателите.

В затвора има обикновени врачове, които гледат на кафе и хвърлят на карти, има цигани, които хвърлят на боб, хироманти, които се мъчат да поставят своето изкуство на научна почва, окултисти, ясновидци и т.н.

Но между всички гадатели с най-голяма популярност и слава се ползва безспорно един млад ходжа, за историята на когото ще говорим по-нататък. Този ходжа, дошъл някъде от Китайски Туркестан, освен своята способност да предвижда бъдещето е още представител на така наречената

Черна магия

т.е. способност да се вършат злини на хората.

В затвора имало един надзирател, който поради своята дребнавост и зъл характер спечелил единодушната омраза на всички арестанти. И когато двама души били пуснати на свобода, те го причакали една нощ и стреляли върху него. Надзирателят останал жив, но без едно око, извадено от куршума.

По едно време този надзирател се зайл с ходжата и му вгортчавал на всяка стъпка и без това тежкия затворнически живот, като дори му пречел да извършва религиозните си обреди.

Една вечер ходжата заявил на своите другари в килията, че той никога не си е служил със своето страшно изкуство на черен магьосник, което научил от един стар китаец, но че сега е твърде много оскърбен от надзирателя и ако в продължение на 3 дни не свърши с него, той ще се изкачи на "колелото" и ще се хвърли надолу с главата от него.

Три дни и три нощи ходжата се молил и правил своите заклинания.

На втория ден надзирателят се почувствал неразположен с нетърпимо главоболие.

А на другия ден в затвора неочаквано се разнесла вестта, че лошият надзирател е умрял от някаква тайнствена болест, неизвестна на лекарите.

Радостта на затворниците била неописуема, а на ходжата от този ден започнали да гледат всички с голяма почит.

Никакви вестници не се позволяват в затвора

По този начин арестантът се откъсва съвършено от външния свят. Тази безсмислена мярка става причина да виднеят из затво-

ра най-фантастични и дивни слухове, които дразнят затворниците, и се постигат тъкмо обратни резултати на желаните. Затворът е под ведомството на прокупура и

Боят в него е абсолютно забранен

Затова арестант, който се откопчи от ухастъка или Общественията безопасност и се добере до затвора, счита, че е получил по-голямата от свободата си.

Затворникът може да бъде предаден обратно в ръцете на полицията само с разрешение на прокупура, а това той без крайна нужда никога не върши. Арестантите назват твърде редовно тази своя привилегия.

Една вечер към полунощ двама клячари по своя инициатива намекнали за нужно да наложат телесно наказание на един затворник, понеже играл на комар. Борец ношната тишина се чули произнасяните отчаяни резове на бити.

Ношната демонстрация

Товава пръв Прудкин видя тежката си верига и започва да бърска вратата; след него всички затворници без изключение скачат от леглата си и започват да бърсат вратите на килините си с вериги, със столове, с кани, с налъми и с юмруци. Борец този адски шум се чули и търмежите на външните часови, които не знаели какво става вътре и с търмежите си извикали караула. За чест на българския войник трябва да кажем, че вътрешният часовик, който стои ношно време на козелото, се хвърлил спешу килината, отдето идели викове, и с натъкнат нож на пушката заставил самозабравяните се побойници да се отстранят. Още същата нощ пристигнал в затвора и директорът и със съгласието на прокупура, отстранил провинилите се тъмничи клячари.

Политически и криминални

Между политическите и криминалните затворници съществувал открай време глукха и непримирима омраза. Политическите жоказната власт и затова гледат на своите дръвари по ухастък исо-

коморно. Те живеят в отделен етаж, на двора си имат своя алея за разходка и почти никога не се сношават с криминалните затворници. Тези пък последните смятат, че политическите със своите протести и глади стачки стават причина да се утежнява вътрешният ред в затвора и да не може никога да се постави въпросът за криминална амнистия.

Въпреки своите престъпления криминалните затворници изданаост към царя, а това дразни страшно комунистите. Те са били твърде много възмутени от изпратената телеграма до царя по случай неговия годж.

Лудите

В централния затвор има и няколко луди, с които арестантите твърде много се забавляват. Единият от тях се казва Лешо. Той убил един кръчмар, защото си позволил да му иска пари за изпитното вино. Затова Лешо сега лежи в затвора. Той си въобразява, че бил през войната някакъв фелдмаршал и някой затворници обикаля за свои подчинени генерали, от които иска безуловно подчинение. А подчинението се изразява в това, че те са длъжни да му дават питии винаги, когато той поиска. Лешо има гръмки и доста приятен глас, но слушаат се някои джанабети клячари, които не му позволяват да покаже мурафета си. Той още ипраща на кучек и знае маса други номера. След големия борец и протести от страна на Лешо пратиха го в беленската лудница. За него затворът беше рай на земята и затова му беше толкова мъчно да се раздели с него.

На второ място един евреин — Оскар Фархи. Той си въобразявал, че зетовите му искат да му вземат наследството и затова в един припадък на ярост щял да ги избие като кучета. Зетовите му се нахитрили да го обаяват за луд и го сложили под опекуността в Бата. И наистина, веднъж идва стражар, за да вземе Оскара, но да го кара не в Бата, а във виенски санаториум. Оскар е подозрителен и не вярва, затова се скрива под един креват, гдето го намериха след дълги търсения. Два колато видя своята секретарка, една хубава българка, в която има абсолютното доверие, той се съгласи да тръгне, след като тя тържествено му обеща, че лично ще го придружи до Виена и ще остане там с него.

Напоследък докараха в затвора стар чобанин, когото обвиняха, че откраднал шиле. Всъщност шилето, както казва той, влязло само в неговото стадо. Той си мисли, че е още овчар, а затворниците са неговите овце. Затова като бие звънецът за влизане от двора в килиите, чобанинът застава до вратата и започва най-сериозно да свири с уста и да подканя овцете, т.е. арестантите, да влизат в кошарата. Надзирателите го знаят и не му пречат на работата.

Най-подир има и един друг луд. Нарича се Велик. Неговото занятие е да лови врабци. Каквото и да е времето навън: дъжд, сняг, кал, прах, локви, той ляга по корем и с необикновено търпение и методичност се промъква постепенно до врабците. Врабци досега Велик не е уловил, но някои проклети безделници му подхвърлят понякога жаба. Тогава Велик я улавя и вярвайки искрено, че е врабче, разнася я на показ тържествено през целия ден. Вечерно време той изкопава с ръцете си дълбок трап и заравя там жабата, а сутрин я изравя наново.

Велик е убил в Гръцка Македония един грък и сега лежи за сметка на Гърция. Затова той има страшна омраза към тази държава. Често препасва през кръста някоя дъска, която уж била сабя, през рамото — дърво, което било пушка, и обявява, че в 4 ч. след обяд неговата чета трябва да бъде готова за заминаване към Пирин. А намират се арестанти, които му уйдисват на акъла и се записват като комити в четата на Велика. В затвора времето няма никаква стойност.

*

В централния затвор има и някои хубави работи, с които той се гордее пред другите затвори. Така например в него има великолепна баня и пералня, има изобилна вода, бръснарница и

Прекрасна библиотека

Благодарение либерализма на поддиректора, един високо просветен човек, централният затвор има една от най-добре уредените и богати библиотеки.

В скръбните затворнически часове хубавите книги са единствените верни другари на арестанта.

Чрез тях той забравя временно скръбта си и се вживява в хубавите и светли чувства, които са носили в душата си великите писатели.

АНТОН ПРУДКИН

Кронщадската школа

В широката аула на морската военна школа в Кронщад се бе събрал цветът на руската аристокрация, за да присъства на годишния акт. Елегантни дами, между които личаха и няколко велики руски княгини, министърът на морската*, представител на императорския дворец и мнозина висши морски офицери и генерали от сухопътните войски на Петербургския столичен гарнизон, облечени в своите блестящи униформи, бяха заели първите редове.

След свършването на литературно-музикалната част започна раздаването на дипломите.

Стар беловлас адмирал се появи на естрадата, взе от големия куп най-горната диплома и с висок твърд глас извика:

— Антон Макариевич Прудкин!

От строя се отдели младо, двадесетгодишно момче с обло красиво лице, оживено от хубави подвижни очи и едва-що наболи руси мустачки.

— Аз, Ваше превъзходителство! — извика то с ясен, звънлив глас и чевръсто се изкачи на сцената.

— Вие свършвате пръв морската школа! — каза адмиралът. — За този ваш блестящ успех началството в знак на особена милост ви предоставя правото да си изберете сами местослуженето.

Адмиралът подаде диплома на Прудкин; той слезе от сцената и на негово място дойде следващият по успех ученик.

На Прудкин се предоставяше широко поле за избор с най-примамливи перспективи. Той можеше да остане в Балтийската или Черноморската флота, а можеше да остане и в Петербург като офицер от Министерството на морската.

Ала за общо удивление на неговите другари Прудкин не пожела да остане нито в едно от тези места. Службата във военния флот със своите къси рейсове в Балтийско или Черно море и скучни морски маневри не го привличаше.

Душата на младия Прудкин жадуваше за широките, безпределни океани, неговият волен дух се стремеше към далечните не-

* Морина — морска военна флота — бел. ред.

известни страни, дето той ще извоюва своето място под небето след упорити борби с природните стихии и други препятствия, които биха му се изречили по пътя.

Към Далечния изток

И той пожела да постъпи на служба в търговския флот на далеките руски морета.

Прудкин бе снабден с двойни пътни и дневни, назначението му бе връчено и той се качи на експреса, който го понесе из необятните руски степи.

След дълго, уморително 20-дневно пътуване той стигна Владивосток и същия ден се представи на капитана на парахода "Александър Невски".

В една тъмна септемврийска нощ към 11 ч. вечерта параходът потегли от пристанището на път за Източна Индия, отдето трябваше да натовари стока. Параходът тръгна при силно ветровито време, но понеже капитанът се боеше, че в следващите дни вятърът ще се усили още повече, реши да не се бави нито час. Всичките пасажери заедно с екипажа бяха около 70 души, между които имаше доста жени и деца и 15 контрабандисти, които трябваше да бъдат предадени на английското правителство в Калкута. Още по пътя за Владивосток Прудкин се запозна с двама англичани — Хенри Ървинг и Джон Кинксли, които пътуваха за Индия.

Далек нейде във вътрешността на Британска Индия по долината на р. Ганг единият от тях — Хенри — имал приказно богат роднина, на когото той бил единствен наследник. Чичо му лорд Ървинг бил още жив, но бил така стар и болен, че го очаквали всеки ден да умре. Сега Хенри отивал със своя неразделен приятел Джон при чичо си, за да поживеят при него до самата му смърт. Англичаните трябваше да чакат някакъв английски параход, но понеже бързаха много, нямаха търпение и затова се качиха на "Александър Невски". По пътя Прудкин се сближи още повече с тях и Хенри го покани да заминат заедно в плантацията на чичо му.

На втория ден вятърът се усили така много, че параходът започна да се люшка като орехова черупка. Капитанът на парахода, стар и опитен моряк, се стараше да успокои изплашените пасажери.

Към полунощ той обходи каютите и каза, че всеки може спокойно да спи, понеже вятърът е отслабнал и параходът не е застрашен.

Корабокрушението в Индийския океан

Но тъкмо когато пасажерите се бяха успокоили и повечето от тях заспали, в мрачната нощ се разнесе страшен трясък и параходът спря. Той се бе очевидно натъкнал на някоя подводна скала. Успокоените допреди малко пасажери излязоха панически на палубата. Там цареше пълна тъмнина и в нея се разнасяха изплашени гласове. Някой викаше да се спусне котва, друг искаше лодка, жените плачеха, децата пищяха.

А комендантът на парахода, застанал на капитанското мостче, даваше спокойно своите заповеди.

— Спуснете лодките! — изкомандва той.

Матросите се спуснаха да изпълнят заповедта, но веднага се върнаха назад, надавайки ужасен нечовешки вик.

Въжетата на всички лодки с изключение на една бяха изрязани, а контрабандистите — изчезнали. Смъртен мраз полази по гърбовете на всички. Паниката и бъркотията се увеличиха. Капитанът за един миг загуби самообладание, но скоро се овладя, измъкна револвера си и успя да постави всред обезумялата тълпа известен ред.

Машината работеше все по-слабо и по-слабо. Виковете замряха. Тишината се нарушаваше само от грохота на машините и зловещия вой на вятъра. Гласът на капитана ставаше все по-висок и по-рязък.

Младият Прудкин наблюдаваше с възхищение този стар морски вълк, който умееше в критическите минути да запази такова самообладание. Това необикновено страхотно приключение забавляваше извънредно много младия и смел гарде-марин*, без да предизвика у него никакъв страх.

Върху пустата скала

В това време силните очи на моряците забелязаха на юг от тях да се издига някаква черна маса над водата и разбраха, че това е

* Завършилите морската школа ученици се наричат гарде-марини.

скала. За по-малко от два часа капитанът, въоръжен с револвер, успя чрез единствената лодка да прехвърли на скалата всички пасажери и целия екипаж, запазвайки пълен ред. Самият той остана последен, но щеше да заплати твърде скъпо тази своя храброст и самоотверженост, понеже пробитият от подводната скала параход започна бързо да се пълни с вода и само няколко мига след напускането му от капитана потъна в дълбочините на океана, като едва не увлече и лодката. Известно е, че в момента на потъването си параходът увлича към дълбочините всичко, що е около него.

Положението на спасените пасажери и матроси беше отчаяно. Островът, на който бяха слезли, представляваше една гола скала без никаква растителност. По заповед на капитана с донесеното от парахода платнище се построи импровизирана палатка, в която бяха настанени жените и децата.

Всички чакаха с нетърпение да се разсъмне, за да огледат къде са и да подирят начин за спасение.

Ала надеждите им бяха напразни. Наоколо нямаше никаква земя. Само далеч във вътрешността на морето се тъмнееше островче.

Към залез-слънце матросите и някои пасажери видяха силуета на един параход, който минаваше близо до насрещното островче, но въпреки отчаяните им викове и гърмежи на револверите параходът си продължаваше пътя, без да ги забележи. Тогава решиха да спуснат единствената лодка, за да може да се приближи до парахода и да привлече вниманието му. Доброволци се явиха двама матроси и кормчията. Морето се вълнуваше със страшна сила. Смелите моряци потеглиха, изпроводени от благословиите и пожеланията на пасажерите. Леката лодка се издигаше от бесните вълни на изумителна височина и след това се спускаше стремително надолу, сякаш потъваше в морските бездни.

В тези моменти жените затваряха очите си, шепнейки горещи молитви. На няколко пъти матросите даваха сигнални гърмежи, за да обърнат вниманието на парахода, но бесният рев на вълните заглушаваше тези слаби сигнали.

В един момент, когато лодката се издигна от една невероятно голяма вълна, опитното и вярно око на капитана улови смъртната опасност, що залягаше лодката, и той издаде слаб вик на отчаяние.

Лодката потъна в морските дълбочини и не се появи повече.

Нещастните обитатели на морската скала изпаднаха в още по-мрачно настроение. Провизии, както и малкото сухи дървета на

голия остров, с които подклаждаха огъня и варяха чай, вече привършиха. Децата жално плачеха.

При такова тягостно настроение настъпи втората нощ.

Сега бурята достигна до върха на своята сила. Вълните блъскаха с грозен рев върху голата скала. В техните кипящи води като че ли бяха си дали среща хиляди демони.

Но тази ужасна нощ най-после ще мине и не е чудно утре Бог да им изпрати помощ. Зарумененото утро се появи всред едно необикновено чисто небе. Бурята вече беше преминала, но този хубав ден дойде само да увеличи мъката на всички, защото сега толкоз по-мъчно им беше да се разделят с Божия свят.

На два пъти през деня минаваха параходи покрай далечното малко островче, но нещастниците напразно протягаха ръце за помощ.

Настъпи третата нощ. Мнозина бяха овладени от пълна апатия и чакаха вече с примирение смъртта си. Нима може да се прекара още една нощ на тази ужасна скала?

И въпреки всичко мина и тази нощ!

Настъпи третата сутрин. Няма по-яка душа от човешката. Океанът се беше успокоил. Майките гледаха с нямо отчаяние и пълна безнадеждност своите нещастни деца.

Капитанът свика екипажа, за да вземат известно решение. Съвещанията, следени с тревожна надежда от пасажерите, продължиха повече от час, без да могат с нещо да изменят положението.

Екипажът се разпръсна и обяви на пасажерите, че положението е безнадеждно и че вече само един Бог може да ги спаси.

Подвигът на Прудкин

Но в същото това време един млад човек започна да се съблича. Всички помислиха, че той е дошъл до прага на отчаянието и е решил да тури край на мъките си, като даде пример и на другите. И затова, когато той се прекръсти и хвърли във водата от високата скала, в угасналите погледи на островитяните можеше да се прочете само пълно равнодушие.

Но ето, че младият човек се издигна над водата и започна да плава енергично към далечното островче. Всички скочиха от местата си и се оживиха. Едно име — името на Прудкин — се понесе от уста на уста като име на месия, изпратен от небето. Жените паднаха на колена, молейки горещо Бога да подкрепи силите на този безумен смелчага.

След дълго, упорито плаване Прудкин стигна острова, който преди три дни не можа да бъде стигнат от лодката.

Точно по обяд, когато слънцето беше в своя зенит, Прудкин успя да даде знак чрез свалената си риза на един минаващ английски параход.

Параходът се приближи до скалата, спусна своите лодки и пренасянето на пасажерите и екипажа стана при най-строг ред. Най-първо жените и децата, а след това — мъжете.

Всички целуваха младия Прудкин и го обливаха с радостни, признателни сълзи.

На парахода спасените моряци и пасажери бяха нахранени.

В Калкута

След два дни параходът спря в Калкута, столицата на Британска Индия, разположена на десния бряг на Хугли, един от многобройните ръкави на свещената река Ганг. Това спиране съответстваше твърде много на плановете на тримата приятели: Хенри, Джон и Прудкин.

Преди да потеглят на път за плантацията на богатия англичанин, те решиха да разгледат града. Най-напред посетиха английския квартал, где то видяха тухлени къщи, потънали в зеленната на градините. Обитателите на този квартал прекарват по-леко горещините, защото къщите им са приспособени към климатичните условия на страната.

Индийската част на града обаче се отличава рязко от европейските. Тесни улици, от двете страни на които се протакат долепени една до друга жалки колиби и дюкяни, прилични на големи шкафове. Прудкин и другарите му разгледаха този квартал през деня, когато беше пазарът. Те видяха да се движат работници, опасани с просто парче платно, факири съвършено голи, намазани с тебешир, укротители на змии, фокусници и акробати. И всички вдигаха невъобразим шум на разни езици. Но особено впечатление направиха на Прудкин жените със своите тесни шалвари и голи гърбове и гърди.

Чудният факир

На третия ден от своето пребиваване в Калкута те почувстваха необяснима слабост и лек паралич, който все повече се засил-

ваше. Един пасажер от техния хотел им препоръча да отидат при известен факир в близката околност на града. Приятелите наеха носилки и поеха за пещерата на факира.

Техният живописен път минаваше през широки ален, образувани от вековни дървета; те виждаха около себе си високи тропически красиви растения. Тези чудни картини поразяваха всеки европейец със своята оригиналност, но поради тази идиотска болест, която имала епидемичен характер, нашите приятели бяха твърде мрачно настроени, та не им беше до възхищение.

Те застанаха със страхопочитание пред беловласия факир, който само ги изгледа, сложи слабите си пръсти по парализираните им членове и те почувстваха изведнъж, че кръвта им започва да се движи по-бързо, а тялото им да възстановява своята прежна гъвкавост и сила.

Имаше наистина нещо удивително и необяснимо в тайнствената сила на тези чудни факири. Онова, което учените европейци наричат хипнотизъм, тук в Индия го наричат просто магия и понасяха лошите или добрите последици на магията със сляпа вяра, без никакви разсъждения. Този факир правеше бяла магия, т.е. вършеше добри дела. Но в Индия имало и черни магьосници, които били способни само с един поглед да умъртвяват човека.

По долината на р. Ганг

На седмия ден приятелите решиха да напуснат Калкута и да потеглят на път за плантацията на лорд Ървинг — чичото на Хенри. Поради нясъчните насили по бреговете на Ганг тя въпреки своето пълноводие не е плавателна, затова приятелите тръгнаха по суша.

След изморително и крайно опасно пътуване между дивни гори от сандалово и черно дърво, черници, бамбукови, кокосови и други палми и след неприятни срещи със слонове, носорози, пантери, леопарди, чакали и други хищници нашите приятели успяха да стигнат в разкошната плантация на лорд Ървинг. Ала тук ги очакваше твърде неприятна и неочаквана изненада. Чичото на Хенри съвсем не се оказа болен и недъгав старик, както уверяваше Хенри, а беше висок, бодър и запазен човек, който си управляваше сам имотите и никак нямаше намерение да мре.

Напротив — той намерил за нужно миналата година да се ожени за вдовицата на един английски офицер, паднал в престрелка с дивите индийци.

Стринката на Хенри беше висока, суха жена, по-скоро грозна, отколкото хубава, но тя беше млада и очевидно владееше напълно богатия плантатор.

Още първия ден Хенри научи от управителя на плантацията, че чичо му е изменил завещанието и че всичкото богатство след неговата смърт ще остане на жена му. Приятелите бяха посрещнали много студено и настанени във второстепенните постройките, дето живееха слугите.

Прудкин избухна. Той беше извънредно честолюбив младеж, с буен и своенравен характер. Той беше намислил да изпсува негостоприемните хазии право в лицето и въпреки умората си да потегли още същия ден назад.

Но Хенри го задържа. Той му обясни, че чичо му имал едно скривалище с баснословни богатства. Освен това те трябваше да останат да си отмъстят. Този последен аргумент склони Прудкин.

Прудкин не беше алчен човек и златото на богатия англичанин не го интересуваше. Но той имаше твърде чувствителна душа и приемаше много болезнено всяко оскърбление или израз на невнимание към него.

И в авантюристичната душа на младия моряк внезапно изникна един демонски план, който реши съдбата на благородния сър.

Английският лорд трябваше да стане първата предопределена жертва в плановете, що зрееха в главата на честолюбивия младеж.

Първият атентат на Прудкин

Един стар революционер-анархист, когото Прудкин посещаваше контрабанда през време на отпуските си от морската школа, го беше учил да върши всичките си работи сам и никога да не взема съучастници в големите и нередни дела.

Ето защо Прудкин поиска от Хенри един кг пироксилин и една запалка с къса медна жица. Но на молбите на Хенри да му обясни какво ще прави, той не пожела да даде никакви обяснения.

През нощта Прудкин се вмъкна скришом в кабинета на лорд Ървинг и постави пироксилина в кошчето за хвърляне на непотребни хартии. След това отрязва кабела от електрическия звънец, разголи жиците и ги съедини с краищата на проводника, що се подаваше от поставената върху пироксилина запалка. Взривното вещество той замаскира с хартии, погледна самодоволно своя не-

видим убийствен апарат и се изкачи на тавана, дето пробя със свредел една дупка, за да може да наблюдава какво ще стане на другия ден в кабинета.

*

Лорд Ървинг се събуди сутринта към 9 часа, изкъпа се, закуси и след като целуна младата си жена, излезе под ръка с нея в парка. Облечен в бели панталони с хубав копринен колан и широка панамена шапка, той имаше твърде бодър и жизнерадостен вид. От гостите си очевидно не се интересуваше, защото на учтивия поздрав на Хенри и Джон той отговори твърде студено и пренебрежително.

Прудкин се беше изкачил на една висока палма и оттам наблюдаваше с тревога разходката на англичанина. Той се опасяваше да не влезе някой в кабинета преди него и му развали хубавата игра, така остроумно и артистично скроена.

По едно време един прислужник-индиец се приближи до стария англичанин и почтително му доложи, че пощата е дошла и е сложена на бюрото му в кабинета. Жена му, която разиграваше ролята на влюбена млада булка, му заръча да се завърне в най-скоро време при нея, тъй като не можела никак да търпи без него. След това тя се изтегна в хамака, завързан под широка, прохладна сянка.

Прудкин изтича незабелязано на тавана, легна по корем и залепи окото си на пробитата от него дупка. Лорд Ървинг влезе в кабинета и повече от половин час четеше пощата. Особено много той се спря на един моден илюстриран журнал. Очевидно избираше някаква рокля за жена си. Като свърши последното писмо, богатият стопанин на плантацията протегна ръката си и натисна бутончето на електрическия звънец.

Чу се адски гръм, който накара Прудкин да подскочи от мястото си. Всред гъстия дим в кабинета изплашените слуги намериха своя господар, превърнат в пиятия от месо, кръв и кости. Нито те, нито полицейските и съдебни власти можаха да открият по какъв тайнствен начин се извърши този страшен атентат, жертва на който стана един от най-богатите хора на Британска Индия.

В голямата суматоха, създадена от атентата, Прудкин оседла един кон и веднага потегли на път.

Вървеше той през девствените гори на Индия и не усещаше никакво угризение на съвестта, нито пък си задаваше въпрос защо уби стария англичанин. Същият този Прудкин, който само преди един месец прояви толкова високи и благородни чувства на

самопожертвувателност, като изложи сто пъти живота си на явна смърт, за да спаси отчаяните пасажери на потъналия параход "Александър Невски" — сега извърши убийство на невинен човек, в основата на което нямаше никакъв разум, нито смисъл. Една проста нелюбезност от страна на лорда не можеше да бъде достатъчен повод, за да го осъди Прудкин на смърт. Той не се стремеше и към неговото злато, защото напусна веднага плантацията, без да се интересува повече от наследството и златото на нейния стопанин.

Не! Прудкин очевидно извърши този атентат поради някои други подбуди, скрити дълбоко в неговата загадъчна душа. Той искаше преди всичко да направи проверка на своите съвършени познания по минно-поддривното дело. Той искаше да тури началото на ония бъдещи атентати, които ще бъдат с много по-грандиозни размери, с много по-силен ефект и съдбоносни последици. Атентати, които ще унищожат високопоставени личности, ще изменят с един замах цял държавен строй и които със своята тайнственост, величие и смелост ще поразят цял свят.

Не, той не съжаляваше ни най-малко за току-що извършеното убийство!

Защото най-сетне, кое друго развлечение може да се сравни с оня чуден момент, когато с едно натисване на бутончето от електрическият звънец благородният сър си откъсна сам главата!

*

В Калкута Прудкин обръсна мустаците си, за да не бъде познат от полицията. Той се качи на първия руски параход и през Бабелмандебския провлак, през Червено море и Суецкия канал, през Босфора и Дарданелите стигна българското пристанище Варна. Той реши да остане в България (майката на Прудкин е чистокръвна българка) и се настани като втори капитан на един от параходите на Българското търговско параходно дружество.

Най-страшното злодеяние на Прудкин. Адската машина в парахода "Васкапо"

През 1903 година избухна Илинденското въстание в Македония. Последните няколко години от българския обществен живот бяха много бедни откъм големи събития и затова македонското въстание бе посрещнато от Прудкин с голяма радост и вълнение. На всяка цена той искаше да се намеси и отличи в него. Но по-

неже никой не го търсеше, той реши да бъде полезен на въстаниците по своя собствена инициатива.

И той се върна наново към своята съкровена мисъл: да прави атентати. За целта той намисли да извърши атентат върху австрийския морски параход "Васкапо". Прудкин приготви една адска машина, която постави в трюма на парахода с разчет да избухне с пристигането на парахода в цариградското пристанище. По този начин европейският свят щеше да види, че в Турция няма никаква сигурност и техните параходи стават жертва на атентати в самата турска столица.

"Васкапо" трябваше да тръгне от варненското пристанище в 8 ч. сутринта и да стигне в Цариград на другия ден през нощта.

Механизмът на адската машина беше нагласен като часовник и Прудкин го беше курдисал така, че машината да избухне два часа след пристигането на парахода в цариградското пристанище.

Ала сметката на Прудкин излезе погрешна. От една страна, "Васкапо" потегли от Варна със закъснение от цели 4 часа, а от друга, една тайнствена ръка, за която Прудкин и до ден днешен не може да си даде отчет, измени механизма на адската машина.

Исполинският параход пореше енергично тъмнозелените води на морето и следваше смело и гордо своя път. Черно море както никога беше тоя ден спокойно. Екипажът и пасажерите бяха излезли да се полюбуват на чудно хубавия ден. Нито един от тях не подозираше, че този прекрасен параход, от могъщата сила на който те така много се възхищаваха, носи в утробата си своята собствена смърт и че той представлява техният погребален ковчег. Прудкин слезе в трюма на парахода и залепи ухото си до адската машина. Той констатира със задоволство, че часовникът работи.

Прудкин остана замислен дълбоко няколко минути. Той не подозираше нито за миг, че една злокобна ръка от небългарски произход беше променила механизма на адската машина; но неговата глава беше заета с друга мисъл: параходът тръгна с едно закъснение от 4 часа, адската машина следователно щеше да избухне не в цариградското пристанище, дето нямаше да причини никакви човешки жертви, а в открито море.

И в дъното на неговата неспокойна съвест трепна чувството на великата отговорност, която поема пред живота на толкова невинни хора.

Ала демонският дух, който беше свил гнездо в сърцето на Прудкин, взе наново надмощие пред слабите проблисъци на съвестта. Замисленият атентат трябваше да стане, та ако ще това да коства и цената на неговия собствен живот.

Параходът мина нос Емине-бурну, дето морските вълни дори и при най-хубаво време блъскат яростно скалите.

И изведнъж, когато "Васкапо" се изравни със сегашния великолепен курорт Гьозикен*, ужасен гръм се разнесе надалеч в сред необятната морска шир и заглуши рева на морските вълни.

"Васкапо" бе пробит и започна бързо да потъва. Благодарение на своята изумителна способност да плава като риба Прудкин заедно с част от екипажа успя да се спаси, но повечето от пасажерите и целият параход заедно със своята ценна стока станаха жертва на тоя зле замислен и още по-зле изпълнен план.

Шпионажът

Минават 12 години от страшния атентат върху австрийския параход, а Прудкин се шири свободно из необятните морета и обикаля света като капитан на търговски параход, без да прави някому зло.

В неговия мозък обаче никога не са угасвали честолюбивите планове на една забъркана глава, която иска да извърши нещо голямо, страшно, велико, с което да замае и порази света.

Между Балканската и Европейската война той заедно със своя помощник Сахаров и двамата общественици Дечко Зеленгоров и Христо Силянов бяха увлечени в шпионаж, извършван в полза на Русия. Когато Прудкин минавал със своя параход през Цариград и Босфора, снимал укрепленията и направените снимки предавал на руския военен аташе Яковлев.

По заповед на Русия Прудкин е подготвил всичко за потопяването и на германските броненосци "Гьобен" и "Бреслау" и той е щял положително да изпълни своя план, ако не бе осуетен от бързото му арестуване в България.

Военният съд го осъди на доживотен строг тъмничен затвор. България още не се намираше във формален съюз с Турция, но съдът намери, че Прудкин и другарите му са били длъжни да предполагат, че Турция ще ни стане съюзница.

В централния затвор Прудкин се запознава с Ал. Стамболийски. Смелият, авантюристичен и готов на всичко Прудкин се харесва твърде много на земеделския водач и той намисля да го използва за свои бъдещи цели.

* Гьозикен — днешният Обзор — бел. ред.

Прудкин като столичен градоначалник

При обявяването на Радомирската република Стамболийски предвиди Прудкин за градоначалник на София, но Ал. Механджийски, министър на полицията в този картонен кабинет, се противопостави на председателя на републиката, защото имаше свой кандидат в лицето на запасния полковник Вълнаров.

Разбира се, че нито единият, нито другият кандидат по това време не можа да заеме този пост, понеже Радомирските метежници бяха спрени от събраните войски в столицата.

По-после, когато Стамболийски овладя цялата политическа власт, той си спомни за обещанието, дадено на Прудкин, и го назначи за столичен градоначалник.

Сега за неспокойния и неуравновесен дух на Прудкин се откриваше широко поле за действие. И затова столичани ще има дълго време да помнят неговото полицейско управление. По негово нареждане в София се започнаха нощни претърсвания, през които изплашените столичани по нощни ризи трябваше панически да се крият от изпитателните погледи на груби полицаи.

По негово нареждане един нещастен плевенски търговец, обвинен от Прудкин в предлагане на рушвет, бе разкарван с окачени банкноти и табела на гърдите като мечка из столицата.

По негово нареждане или поне през негово време стана атентатът в "Одеон", дето паднаха няколко невинни жертви.

Прудкин продължава и досега да отрича своето участие в този атентат. Според него атентатът в "Одеон" е дело на анархисти начело с някой си Асен Павлов, който бил сега зад граница.

По негово нареждане бе убит журналистът Петков. В апелативния съд се установи, че Прудкин не е желал неговото убиване. Петков беше редактор на в. "Звезда" и там изнесе много неща из интимния живот на президента.

А Стамболийски беше за Прудкин върховно началство, на което желанията трябваше да се предугаждат. И без първият да има хабер от тази работа, Прудкин, за да му угоди, дава заповед на големия бандит Йосиф Любенов да сплши журналиста с един побой. Но понеже Петков беше серб без човек и не пожелал да се уплаши, Йосиф Любенов прекалил с побоя и по този начин го убил с една трояга.

Най-подир Прудкин лично извърши провокаторския атентат срещу Надежденския мост.

Животът на Прудкин в затвора

След деветоюнския преврат Прудкин остава известно време свободен. Необезпокояван от никого и успокоен напълно от един тогавашен министър, той се разхождаше из Варна и нейната околност, като следеше с известно злорадство ударите върху водачите на земеделския съюз.

И през това време той хвърли доста камъни срещу падналия режим, от който имаше много причини да бъде недоволен.

Но след един месец той бе внезапно арестуван и изправен пред съдилищата, за да отговаря за атентатите в "Одеон", Надежденския мост и убийството на журналиста Петков.

За "Одеон" бе осъден на смърт, за моста — на доживотен затвор, а за Петков бе оправдан.

Оттогава — стават вече над 7 години, Прудкин, окован в тежки вериги и уединен в тясна тъмнична килия, виси между живота и смъртта. Неговата смъртна присъда нито се потвърждаваше от царя, нито пък се заменяше с доживотен затвор, за да му смъкнат веригите. И така Прудкин живя години наред мъченически живот, който стократно е изкупил неговите грехове. Тази страшна окова отнема всеки ден частица от неговите сили. Той е длъжен с нея да спи, с нея да яде, с нея да се движи, да ходи на баня, с нея да работи.

Тоя страшен живот на неизвестност и страдания го е направил извънмерно нервен и избухлив. Той не може да търпи никого и затова е единственият затворник, който живее сам в килия.

Той не обича да го посещават от любопитство. Веднъж един зам.-прокурор довел госпожица в килията му, за да го видят.

— Това не е менажерия, г-н прокуроре — извикал Прудкин, — нито пък аз съм някакъв звяр, за да бъде показван на жените!

Прудкин има невероятно здрава конструкция на тялото и удивителна способност да издържа на глад. В знак на протест срещу своята окова той обявява на 4 пъти гладни стачки, от които едната трая цели 18 дни. През последната стачка той написа писмо до министър-председателя, с което молеше или да му снемат веригите, или да го обесят.

Иначе той ще гладува дотогава, докогато умре. На шестия ден от стачката директорът на затвора го повика и му обеща, че оковата ще бъде свалена, затова да прекрати стачката.

Стачката бе прекратена, но обещанието не се изпълни.

Всеки друг на негово място би се разрушил и отдавна превърнал на труп, но Прудкин има желязно здраве и издържа.

Зимно време той се съблича съвършено гол и ляга върху снега. С този обичай той е заразил и други арестанти, осъдени на смърт.

Погребалният ковчег

Прудкин е свикнал с мисълта за смъртта и дори искрено я предпочита пред сегашния си живот, но все пак, когато нейният зловещ образ го споходи, той изпитва невъобразим ужас.

След потвърждение на смъртната присъда от касационния съд управата на затвора приготвила погребален ковчег, който по-късно бил оставен на тавана, понеже царят не потвърдил присъдата. Някой урсуз арестант написал на една табела: "Тук почива Антон Прудкин" и заковал табелата върху ковчега.

Без да знае нищо, Прудкин един ден се изкачил на тавана и в полумрака зърнал ковчега със зловещия надпис.

Въпреки своето неоспоримо безстрашие той надал ужасен вик и паднал на мястото си.

Едва миналата година, когато стана голямата експлозия в арсенала, този ковчег бе прибран от затвора и използван за погребението на една от жертвите на експлозията.

В своята килия Прудкин работи непрекъснато. Рисува пейзажи, портрети, изработва малки параходи, изучава резбарското изкуство и пр.

Особено тежки са за него есенните и зимните месеци, които той нарича "черни месеци". Тогава се прекратяват всякакви разходки на двора. Тъмничният двор почернява и през решетките на малкото прозорче на своята килия той вижда само войнишките кулички и сиви зидове.

Земята е тъмна и мрачна. В зловещия вой на вятъра той често долавя звуците на някаква родна песен — песента на морето. И тогава изпада в още по-дълбока меланхолия. Той гъгува за волния живот на моряка и прекарва през главата си своя бурен живот.

Лицето му става загрижено и тъмно. И тогава никой не смее да се приближи до него — дори и тъмничните надзиратели.

Никой не може да проумее какви замисли се таят в неговата неспокойна душа.

*

Антон Прудкин представлява странна смесица от характер и безхарактерност, от воля и слабост, от смелост и малодушие, от доблест безкрайна и раболепие необяснимо.

В неговия авантюристичен живот искреният идеализъм за честна обществена служба често пъти се е преливал в престъпни деяния, които са представлявали истинска опасност за обществото.

В основата на неговия динамичен характер винаги е имало нещо загадъчно и опасно.

Неговите настроения се менят като пролетен ден: ту мрачен като черен облак, ту весел и засмян, ту смел, героичен и готов на смърт, ту малодушен и отчаян.

Той пламва само от една дума и се успокоява с друга. Изпада често в страшен гняв и нагрубява зле този, който е насреща му, но в следващата минута умее чудесно да се извини.

Смяната на министрите на правосъдието Прудкин, както и другите затворници посрещнаха с голяма тревога. Кой знае защо, в затвора открай време съществува един упорит слух, че народняците са врагове на помилванията, защото желаят затворите да бъдат претъпкани с арестанти.

И Прудкин се бе примирил с мисълта да носи дълго веригите си.

Ала новият министър на правосъдието г-н д-р Миланов още с първите си разпореждания разби свършено тази легенда. Докато неговият предшественик в продължение на ред години посети само веднъж затвора, и то не да обходи тъмничните килии и се запознае с нуждите и желанията на арестантите, а по един случаен повод — откриване на курс, новият министър на правосъдието се запозна още в самото начало основно със затворническото дело и даде толкова широки помилвания, колкото не са давани никога досега.

В тези масови помилвания влезе и Прудкин, на когото смъртната присъда бе заменена с доживотен затвор.

Когато преди 3 години директорът на затвора го посетил в килията, той не благоволил да стане от мястото си.

— Моят баща — заявил той грубо — се е бил заради България на Шипка и аз не считам за нужно да отдавам почит на своя тъмничен палач!

— А тази верига, г-н директоре — продължил Прудкин с повишен тон, — помнете, един ден ще я окача на вашия врат!

Сега след царската сватба на същия този директор се паднала честта да му съобщи известието, че царят му заменя смъртното наказание с доживотен затвор.

Прудкин посрещнал това толкова страстно очаквано от него известие с видимо равнодушие. Явно било, че той знаел новината от по-рано. Но той помолил директора на затвора да седне и с дълбоко разкаяние му поискал извинение за ония грубости, които незаслужено му отправил някога преди 3 години.

Без да бъде в сърцето си порочен и престъпен човек, той благодарение на този свой странен характер извърши в живота си много пакости.

Но колкото и големи да са греховете на Прудкин, те са вече изкупени напълно, защото в продължение на много години неговата Голгота е била несравнима с нищо.

СМЪРТНАТА СВАТБА НА ГОДЕНИЦИТЕ

Тайната на годеницата

С преbledняло лице, широко разтворени очи, от които бласкаха мълнии, със стиснати юмруци и пламтящи ноздри Цветанка тропна гневно с хубавия си крак, обут в изящни чорапи и обувки, и като се приближи до своя годеник, извика му право в лицето:

— Или сватбата до края на месеца, или още сега отивам в Общественията безопасност, за да издам цялата ви конспирация!

Пеню Колешов преbledня като смъртник, но след няколко мига се овладя, прегърна нежно годеницата си и обсипвайки я с горещи целувки, я убеди, че отлагането на сватбата е въпрос само на технически трудности, но не и на отказ. Той не е бил никога безчестник, а освен това обича годеницата си до полуда и само смъртта ще бъде в състояние да ги раздели. Цветанка се успокои, оправи косите си пред огледалото, облече си коприненото манто и излезе навън, за да направи някои покупки за близката сватба. Пеню Колешов беше доверено лице на централния комитет на еднoфронтoвците. Той беше посветен до най-малките подробности в замислите и плановете на селско-работническата конспирация. Но в един момент на любовно откровение, считайки годеницата си за едно цяло, неразривно свързано с него, ѝ разказа подробно плана за скорошното насилствено овладяване на властта, при която Пеню ще бъде голям човек, а Цветанка — високопоставена и уважавана от всички дама. Но ето че сега тя го заплашваше с издайничество. За Цветанка съществуваше само една мисъл, едно желание, един идеал: да се омъжи час по-скоро за Пеню. Пред тази върховна цел на нейния живот тя беше готова на всичко.

Смутен и с потиснат дух, Пеню излезе на улицата. Мълчанието на Цветанка бе изкупено засега с няколко горещи целувки и с тържествено обещание за близка сватба. Но Цветанка беше жена, и при това лекомислена жена. Нейният лек живот в миналото не му даваше никаква гаранция за бъдещата ѝ дискретност. При най-малкото недоволство от нейна страна тя без никакво

съмнение ще издаде делото, на което Пеню служеше с такава преданост и самоотверженост. Срещу тази опасност трябваше да се вземат бързи и решителни мерки.

Овладейн от тревогата за утрешния ден и ядосан от своето лекомислено откровение, той се движеше безцелно из софийските улици, без да вижда никого. Минавайки покрай Народното събрание, той се спря, за да си купи вестник. Съобщаваше се за ново политическо убийство. Но Пеню не бе още разгърнал вестника, когато усети лек удар по рамото. Той бързо сви вестника и почтително поздрави. Пред него стоеше

Народният представител Николай Петрини,

който му подаде ръка и бързаше да отmine. През главата на Пеню мина като светкавица една спасителна мисъл. Петрини беше член на централния еднoфронтoвски комитет. Защо Пеню да не му разкаже своите тревоги и опасения от Цветанка и по този начин да отхвърли от себе си тежката отговорност от последиците на едно евентуално издайничество. Тръгнаха заедно по булеварда. За голямо удивление на Колешов Петрини не обърна особено внимание на неговата изповед. Намирайки се в отлично настроение, Петрини се движеше с видимо удоволствие по булевард "Цар Освободител", поздравявайки на всяка крачка и спирайки се често със свои познаници. Близко до Борисовата градина той протегна ръка на своя човек, каза му да бъде спокоен и му поръча с всички средства, които може да измисли, да отклони годеницата си от нейното намерение за 10—15 дни, а после той ще вземе мерки. Съвършено успокоен, Пеню Колешов намери Цветанка и вечерта я заведе на кино.

Николай Петрини се върна отново на булеварда. Хубавият пролетен ден бе привлякъл по "Царя" най-елегантния свят на София. Тази година за пръв път жените показваха своите пролетни тоалети. Като че ли този сезон те се надпреварваха със своите тънки, полупрозрачни, съвършено къси и силно деколтирани рокли, без никакви ръкави. С наслаждение той дишаше пресния въздух, а сърцето му беше така радостно и силно, сякаш искаше да изхвъркне и литне към небето.

До Военния клуб един негов другар от детинство, съвипусник от Военното училище, го спря и го смъмри:

— Николай, имам сведения, че се готвиш наново да вършиш лудории! Захвърли това лекомислие и остави настрана конспира-

цията, защото времената са сериозни и пълни с опасности! Ти достигна до положение, каквото допреди две години не си смял и да сънуваш. Припомни си какво беше в миналото и какво си сега! Кога си сънувал ти да бъдеш не само народен представител, но и водач на едно толкова могъщо народно движение, каквото безспорно представлява единният фронт на селяни и работници? Задоволи се с обществената позиция, която извоюва с такава леснота, и остави искрено конспирацията за други времена!

През всичкото време Петрини се усмихваше загадъчно и добродушно.

— Народен представител! Та какво представлява вашият парламент! — каза презрително Петрини. — Една буржоазна отживелица, която изживява последните си дни и скоро ще бъде навсякъде сменена с истинския тип на народно управление — съветското. А колкото за силата на буржоазията — Аллах керим! Близките дни ще покажат колко е голяма тази сила.

— Както обичаш! — каза огорчен неговият приятел. — Твоята необуздана амбиция очевидно те е тласнала по един път и не са моите думи, които ще те отклонят от него; но когато настъпи страшната участ, която готвиш и на себе си, и на много други — припомни си моите искрени думи!

Без да подозира, че тази среща с приятеля му беше последна, Петрини безгрижно продължи разходката си и влезе в една бръснарница. Той се погледна в голямото огледало и самодоволно се усмихна.

Николай Петрини беше човек на 37-38 години, висок, тънък, с бръснати мустаци, малки, свити сини очи, продълговато лице, свивано ежеминутно от нервни тръпки, и тясно чело, увенчано с буйни, непокорни къдрици на хубавата му кестенява коса.

Бащата на Петрини беше от онези руски офицери, които след освободителната война не пожелаха да се върнат в отечеството си и останаха в България; а майка му беше чиста българка.

Николай Петрини свърши с мъка Военното училище, но като офицер от 32-и пехотен Новоагарски полк през войната със сърбите при Гилане прояви чудеса от храброст. След войната постъпи като авиатор в Божурище, откъдето излезе надъхан здраво с идеите на комунизма. Деветоюнският преврат, който с един удар обезглави Земеделския съюз, изпращайки водачите му в затворите, всели в амбициозната душа на Петрини дръзката мечта да стане един от водачите на този съюз. Без да захвърли от душата си своите комунистически идеи, Петрини използва интимните си връзки с един голям земеделски деец и успя да стане депутат в XX обикновено Народно събрание.

В мрачните дни на гражданската война, когато София беше заприличала на боен фронт и всяка вечер куршумите на парабела поваляха по улиците видни политически дейци от двата лагера, голяма част от представителите на политическия ни живот благоразумно се свиха в своите черупки, изоставяйки идеите си за по-благоприятни дни.

Тогава именно Петрини — дързък, амбициозен, предизвикателен и смел до безумство, се изправи с цял ръст на политическата сцена и без да има подготовката на изискан общественик, застана начело на едиофронтовското течение в Земеделския съюз.

Работейки в една среда от политически кастрати, които нямаха куража и волята да му се противопоставят, той бързо зае ръководни места: народен представител, ръководител на вестник "Народно знаме", който изразяваше идеите на единния фронт, член на върховния съюзен съвет и на централния едиофронтовски комитет, той, скрит зад своя депутатски имунитет, действаше почти открито, пред очите на самата полиция.

Единният фронт

Идеята за единен фронт на селяни и работници беше най-напред лансирана от Стамболийски, а право на гражданственост доби, след като един от земеделските министри — Недялко Атанасов — обяви този общ фронт публично в Народното събрание. Тази идея, носена тогава смътно и неискрено от властващите земеделски среди, доби след 9 юни особена сила и вътрешен смисъл. Като необуздана стихия тя в кратко време овладя умовете и сърцата на широките народни слоеве в България.

Със зловещо тържество се понесоха сред измъчените и отчаяни маси на българското село съблазнителните лозунги на едиофронтовството. Кулминационната точка на своята сила единният фронт доби в началото на 1925 година. Грамадна част от обезверения български народ попадна под хипнозата на тази нова политическа религия, дошла из необятните степи на Русия. Начело на това могъщо движение обаче застанаха не най-умните, най-предвидливите и способни хора, а онези, които бяха най-смели, най-дръзки, най-нахални. И онова, което беше най-лошо — застанаха хора, които нямаха нищо общо нито със селянина, нито с работника.

Димитър Грънчаров

Петрини се отби вкъщи, за да вземе своя тренчкот и се отпрати за къщата, където ставаха заседанията на централния комитет. Там той завари само Димитър Грънчаров, погълнат дълбоко от ратучаването на бойния план на предстоящото въоръжено въстание.

Грънчаров беше най-яркият и пламенен изразител на еднородното движение. Талантлив организатор, популярен адвокат и ловък спекулант, Грънчаров в началото на земеделското управление беше съден по закона за народната катастрофа заради спекулативните му сделки с нивите на село Дървеница.

Едва забележима фигура през земеделския режим, той след преврата на 9 юни внезапно изскочи на политическата стъгда и благодарение на високата си култура, широки познания, неограничена амбиция и голяма смелост заедно с Петрини застана начело на движението и стана негов неоспорим идеолог.

По това време Грънчаров се криеше от полицията и изпращаше от скривалището си статии в основания от него в. "Народно знаме" под псевдонима Дякон Игнатий.

Грънчаров посрещна Петрини много весел. Движението се разрастваше с неудържим темп. Време беше вече да се използва тази стихия, като се прибегне към сериозни атентати, за да се парализира буржоазията и се овладее бързо властта.

След 5 минути пристигна и Хр. Косовски, придружен от един млад човек — представител на комунистическия боен център. Косовски докладва, че там владеел същият борчески дух и нетърпение за по-скорошни акции. Съпротивата на политическия център е без всякакво значение. Той трябва да бъде просто елиминиран и за него да не се държи никаква сметка.

Последен говори представителят на комунистите. Гласът му звучеше твърдо и рязко. Овладей всецяло от мисълта за близката революция и упоен от собствените си думи, той беше станал страшен. Някакъв екстаз владееше цялото му същество. В неговите светли очи гореше мистичен огън; ръцете му стискаха ръба на масата така силно, че тя прасчеше.

— Вие питате по кой път ще завладеем властта?

— Чрез огън, отрова, нож, атентати! Разбойникът ще бъде истински народен отмъстител, политическият убиец и атентатор — народен светец — революционери на дело без фрази, заучени от книгите.

Нужни са редица от страшни атентати, които да ужасят силните, да смажат слабите и да събудят народа от неговата вековна дрямка.

Неговото страстно вдъхновение и непоколебима увереност в успеха се предадоха с властна сила и в душите на земеделските представители.

След изчерпването на дневния ред, когато представителите на единния фронт вече си вземаха палтата, за да излязат, Петрини внезапно си спомни за днешния разговор с Пеню Колешов и на крак го докладва. Той не вижда нищо обезпокоително в това любовно откровение на Пеню, но е счел за нужно да предупреди другарите си, за да чуе и тяхното мнение.

Косовски обаче, подкрепен и от Грънчаров, намери, че работата е извънредно сериозна.

Въпросът за големите атентати, които трябваше да бъдат прелюдия на революцията, беше въпрос на дни. А едно подобно издайничество можеше да нанесе непоправим удар на техните замисли.

Косовски предложи годениците да бъдат осъдени на смърт.

Петрини, който беше всъщност с добро сърце, се опита да спаси главата на Пеню, когото обичаше, но скоро отстъпи. Напоследък той се намирал в някакъв захлас и гледал на всяка работа отвисоко и с някакво пренебрежение.

Пеню беше предан и заслужил деец, но кой му е крив, щом е имал неблагодарумието да поверява не своите лични, а общите революционни тайни на една лека жена, макар и негова годеница!

Пък и какво значат два човешки живота пред величието и светостта на народното дело?

Злокобната заповед

След свършване на киото Пеню се завърна в къщата си на ул. "Позитано", където завари своите другари Ичко, Масларски и Нено да играят ожесточено на карти. Всички те бяха хора на движението: смели, самоотвержени, предани и готови на смърт.

Радостен от щастливия разговор с Петрини и силно възбуден от приятната среща с Цветанка, той мина покрай другарите си, без да даде поздрав, и се оттегли в стаята си. Пък и другарите му бяха така задълбочени в картите, че никой не забеляза неговото пристигане.

Точно в 12 часа през нощта на вратата се почука по един особен начин.

Всички оставиха картите и скочиха тревожно от местата си, защото познаха условния знак на доверената връзка на централния комитет. Масларски стана от мястото си и въведе госта.

Връзката с две думи шепнешком, без да дава никакви обяснения, предаде заповедта: Пеню Колешов и неговата годеница трябва да бъдат убити още утре, най-късно вдругиден. Непосредственото изпълнение на убийството се възлагаше на Ицко, а другите двама трябваха да му помагат.

Ицко беше току-що свършил морското машинно училище във Варна. Той беше младеж на около двадесет години, слаб, рус, с ниско подстригани коси, с никнеща брада и прав нос, ясни очи, тънки устни и бледо лице. Челото му бе твърдо и упорито.

С всичката буйност и увлечение на своите 20 години той се отдаде на движението и в името на този идеал беше готов на всички жертви, каквито можеше да измисли жестокият човешки ум.

Тайнствената задача, която получи посред нощ, не само не го смути, но и го зарадва твърде много. Нему възлагаха сериозна задача; централният комитет очевидно го смяташе за доверен и сериозен човек. Той навлизаше активно във великото народно дело.

Планът за убийството беше скроен още същия час.

Те знаеха, че утре годеницата трябваха да замине за Борисовград при Пенювата майка и затова сега ще убият само Пеню. Утре, неделя, те трябваха да отидат на екскурзия към Владая, където ще се извърши убийството.

А в това време Пеню, без да подозира близката си смърт, през две стаи в третата беше заспал блажено и сънуваше, че селскоработническото правителство е вече поело властта и той е осъществил своя блян: станал е началник на Обществената безопасност.

Убийството на Пеню

Към 7 часа сутринта Ицко почука на Пенювата врата, но с досада видя, че стаята е празна. Пеню беше излязъл. Хазайката го видяла с един букет. Ицко разбра. Пеню е отишъл на гарата да изпраща годеницата си.

Тримата съзаклятници размениха по две думи и бързо съобриха какво трябва да правят.

Бургаският влак заминаваше в 7.50 часа. Тримата другари се облякоха набързо, купиха три букета от цветарниците на пл. "Св. Неделя", взеха един автомобил и 5 минути преди тръгването на влака успяха да поднесат разкошните букети на щастливата годеница, която отпътува за Борисовград.

Доволен и възгордян от честта, която му направиха неговите другари, Пеню прие радостно поканата за екскурзия до Владая.

Дружината слезе от трамвая в Княжево и пое пътя по живописното дефиле. На няколко километра от Княжево се изви над главите им силна буря с пороен дъжд. Масларски и Нено останаха отзад и поискаха да се върнат, като отложат убийството за друг път. Но Ицко беше упорита и волева натура. Той искаше на всяка цена да свърши още днес задачата.

Близко до Владая те се отбиха от шосето и поеха по склоновете на Витоша. На една зелена полянка, скрита от всякакви погледи, Нено каза:

— Тука мястото е хубаво за почивка!

Това беше парола. Ицко остана две крачки назад от Пеню, измъкна револвера и го разстреля с три куршума в главата.

Като повален сноп Пеню падна на земята, без да може да продума. От устата, ушите и носа му течеше алена кръв. Единият от куршумите несъмнено беше засегнал централния мозък. Жертвата бе претърсена, всички намерени книжа изгорени, а трупът — закрит с палтото му.

Фалшивата телеграма

Същия ден Ицко телеграфира на Цветанка в Борисовград от името на Пеню да тръгне незабавно за София, за да се венчаят.

Радостна от неочакваното решение на годеника си, Цветанка замина с първия влак обратно за София и пристигна в 2 часа след обяд. На гарата я чакаха Ицко и Масларски. Те ѝ обясниха, че Пеню с един свещеник, техен политически приятел, ще ги чака над Бояна и тя трябва да тръгне веднага с Ицко.

Тържествуваща любов беше нахлула в душата на Цветанка и лека като сърна тя се заизкачва с другаря си по склоновете на Витоша. Венчаването, за което тя не смееше да мечтае, че ще стане толкова скоро, я влечеше с неудържима сила напред и нейният другар едва успяваше да я догонва.

Зловещите предчувствия

Но когато приближиха Боянския водопад, тя внезапно съобщи на Ицко, че лявото ѝ око играе необикновено силно и че при такива случаи винаги я сполетява някое нещастие.

Ицко се помъчи да я успокоя. Това са предразсъдъци само на простите и суеверни хора. Игрането на окото е едно физиологично явление, предизвикано от вълнение или радост и не може да има нищо общо с бъдещите събития, които ще настъпят за човека.

— Знам това, Ицко, но не мога да се успокоя! Аз съм обладана от необясним страх. Преди малко ми стана така страшно! Аз сама не зная, но ми се струва, че смъртна опасност ме заплашва. Това, разбира се, е детинщина. Всяка минута се оглеждам, като че някой стои там и се готви да ми нанесе удар. Зад мене постоянно стои нещо страшно, което аз не виждам, но което чувствам. Ицко, да се върнем назад! Самата смърт — зловеща и неумолима, виждам пред себе си!

С дълги обяснения за свещеника — стар и предан сдружен земеделец, който ще ги венчае, и за любовта на Пеню, Ицко успя полека-лека да възвърне спокойствието на Цветанка.

Окървавената "Герганица"

На върха на "Герганица" — вдясно от Боянския водопад, се откри широко и хубаво плато, което свършваше откъм източната страна с дълбока пропаст.

Тук Ицко и Цветанка спряха да починат. Прохладният пролетен въздух беше напоен с аромата на дивите горски цветя.

Младото момиче погледна хубавото синьо небе, едва раззеленилите се буки, покритите с незряла още ръж полета, изпъстрените с цветя ливади и в изблик на неудържима радост и възторг възкликна:

— Ах, колко е хубав и мил светът!

След това тя неволно се извърна на запад и погледна слънцето, което, преди да залезе, се показва засмяно и тържествуващо иззад облаците.

— Гледай, Ицко! — каза тя. — Какъв кървав сноп от лъчи хвърля слънцето във Владайското дефиле.

И през очите ѝ мина сянката на една тъмна тревога. Ицко погледна неспокойно на запад и, наистина, видя над Владайското

дефиле точно върху мястото, където още лежеше безжизненият труп на Пеню, последния кървав поздрав на залязващото слънце.

Цветанка заговори за своята прикля. Тя имаше малко, но всичко в нея е скъпо, фино и хубаво.

И застанала срещу Ицко със спокойното безсрамие на жена, която не е свикнала да се стеснява от мъжете, вдигна роклята си и му показа своето копринено бельо, изработено от най-скъпа и фина материя.

Ицко бе едва на 20 години и гледайки нейните ослепително бели форми и съблазнителен тоалет, потрепера цял.

Тази млада, жизнена жена, която имаше пред очите си само своето лично щастие, която не се интересуваше от тяхното революционно дело, нито пък можеше да му бъде съзнателен враг, която така доверчиво го последва в пустия Балкан, трябваше само след няколко мига да се раздели с този хубав свят, в който беше така страстно влюбена.

Но какво биха казали високите ръководители на движението, ако узнаеха за срамната слабост на Ицко? Единофронтовският комитет, който имаше такава сяпа вяра в предаността на Ицко, трябваше един ден да научи, че той не е изпълнил дадената задача, защото като всеки буржоазен младеж е предпочел да даде на предполагаемата предателка своята любов, вместо да ѝ изпрати студения куршум.

Не, жребият е хвърлен! Връщане не може да има. Съдбата е поискала Цветанка да стане изкупителна жертва за общото народно благо.

*

Отчаяна от видимото равнодушие на Ицко, Цветанка спусна роклята си и седна на тревата, като извади огледалото от ръчната си чанта, за да поправи прическата си.

От върха на Витоша се спускаха над главите им бели пухкави облаци.

Лицето на Ицко доби каменно изражение.

Той беше вече решен.

Застанал прав срещу годеницата, с треперещ от вълнение глас той каза:

— Цветанке, Пеню не е тук. Преди два дни той замина на далечен път. Но преди да замине, той ми поръча да ти предам неговото последно желание: да отпътуваш и ти час по-скоро при него, за да се венчаеш там — горе на небето!

Пред очите на Цветанка блесна червена светлинка и преди да разбере какво става, с един вик на ужас и учудване се повали на земята и издъхна.

Чудно хубавата "Герганица", от която допреди малко тя така много се възхищаваше, стана нейна гробница.

Ицко хвърли чантата на Цветанка в пропастта, без да погледне какво има в нея, и неволно погледна трупа.

Страшен ужас бе замръзнал на нейното хубавичко и кротко лице. Черните ѝ коси се бяха изправили като мрачна каска, тъмна като нощ.

Страшно отворените ѝ очи с цвета на теменуги още питаха, объркани и изплашени от тайната на случилото се.

— Защо, защо той бе убил? И тя бе отнесена, унищожена от съдбоносното убийство, нежна и невинна, несъзнавайки, че животът тече сред кал и кръв?

Обезумял от страшното си дело, в луд бяг Ицко се спусна по гребена на планината към полето.

Тази нова жертва, която му бе поискана в името на неговия революционен дълг, беше много скъпа и много тежка за него.

В това време белите мъглички се превърнаха в тъмноооловни облаци, от които се изля дъжд като из ведро.

Огнени линии, последвани от ужасни гръмотевици, браздяха небето. Дъждът, повдиган от вятъра, се изливаше яростно върху дърветата и храсталациите. По небето минаваха огнени змии, минаваха чудовища, гонени от вятъра, и дори дъждът като че ли тичаше и бягаше надалеч, уплашен от собствената си буйност. Всичко бягаше, обзето от ужас, а онова, което не можеше да вземе участие в бягството, се превиваше в отчаяно гърчене.

Призракът на Цветанка със своя учуден поглед в предпоследния миг на смъртта, смесен със страшните Божии стихии, изпратени от самото небе, преследваха неспирно Ицко и той почувства, че от дълбините на измъченото му сърце се надига един тъмен инстинкт — да се смеси със стихии и заедно с тях да потъне в преизподнята на ада.

*

Ицко не можеше да си спомни как и кога е дошъл в квартирата си. Всичко, което стана по-нататък, той го посрещна с пълно равнодушие.

В тихата квартира живееше един познайник, известен със своите подчертани левичарски убеждения. На неговия въпрос къде е

Пеню, Масларски има неблагоприятното да му разправи всичко. Този господин беше всъщност агент-провокатор.

На утрото къщата бе заобиколена от един взвод въоръжени тайни агенти, които изловиха всички още в леглата.

Ицко отказваше всичко, но малодушният Масларски издаде точното място на труповете.

Ицко бе осъден на смърт, но поради малолетност наказанието му бе заменено с доживотен строг тъмничен затвор.

През дългите дни и нощи в затвора Ицко прецени всичко сторено от него.

В душата му има страшно разочарование от делото, на което служеше с толкова преданост и самоотверженост. И искрено разкайване за невинно пролятата от него кръв.

Честен до безкрайност, кротък по душа и милостив по сърце, той, макар и по заповед, извърши две страшни убийства, които в зловещото мълчание на неговата мрачна затворническа килия притискат ден и нощ съвестта му и безполезността на които за него всеки ден става все по-ясна и по-ясна.

СТРАШНИЯТ КОНСПИРАТОР

Най-страшният конспиратор в централния затвор е без никакво съмнение Величко Иванов от с. Огоя (Софийско).

Това село се намира в Балкана на няколко километра северно от гара Реброво. Този ден, когато той извърши своето страшно престъпление, чрез което заплашване да сине самите устои на държавната власт, беше ден като всички други.

Както всяка сутрин той подкара овцете на чорбаджията и погледна небето, без да подозира, че това небе ще се смени скоро с мрачния свод на една затворническа килия, който ще стои вечно над главата му.

Величко беше просто наивно овчарче, което освен кошарата, овцете и Балкана друго нищо не знаеше. На училище не беше ходил никога.

Подпрян на кривака, той се беше загледал в мътните води на придошлата от дъждовете река Искър, когато внезапно като изпод земята се показаха двама души, обути с навои и облечени със зелени дрехи.

— Откъде можем мина реката, юначе? — запитаха го хората.

Величко им показа с кривака белесщото се шосе, което извишаваше като змия покрай Искъра.

— Е, онова жаде води право за "Пенкин мост"!

— А брод наблизко няма ли?

— Има, ама реката е придошла, трябва въже; без въже не може.

Хората помолниха да им донесе въже и той се съгласи. Даде им хляб, показа им кошарата, където могат да починат, докато той се върне, защото бяха много уморени и като предостави пазенето на стадото на кучетата, се затича до къщи да вземе въже.

Колибата беше на 400-500 крачки от кошарата.

Величко имаше съвсем ново въже, купено преди една седмица. Той завари гостите си заспали. Събуди ги, показа им брода и ги прехвърли с въжето от татък реката (на левия бряг).

По живо по здраво хората си заминаха, без да се интересуват повече от Величко.

Добре, но на другия ден селският стражар пристигна при околите, взе Величко и го закара в София.

В обществената или в участъка — това не се знае точно, Величко яде страшен лобут, без да знае защо. Той не можа да разправи повече, отколкото знаеше.

Най-подир го изправиха пред военен съд. По това време след 16 април действаха военни съдилища. Той трябваше да отговаря за страшното си престъпление: съучастничество в укриването и улесняването бягството на една емигрантска банда от двама души.

— *Нелегални* ли бяха хората, които ти прехвърли през Искър, Величко? — го запита председателят.

— *Па легнали* беха — отговори Величко, — уморени беха и си беха полегнали хората.

— Ами защо им даде хляб?

Величко учуден ги изгледа.

— Ами те беха гладни, а пък аз имах хляб! Защо да не им дам, гладни ли да стоят?

Прокурорът поддържаше обвинението и с всичката ярост, която се налагаше от тежките априлски дни на 1925 г., поиска за Величко смъртно наказание.

Председателят даде на обвиняемия последна дума.

— Величко, г. прокурорът иска твоето смъртно наказание, какво ще кажеш?

Какво ще каже ли? Величко ей сега ще ви обади на вас какво ще каже.

Откакто влезе в заседателната зала, главата на Величко беше заета с една мисъл, много по-важна от приказките на прокурора, които не го интересуваха.

С удивление той видя на съдийската маса своето въженце, което бе взето като веществено доказателство. Същото въженце, почти новичко и съвършено здраво, купено със собствени пари от Величко. С жадни очи той разглеждаше въженцето и му идваше да се хвърли върху него веднага и да си го прибере.

Сега му даваха възможност да каже, каквото иска.

Той се изправи пред съда и каза:

— Господа съдии, дайте ми въженцето! То е мое и много ми трябва!

Съдът се оттегли на съвещание и осъди Величко на смърт чрез обесване. Един от младите военни съдии поиска в името на онзи член от закона, който им позволява да съдят не само по доказателства, а и по съвест, обвиняемият да бъде оправдан.

Неговата невинност беше повече от очевидна. Освен това нямаше и доказателства. Защото никой не можеше да установи тези двама души, които превел Величко през Искъра, разбойници

ли бяха или туристи, или пък ловци. И никой, в това число и Величко, и кметът, който го издаде, не можеха да кажат имаха ли пушки, или не.

Председателят на съда се противопостави. Времената, в които живеем, са изключителни, затова са създадени и изключителни съдилища, Величко трябва да бъде обесен за пример на другите.

Председателят на съда беше искрено убеден, че изпълнява добросъвестно своя дълг. За ония страшни времена той не можеше да намери обстоятелства, облекчаващи вината.

За щастие, когато дойде ред да се потвърди присъдата от царя, страстите се бяха поукурили и смъртното наказание бе заменено с доживотен затвор.

*

Израснал в планините само с овцете и гората, Величко се учудваше на всичко в затвора.

Затворническият режим, който би ужасил един културен човек с по-изискани нужди, беше за Величко висш образец на хигиена и удобства.

В затвора комунистите се заеха с образованието и възпитанието на техния политически приятел Величко. В Софийския централен затвор има много редактори на трудовия печат, а те са най-малко със средно образование. Та тези именно редактори, останали без работа, научиха Величко да чете и пише и той вече може свободно да издържи изпит за IV отделение.

Научиха го да се пере и преоблича всяка седмица, всяка сутрин да мие не само лицето и ръцете си със сапун, но и зъбите си с четка, а през двете седмици да ходи и на баня.

Животът на Величко сред тази твърде интелигентна среда сякаш преобрази и лицето му. Очите му загубиха своя дивашки израз и започнаха да гледат по-кротко и по-умно.

Някои негови политически приятели — на първо място Тодор Павлов и д-р Пашов — му пуснаха мухата, че когато дойде селско-работническото правителство на власт, Величко ще стане кмет на родното си село. И той не на шега мечтае за този щастлив ден, когато ще се яви в Огоя не само със своята ученост, но и като власт, пред която всички ще треперят.

На кмета обаче, който го издаде, той е простил безвъзвратно. В душата на Величко няма място за мъст и злоба.

Жена му го напусна още щом влезе в затвора, както това вършат всички простакини, но това не безпокои Величко. Той щеше и без това да я зареже, щом излезе от затвора.

Това е то най-страшният конспиратор в централния затвор!

И ако военните власти не побързат да поправят тази очевидна съдебна грешка и с едно помилване не деградират Величко от неговата смешна роля на опасен политически конспиратор със смъртна присъда на врата си, комунистите след някоя и друга година ще създадат без никакво съмнение от Величко един изпечен и класосъзнателен борец, който вече наистина ще представлява опасност за буржоазната власт.

ЖЕСТОКАТА КРАСАВИЦА ЛИНА

Тъмно и неизвестно бе миналото на Лина.

Преди около 20 години Младен Гоговски замина по търговски работи в Одеса, стоя там няколко месеца и се завърна с Лина. Нейното появяване като жена на богатия и желан ерген Гоговски предизвика сензация в обществото на неговия провинциален град.

Доста висока, малко пълна, със закръглени рамена и бедра, пълни гърди и гъвкав стан, тя със своята стройна и изящна фигура караше да се извиват очите на всички дюканджии и минувачи по улицата. Нейното необикновено чисто лице, по което нямаше нито една бръчка, бе украсено от светли очи с неопределен цвят и загадъчно изражение.

На няколко пъти граждани се опитваха с майсторски поставени въпроси да узнаят нещо от миналото и произхода на Лина, но Гоговски им отговаряше много рязко и пресече охотата им да се информират по този въпрос от самия него.

Тогава в града се пусна слух, че Лина била жена на руски кавалерийски офицер, с когото се разделила след един голям скандал. В дъното на този скандал имало нещо тъмно, мистериозно и нередно, което правило невъзможен живота на Лина в Одеса. Затова тя така бързо се венчала за Гоговски и настояла веднага да заминат за България.

*

Изминали бяха 7 години от пристигането на Лина в града. Къщата на Гоговски, изпълнена с охолство и разкош, се оживяваше сега от веселите игри на мъничкия Жорж — плод на тяхната любов.

Лина продължаваше да живее със своята тържествуваща хубост, която караше да тръпнат всички мъже. Мила, приветлива, любезна, духовита и весела в своите отношения, тя беше надарена и с широк и интересен ум, който я правеше твърде приятна събеседница.

Ослепителната белота на лицето и ясно пурпурният неподправен цвят на устните я правеха двойно по-привлекателна и опасно

съблазнителна. Мнозина се опитваха да влязат в по-интимна близост с нея, но вън от един свободен флирт, малко непонятен за българските нрави, тя не позволяваше никому повече близост.

По очарователен начин тя умееше да пресече всеки излишен порив, всяко престъпно желание, всяко прекалено увлечение.

Всички знаеха, всички вярваха, че гори огън под снега, всички подозираха голяма развала и дори престъпност под видимата невинност, но никой не се осмеляваше да произнесе името на нейния любовник; никой не дръзваше да разкрие булото на нейното тайнствено минало.

Отритнатиет любовник

Един ден към 10 ч. сутринта слугинята съобщи на Лина, че г-н Казълбашев, редактор на местния вестник "Струмски вълни", желае да говори с госпожата. Лина беше още в леглото с необикновено хубаво разположение на духа. Казълбашев беше един от нейните горещи и най-упорити поклонници.

Без да стане, тя каза да поканят редактора в спалнята. Между другите свои волни привычки тя донесе от Русия и свободата да приема понякога чужди мъже в спалнята си, без обаче да им позволи нещо повече от онова, което смяташе за прилично.

Облечена само в тънка опалова нощница, гарнирана със скъпи дантели, със свършено голи ръце и гърди, тя посрещна усмихнатия Казълбашев, протягайки му ръка.

Замаян от тази цветуща хубост, от която бликаше толкова сила и сладост, влюбеният редактор падна като сноп на колене пред кревата на Лина и обсипвайки ръцете ѝ с безумни от страст целувки, ѝ се обясни във вечна любов. Лина не се съпротивляваше. Свършено спокойна, тя се усмихваше през всичкото време и очевидно се забавляваше с неговата пламенна риторика.

Казълбашев сметна нейната благосклонна усмивка за съгласие и увеличи своята агресивност; но Лина в този момент скочи от леглото и гневно му извика:

— Но вие сте луд! Вие забравяте, че аз съм омъжена жена!

— Това знам, но аз чувствам, че ще бъдете моя, вие сте длъжна да бъдете моя! И не получа ли още тоз час това, което искам, аз със съжаление ще бъда принуден да изнеса цялото ваше мистериозно минало и днешните ви престъпни връзки с вашия девер д-р Асен Гоговски.

Лина побледня, но запази спокойствие и с достойнство му посочи вратата.

Бесен от страст, унижение и гняв, Казълбашев отиде право в редакцията.

Казълбашев беше свършил едва V клас. Останал без занаят, без образование и без капитал, той беше от ония полунинтелигентни, които със своята дързост и нахалство се налагат и минават за ръководители на обществената мисъл. Без морал, без установени убеждения и без скрупули, те са готови да служат на всяка кауза, от която биха могли да извлекат известна облага.

Още същия ден във в. "Струмски вълни" се появи цяла статия под претенциозното и глупаво заглавие "Caveant consules!".

В нея между другото отхвърленият любовник пишеше:

"Преди 7 години богатият и почитан от всички търговец Г. доведе в града ни и представи една рускиня за своя жена.

Откъде дойде тази жена, какво беше нейното минало и произхождение, из тайните на кой вертеп е била измъкната, това никой не знаеше! А ние и сега не бихме се интересували от интимния живот на семейството Г., ако не бяхме научили някои интересни подробности из миналото и настоящето на тази мистериозна чужденка и ако тя със своето поведение не представляваще една обществена опасност.

Дъщеря на неизвестен баща, тя много рано тръгна по хлъзгавия път на порока и постъпва в едно вариете, откъдето е била измъкната от един руски кавалерийски офицер и издигната до степен да му стане жена.

Тя обаче не забравя своя стар занаят и оплита в мрежите си братя на своя мъж — един млад, невинен студент. Учил за нейните престъпни връзки, мъжът ѝ вместо да изгне и откъсне като на змия главата на своята развратни жена, убива собствения си брат и се предава на властта.

Оженена за втори път за нашия съгражданин Г., тя вече ред години играе ролята на най-честна между честните дами. Под нейната външна невинност обаче се крие една опасна развратница, която ще понесе нанова около себе си знамето на разрушението и смъртта.

И сега не са за никого тайна нейните престъпни връзки с мъжовия ѝ брат. Историата се повтаря. В нейните чувства и психика очевидно има нещо престъпно и патологично: един грозен, извратен полов нагон.

Със сигурна ръка тя подготвя една нова тригедия. Общество и власт трябва да бъдат нащрек.

Caveant consules!"

Малодушият и дребнав съпруг

Под прозрачните инициали на антрефилето всички разбраха за кое семейство се отнася то.

* Caveant consules, лат. — консулите да бдят = внимание, необходима е бдителност — бел. ред.

Хубавата, богатата и горда Лина, която събираше в себе си толкова завист и възхищение, беше развенчана и срината в калта. В миналото си тя била една обикновена кокошка със съмнителен произход, а днес — в позорни връзки с мъжовия си брат.

Но тя все пак беше жена на Гоговски и майка на неговото дете. Той следователно трябваше да защити своята семейна чест. Но за общо удивление и съжаление на целия град Гоговски не стори нищо, за да поиска удовлетворение от дръзкия клеветник. Той нито поиска никакви обяснения, нито извика на дуел автора на антрефилето, нито пък го даде под съд. Той прие, че писаното в оня парцал, който се наричаше вестник, е чиста истина.

Но той не можа да събере у себе си достатъчно доблест и кураж, за да скъса с жена си, нито пък да издигне в сърцето си великодушното да прости.

От този ден той се превърна в дребнав и заядлив съпруг. Изглежда, че познаваше добре психологията на дребнавостите и с хиляди недостойни подмятания се помъчи да вгорчи живота на жена си.

Чернеят на съмнението и злобата го разлагаше всеки ден и той измени из основа неговата психика и начин на живот. Гоговски почти заряза търговските си работи, за да следи Лина. От най-трезвия и умерен човек сега той се превърна в хронически пияница.

Обикновено той се връщаше късно през нощта пиян и започваше своите обвинения. По един нахален, дързък, гаден, отвратителен начин, както може да стори това само един лигав пияница, той ровеше миналото на жена си, изтъкваше нейния тъмен произход, с едно необяснимо удоволствие препрочиташе за сто-тен път статията на Казълбашев и всеки ден неговият пиянски мюзик измисляше все по-нови и по-чудовишни истории.

Тя била развратница от най-долен ранг, тя се отдавала и на брат му, и на сестриния му син, и на касапина, и на слугата, и на кого ли не!

Сметките за домашни разходи, които по-рано се водеха от Лина, сега той ги пое върху себе си и за да я измъчи и унижи, не ѝ даваше в ръцете пари дори за най-обикновените ѝ тоалетни нужди.

Така душата на Лина бавно ден по ден изгаряше. Тя гореше на ръжен, и то не на силен, а на слаб, тих огън.

Лина се затвори въщи и се отдели съвършено от обществото. Със сяна и дълбока омраза възненавидя тя мъжа си. Часовете, когато той вечер пристигаше пиян въщи, бяха за нея нетърпимо мъчение.

Цялата си любов, всичките си грижи и внимание сега тя посвети на своето дете. В продължение на много години тази любов изпълни живота ѝ. Тя ѝ отдаде живите сили на своето същество, любовното богатство на своята чувствителна природа, своята нежност и всичко, което бе останало у нея здраво, хубаво и свежо.

Всичкото си внимание и време, всичките си сили и познания тя посвети на възпитанието на своя син. Следейки неотстъпно всяка негова крачка, тя създаваше от Жорж един образ по свой вкус и разбиране. Всеки час тя хвърляше в душата му огъня на омразата срещу неговия недостоеен баща, който със своя пиянски живот и недостойни обвинения правеше от майка му една мъченица.

Като зло куче, което се подлага на особен режим — държи се вързано и гладно, като се дразни всеки ден с парчета месо, Лина подготвяше психологически своя син за решителния час на отплатата.

Отмъщението бе пътеводната звезда на нейната погубена младост и кървавоочервеният фар, блещукащ в нощта на душата ѝ.

Жорж растеше бързо и буйно. Той беше станал здрав, широкоплещест и буен юначага. Подир няколко дни той навършваше 18 години.

Този ден, както винаги, Лина го изгледа при пристигането му от училище и спокойно реши, че той е вече достатъчно силен физически и подготвен душевно, за да изпълни мисията, за която го бе предназначила.

Освен това Гоговски бе станал напоследък непоносим и чашата на търпението беше преляла.

Анонимните писма

Същият ден Лина написа две анонимни писма с подправени печатни букви: едно до мъжа си, адресирано до кантората, в което един анонимен, възмутен гражданин му съобщава, че жена му живее като любовница със сина си Жорж, а друго до самия Жорж, адресирано до гимназията (Жорж беше ученик от VII клас), в което пък друг възмутен гражданин му донасяше, че вечер, 7 декември, баща му на публично място в кафенето обвинил жена си, че живеела с него — Жорж — като любовница и че вечер, преди да се върне той къщи, майка и син спели заедно.

Жорж се върна къщи блед и съвършено разстроен. Очите му горяха в странен огън. На зададените въпроси на майка си той не отговори нищо. Тоя ден беше негов рожден ден и къщи дойдоха много негови другари. С голямо усилие на волята той запази спокойствие и любезността си пред гостите и късно през нощта ги изпрати.

Едва се дотърти до къщи, тръшна се на кушетката и горчиво заплака.

Отцеубийството

Към полунощ Гоговски пристигна съвършено пиян и войнствено настроен. Още с влизането си в стаята той извика предизвикателно към сина си:

— Хайде, Жорж, върви да спиш при майка си! Аз нямам вече жена, тя е станала твоя жена!

Жорж замръзна на мястото си. Всичката кръв се изгуби от лицето му. Хубавата му буйна коса се изправи настръхнала нагоре.

Като огнени бичове го шибнаха в лицето думите на татко му. Значи писаното в анонимното писмо е вярно! Значи всичко онова, което се говореше за миналите и настоящи връзки на майка му е толкова вярно, колкото е вярна подлата тазвечершна измислица на баща му!

И тя, неговата скъпа, любима майка, е била принудена години наред да носи тихо и безмълвно своя мъченически кръст.

Бледен като мъртвец, Жорж дишаше тежко, с широко разтворени злобни очи, в които страшно святкаха изблещените белки на окото.

Пияният Гоговски не виждаше нищо и със същия предизвикателен тон продължи:

— Хайде, моето момче, недей се стеснява от мен! Върви лягай при майка си, тя е 25 години по-стара от теб, но я бива още!

Като ранен тигър се хвърли Жорж върху баща си и го сграбчи за шията с железните си ръце.

Гоговски падна на земята.

Жорж продължаваше да стиска шията с усилваща се ярост.

Всичката негова огнена омраза, напластявана в сърцето му през течение на годините, чудовищната, кръвна, изгаряща обίδα, хвърлена от баща му така дръзко, безсрамно, открито в лицето му, цялата негова оскърбена невинност сега се бяха съсредоточили в двете му ръце, които стискаха шията дотогава, докато жертвата му се превърна в безжизнен труп.

Най-подир Жорж отпусна ръцете си, изправи се и изгледа удушения си баща с тъп, помътен поглед. След няколко минути той се опомни и поиска да съобщи на полицията.

Майка му се противопостави.

— Зарад този недостоен човек ние не трябва да понасяме строгостите на едно несправедливо правосъдие.

Тя отвори бюфета, взе едно шише, наля чашка коняк и я подаде на Жорж. Той изпи коняка машинално и върна чашката, без да може да излезе още от своето вцепеняване.

Лицето на Лина със своята тържествуваща демонична хубост сияеше от вътрешна радост. Тя беше отмъстена.

И отмъщението беше двойно по-сладко, защото бе изпълнено от ръката на техния син.

Сега да става каквото ще!

За да извади Жорж от неговото вцепеняване, тя му заръча да донесе глухия фенер от килера.

Излязоха заедно в градината, за да огледат мястото. Фенерът се оказа ненужен. Луната беше вече изгряла. Като голяма сребърна лампада тя пращаше от безкрайните далечини своята спокойна замечтана светлина. Всичко беше заспало в дълбок сън. Оградата на градината беше висока и ниchie чуждо око не можеше да види що става вътре.

Майката и синът избраха едно затулено място в северозападния ъгъл на градината между пясъчните лежи, засети по-рано с картофи.

Лина се върна вкъщи, за да вземе търнокопа и лопатата, които подаде на сина си. Но още след първите копки Жорж, който преди малко само с две ръце без никакво оръжие удуши баща си, сега се разтрепера и безсилно падна на земята.

Тогав енергичната Лина, която цял живот не беше похващала в ръцете си селско сечиво, развъртя търнокопа и лопатата — и след един час успя да издълбае в рохкавата пясъчлива почва плитък трап.

Сега трябваше да се изнесе мъртвецът.

Като че ли извършваха някакъв тържествен, тайнствен обряд, те изнесоха убития Гоговски и го поставиха в гроба, като нахвърляха върху него пясък и корени от картофи.

*

На утрото Лина прати Жорж при редактора на в. "Струмски вълни" с молба да дойде вкъщи.

Учуденият Казълбашев пристигна веднага.

В това време Лина облече най-тънката си и най-съблазнителна рокля и почти полугола го прие в тъмния салон.

И онова, което Казълбашев не можа да получи преди 11 години, сега му се поднесе като узрял плод.

Срещу това Лина искаше от него само една малка услуга: да съобщи във вестника си, че в редакцията се е получило саморъчно писмо от Гоговски, с което съобщавал, че по здравословни причини временно напуска България.

По този начин общественото внимание и полицията бяха приспани.

Тревожна зима

Зимата мина в тревожно очакване. И майката, и синът отслабнаха и пребледняха твърде много. При всяко преминаване по улицата на стражар или изобщо на човек с униформа те трепваха и дълго не можеха да се успокоят.

Веднъж Лина насмалко щеше да припадне, като видя да влиза в двора един разсилен с папка в ръка. Оказа се, че той носи някаква призовка по търговско дело за безследно изчезналия Гоговски.

Лина разписа призовката и почерпи слисания разсилен с безброй чаши коняци, ликьори и ракии, каквито бяха останали в избилни вкъщи от пиянстващия Гоговски.

Снеговете започнаха да се топят. Слънцето и южните ветрове отнесоха и последните остатъци от дебелиите снегове. Из околните баири и планински хълмове се спускаха буйни потоци.

Радостно и весело тръгнаха работниците по бахчи и градини.

Но животворящата засмяна пролет, която ободрява всички със светли надежди и желания, притискаше душите на Лина и на Жорж с неумолима сила. Жорж, който беше най-силният ученик в класа, почти заряза училището.

Със замечтан поглед Лина седеше на прозореца и със скръб и меланхолия наблюдаваше шествието на настъпващата пролет. Пред нея се издигаха овощни дървета, обсипани с бели и червени цветове. Те образуваха въздушни цветни сводове, през които се показваше тъмносиньото небе. Разкошната тяхна градина, в която всяка друга пролет по това време тя се разхождаше с такава наслада — сега ѝ се струваше като голяма, мрачна гробница.

Защото всред това цветно великолепие, там, в северозападния ъгъл на градината има едно злокобно място, което разкъсва сърцата и не дава покой на двамата убийци.

Нарязан на парчета

Лина често обикаляше това място, около което бе направила една цветна градинка, посадена, отгледана и поливана лично от нея — и един ден почувства миризмата на леш. Тя разбра, че трупът не може да остане повече в плиткия гроб. Горецините щяха да издадат тяхното престъпление.

И същата нощ, придружена от Жорж и въоръжена с един голям касалски нож, купен специално за целта, тя отиде на гроба, който отвори.

Поради песъчливата и влажна почва трупът беше свършено запазен.

Тя подаде ножа на Жорж и той разбра какво трябва да прави. Ала щом опря ножа до тялото на мъртвеца, той нададе глух, страхотен вик и падна безсилен на земята.

Тогаваш майка му — тази необикновено силна жена — грабна изтървания на земята нож и с твърда ръка, като някой изкусен касанин започна да нарязва тялото на мъжа си на парчета.

Парчетата, които допреди малко представляваха трупа на търговеца Гоговски, бяха натъпкани в един чувал.

Още същата нощ Жорж взе един файтон от пазара и заедно с чувала замина край р. Струма. Тук той освободи файтонджията, отвърза чувала и изсипа насечените части от трупа на баща си в реката.

Арестуването

През нощта нито Лина, нито Жорж можаха да заспят. Те дори не се съблякоха. Едно зловещо чувство за близкото възмездие ги бе обхванало всецяло. При най-малкия шум и двамата подскачаха като ужилени от местата си.

Техните мъчения до такава степен се бяха усилили и най-малкият шум придобиваше в техните очи такива заплашителни размери, че те и двамата най-после започнаха да предпочитат катастрофата пред непрестанната агония. И не само предчувстваха катастрофата, но я и желяха вече.

Към 4 ч. сутринта няколко груби почуквания на външната врата прозвучаха злокобно в студения полумрак.

Лина и Жорж не видяха никого, но се погледнаха и разбраха всичко. Погледите им, изпълнени с безнадеждна скръб, се срещнаха и те мълчаливо и тъжно се прегърнаха.

Почти успокоена, Лина отиде да отвори вратата.

Полицейският пристав с двама стражари беше дошъл да ги арестува. Необикновеният нощен час на разходката на Жорж до Струма, тайнственият чувал, миризмата, излизаща от него, щедротото възнаграждение на файтонджията, както и мълата, която се носеше из града за мистериозното изчезване на Гоговски, всичко това усъмни файтонджията и с връщането си в града той вместо вкъщи, отиде право в полицията, дето изказа своите съмнения.

Едновременно с арестуването на убийците бяха намерени в реката и части от нарязаното тяло на убийца.

Лина помоли да ги закарат до участъка със закрит файтон. Там те с удивление видяха арестуван и редактора на в. "Струмски вълни" Казълбашев.

Нещастният редактор заплащаше много скъпо няколко часа на удоволствие, прекарани с хубавата Лина. Той бе обвинен като съучастник в страшното убийство, понеже с напечатаното апокрифно писмо във вестника за изчезването на Гоговски е заблудил съдебните и полицейски власти.

С голяма мъка той можа да се справи. На четири очи съобщи истината на съдебния следовател, който беше ерген и го разбра. Освободиха го след 10-дневно престояване в участъка.

*

Лина беше осъдена на доживотен строг тъмничен затвор, а Жорж като малолетен — на 15 г.

В затвора те са разделени: той в мъжкото отделение, а тя — в женското.

Затворът не оказва голямо влияние върху Жорж, защото неговата младост и големи физически сили вземат надмощие.

Лина обаче е неузнаваема.

Нехигиеничният живот, тежкия въздух, гризенето на съвестта, невъзможността да поддържа свежо тялото и лицето си сложиха скоро своя отпечатък върху нея.

Косата ѝ започна да побелява; по лицето ѝ се появиха бръчки; тялото ѝ се прегърби и така само в продължение на 3-4 години тази дивна хубост увехна.

АНАТЕМАТА НА МИТРОПОЛИТ СТЕФАН

Поп Михаил

Когато тръгнете по шосето от Дупница за Сапаревските бани, само на 2 километра път от града ще видите сгушено в сред гъстите дървета и планински хълмове чудното по своето красиво местоположение селце Самораново.

Една буйна планинска рекичка, която се спуска стремително от склоновете на Рила планина, прорязва селото и му придава още по-голяма свежест и красота. Това село стана известно на българското общество поради кървавата трагедия, която се разигра в неговата църква на така наречения умен петък, т.е. петъкът, който върви непосредствено след Великден.

Изглежда, че умният петък на 1929 г. не е можал да направи аморалциани по-разумни, а напротив — помрачил им е ума и е подтикнал да извършат най-диво злодеяние в сред самата църква, а по предците на своя върховен духовен пастир.

Поп Михаил, преди да стане жертва на този петък, живееше в Самораново като свещеник от 35 години насам.

Той им имаше там къща, ниви, гори, жена и челяд.

Тридесет и пет години наред той живя със своите енорияши в мир и любов. Тридесет и пет години той беше за тях уважаван, почетак и любим отец.

В последните години обаче в тихия безоблачен живот на поп Михаил започнаха да се появяват първите признаци на една предстояща буря.

Преди да настъпят нещастията, Бог пожела да помрачи светлия ум на поп Михаил, като го отклони от неговото истинско призвание.

Поради честите посещения на негови партийни приятели от Дупница и Кюстендил той неусетно стана страстен и необуздан партизанин.

Отец Михаил беше трезвен човек и почти не влизаше в кръчма, но сега, за да има възможност да развива своите партийни

идеи и да се пререкава с противниците си, започна да става много чест гост на кръчмите. Тази негова нова дейност не съответстваше на духовния му сан и лека-полека той започна да губи онази обаяние, което имаше в сред своите енорияши и да губи своя огромен авторитет.

Хубавото положение, което си бе извоювал в продължение на 35 години с толкова търпение, такт и мъка, беше вече сякаш разклатено.

Могъществото на виното

По това време израснаха и синовете на поп Михаил. От тримата му синове двамата по-малки бяха кротки и разумни момци. Единият остана учител в село, а другият отиде да следва земеделско училище.

Но най-големият му син, Григор, създаваше на пона особени грижи и тревоги.

Григор растеше като бусн бурен — здрав и силен момък, с юначко сърце и волен дух. На 20-годишна възраст той напусна Самораново и заедно със свои другари премина отъд Рила, за да се бори срещу тиранния на сърбите.

Неговата юначна ръка държеше с по-голямо удоволствие и похватност парабела и карабината, отколкото плуга и сърпа.

След 3-годишен нелегален живот Григор отстъпи на молбите на баща си и се прибра в село. Той заживя като мирен чифчия и бе видимо излекуван от своята болест да скита из планините като нелегален.

Григор беше открит, бохемска натура — приятен събеседник и прекрасен гуляйджия. Затова той свои лични приятели имаше, но когато пийнеше, партийните противници на баща си смияха за свои заклет думи, с които искаше да се саморазправя.

Между всички тях особено заядлив и нетърпим беше църковният настоятел Спас Клисарски.

Един неделен ден Григор получи покана от своя приятел Тодоричин да го венчае. По тоя повод той се настани със своята компания в кръчмата, за да пият. В това време пристигна и полицейският стражар, който пожела да му се отстъпи кумството.

Григор се съгласи и по този случай заръчаха нови оканици вино.

Защото няма народ по земното кълбо, който да има толкова многобройни поводи да пие, както нашият.

Българският народ ние при всеки случай. Той пие при раждане, при кръщение, при погребение, при сватба, при помен, при назначение на служба, при уволняване от служба, при тръгване на работа, при връщане от работа, при сключване на сделка, при разваляне на сделката и т.н., и т.н.

Поводите са толкова многобройни, че е невъзможно да се изброят.

Изобилното вино беше вече зашеметило главите на цялата компания. На съседната маса стоеше Спас Клисарски, който непрекъснато подхвърляше обидни думи срещу компанията на Григор.

Сърцето на буйния Григор заблъска в гърдите му с необуздана сила. Знае се, че у пияния човек малките симпатии се превръщат в безкрайна любов, а незначителните антипатии — в неудушима омраза.

И сега през мъглата на изпитото вино Григор виждаше в лицето на Клисарски своя най-зъл и заклет душманин.

Клисарски беше също пиян и не преставаеше със своите провокаторски закачки.

Григор се приближи до кръчмаря и го помоли да изпъди Клисарски. Иначе ще стане скандал. Кръчмарят отказа. Клисарски му е също такъв клиент, какъвто е Григор и компанията му. Той не може нито да го изпъди, нито да му забрани да говори.

Сега Клисарски стана по-дързък и по-нахален.

Спорът се разгорещи. Двамата противници станаха прави. Изпияната уста на Клисарски излизаха непрекъснати хули и оскърбления.

Той ще организира срещу поп Михаил референдум и ще го изгони като куче от село. А колкото за Григор — неговата песен е вече изпята. Той ще бъде в скоро време безопасен, защото главата му е вече оценена за 10 000 лв.

Всичката кръв в жилите на Григор възвря при тези думи — очевидно изказани от един пиян мозък, който не знае що говори.

Той пристъпи няколко крачки напред.

Погледите на двамата противници се кръстосаха с блясъка на мечове.

Григор поп Михайлов имаше мъжествена и красива осанка. Той беше висок, строен, прекрасно сложен мъж с широки гърди, които сега бяха разголени в предизвикателно изложение срещу неговия враг.

Лицето му беше обикновено бледоматото, но в този момент под влиянието на виното и силната възбуда от хвърлената смъртна заплата беше се силно зачервило.

— Другари! — обърна се той към своята компания и огнените му очи мяхаха наоколо светкавици. — Вие чухте, че Спас Клисарски е оценил моята глава за 10 000 лв. Аз обаче оценявам неговата глава само за 10 лв. — толкова, колкото струва ей този куршум!

И преди някой от присъстващите да разбере какво става, един гърмеж оглуши кръчмата и загаси лампата.

Клисарски, пронизан в главата, падна, без да продума. Но друг глас изохка жално в тъмнината:

— Олеле, Григоре, изгори и мене!

Това беше Христо Чорбаджийски, застанал случайно зад гърба на Клисарски. Той бе ранен в крака; неговата рана не беше нито тежка, нито на опасно място, но Чорбаджийски беше дългогодишен хронически пияница и кръвта му беше отровена от алкохола.

Затова раната се инфектира и след два дни умря и той.

Бягството на Григор

Григор мина покрай къщи, взе си карабината и раницата и изскочи вън от селото.

Беше януари и зимата бушуваше с всичката си сила. Той спря в селските гробища и седна върху един гроб, за да изтрезнее. Беше страшно пиян и още не можеше да си даде сметка за станалото.

Вятърът бясно и страшно виеше. Той пое пътя към Рилския манастир, но като стигна в планината, постара се да заличи стъпките по снега и се завърна наново в селото.

Едно неудържимо любопитство го влечеше към мястото на убийството. Селото се кръстосваше от патрули, очевидно поставени с цел да заловят него; но той мина незабелязано покрай тях и залепи пламналата си страна върху студения прозорец на кръчмата.

Жертвата му лежеше на пода, оставена в същото положение, в което бе убита. Чакаха съдебните и медицинските власти. На пейката, подпрени на пушките си, дремеха двама души назади, поставени от общинската власт, а над тялото на убития Клисарски се беше навела майка му и тихо и жално плачеше. Чорбаджийски очевидно бе вдигнат и пратен в болница.

Григор пое шосето за Дупница и спря при един свой приятел. Пред него стояха два пътя: единият водеше наново към Пирин и Вардар, отдето нямаше да може вече никога да се върне към мир-

ка и за вас. Животът е много кратък, за да има време да се мразим и си отмъщаваме. Нека си подадем ръка, за да заживеем в сговор и любов!

Последните думи на високия духовник бяха последвани от одобрителен шепот, който се разнесе от единия край на църквата до другия.

Саморановчани видимо бяха спечелени за целите на владиката. Желаното сближение между поп Михаил и неговите енориаши като че ли бе постигнато.

Кървавият заговор

За голямо съжаление обаче в същото време, когато се отслужваше вечерната на умния петък и се произнасяше спасителното слово на владиката, в един отдалечен кът на църковния двор под гъстите клони на най-големия орех ставаше едно тайнствено събрание между група жени и младежи.

По-малката дъщеря на поп Михаил, която бе закъсняла за вечерната, влизайки в църквата, забеляза тази подозрителна група и хвърли един безпокоен поглед върху нея. В центъра на групата тя позна майката на убития Клисарски, която с разчорлена коса и бледо лице разправяше нещо на останалите, които бяха без изключение роднини и близки на убитите.

Един младеж, очевидно поставен за връзка, влезаше в църквата и излизаше често от нея, давайки сведения за положението вътре.

Според тези сведения тяхната борба с поп Михаил свършваше с пълен погром. Той беше навлякъл наново своите църковни служебни одежди и възвеличен и благословен от своя висш духовен началник, щеше да продължава да им бъде свещеник в същото време, когато техните близки, забравени от всички, продължават да гният в своите гробове, изяждани от червеите.

По даден знак от майката на Клисарски цялата група влезе в църквата и се нареди близо до вратата. Митрополит Стефан тъкмо свършваше и последван от своята духовна свита, тръгна към вратата, за да излезе на двора.

Поп Михаил беше останал малко назад, за да даде някакви нареждания, но когато стигна до пангара, пред него се изпречи майката на Клисарски и с див, висок глас извика:

— Куче проклето, наново ли ще останеш да ни ядеш душите?

И като усорлица* се нахвърли върху него, скубейки брадата му.

* Усорлица, диал. — ястреб — бел. ред.

В този момент като по даден знак цялата заговорническа банда се нахвърли яростно върху поп Михаил.

Брадата и косата му бяха бързо оскубани, върху лицето и главата му се посипа дъжд от удари. В полутъмнината блеснаха два ножа. По-малката дъщеря на отец Михаил се хвърли срещу нападателите, за да защити татка си, но ръцете ѝ бяха изранени от ножовете и тя падна на земята.

Със страшни, нечовешки усилия поп Михаил си проби път навън. От главата, от гърдите, от ръцете, от раменете течеше кръв като из река.

Вън беше тъмно. Владиката, неподозирайки току-що разигралата се трагедия в църквата, се бе вече качил на автомобила, фаровете на който бяха запалени.

С оскубана брада и коса, с разкъсано расо и цял окървавен, поп Михаил падна изнемошлял пред стъпалата на автомобила и с прострени ръце към Стефан извика:

— Убиха ме, владико свети! Нине отпушаше раба твоего. В Твоите ръце, Господи, предавам душата си!

Главата на смъртно ранения свещеник кльмна. Гърлото му не можеше вече да издаде никаква дума. Кръвта го задушаваше. Тя сега течеше бавно като червена пяна. Напразно се опитваше ранената му дъщеря да повдигне главата на баща си и му заговори.

Поп Михаил беше мъртъв.

Анатемата на митрополит Стефан

На двора бе събрано цялото село.

Митрополит Стефан бавно се издигна на автомобила си и се изправи в цял ръст.

Със своя внушителен поглед той изгледа насъбраното множество и студени тръпки полазиха по гърбовете на всички.

Имаше нещо величествено и страшно в неговото държане и в целия вид на гордата му осанка. Всеки чувстваше, че в този миг ще настъпи нещо по-страшно от онова, което стана преди малко в църквата.

На двора се възцари мъртва, религиозна тишина, като пред принос.

— Грешни Божии раби! — прокълът гръмовният глас на владиката. — Вие днес извършихте едно светотатствено дело, което ще почерпи и опозори завинаги светлото име на вашето хубаво село. Вие осквернихте Божия храм с кръвта на своя духовен пастир. Вие не щяхте да чуете Божия зов за любов и опрощение, из-

казан чрез мен. Вие изпъдихте Бога от своето сърце. Вие се отказате от Него, затова и Той се отказва от вас! — Нека позор и проклятие да падне върху главите на онези нещастници, които чрез своето безумие оскверниха Саморановската църква! Аз хвърлям своята анатема върху тях и техните семейства!

Неговият мощен глас гърмеше като гласа на някой библейски пророк. С непостижима жестокост и красноречие той разголи простата, но отмъстителна душа на тези селяни и я изложи на публичен позор. Той ги изгаряше с думи с такава сила, която напомняше средновековните анатемни.

С наведени глави и мъртвобледи лица саморановчани отвориха път на владишкия автомобил, който като светеща стрела се загуби в тъмните дълбочини на Дупнишкото поле.

*

Между цялата заговорническа банда властта арестува само двама младежи, които бяха докарани в Горноджумайския затвор.

Григор Попмихайлов, който излежаваше наказанието си в същия този затвор, настърхна.

Неговата огнена кръв наново залудува в жилите му. Той успя да си достави едно желязо, с което искаше да смаже главите на убийците на неговия невинен баща още щом излязат на двора.

Но управата на затвора научи навреме за опасните намерения на Григор и още същата нощ под строг конвой го изпрати в централния затвор.

Тък Григор не можеше дълго време да се успокои. Той беше возмутен, че истинските убийци на баща му: майката на Класарци и един македонец, който именно нанесъл смъртоносния удар с мачтата, са изпуснати от ръцете на военното правосъдие. (В техния край действат военни съдилища.)

И дълго време неговата глава беше заета изключително с тази единствена мисъл за мъст: след излежаване на наказанието си да се саморазправи с истинските убийци на баща си.

За щастие в затвора покрай катилите и алашите има и почтени хора, особено между политическите. Хора с недостижим морал и непоколебим дух към любов и примирение.

Попаднал под тяхното влияние, Григор бавно, ден по ден се усмоява и прогонва безвъзвратно от себе си този страшен дух на отмъщение, що бе свил гнездо в неговата душа.

Сега той работи в организираната дърводелска работилница заедно с един от най-примерните арестанти.

СОНЯ СЕПТЕМВРИЙСКОТО ВЪСТАНИЕ

Курниерт на централния комитет

Денят започна днес хубав, светъл, ясен. Един от онези чудни дни, с които есента обича понякога така щедро да ни дарява. Един от онези есенни дни, когато цялата природа диша някак празнично, цветята изглеждат по-ярки, небето по-синьо, слънцето по-светло, а хората по-хубави и по-добри.

Денко беше извървял този ден близо 40 километра, но стъпваше така леко и бодро, сякаш току-що бе станал от здрав и укрепителен сън. Пътят му, прорязан от ударите на дърваря, лъкашеше между вековна букова гора.

Една страхотна хайдушка тишина царуваше наоколо. Но сърцето на Денко беше изпълнено с крилати надежди и с безгранична самоувереност. С пълни гърди той запя с ясения си глас и мъртвата тишина на планинските усои бе заменена от ликуващите звуци на неговата песен.

Гората свърши и пътят започваше стръмно да се спуска надолу. Очевидно той беше в последните склонове на Стара планина и предстоеше да слезе в полето. На това място Денко спря. Не толкова за почивка, от каквато не чувстваше нужда, колкото за да погледа откритата пред очите му картина.

Една безкрайна, плодородна шир, покрита със стърнища и със задимени села, потънали в кичести дървета, а по средата река Скъта извива своята змийска снага като сребърна лента. Залязващото слънце, което слизаше зад тесно-пурпурни облаци, обсипваше безбрежното поле със златен дъжд от лъчи. И би казал човек, че някой гигантски сеяч, скрит в ореола на светилото, с грамадна шепя хвърля своите златни семена от единия край на хоризонта до другия.

Денко попи на гърдите си големия пакет, предаден му тази сутрин от един член на централния комитет на комунистите и изведнъж си представи как само след няколко дни тези мирни полета ще станат арена на кръвопролитни сражения.

Този плодороден кът от българската родна земя заедно с онези селци и тяхните долини и китни балкани ще бъдат свидетели на

една борба грандиозна, яростна, ожесточена. Борба на живот и на смърт. Борба, в която капиталът и трудът ще си дадат решително сражение.

И Денко си представи, че той е главнокомандващ на селско-работническата народна армия. Ето тук, от този връх, Денко, заобиколен от телефони, цял щаб от ординарци и офицери, дава своите заповеди, прехвърля цели армии с бързи нощни преходи от единия фронт на другия, пише пламенни прокламации към некласоосъзналия се още народ, запалва и в неговата душа огъня на класовата омраза; и разбунтувалият се народ в своята тържествуваща омраза и стихийен гняв унищожава навеки ненавистната буржоазна власт.

При широките жестове, с които даваше нареждания на невидимите пролетарски армии, Денко ударя с ръка твърдия пакет в гърдите си и се сепна. Той си спомни, че не е никакъв главнокомандващ, а само прост куриер, който трябваше тази вечер с цената на всички усилия да предаде писмото.

Той извади пакета и погледна загадъчния адрес. На него пишеше само една дума:

СОНЯ

А отгоре: лично-поверително.

Денко знаеше само, че Соня е народна учителка в Бяла Слатина, че живее в къщата на Дони Бързаков и че е една от големите фигури на комунистическото движение. В предстоящото въстание тя беше предназначена да играе видна роля и затова инструкциите трябваше да стигнат бързо до нея.

Но каква беше тази Соня?

Млада ли е, стара ли е, хубава ли е, грозна ли е, дали е жена интересна и темпераментна, или е някоя от онези нихилистки — сухи, грозни, с подрязани коси, с очила и полумъжко облекло, които говорят само за суровия дълг и никога за любов.

— Но какво те интересува тебе това? — си извика строго Денко. — Ти имаш една точно определена задача: да занесеш тази нощ един пакет в Бяла Слатина и на другия ден да се върнеш. А дали обектът на твоя усилен дневен поход отговаря на твоите вкусове, това за целите на революцията е съвсем без значение.

Но Денко чувстваше, че зад гърба му се е загнездил един друг Денко: нахален, подъл и коварен, който му се бърка в мислите и във всичко, което той, истинският Денко, е призван и длъжен да върши. Тоя двойник расте и неотстъпно занимава мисълта и фан-

тазията на Денко не с работата му, а с образа на тази загадъчна Соня.

С решително усилие на волята той най-после се освободи от двойника и пое пътя надолу.

*

Денят, тъй хубав и светъл тази сутрин, замираше с първите признаци на една страховита нощна буря.

Слънцето си отиваше всред разхвърляните облаци и беше запалило небосклona в един грамаден пожар.

Задуха студен северозападен вятър. Гората се залюля. По всички изглеждаше, че скоро ще се излее пороен дъжд. С бързи крачки, почти тичешком Денко се спусна стремително в полето. Студен мрак падна долу ниско на земята. Проливен, буен като порой дъжд заваля. Наблизо пред него светкаше едно ханче. Денко можеше да остане за нощуване в него и да продължи пътя утре; но след един миг колебание той се разтърси, сякаш обзет от същата ярост на урагана — с едно лудо желание да срине всички пречки пред себе си, но на всяка цена да стигне още тази нощ Бяла Слатина. Той беше получил за това изрична и категорична заповед. Защо 2-3 капки дъжд и трясъкът на гръмотевицата да го спрат като някоя жена пред прага на къщата?

Но в този миг коварният двойник се издигна зад гърба му и в цял ръст и насмешливо му викна:

— Лъжеш ти, Денко, че революционният дълг те заставя да вървиш в тази страшна бурна нощ! Това е неизвестната Соня, която те тласка напред!

Денко беше израснал по тези места и познаваше отлично околната местност и пътища.

След като ураганният дъжд се наваля до насита и измокри Денко до костите, той отмина далеч нейде на изток и се замени с тих, гъст, дребен дъжд.

Към 11 ч. през нощта Денко навлезе в града. Бяла Слатина през пролетта и лятото е още поносима, но през есента, когато започнат дъждовете, градът се превръща в непроходимо море от кал. Денко свърна смело от шосето и през лепкавия чернозем закрачи геройски към къщата на Бързаков, която знаеше от по-рано.

Той видя светлината на един прозорец и почука. Неясна фигура се показва на прозореца и запитва:

— Кой е?

— Аз съм Филип, търся Гриша! — каза парола Денко.

— Аз съм Соня — отговори просто фигурата и отиде да отвори.

Следвайки Соня, той мина през тесен коридор и се озова в нейната стая. Една чисто моминска стая, в ъгъла на която той видя параван, а до него тоалетка с шишета одеколон, пудри, червила, огледало и ваза с хубави хризантеми.

Облечена само по нощница, Соня, без да се стеснява от непознатия младеж, разкъса нервно плика и хвърли бегъл поглед върху него.

— Писмото е дълго, ще го чета утре — каза тя.

И го остави в чекмеджето на тоалетката.

През това време Денко има възможност да изгледа жената, що стоеше пред него.

Тя не бе висока. Среден ръст, но тялото ѝ бе здраво и прекрасно развито. От нея лъхаше здраве, мускулите ѝ бяха силни. Един великолепен кичур тъмнокестенява коса се спускаше без излишно кокетство върху умно чело.

Тя имаше бледо страстно лице и на него красиви, горящи устни. А в големите ѝ зеници — една мътна дълбока синина.

Тя изгледа госта си, изкалян до колене и измокрен като кокошка. И прихна да се смее. Нещастният Денко, главнокомандващият пролетарската армия в проект, не знаеше в този момент де да дене ни калните си крака, ни изцапаните си ръце.

Чак сега Соня се сети какво трябва да прави и подкладе бързо печката, поставяйки върху нея един чайник.

Влюбеният революционер

Соня заръпква Денко върху положението и върху настроението във върховете на движението.

Но чудна работа! Денко, който е препроучал няколко пъти цялата философия на Карл Маркс, Енгелс, Плеханов и т.н., който си играеше с революционната фразеология като с "Отче наш", сега стоеше като скован, мисълта му беше парализирана и той само мъкнаше несвързани думи.

Соня говореше с едно страстно вдъхновение:

— Положението е лошо. Народните маси изнемогват под ударите на странната реакция. И ако това положение продължава още известно време, тези удари ще доугасят в сърцето на народа и последните искрици на неговия борчески дух.

Водачите на работническото движение Луканов и Кабакчиев извършиха на 9 юни историческо предателство, за което трябва

незабавно да бъдат изхвърлени на политическото буннище. Вместо да преценят момента и още на 9 юни сутринта да вземат решителна опозиция срещу изгряващата реакционна власт, те започнаха да мъдруват, че градската и селската буржоазия си давали сражение и че в тази борба работническото трябва да остане настрана. А Луканов в своето политическо късогледство и угодничество стигна дотам, че по диктовка на тогавашния сговористки полицейски министър написа своето фамозно окръжно за неутралитет.

И ето резултатите на това малодушие и подла тактика — оправдава се телеграмата на другаря Зиновиев:

"Земеделците ще бъдат само бити, а вие ще бъдете избити!"

Това са скована, закостенели умове, нравствени кастрати, които не са в състояние да проумеят тези сложни, кипящи борби, които катурват империи, свалят монарси от техните тронове, изменят формите на управленията и които изобщо дават на света един нов образ — по-хубав, по-светъл, по-справедлив.

Край нас тече със стихийна сила грамадният поток на живота, в който се раждат нови, божествени, пламенни идеали, а Лукановци със скръстени ръце мъдруват и в своя политически и социален далтонизъм* не са в състояние да видят новия свят, който мъчително се ражда сред ужасна криза на страдания и борби.

— Но слава Богу — продължаваше Соня, — начело на движението стоят вече нови хора, с нови идеи и с по-пламенни сърца. С бързи и тържествени стъпки приближава великият момент на победата!

Денко слушаше, но не разбираше нищо.

С огнени очи обгръщаше той вдъхновената фигура на стоящата пред него жена и не усети кога двойникът се яви наново в събуждането му и коварно му нашепваше:

— Ти си влюбил вече, Денко, в тази жена! Внимавай! Защото зарад нея може да направиш много глупости.

*

Соня се сети внезапно, че Денко е уморен, и бързо раздизираше, че той охотно би стоял да я слуша цяла нощ, изваждайки от нея си един единшек, постла му на земята и като постави между него и нейно легло паравана, доведе му "лека нощ" и доведе до спаня.

* Далтонизмът у нас. Далтон е бил един от най-известните физици.

Нейният болшевишки морал не се стесняваше ни най-малко от факта, че един чужд мъж ще спи в стаята ѝ.

На другата сутрин Денко получи отговора на Соня и много неохотно замина обратно назад.

Септемврийското въстание

По причини, които нямаха нищо общо с пролетарските интереси, селско-работническото Септемврийско въстание през 1923 г. избухна преждевременно.

Това въстание е още много близко до нас, за да може да се пренебрежава неговото историческо значение.

Може смело обаче да се каже, че в основата на това кърваво дело лежеше измамата и малодушието на неговите водачи. Избухнало в един маловажен воен театър, откъдето не можеше да се овладее централната власт, заченато и родено в грях, зле подготвено и зле ръководено, то беше предварително осъдено на неуспех.

Овладеяна от бурята на могъща идея, душата на въстаниците пламна като купа слама и така бързо и угасна.

Въстаналите селяни и работници бяха притиснати от численото превъзходство на противник с несравнено по-добро въоръжение и по-здрава организация. Затова бяха бързо смазани и подчинени.

С всичкия пламък на своята буйна душа, горяща от висок идеализъм, Соня с пушка в ръка взе непосредствено участие в боевете.

Ала известието за бягството на водачите Коларов и Г. Димитров я хвърли в необуздан гняв, който бързо се сменя със страха на апатия. Тя захвърли пушката и придружена от Денко, пое пътеката към Балкана.

Когато се изкачи на върха на планината, тя погледна под себе си назад и потрепера пред страшната картина, що се изпречи пред очите ѝ.

Пламъците на грамадни пожарища, които безмилостно унищожаваха кървавата вековна мъка на мирното население, се издигаха на възбег и стигаха дори до небесата.

В ушите ѝ още звучаха писъците на злочестото население и тежък нистаци, плети със зловещото фучене на пламъците, сякаш се издигаха с неудържим устрем нагоре, за да стигнат по-скоро Бо-

га, от когото да търсят закрила и пред когото да излеят мъката си.

Цветущите котловини на реките Скъта и Огоста, облени в огньовете, кръв и сълзи, димяха и клокочеха като гигантски вулкан.

Студени дъждове обливаха плачещата земя; но това сякаш не беше дъжд, а тих безутешен плач. От тъмното оловно небе като че падаше върху земята сянката на една велика народна скръб.

Далеч там в полето пълзеше сивата колона на царските войски. След победоносни битки, през които блестящите им мечове бяха обагрили с алената кръв на техни родни братя, връщаха се те сега към София. Но това сякаш не бяха живи хора, а сенки, излезли от гроба.

Начело на мъртви музики и скромно свити знамена — онези същи знамена, които бяха покрити със славата на 100 полета бойни, с обронени глави и свити от болка сърца печално вървяха те из равнините на святата българска земя, потънала в кръв и срам.

Скръбта на Соня

В безумни, неудържими ридания се хвърли Соня върху кървавата земя. И напразно Денко се мъчеше с всички сили да я успокои и да я загърне с мушамата.

Нима нейното сегашно физическо страдание може да се сравни с великата Голгота на невинния беден народ!

И буйните ридания на Соня бяха сменени с тих, безнадежден плач, какъвто беше плачът на дъжда, що безмилостно я обливаше.

В този момент мъката по пропадналата пролетарска революция бе покрита от неудържимата скръб за невинно загиналите жертви.

— Къде са сега нашите водачи? — извика горчиво тя. — В топло и сигурно убежище на сръбска земя, в тяхната душа се издига сега тържеството на изпълнения революционен дълг. Какво от това, че опитът излезе несполучлив и че той се извърши с цената на хиляди човешки и материални жертви? Нали техният героизъм и влияние сред народните маси са подчертгани, дето трябва? И главно нали техните драгоценни кожи са спасени?

Тяхното малодушие бе равно само на тяхната несъществуваща гражданска доблест.

Денко знаеше цената на мълчанието и затова не се опита повече да я успокоява.

Лека-полека Соня се съвзе, махна с ръка и заедно с Денко потегли на път през планината.

Залавянето на Соня

Повече от 6 месеца бяха изминали от зловещите септемврийски събития. Работническото движение се съвземаше наново и събираше сили за нови борби.

Соня става вече главна организаторка и център-връзка в един от най-големите революционни окръзи — Пловдивския. Нейното име става легенда. Подобно на старите революционери, които в недалечното минало се подвизавали всред юначните средногорци, смелата конспираторка, придружена от своя неизменен другар Денко, обикаля целия Пловдивски окръг и го покрива с гъста мрежа от нелегални ядки, но не за да защити отечеството си, а да го разрушава.

По нейна заповед се извършиха в Пловдив няколко атентата срещу видни представители на властта. По нейна заповед бе пренесено в Пловдив огромно количество взривни материали, с които тя проектиреше да извърши редица атентати.

В края на април 1925 г. след атентата в "Св. Неделя" тя бе издадена случайно от един войник, неин политически съмишленник, и хваната от полицията.

Дирена безуспешно в продължение на повече от година, тя сега беше пазена с особена грижливост. Полицията знаеше много добре, че дълбоко в нейното сърце е скрита тайната на цялата революционна мрежа в Пловдивско.

Изобретателната полиция обаче не можа да измисли средства, за да отвори устата на Соня.

За нея всичко бе свършено. Животът нямаше вече никакъв смисъл. Безумната воля, която бе хвърлила столичната катедрала във въздуха, извърши атентат не срещу невинните мъже, жени и деца, погребани под развалините на църквата, а преди всичко срещу самото работническо движение, което бе отхвърлено с 20 години назад. Тази безумна провокация с един удар сложи кръст на цялото дело, изградено с толкова мъки, жертви и любов.

На три пъти тя се опитва да се самоотрови, но двата ѝ първи опита бяха осуетени от стражата, която имаше изрични инструкции да я следи неотстъпно, а третият път отровата се оказа изветряла и след положените усилия от лекарите животът ѝ бе спасен.

Сега за Соня съществуваше само една мисъл: да намери у себе си достатъчно нравствени и физически сили, за да издържи разпита и умре с чест, преди да издаде делото, на което е служила.

На своите полицейски следователи тя заяви с ледено спокойствие, че е примирена със смъртта. А за оня, който е решен да умре, няма земна сила, която да го застави да говори.

А дали тя, Соня, ще умре бавно и мъчително в продължение на 1 месец, или в един миг, това за нея е безразлично.

И красивите ѝ устни останаха през всичкото време склучени, без да произнесат нито една дума, без да посочат нито едно име, без да издадат нито едно лице.

Очната ставка с Денко

Отчаяните полицаи прибегнаха към едно последно средство. Решиха да поставят Соня на очна ставка с Денко. Малодушният и чувствителен Денко още в първите дни на своето арестуване издаде цялата организация.

И със свито сърце сега той очакваше Соня в кабинета на полицейския следовател.

Едва крепяща се на краката си от преживените страдания и погълнатата отрова, облечена с проста, черна вълнена рокля, Соня влезе, последвана от трима войници с натъкнати ножове.

Денко познаваше добре упорития и властен характер на Соня и в сърцето си предчувстваше бурята, но за да угоди на полицаите, с треперещ глас, без да смее да погледне жената, която обожаваше, захвана:

— Соня, излишно е повече да мълчим! И без това полицията знае всичко. Аз разкрих цялата конспиративна организация, както и твоето участие в пренасянето на взривни материали от София в Пловдив. Кажете си истината, за да се спасим от нови страдания.

Денко мълкна и се осмели да погледне Соня.

Нервна треска люлееше нейното изнемошало тяло. Като горещи игли се забождаха думите на Денко върху нея.

И страшен бе станал нейният изглед. Изпод гъстите ѝ вежди пламтяха огнени искри.

Тя пристъпи две крачки напред и като събра всичките си сили, залепи една оглушителна плесница върху лицето на Денко.

— Ти си един подлец! — извика тя и тръгна към вратата.

Паразени от това необикновено нравствено мъжество, нито един от присъстващите не помисли да я спре. С твърди стъпки и високо изправено чело тази героична жена мина през коридорите на градоначалството и влезе в тъмнищата си стая, почтително ескортирана от блестящите войнишки ножове.

Ам това време Денко продължаваше да стои като закован на мястото си. Страшната плесница дойде да падне като огнен блик не върху горения образ на Денко, а върху баговата душа. Всичко беше помежду им свършено. Неговите крака сякаш посеха един друг Денко, в когото няма душа.

Той не може да намери думи. Олюля се, политна и излезе малко напред навън. Легна в килията си и започна да гледа тъпо в една точка на тавана, без да може да обсъди и обгърне своя позор.

Той беше повален на земята — безпомощен, свършено беззащитен, жалко разголен. Не можеше да се помръдне. Върху него плюеще червен, кървав дъжд. Струваше му се, че лежи прострян в мръсна яма, захвърлен там от тъмен, страшен удар в главата.

Какво се бе случило, той едва ли знаеше. Горчив смях разтегна устните му, но той се стараеше да не мисли нищо, свършено нищо.

*

А в Соня като че ли се скъса последната брънка във веригата на нейното земно съществуване. Тя не е хранила никога чувства на любов към Денко, но хубавият, сантиментален младеж ѝ харесваше. Провалът на революционното дело и разрывът с Денко нанесоха последните удари на нейната воля да живее.

И тя започна да обмисля свършено спокойно начина за туряне край на живота си. Нейната политическа приятелка Гичева се обеси в Софийската обществена безопасност с един прост парцал. Защо тя да не нахъса една рокля и замени въжето!

Спасителният закон

Да, тя ще тури край на своя живот. И за пръв път, откак бе преструвана, се изсмя весело. Тя се спусна леко към ръчната си чанта, отдето извади нощницата си, и започна да я нахъсва на дълги, широки ленти.

Часовникът в коридора удари 1 след полукош. Но едновременно с това тя чу да се завъртва ключалката на вратата, а една невидима ръка да подхвърля черна подвързана книга

Соня взе книгата, разтвори я на мястото, обозначено с една дъсчица и прочете следния текст, подчертан с червен молив:

*Чл. 608, п. 2 от закона за Углавното съдопроизводство гласи:
"Изпълнението на смъртното наказание над непразни жени или над родилки се отлага до изминаването на 8 недели от раждането."*

А ототрени на бялото поле на законника някоя незнайна ръка, очевидно същата, която бе изпратила закона и подчертала горния текст, бе написала:

СОНЯ,

В името на скъпото работническо дело, което не е умряло, ти си длъжна да живееш повече от всякога. Симулирайството е позорно малодушие, към което прибягват само слабите и безхарактерни хора. Въръжи се с всичкото си мъжество и се покажи достойна за своето славно и героично минало!

*Твоего спасение засега лежи само в подчертания текст от закона:
За Ц.К.* Х.У.*

Соня прочете наново както закона, така и писмото. Явно беше, че партията се възобновява наново. На мястото на избитите в граждански борби и затворени комунисти автоматически са дошли други. Откъде тя си беше втъпчила в главата заблудението, че работническото движение е погребано навеки под развалините на Софийската катедрала?

То не само се възобновява, но и ръководителите му започват да действат. Тайнственото подхвърляне на закона в килията ѝ при един такъв трагичен момент е най-красноречивото доказателство за това. Делото в лицето на неговите нови ръководители цени нейната минала дейност и лични достойнства и ѝ заповядва да живее.

Да, тя ще живее! Тя не иска вече да умре.

И после, какъв сюрприз ще подготви на своите палачи! Тъкмо когато те ще предвкушат удоволствието от гледката на нейното люлеещо се тяло под бесилката, тя ще им покаже своята утроба, дето един нов живот ще я защити от смъртта.

Тя бе почувствала своята бременност още преди два месеца. Тя няма право да убива заедно със себе си и един друг човек.

И в името на този нов зараждащ се живот, който е призван от самата съдба да се яви на света, за да продължи нейното дело, тя реши да живее.

* Ц.К. — Централния комитет

До раждането на детето и изминаването на 8 седмици след това раждане — много вода ще изтече и много настроения ще се променят.

*

Соня бе съдена и осъдена на смърт, но поради нейната бременност смъртното наказание беше заменено с доживотен строг тъмничен затвор.

По този повод един от крайните вестници на буржоазията със злоба и недоволство писа:

"Голямата революционерка Соня, която без да трепне, издаваше смъртни присъди срещу честните и предани представители на властта, сега е намерила за нужно да избегне справедливото възмездие на закона, като, жертвайки своя морал, за който впрочем комунистите никога не са държали, и възползваща от буржоазните закони, срещу които се е борила, оставила се да стане бременна.

Нека обаче Соня знае, че Бог забавя, ала не забравя. Защото срокът, предвиден в чл. 608 от Закона за У.С., ще измине и Соня без никакво съмнение ще получи наградата за своите престъпления."

Заканата на буржоазния лист не можа да се изпълни. Смъртното наказание бе заменено с доживотен затвор.

Детето се роди в затвора. Но странно нещо! Това дете, заченато и родено сред толкова страдания и тревоги, се оказа едно здраво, хубаво и жизнерадостно момченце.

Чавдарчо е вече на 6 години. Той често посещава майка си и огласява мрачните коридори и килии на затвора със своите весели детски викове.

Той знае отсега, че като поотрасне, ще бъде изпратен в един болшевишки приют в Русия или Германия.

Преди да научи думата хляб и мамо, Чавдарчо е научил да казва:

— Аз съм комунист!

Соня лежи вече близо 6 години в централния затвор. Тя понася своята тежка участ с твърдост и мъжество, но въпреки болшевишките си разбираня тъгува твърде много за повяхващата си хубост.

Напоследък въпреки желанието си получи едно частично помилване по случай царския годеж и вероятно скоро ще бъде напълно свободна.

ЗНАМЕНИТИЯТ АПАШ ПАНТУДИ (Същина на апашкото изкуство)

Пантуди — кабаретен артист

Бяха изминали вече шест месеца, откак Пантуди бе напуснал централния затвор и бе взел непоколебимото решение да не се връща вече никога в това омразно заведение. Централният затвор, наречен от неговите другари "Бандит палас", със своята безплатна квартира и храна може да е привлекателен и желан пансион за някои апаша от дребна величина, които се прибират там съзнателно през зимата, но Пантуди, който се е издигнал на една висота, недостижима за неговите бивши другари, сега потреперваше пред мисълта да се раздели от своя комфортен живот, усладен така приятно от хубавите жени, и го замени със съжителството на мръсни апашчета, натъркаляни като животни в тясна затворническа килия. Не, той не ще продължава повече своя опасен занаят, който рано или късно води наново в затвора. Истина е, че Пантуди се отвращава от физическия труд или изобщо от работа, която би го вързала на едно място като чиновник или работник от 8 до 12 и от 2 до 6 часа, но за способния и ловък човек има толкова други лесни, приятни и в същото време безопасни занятия!...

И Пантуди реши да стане кабаретен артист. Той имаше всички данни, за да изпълнява с успех тази почетна длъжност. Той беше преди всичко млад — едва 26-годишен — и после — прекрасно сложен момък. Висок, тънък, с правилни черти: орлов нос, хубави, живи очи и с необикновено правилна и симетрична хармония в цялото му. Той говореше отлично няколко езика: френски, немски, турски, гръцки, румънски, испански и малко английски; неговото гъвкаво тяло и завидна ловкост създаваха от Пантуди великолепен танцьор, а на всичко това отгоре той имаше и най-главното качество, нужно за кабаретния артист: беше човек без всякакви предубеждения, скрупули и без морал. Поред той обхожда почти всички първокласни столични кабареа: "Император Диле", "Мулен Руж", "Паризиана", "Верона", "Риунione", "Фараоните" и пр. Неговата работа започваше вечер от 10 ч. и свър-

спаше към 4 ч. сутринта, когато се оттегляше в своя хотелски апартамент, за да се отдаде на почивка.

Той беше покровител и същевременно покровителстван от артистките в кабарето. Той танцуваше с тях, за да увеличи и съблазни публиката, водеше им богати и щедри любовници, хвалеше със страст и убеждение техните скрити достойнства, кавалерстваше им и изобщо беше в пълна услуга на техните нужди от интимен характер. И Пантуди живееше като паша в сред харема на своите жени. Те от своя страна се грижеха за украсяване на неговото жилище, поддържане чистотата на бельото му, за храната и другите му нужди, а при опасни моменти, когато се появяваха страшните полициан, тези същите артистки чрез своите женски прелести образуваха непробиваема броня между Пантуди и полицията.

Ако обаче вие бихте пожелали да създадете нещо като инструкция или правилник за длъжностите на кабаретния артист, това не би ви се удало, защото тези длъжности са много сложни и неуловими. Тяхното успешно изпълнение зависи от опитността, похватността, такта и интелигентността. Пантуди в това отношение беше наистина роден артист.

Богатата фабрикантка

Една вечер към полунощ, когато под влиянието на джаз-банда и виното посетителите на нощните кабаре се разпускат и стават по-смели и по-свободни, а жените загубват всяко чувство на срам и мярка за приличие, в кабарето, дето служеше по това време Пантуди, се вмъкнала внезапно една дама, която, без да сваля дрехата и шапката си, застанала наред заведенното и като огледала всички посетители, се спуснала като разярена лъвица към масата, дето бил мъжът ѝ.

Пантуди бил тази нощ настроен много панихидно и мечтателно пушел пура на една маса. С един светкавичен поглед той схванал цялата работа и се хвърлил веднага към разярената дама, за да спаси положението. В този момент съпругът на дамата, много богат и щедър провинциален фабрикант — държал на коленете си една кокотка, която чукала чашата си с неговата. Скандалът бил неизбежен.

Еlegantният Пантуди се изпречил пред дамата и чупейки се като някой сойтария, ѝ се представил като стар познайник, който изказва удоволствието си, че я вижда тук. Той бил чужденец

— представител на голяма германска фабрика, и е идвал на два пъти в техния град, за да уговаря някои сделки с мъжа ѝ. Дамата се малко поуспокоила и дори си спомнила, че наистина е виждала в кантората на мъжа си подобен чужденец. Пантуди неусетно ѝ свалил палтото и шапката, които предал в гардероба. Той я поканил да седнат на една маса, на която ще извикат подир малко и мъжа ѝ.

Пантуди говорел нарочно развалено български, за да остави у нея впечатлението, че е наистина чужденец, но все пак успял да ѝ наговори един кош комплименти. Дамата била доста възрастна — наближавала 50 години — и имала грозно лице, но била с твърде елегантно тяло, затова тези комплименти, отнасящи се главно до нейното тяло и хубави крака, изказани може би за пръв път в живота ѝ, ѝ се харесали твърде много. Пантуди заръчвал непрекъснато шампанско и ставал все по-агресивен. Най-подир работата стигнала дотам, че тя, замаяна от виното, се съгласила на неговото предложение да се оттеглят в една от стаите, за да починат...

Когато на другия ден колегите на Пантуди му честитили подигравателно за прекараната нощ, той им обяснил, че въпреки грозното си лице фабрикантката имала великолепно и твърде запазено тяло. Освен това той ѝ показал такива фокуси от своя занаят, че тя през цялата нощ примирала в ръцете му и го уверила, че едва сега разбрала защо живее.

Тя разгледала гардероба на артистката и особено се удивила на финото и скъпо бельо. Макар че била жена на един от най-богатите хора в България, тя не била никога носила такова бельо.

Фабрикантката обаче стигнала до върха на своя възторг, когато богатият чужденец — представител на най-голямата текстилна фабрика в Германия, изпращайки я до хотела, отказал да вземе от нея каквато и да е сума дори за консумацията в кабарето и за таксито, което ги довело до хотела. Пантуди целунал галантно ръка на своята еднонощна любовница и отблъснал чантата ѝ с жеста на оскърбен принц. Впрочем тази чанта го мъчила много през нощта, защото, когато фабрикантката се събличала, той успял да провери съдържанието ѝ. Тя била натъпкана с хилядарки и апашката кръв на Пантуди едва се усмирила. Той пожелал в този случай докрай да играе ролята на джентълмен.

От само себе си се разбира, че още същия ден предволният съпруг изплатил с лихвите целия масраф от авантурата на своята жена.

Пантуди и досега си спомня с удоволствие за тази случка. Той усрива, че въпреки годините си тя показвала през нощта такава сила и оръя в любовта, каквито неговите млади, но преуморени и повехнали в порока артистки не могли никога да проявят.

Нощните търгове с хубавата унгарка

Пантуди биваше в интимни и сърдечни отношения с всички артистки от кабаре, но той се облича особено много с една млада унгарка, която под неговото умно ръководство има в продължение на няколко месеца небилай успех. По терития на едно венско кабар, дето бе преживял близо след обработането на богат еврей от "Кертнер шрасе", той въведе за клиентите на унгарката медицински преглед.

За целта Пантуди изпозва един свой приятел, с когото се бе запознал в Браила. Този елегантен румънец, винаги изискано обличен, с лорнет и изтънчени маниери, не беше всъщност никакъв доктор, а един румънски пунташ.

Веднџа след влизането на клиента в спалнята на унгарката кофти-докторът* поучкаваше на вратата и влизаше със своите инструменти. Унгарката обясняваше на клиента, че нейното здраве е нейният единствен капитал и че той не трябва да се сърди, ако го подложат на малък медицински преглед.

През време на прегледа, за да не се оскърби нейната моминска свениливост ("Чуши ли, Стано?"), тя се скриваше зад паравана. Една вечер кофти-докторът, който сам беше боледувал поне десет пъти от тези болести, без особена мъка констатира у единия клиент — известен столбилен развратник — заразна болест. Със страшни кръсци унгарката го подгоня навън с обувката си. След този скандал нейната слава порасна още повече. Тя и порано подари своята забележителна красота привличащите погледи на всички любители на хубавото, но сестра, след като станала известна нейните медицински прегледи, цената и порасна немомалко. Тя не само че не оставаше никоя вечер свободна, но веднџ дори стана обиване между двама младежи, от които единият беше провинциалист и претендираше, че той има повече права над нея, понеже ще преспи само една вечер в София.

Затова опитният Пантуди измисли друг един номер. Той реши, че унгарката може да бъде притежавана само с търгове чрез

* Измислен доктор

явно наддаване. Тя се появяваше обикновено към 11 ч. през нощта, облечена със своя блестяща вечерен тоалет, състоящ се от една на съвсем прозрачна туника, която една закриваше някои части от тялото ѝ. Тя биваше тогочас заобиколена от "предприемачите" и тържната комисия, състояща се от самата унгарка, Пантуди и кофти-доктора, се констатираше. Унгарката се изкачваше на малката и под силното осветление на електрическите лампони излагаше предизвикателно на всеобщ поглед своето наистина божествено тяло. Тя беше едра 20-годишна руса жена с идеално красива фигура, обикновено като изваяна от мрамор ръце и рамене, които тя щедро излагаше, запазени момински гърди и чудни крака, на които би завидяла дори и нейната съотечественица мис Сямон, произлязла от европейска красавица. Първоначалната оценка беше най-малко 5000 лв., а обикновено достигаше до 10-15-20 000 лв. Една вечер достигна и до 50 000 лв. Клиентът беше един авантюрист, приятел на Пантуди, който нямаше в този момент и 50 лв. в джоба си. Това бе направено за реклама.

Когато наддаването се свършеше, приготвените от по-рано класиране начало с Пантуди започваха бурни ржкопийскания, придружени с победоносни викове.

Пантуди наглед се бе отказал от джебчиялка. Само веднџ съвсем несъзнателно, въпреки своята воля, той извършил една малка кражба в кабаре, което "Мулен руж".

Ето как стана тази неприятна за морала, но много благотворна за джоба на Пантуди история. Една вечер млад господин се приближаваше до Пантуди и го замолва да му уреди работата с една руса артистка, която много му харесвала. Пантуди, на което това беше служебен дълг, обеща, но забравя да изпълни обещанието си. Руската дама бе седнала с други двама младежи и все още се смееше, дитайки чащата с шампанско. Досега клиентът господин отиде при Пантуди, улови го за яката и го разтърси здравата.

— Това от ваша страна е безобразие — викаше разгневният човек. — Вие обещавате да ми доведете руската дама, а в същото време я предавате в ръцете на каквато хланетин. Докато ми е дължен джобът, аз не ще позволя никому да се таври с мен.

И той показа мястото на своя портфейл.

Като чу думата джоб и пари, Пантуди настърхна като боев кон, готов за атака. Той от своя страна улови за яката измамения господин и разтърсвайки го, каза му попушето, попушето, кон, готов за атака. Той от своя страна улови за яката измамения господин и разтърсвайки го, каза му попушето, попушето, кон, готов за атака.

През време на това разтърсване за Пантуди беше изпачка да измъкне портмонето на жалния за любов господин, който бе

имал фаталистата мисъл сам да напомни за своя портфейл. Русата дама му бе предадена.

Една на разсъмване, когато поиска да пийне, ограбеният господин разбра, че му няма парите. Но той не успя да каже нито дума, защото русата дама вдигна скандал преди него. Тя ревеше отчаяно, че напоследък все така я измамвали, като под разни предлози не ѝ плащали, а в нейният занаят не можело да има кредит. Там трябва да се плаща в брой.

Така продължаваше Пантуди този приятен живот вече 6 месеца и прекарваше времето си като безгрижен шурец.

Но ето, че неумолимата съдба, или по-право неговите бивши съратници, отклониха Пантуди от досегашния му живот и го улякоха наново по хлъзгавия път на престъпността.

Пантуди става професор в апапската школа

Един ден към 10 ч. сутринта трима млади хора, привличено облечени, с каскети и гамаши, влязоха в големия хотел "Одеон палас" и предназначливо запитаха камериерката къде е апартаментът на Пантуди. Камериерката, която понякога получаваше от Пантуди щедри бакшиши, им съобщи, че тя не може да буди Негово превъзходителство Пантуди, защото той работи само нощно време и денем трябва да почива до обяд. Младешките, които имаха вид на някаква делегация, не бяха никои други освен тримата апаши Сандо Щърбия, Монката и Гого. Те не се отчаяха, а търпеливо изчакаха до 12 ч. по обяд, когато техният бивш шеф благоволи да се събуди. Той заръча веднага едно кило мастика и ги покани да седнат. Сандо Щърбия изложи целта на посещението. Апапското съсловие поради тежкия живот и голямата криза от ден на ден расте. Явяват се на пиацата всеки ден нови апаши, които поради своята пълна неопитност не само че резилят занаята и влизат веднага в ръцете на полицията, но издават и по-старите катили. Това е, защото им липсва всякаква подготовка, както теоретическа, така и практическа. Поради тези причини между видните представители на апапското изкуство е възникнала идеята да се устрои един курс, в който младите апапчета ще добият солидни познания за своя занаят, а старите ще обмислят средствата за борба срещу полицията, която всеки ден става все по-опитна и по-дръзка. А по-подходящ човек за лектор на тези курсове те не виждат освен в лицето на професор Пантуди.

"Професорът" изслуша внимателно делегацията и поиска срок 24 часа, за да си помисли.

Пантуди не беше човек на твърдата дума. Туй, че беше дал пред себе си и пред полицията тържествено обещание да не се връща към стария занаят, е без всякакво значение. Клетви, обещания, честни думи, последователност, логика и морал, от една страна, и Пантуди, от друга — това са субстанции, осъдени на вечна раздяла. Той реши въпроса моментално — още щом видя делегацията, но за да позалъже онази дрипа, която хората наричаха съвест, и да си даде важност пред бившите другари, той поиска срок за обмисляне. Пантуди беше и без това наклонен да напусне длъжността кабаретен артист и поеме наново старата си служба — "джебчиляка". А сега след посещението на делегацията той откри, че по 1001 причини не може повече да играе ролята на честен и почтен гражданин. Преди всичко полицията не пожела да оцени неговите искрени усилия — да скъса веднъж завинаги със старите си привычки и да изкарва честно прехраната си. В продължение на 6 месеца той беше викан 17 пъти в Обществена безопасност. Много често нахални детективи пристигаха в кабарето и по силата на своето служебно положение отнемаха под носа му неговите дами, без той да бъде в състояние да им се противопостави. А един детектив стигна дори дотам, че го заплаши с репресии, ако не започне веднага да краде.

— Ако вие престанете да крадете — му беше заявил той, — ние какво ще правим? Нас тогава трябва да ни уволнят, защото ще станем безпредметни.

От трета страна, имаше и една друга причина, която го заставяше да напусне сегашната си длъжност. Неговото изтънчено честолюбие беше твърде силно наранено от унижителните ресурси на неговия живот.

Имаше негови другари, които без никакъв срам и стеснение изпълняваха длъжността "чорапчия". Чорапчията, както се знае, живее единствено по волята на жената, която търгува с тялото си, за да печели пари и храни него и себе си.

Кабаретната артистка, както и всяка друга професионална проститутка, носи обикновено много дълги чорапи, на които поставя два чифта ластици: едните над самото коляно, а другите — по-горе. Щом получи парите от своя клиент, тя без никакво забавяне ги мушва в чорапите между двата ластика. Нейният макро, който още се нарича чорапчия, вечерно време сваля чорапите на любовницата си и прибира всичките ѝ пари.

— Къде дават така? — продължи Пантули. — В коя планета на света живеем, за да си позволяват тези господа съди да ни лишават с десетки години от правото да разпределяме равномерно богатата, нахална се в джобове, магазините и домовете на големите богаташи? Като че ли цялото зно на това потънало в разврат и разкош общество се заключаваша само в нашите дребни кражбици, чрез които съществуваше и ние покрай богатите и

— Барбодол! Позор! — изрева одобрително аудиторията. — Като за убийства, грабежи, палези, обезчестявания и т.н. ни присъди, които преминават границите на човешината и падат би?), на четвъртата му дават 15 години затвор! Такава чудовищна (а колкото са от нас, които не са извършвали поне 15 кражби, тигна дотам, че за рецидивист, който е извършил само три кражби, възможност. Озлогласеността на буржоазната власт срещу нас дос- със своята ненадмината жестокост правят нашата планета почти не- кражбите и завършва с най-новите касационни решения, които силическата дръждашка власт, която премахва гаранциите по не време страшна хайка. Тези хайки започна от времето на на- ция това, казвам, най-благородно състояние, е поведена в послед- дем във всеки момент заловени, бити и изпратени в затвора), сре- кшат труда на работника или търговеца (защото властиска да бр- емент много по-висок и по-благороден, отколкото е простаци- Срецу нашето състояние, което в своята дейност власта един

— Арапи мои дръгари по чувства, по съдба и по професия! деня, и започват:

"Професорът" извади от джоба бележките, що бе написал през де думата. са, Сандо Шърбия, представя Пантули на аудиторията и му да- повечето млади момчета, непознати нему. Ръководителят на кур- Милан Кукаря, Милан Козата и още двадесетина нови фигури, Панзъра, Пиявицата, Жидо, Джико Мърсия, Милан Кучето, ка, Чудото, Николайка, Стоянето, Ваната, Нальма, Клембука, той видя своите дръгари: Майната, Мамута, Перушана, Лимби- видима гордост от пристигането на техния знаменит колега. Тук достойно посрещнат с гръмки ръкопляскания. Апаншите изпитваха подземи, запазено от всякакво чуждо око и ухо. Пантули бе ра- бе заведен в един покрит базар в центъра на града и свъркнат в ката школа. Вечерта, придружен от инициаторите на курса, той И затова на другата сутрин той прие да бъде лектор в анаш- можеше да си достави само чрез стария занаят.

Пантули беше по душа джентълмен и се отнасяваше от то- за обир на нещастните жени, а нему трябваша много пари, които

Но за да могат да влязат вкъщи и извършат успешно кражба- та, те обикновено си послужават с една малка измама. Сутринта

Печиз-киризини

За тези две най-прости, най-употребявани от нас и в същото време най-опасни форми на кражбата аз няма да говоря, защото целта на нашата школа е именно да избягваме тези видове краж- би, съпроведени с толкова големи рискове и опасности. Наказа- нието за тях е до 15 години строг тъмничен затвор.

Онези, които проследяват своята жертва до вкъщи и обират дома му през нощта или рано сутринта, когато е най-слабият сън, се наричат

Туфаджини

Они, които отварят вратите с шпер или подправен ключ, или пък разбиват врати, стени и прозорци, за да крадат, се наричат

Петларкаджия или джебчия

На всички вас е известно, че този, който бърка по джобовете на чуждия човек без негово съгласие в трамваите, театрите, тапи- те, панайрите и други публични места, се нарича

Най-напред аз ще изложя теоретически всички форми, всич- ките чалъци на апашкото изкуство, а след това ще минем курса

коя други наши дръгари ще четем своите лекции.

По кой начин, по какви пътища ще стане тази промяна на на- шата тактика, ето предметът на настоящия курс, в който аз и ня- ва да избягваме ударите на чл.чл. 313, 314, 315 и 316 от Наказа- телния закон.

По кой начин, по какви пътища ще стане тази промяна на на- шата тактика, ето предметът на настоящия курс, в който аз и ня- ва да избягваме ударите на чл.чл. 313, 314, 315 и 316 от Наказа- телния закон.

рано ние сте на поста пред избраната къща и забелязвате, когато излезе мъжът, когото проследявате, докато отиде на работата си, и се уверите, че до обяд няма да се върне. Семейството обикновено се състои от самия мъж, жена, дете и слугиня. Мъжът отишъл на работа, детето — на училище, слугинята — на пазар. Вкъщи остава само жената, която именно трябва да се отстрани. За тази цел ние се втурваме тичешком вкъщи, като вземате най-уплашен и разтревожен вид.

— Вие ли сте госпожа Иванова? — се обръщате към жената.
— Да! — отговаря тя.
— Вашият мъж нали работи в дирекцията на статистиката?
— Да! — потвърждава учудената и полуизплашена съпруга.
— Преди малко, знаете ли, като слизаше от трамвая до II участък, с него стана едно малко нещастие: бе прегазен от трамвая и сега е в клиниката на д-р Ненков.

Ужасената жена зарязва къщата и почти необлечена и без шапка се втурва като луда към лобното място, за да види премазания си съпруг, когото намира всъщност спокойно да работи в канцеларията си. През това време ние претършуваме къщата, свършвате си работата и си отивате.

За такава една операция е нужен много опитен апаш: остроумен, съобразителен и ловък в лъжата.

*

Има един друг вид кражба, за която са нужни обезателно двама души. Тя се извършва от така наречените

Ментарджии

Доктор на този устатък* е Сандо Щърбия, затова му давам думата да разправи за един от многобройните си подвизи в тази област.

Професор Щърбанов зае катедрата и докладва:

"Това, което ще ви разправя, стана миналата година през един наизречен ден. Ние с Монката се шурахме почти отчаяни в Сърпазар и се готвехме вече да си вървим, когато погледът ни внезапно падна върху един възраст селянин, хубаво облечен, който търсеше да купи волове. Анашът трябва да има силно набито око и

* устатък — майсторлък, майсторство — бел. ред.

между безбройните хора да може веднага да избира своите жертви.

Аз се приближих до селянина:

— Волове ли искаш да купиш, дядо?

— Волове — потвърди селянинът.

— При моя баща има два вола, каквито не си виждал в живота си и при това се продават много на сметка, понеже е на зор човекът за пари.

— Ами ти си гражданин, откъде ще имаш волове? — запита подозрително селянинът.

— Воловете не са наши, но баща ми е кръчмар, та един негов приятел от село ги е оставил и го моли да ги продаде за негова сметка. И интизапите* е оставил в кръчмата.

Селянинът се съгласи и аз го поведох към женския пазар. Монката тръгна пред нас по предварително уговорения маршрут. На едно място ние забелязахме на улицата един портфейл (подхвърлен от Монката). Спуснахме се и двамата към него, но аз го взех по-рано и го разтворих. Той бе натъпкан с банкноти. Всъщност вътре имаше само вестници, а най-отгоре за капак — една банкнота от 100 лв.

Аз предадох портфейла на селянина.

— Дръж, дядо, скрий го, защото твоите джобове са по-дълбоки и по-сигурни, а намерените пари, които трябва да са най-малко 50 000 лв., ще разделим после.

Но след стотина крачки, ето, че насреща ни се задава сам Монката.

— Не сте ли намерили някой портфейл? — пита той с отчаян и умоляващ глас.

Аз смигнах на дядото и отговорих вместо него:

— Нищо не сме намерили, ето, ако искаш, провери моя портфейл!

Монката преглежда портфейла и го връща. След това взема истинския портфейл на селянина и с една крайно голяма ловкост премества парите в своя джоб, а на тяхно място поставя вестници. Този най-важен момент от операцията — подмяната на парите — се нарича каманджа. За да може той да се извърши успешно, аз заставам пред селянина и с минки му обяснявам да не обажда, дето сме намерили парите, и да се не бои. Портфейлът на селянина е върнат. Монката съвършено отчаян тръгва да съ-

* интизап — общински налог от продажба на добитък и др. — бел. ред.

общин на полицията. Той остава с непоколебимото убеждение, че парите са у нас.

— Друг по тази улица не е минавал освен вас!

— Слушай какво, дядо Тошо! — казвам аз. — Този човек ще търсещи на полицията и тя ще ни преследва. Ами ние ще направим друго нещо: ти къде живееш?

— Имам зет — чиновник в двореца — гордо отговаря дядо Тошо.

— А, Стоян ли, познавам го. Ти върви там, а аз ще дойда подир малко да разделим парите. Хайде, довиждане!

Щастливият селянин се успокои съвсем, щом чу, че познавам зет му, забравяйки, че той сам по пътя ми разправи за зет си, който бил вахмистър и служил в щаба на двореца.

Дядо Тошо отива в къщата на зет си и повиква тайнствено дъщеря си. Това пък ми разправя после неговият зет Стоян Терзийски, който напуснал щаба и бе постъпил в централния като ключар.

— Слушай, дъще! — казал дядо Тошо. — Може да дойдат жандари да правят обиск, затова вземи това портмоне и го сложи на най-скришното място! Хем хубаво си отваряй зъркелите — добавил гордо баща ѝ, — защото в него има пари да ви купя два пъти и теб, и мъжа ти с всичките ви парцали!

Дъщеря му, стресната от това баснословно богатство, пожела да се преброят парите, за да бъдат на чисто. Разтворили намерения портфейл и дядо Тошо с ужас видял, че след 100-левовата банкнота лежали само вестници. Треперещ цял от вълнение и зли предчувствия, той нервно извадил своя собствен портфейл, но в него вижда само вестници и две празни товарителници без тербовъ марки, а от неговите 12 000 лв., приготвени за купуване на волове — нито помен!

В този момент ние с Монката бяхме вече разделили дядо Тошовите пари честно и почтено.

Нека тука да отворя една скоба и да предупредя (това се отнася особено за младите апаши), че ние вън от нашата среда можем да лъжем целия свят, защото лъжата и измамата аслъ са най-силните оръдия на нашия занаят, но помежду ни трябва да съществува една почтеност, която е непозната дори на буржоазните търговци. Онзи, който се опита да излъже другаря си, не само че Бог го наказва, но и ние от своя страна вземаме всичките мерки чрез анонимни писма до полицията или по друг начин да му направим занаята невъзможен.

— А какво станало със стареца? — любопитстваха някои апашчета.

— Старецът се струпоясал на земята и малко останало дама да го удари. Зет му Стоян едва го свестил с едно шише сливовица.

Сандо Щърбия свърши и катедрата се зае наново от Пантуди, за да разправи за

Кюп-киризчиите

Те действат обикновено в провинцията, преимуществено в турските градове. Преобличат се като работник и отиват да работят в някое здание, на което събарят стените и копаят темелите. Понеже предлагат труда си много евтино, приемат ги веднага. Преди това вие си пригответе 2000—3000 парчета кофти лири (фалшиви наполеони) и два истински наполеона. Всичко поставяте в едно ведро гърне. След като работите 3—4 дни, една вечер се явявате пред стопанина на къщата и тайнствено му съобщавате, че години наред ходите като работник по чужди къщи и винаги сте хранили в душата си надеждата, че ще намерите в някоя стара къща скрито имане, защото това ви е предсказала баба ви, когато е умирали; но Бог е поискал, щото щастието тука да ви се усмихне. Вие сте намерили в къщата на стопанина гърне със злато, което, разбира се, сте могли да прикриете, без да съобщавате никому, но понеже баба ви е заклела да разделите намерените пари със стопанина на къщата, вие не можете да не изпълните този завет. Иначе хаир няма да видите от тези пари. Треперещ от радост и вълнение, стопанинът ви повлича към къщата, за да види какво има в гърнето. Блестящото злато, което грее като огън в полутъмнината, му замайва главата. Той става пиан от щастие.

— Ние ще разделим парите поравно — заявява кюп-киризчията на стопанина, — но преди това не е зле да проверим дали парите са истински.

И вие, разбира се, му давате истинските наполеони, с които той отива при сарафа и се уверява, че намерените монети са чисто злато. Той се връща и пляката се поделя. Но тука вие му казвате печално, че у такъв беден човек като вас е много рисковано да се държи толкова злато, затова, макар на по-ниска цена, желаете да продадете дела си нему срещу банкноти. Стопанинът се съгласява, вие се сбогувате и по живо по здраво си заминавате, като не забравяте преди това да си вземете две лири за спомен, които се случва да бъдат тъкмо истинските лири. След време, когато на чорбаджията му стане нужда от пари, той отива при са-

рафина да смени част от намерените лири, но сарафът го посрещаша с насмешка:

— Тези лири вървят 5 лв. за килограм — му заявява той, — те са фалшиви!

Този род измама стана много известен и вече строго се преследва.

*

Има още безброй форми на кражби и мошеничества, които обаче е възможно да се изложат в една лекция. Така например благодатна жътва за нас, анашите, има по панаарите. Снабдяват се предварително със стока: бръснари, които ви струват 13,50 лв. парчето, а ги продават като чиста английска стока на невероятна ниска цена — по 150—200 лв.; часовници, които продават за хронометри, а те имат един зембелек*, който ги движи само три часа; великолепни копринени платове, които продават само по 200 лв. метъра, а те са "кун зайде" (изкуствена коприна), която се разваля при първото пране; измама на алчни за богатство хора с фалшиви банкноти и т.н. и т.н.

След това Пантуди даде някои сведения по тарикатския език.

Така например авер значи приятел; баро — господар, началство; джангар — гюрултия, караница; дикиз — виж; зарзалия — любовница; ингелин — полицейски агент, шпионин; канп — страх; катанец — простак, селяк; курназ — безстрашен, храбър; мангизи — пари въобще; маркирам — спъвам, слагам крак; мента — измама; ментарджия — измамник; морто — револвер; номер — неприятност; пандиз — участък, затвор; патакла — бой; патъци — обувки; пара-мвндер — сиромаш; усгройвам му един пунт — неприятност, лъжи, измама; разкарвам се — отивам си; тарикат — хитрец; умърдвам се — влизам тайно; фарап — слушай, слуга; фас — угарка; фанте — стражар; фукара — сиромаш; фунт — лев; фъс — бягай; ченге — стражар, агент и пр.

След това Пантуди избра петима анаши от новите, за да им покаже на практика изкуството в джебчилъка.

Нагледните уроци на Искърския плаж и пред Генералната банка

Сутринта избраните журисти чакаха рано своя шеф на гарата, за да ги вземе и заминаха за гарата Искър на речния плаж.

* зембелек (изгр.-тур.) — пружина — биж. рел.

След като гуляха цял ден с няколко леки момичета, които намериха на плажа, те към 5 ч. следобед застанаха на перона на гарата, за да присъстват на практическия урок, който предстоеше да им даде техният бележит учител Пантуди. Перонът представляваше красива за окото гледка. Многоброен свят, преимуществено жени с тънки, къси рокли, взели в ръка хавлините си, елегантно сгънати в разни бохички и сакчета, шумяха и весело се разхождаха по перона. Бургаският трен се зададе с грохот и публиката се размърда. Тук влакът имаше престой 10 минути. Няколко пътници слязоха да се разхождат. Пантуди даваше бързи, отсечени сведения на курсистите за външните признаци, по които трябва да се избират жертвите. Неговото око се спря на един дебел господин, хубаво облечен, около 50—55 годишен. Пантуди се смеси с публиката; приближи дебелия господин и бръкна така бързо и ловко във вътрешния му джоб, че неговите движения останяха неуволими дори за курсистите, които бяха предварително уведомени и бяха съсредоточили цялото си внимание върху Пантуди и жертвата му.

В портфейла се оказаха 17 500 лв. и някои документи, които Пантуди подхвърли на перона. Той задържа за себе си само 5000 лв., а останалите раздели между учениците си.

След една седмица той застана пред "Феникс-палас" с друга група ученици, пренесе благополучно портфейла на д-р Розенфелд от неговия джоб в своя. За тази цел Пантуди се беше качил на Подуенския трамвай, следейки неотстъпно жертвата си. Когато трамваят спря пред Генералната банка и пътниците започнаха да слизат от предната платформа, учениците на Пантуди, които чакаха на поста, съгласно неговите предварителни инструкции започнаха да напират да се качат отпред. В бъркотията, която се създаде между ватмана и пътниците, имащи право да слизат от предната платформа, от една страна, и учениците на Пантуди, от друга, той успя много лесно да вдигне портфейла на Розенфелд с 26 000 лв. Пантуди има органическа омраза към евреите и своите жертви обикновено подбира между тях. Сам той е по произход еврейин и същинското му име е Давид Леви, но не харесва това име и го е заменил с българско — Димитър Левков.

Навсякъде заявява с гордост, че е българин и е един от най-ревностните посетители на затворническата християнска църква.

Ограбването на съдебния следовател

Тези лекомислени уроци пред младите апашчета му костваха много скъпо. Полицията тури ръка на едно от тях поради друга кражба, а то издаде Пантуди.

Така Пантуди бе наново заловен и въдворен в старото си местожителство — централния затвор, дето пристигна към средата на август 1929 г. Преди да влезе обаче в затвора, той извърши един последен подвиг — този път пред очите на самия следовател.

В тъмните дълбочини на неговата апашка душа без никакво съмнение е свил гнездо един дявол, който въпреки всичките убедителни съображения и доводи на разума от време на време взема надмощие над постъпките на Пантуди и налага своята воля. Тази тъмна сила заставя Пантуди да извършва някои явно нелогични и безсмислени постъпки не от алчност, а просто, за да покаже своето изкуство. Да намери удобен случай да вдигне някоя чужда вещ и да не прояви своето изкуство, срещу това въстава цялата природа на Пантуди. Така стана и сега. Когато следователят му поднесе протокола с показанията, за да ги подпише и стана прав да рови някои книжа в шкафа, Пантуди не можа да се стърпи да не му откачи часовника и да го сложи в своя джоб. Но когато големият апаш излезе от следователския кабинет и успя временно да смаже дявола, що живееше у него, той обгърна изведнъж страшните последици на тази своя постъпка, единствена по рода си, и се върна назад.

— Господин следователю, проверихте ли да не Ви липсва нещо?

Следователят пребърка джобовете си и с ужас констатира, че му липсва часовникът.

В този момент Пантуди беше вече извадил часовника и по най-елегантен начин го поднесе:

— Заповядайте, господин съдия-следовател! За да Ви бъде ясна картината на моите престъпления, аз понсках нагледно да манифестирам своето изкуство пред Вас.

Удивеният и зарадван следовател взе часовника и освободи апаша от кабинета си, без да мисли да възбужда ново углавно преследване срещу Пантуди за новата кражба.

Посрещането на Пантуди в централния затвор

Пристигането на Пантуди в централния затвор стана известно още докато той беше на средата на ул. "Цар Симеон". Всички

арестанти — около 1000 души — без оглед на това, че били политически или криминални, заеха "колелото" и посрещнаха знаменития апаш с бурни ръкопляскания.

Облечен елегантно и следван от своята свита — трима апарни негови ученици, които му носеха багажа, Пантуди видимо развълнуван и възторжен от тази висока чест, се спря на площадката на II етаж на колелото с намерение да благодари за посрещането. В този момент обаче някой катил от III етаж изля върху него цяла кофа вода за "добре дошъл".

Пантуди разтърси гневно главата си и като изпсува посрещачите си на своя тарикатски език, влезе в определената му килия. Още на втората седмица той продаде и заложил четирите си костюма, а взетите пари изигра на комар. Така той остана гол с един скъсан панталон и с мрачни перспективи за тежка присъда, но с весел и бодър дух.

Сега Пантуди получава храна и пари от своите бивши приятели от разните кабарета, но тези прелетни птици, разбира се, скоро ще отпътуват другаде или ще го забравят и той наново ще се откъсне от този свободен хубав свят, в който преживя цели 6 щастливи месеца. Неотдавна вестниците съобщиха, че в квартирата на Пантуди полицията намерила един албум, откраднат от къщата на известна българска поетеса. Албумът бил изпълнен с пикантни сцени из живота на поетесата. Пантуди е апаш, но е джентълмен. И той заявява категорично, че това е измислица. Вярно е, че той откраднал такъв албум, но неприличните картини в него изобразяват една кокотка, а не българска поетеса.

Пантуди като културен човек прави в затворническия двор слънчеви бани. Цялото негово тяло е татуирано с всевъзможни жетски фигури и други символични изображения. Татуировката е направена с някакъв китайски туш, който не може никога да се изтрие. Той сам е пожелал да се дамгоса и остави върху тялото си зловещите затворнически белези за вечни времена. Така той бил по-интересен между жените.

Пантуди, упражнявайки своя занаят, е обиколил много свят: Австрия, Германия, Турция, Франция, Мароко, Алжир, Гърция и т.н. И почти навсякъде е лежал в затворите.

Според неговите сведения най-ужасният затвор в света се намирал в департамента Дижон (Южна Франция). Косите на Пантуди и сега настръхват, като си спомни за този страшен вертеп, и затова се е заклеял в културна Франция никога вече да не върши престъпления.

Другият професор от апашката школа, Сандо Щърбия, е вече от половин година свободен.

За разлика от Пантуди той дава тъкмо противоположни сведения за полицията.

Според Сандо Щърбия, като махнем настрана този лош адет на нашата полиция да бие из участъците когото трябва и когото не трябва, тя вече се издигнала на такава висота, че било невъзможно да бъде излъгана.

Така например след излизането си от затвора полицията следила цели 5 месеца "професор" Щърбанов, но след като се убедила, че той е решил безвъзвратно да захвърли стария занаят, оставила го на пълно спокойствие.

Така затворът по отношение на много престъпници изиграва своята благотворна възпитателно-изправителна роля.

БЕЗРАБОТНИЯТ

Един от многото

Вие го познавате, защото преди да влезе в затвора, сте го срещали всеки ден, а продължавате да го срещате и сега.

Срещате навсякъде неговия двойник, тройник, хилядник — готовия кандидат за затвора.

Вие го виждате по фабрики и работилници да предлага труда си; вие го виждате отчаян и тъжен да стои безпомощно в своята работилница или тясно дюкянче; вие го виждате пред банките да проси заем; виждате го при кредиторите му да моли отсрочка на дълга си; виждате го пред Народното събрание или в коридорите на обществените учреждения да настоява за служба.

Виждате го навсякъде, защото неговият образ е многолик. Той е работникът, който е изпъден от фабрики, работилници, постройки, ателиета, тютюневи складове; той е занаятчията, работата на когото по липса на кредит и пазар умира; той е дребният търговец, който затваря вечер дюкяна без сефте и е започнал да изяжда капитала и стоката; той е безимотният или малоимотен селянин, който е започнал да продава нивите си от единия край, за да плати на лихварина и на бирника, и е дошъл да търси препитание в града; той е запасният офицер, който няма ни занаят, ни капитал; той е човекът на свободната професия, който няма клиента.

Той е най-подир прокуденият бежанец от Македония, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини, останал без покрив, без добитък, без храна, без дрехи.

Неговото име е вече легион.

Фалангите му растат всеки ден по един тайнствен, невидим начин. Но за него освен стражарите никой друг не се грижи.

Той е сам със своята мъка и неволя. Въпреки неговата многочисленост той няма още своя собствена организация за защита на неговите интереси, защото е без дух, без кураж и без инициатива.

Безработният има две здрави, силни ръце и иска да работи, много да работи. Сутрин от 4 часа и вечер до 10 ч., без да помисли да претендира за 8-часовия работен ден.

Но работа няма нийде. Навсякъде го посрещат с тази омразна дума — "криза".

*

Преди да влезе в затвора, Игнат беше един от тези хиляди безработни, който в продължение на дълги дни и месеци е предлагал напразно своя труд и знания.

А само две години по-рано той беше щастлив работник-майстор, който имаше своя собствена железарска работилница и беше създал щастливо и доволно семейно гнездо.

Кризата, безработицата, безпаричието, престъплението, а после и затворът, дойдоха някак неусетно. С една неумолима, желязна логика те следваха едно след друго, и то така вярно и сигурно, сякаш някаква висша сила управляваше неговия живот.

Към края на 1926 г. поръчките в работилницата намаляха съвършено. Игнат се принуди да уволни един работник по своя инициатива, а после другите двама го напуснаха сами, защото нямаше с какво да им плати.

Той се бори няколко месеца с тази напасть, която хората около него наричаха безработица, но една сутрин, като влезе в работилницата и издигна чука над главата си, той с удивление видя, че няма какво да чука и отчаян го спусна на земята.

Игнат седна в един ъгъл на работилницата, извади цигара, запуши и потъна в мрачни мисли.

Едва когато на обяд засвириха сирените на арсенала и другите софийски фабрики, той се сепна и си спомни, че няма в джобанито един лев, а за обяд трябва да занесе въщи хляб.

Гребна един сноп железни чембери, с които се надяваше да извърши някоя поправка, ако се яви мющерия, отнесе ги на ул. "Нишка", дето са железарските магазини, и ги продаде на двойно по-ниска цена, отколкото ги бе купил.

Следващите дни той постепенно продаде и останалия инвентар и инструменти, а ключа от работилницата предаде на хазияна, за да не плаща повече наем.

Сега Игнат остана кръгъл пролетарий и тръгна по широкия град да търси работа. Той обиколи, разбира се, най-напред железарските фабрики и работилници, но навсякъде му отказаха. Те нямат работа даже за своите работници, които уволняват постепенно.

Игнат става мекичар

Жената на Игнат му даде идеята да стане мекичар. Той купи необходимия инвентар, брашно, мая и масло и отвори мекичарница на ул. "Клементина".

В продължение на един месец Игнат упражнява новия си занаят и със спечелените пари горе-долу прехранваше семейството си. Но ето че един ден дойде при него постовият стражар и го запита:

— Имаш ли позволително?

— Какво позволително? — се учуди Игнат.

— Трябва да вземеш позволително, което струва 750 лв., за да имаш право да продаваш мекици.

Игнат помоли да му дадат срок от 4—5 дни, за да може да събере тази колосална за него сума, необходима за позволителното.

Представителят на властта обаче беше неумолим. На Игнат не само че не дадоха 4—5 дни срок, но не му позволиха даже да изпържи готовото тесто, та да не се развали. Стражарят започна брутално да събира вещите и в бързината бутна недобре закрепеното коритце с тестото и то се изсипа на земята.

Игнат погледна жално разпиляната си стока, натовари на гърба си работилницата и замина за въщи. С един поглед той обхвана малкото мебели, останали в квартирата, и хвърли око на креватите. Игнатовото семейство сега не е в такова положение, че да си позволява да спи на кревати. Двата кревата бяха продадени и с взетите пари той изкара позволителното.

Игнат се настани сега на пл. "Трапезица" и започна да прави наново мекици. Ала за негово нещастие той се случи до един зъл еврей, който остана недоволен от подобно съседство и още на другия ден доведе стражар.

Игнат гордо показва позволителното, но въпреки това беше прогонен от туй място, защото пречел на евреина. Тогава той се настани на пресечката на ул. "Позитано" и "Овче поле" до една дърводелска работилница.

Чорбаджията на работилницата се оказа много добър човек. Той не само че отстъпи място за мекичарницата в своя двор, но и подканяше своите работници и познати да купуват мекици. Но след една седмица се яви санитарен агент и заповяда на Игнат да закрие мекичарницата, понеже няма право да пържи мекици на открито. Това трябваше да става на закрито и с джамлъци.

Напразно Игнатица, която понякога прескачаше от къщи, за да помага на мъжа си, се опита да омилостиви агента, титулувайки го "господин докторе".

Двамата съпрузи бяха в пълно отчаяние, но в този момент се яви добрият стопанин на дърводелската работилница и спаси положението. За една нощ той със своите работници изгради една

барака и сутринта Игнат настана в нея тържествено своята мекичарница.

Цели три месеца работата вървя гладко и спокойно без никакви инциденти. Мястото беше добро, мющерия имаше достатъчно, защото Игнат беше добросъвестен човек и пържеше мекиците с хубаво масло. Той повярва, че мъките му са свършени и че страшната безработица е вече преодоляна.

Но той се лъжеше. Съдбата в лицето на строгата, но справедлива власт готвеше на Игнат и на неговото семейство нови, още по-тежки изпитания.

Една сутрин, трябва да беше към 9 часа, Игнат видя да се доближава до него човек с ширити и фуражка.

Игнат настръхна, но продължи да пържи мекиците. Той имаше органическо отвращение към всички представители на властта, в лицето на които виждаше само душмани.

И предчувствията му не го излъгаха. Господинът с ширитите се оказа общински агент, който заяви на Игнат, че не може да остане нито минута тук, понеже бараката била построена без надлежно позволение от архитектурното отделение на столичната община. Игнат изложи пред агента своите теглила и го помоли да му даде срок. Агентът обаче остана непреклонен. Всички агенти — представители на властта — са непреклонни и неумолими, щом въпросът се касае да се прилагат законите към слабите и беззащитни граждани. Бараката трябва да бъде моментално съборена.

Пред очите на Игнат притъмня. Той се изправи и заяви дръзко на агента, че той сам доброволно бараката няма да събори.

Агентът изтича към бюрото, а Игнат извади револвера, с който никога не се разделяше, и зае позиция зад тезгяха, на който слагаше готовите мекици.

В огнените му очи, които святкаха като два въглена, се четеше непоколебима решителност. За него беше хиляди пъти по-изгодно да умре от куршумите на ревностните общински агенти, отколкото да бъде ням и безсилен зрител на гладната смърт на своите деца.

Едно от чиричетата бе забелязало, когато Игнат извади револвера и виждайки неговото мрачно лице, се досети за намеренията му. Като стрела то изтича до неговата къща и извика Игнатица. Тя се спусна към бараката и пристигна тъкмо навреме, защото в този момент се задаваха 5 човека, предвождани от общинския агент и въоръжени с необходимите за разваляне на бараката сечива. С голяма мъка Игнатица успя да убеди мъжа си да скрие револвера.

Лудост е да се бориш срещу въоръжената организирана сила на държавата.

За по-малко от два часа бараката бе развалена. На туй отгоре същия ден Игнат бе призван от властта, за да му връчат акта, с който се глобяваше 500 лв. за построяване бараката без позволение и за съпротива на властта.

За да не влезе в затвора, Игнат продаде инвентара от работилницата и плати глобата.

На работническото тържище пред "Света Неделя"

Сега Игнат остана наново с две голи ръце и реши да вземе длъжността хамалин. Затова сутринта взе от къщи едно въже и се изправи на работническото тържище на "Света Неделя".

Със своята гъста черна брада и висока снажна фигура Игнат имаше внушителен вид и затова клиентите го избягваха. Смятаха, че той е скъп хамалин. Най-подир към 11 ч. една стара дама, облечена със старомодна рокля, го повика и му предаде голям сандък, за да го занесе на бул. "Евлоги Георгиев" — някъде към юнашкото игрище.

Игнат имаше исполинска сила. Той хвърли сандъка на гърба си и без да се срамува от своите познати, които срещна по пътя, потегли за къщата, следван от старата дама. Тя непрекъснато го предупреждаваше да бъде внимателен, защото в сандъка имало скъпоценни чинии, купени от женената ѝ дъщеря.

Като стигнаха къщата, дамата бърка дълго време в чантата и най-подир извади две омачкани банкноти по 5 лв. и ги подаде на Игнат.

— Сега парите са скъпи! — каза тя. — Те станаха като злато.

Игнат погледна десетте лева, повъртя ги в ръката си, па после ги сложи в джоба, усмихна се и като благодари на "щедрата дама", излезе на улицата.

По навик, останал от блаженото време, когато работеше, той се връщаше вкъщи точно на обяд в 12 ч., както правят всички порядъчни хора, които печелят пари.

Така направи и днес.

Няколко чифта мили детски очички и две големи блуждаещи, печални очи — очите на съпругата, го изгледаха жадно в ръцете.

Дали днес носи хляб?

Той седна на масата, хапна надве-натри, грабна шапката си и със съсредоточения вид на делови човек, който има важна и твърде бърза работа, изскочи навън.

Един негов познат, много богат и много любезен човек, комуто той през войната бе направил твърде голяма услуга, му бе обещал за днес 100 лв. назаем.

Но богатият човек не му даде никакви пари. Той обърна портфейла си, в който останали само 30 лв.

Затова пък той го насити щедро с духовна храна. Отвори евангелието и му прочете, че сам Христос е казал да живеем като птичките небесни. За хляб, квартира, дрехи, дърва и т.н. мислят само езичниците.

Игнат напусна с отвращение богатия си приятел. Той знаеше най-добре по какъв начин бяха спечелени през войната богатствата на този голям християнин, който лягаше и ставаше с евангелието. Игнат същевременно чувстваше, че Божията заповед "Не кради!" се отнася само за честния работник и не може да засегне тези богаташи, защото обществото ги уважава само по значителността на техните узаконени грабежи.

Богатият приятел на Игнат, разбира се, можеше да живее като небесните птички, защото лихвите на неговите грамадни влогове в банките и дивидентите на неговите безбройни акции от различни индустриални и търговски предприятия му даваха тази възможност.

Но Игнат не е небесна птичка. Бог не обича нито него, нито жена му, нито четирите му деца и не им изпраща хляб от небето. Игнат трябва да намери до довечера пари, за да купи хляб.

Блуждаеща сянка

Той излезе на улицата и започна да върви в незначайна посока. Големият град му се струваше като безлюдна и мрачна пустиня.

Той искаше да върви, да върви, да върви, докато има сили и най-подир да потъне и се изгуби в някоя тъмна бездна. Той е като пораженец от разбита войска, без дух, без вяра и без надежда в сърцето си.

Но ето че към 5 ч. след обяд от дълбините на неговото измъчено сърце изскочи едно болезнено, мъчително усещане, което го прободеше като с нож. Той усети почти физическа болка, щом си спомни, че денят свършва, а мъничките слаби, милички дечица ще искат от него довечера хляб.

Тихо и невидимо като разбойник той се промъкна в своята къща, отвори сандъчето и задигна обичите на жена си, единствената останала незаложена вещ.

Той някога, когато беше много млад и печелеше пари, бе ги купил, а тя, горката, така много им се радва!

С обичите в джоба изтича към една заложна къща и заплака. Те струваха поне 1500 лв., но услужливата къща ги оцени само на 150 лв., а му даде 100. Другото е лихва. След 15 дни, кога той донесе (Игнат, уви, не ще може никога да донесе!) 150 лв., обичите ще се върнат.

С парите в ръка и с малко повдигнат дух той се запъти за вкъщи, като смяташе по пътя да вземе нещо за ядене. Но по силата на един тъмен инстинкт, по-мошен от неговата воля и разум, вместо вкъщи той се озова в кръчмата. От непрекъснатото тичане да търси работа и от вътрешния огън, що гореше в душата му, устните и гърлото на Игнат бяха съвършено пресъхнали.

Той заръча една полуоканица вино и жадно я пресуши, след това още една, още една. Главата му се завъртя, умът му потъмня. Тъпо и безчувствено гледаше пред себе си. Към 12 ч. през нощта кръчмарят му предложи да си върви, защото ще затваря.

Игнат тръгна към къщи, но по пътя чу весела музика, звуците на която идеха сякаш изпод земята.

Той слезе няколко стъпала надолу и през полуотворената врата на кабарето видя няколко полуголи пияни жени, а весели безгрижни младежи, между които той позна и сина на своя богат приятел, безсрамно ги притискаха и се въртяха с тях. На друга маса видя пак мъже и жени, които се чукаха с буйно шампанско, а пред тях наредени разкошни съблазнителни закуски.

В тъмните хлътнали очи на Игнат светнаха злобни пламъци. Той побара ножа на кръста си и поиска да пролее кръв. Червената кръв на тези безгрижни и доволни хора нека да се смеси с шампанското, което те лееха като река!

Но в този момент един келнер го забеляза и с помощта на един стражар го изтласкаха навън.

Мястото на Игнат не е тука.

*

А навън снежната виелица затрупваше пътищата и вятърът бясно и злоевоше виеше.

Часът беше 1 след полунощ. На няколко места през тънките пердета на блестящо осветените прозорци Игнат виждаше широки, уютни, топли стаи, в които охранени хора се разхождаха по ризи, очевидно щастливи от страшната зима, що вилнееше навън.

С много предпазвания тихо и незабелязано той се промъкна до къщи.

По-малките три деца с незасъхнали сълзички на очите бяха легнали гладни, а по-голямата дъщеря Цанка гореше цяла в огън. Жълтата гостенка, тази вечна спътница на глада и мизерията, я беше здраво сграбчила в костеливите си прегръдки.

Майката стоеше над Цанка и гледаше как скъпото ѝ дете гасне пред нейните очи, без да бъде в сила да му помогне.

— Боже — шепнеше тя, — ако една жена от тия, които се возят в автомобили, които носят толкова скъпи рокли и украшения, които пръскат луди пари за своите капризи, би пожелала да се лиши от едно само свое удоволствие, месия скъпа рожба ще бъде спасена. Аз ще я заведа в Балкана и там, на чист въздух и с хубава храна тя ще оздравее. Но това е, разбира се, само безумна мечта. Нашата е ясна. Каквато люлка ни е залюляла, такава и ще ни долюлее.

Тя неотдавна четеше във вестниците, че едно българско семейство в Берлин, отчаяно от мизерията, се отровило цялото с дървени въглища.

Когато всички заспят, един мангал с недогорели въглища и край на всички страдания...

*

— Значи ти излизаш да търсиш пак работа, нали? — запита го печално жена му на сутринта.

Игнат не отговори; само злобно махна с ръка, сякаш искаше да каже, че щом работата не го иска, и той вече няма да я търси.

Все пак гледай да донесеш нещо, нали знаеш, че сме без стотинка? В колко часа ще се върнеш?

С един нов жест Игнат сякаш отговори, че може би няма нищо да донесе, а може би няма и вече да се върне.

И очите му, тези големи, черни блуждаещи очи, в които неپرестанно гореше някакъв пламък, въпреки неговите героични усилия се напълниха със сълзи.

Той притисна болната си дъщеря в прегръдките си и страстно я целуна в устата. Като че ли искаше с тази целувка да влее в нейната полуизгаснала душа своята жива сила.

На въгъла на тяхната улица той се отби и влезе машинално в кръжмата. Откак настъпи безработицата, той чувстваше мъчителна, почти органическа нужда да пие. Игнат нямаше пари, но ако кръжмарят откаже да му даде на кредит, той ще направи скандал. За това поне има достатъчно физически сили.

В кръжмата Игнат бе радостно посрещан от един свой познат младеж, Сергей Матвеевич, руски емигрант. Сергей бе 25-го-

дишен момък, слаб, мургав, с орлов нос, сини очи, тънки устни и бледо лице, прошарено с няколко лунички. Челото му бе твърдо и упорито, но все пак той трепереше от студ под своята изтъкана дреха, която е носила някога името жакет.

Сергей беше от добро семейство. Баща му е бил казански атаман, но през революцията бил разстрелян в Одеса, а самият Сергей — принуден да напусне отечеството си.

Той обаче страдеше от болестта на Игнат; беше безработен и тази болест бе направила от него първокачествен апаш.

— Здравствуйте, Игнати Петрович! — приветства радостно той. — Като че ли сам Бог ви изпраща при мен. Тъкмо мислех за вас.

Открито и без заобикалки той обяви Игнат за свой съучастник в предстоящата кражба и му изложи своя план. Тази вечер те ще влязат в дома на княз Лобанов-Ростовски и ще вземат скъпоценностите на неговата жена, мястото на които Сергей точно знае. Само че за това трябва опитен човек, който да умее да оперира с шперц и отваря врати; а такъв човек е тъкмо Игнат, защото е майстор-железар.

Игнат отказа решително. Той не може да стори това, защото е честен човек. Тази предлагана кражба му се виждаше чудовищна, изпълнима, немислима. От дъното на неговата душа се издигаха напластените нравствени понятия, трупани от хиляди години. Духът на неговия покоен баща, на неговия дядо, на неговите далечни предци се издигна с всичката си сила срещу това безчестие.

В неговия род не е имало никога престъпници, а още по-малко крадци. Не, той не може да открадне! Това Игнат бе всмукал с млякото на много поколения. То бе втъплено в неговата глава с възпитанието, що бе получил от люлката до днес.

— Не, аз не мога да открадна! — извика гневно той. — Поскоро ще стана убиец, отколкото крадец! Аз мога спокойно да убия един бездушен народен изедник, който е смукал сиромашка пот, но не мога да му открадна парите!

— Както обичате — каза Сергей Матвеевич с равнодушен тон. — Мющерия за такава хубава работа има много, но аз се обърнах към вас, защото исках да ви услужа. Знаем, че имате тежко семейство. А насколко мне известно, у вас ест и болна дъщеря.

— Тя трябва моментално да замине за балкан или санаториум, а за това са нужни пари.

— Струва ми се, Игнати Петрович — продължи иронично руснакът, — че обществото, което е напластило у вас толкова ху-

бави скрупули и морал, не ще се погряжи да спаси умиращата в дъщеря.

Сергей очевидно бе проучил положението на Игнат и знаеше, че психологически той е подготвен за неговите цели.

Руснакът заплати и се готвеше да си върви.

— Стой! — извика мрачно Игнат. — Подир обяд в 2 ч. ще се срещнем тук.

Борба със съвестта

Игнат грабна шапката си и се хвърли трескаво в големия град да търси работа и пари. Иначе той щеше да стане престъпник.

Това Игнат чувстваше с всичките фибри на своето същество. Почти тичешком той обиколи всички железарски работилници и фабрики, като, нямайки предварителен план, се мятеше от единия край на града към другия. Между това лудо тичане той успя да се отбие при двама свои клиенти, у които имаше някои дребни вересии, но единия от тях не намери, а другият нямаше пари.

Към обяд, смазан от умора и с разбит дух, потегли към къщи. Той хранише тайна надежда в сърцето си, че в топлината на своето семейство ще може да почерпи нови нравствени сили срещу страшния призрак на престъплението.

Но когато наближи полусъборената си къща и погледна жалкия ѝ вид, той внезапно се спря.

Вестибюлт зееше като дупка на зимник, книжни пердета закриваха мръсните стъкла на прозорците, а безобразни парцали се развяваха като знамена на смъртта.

Игнат имаше по-рано скромно, но спретнато жилище; ала откак настъпи безработицата, всичко бе продадено и заложено, а останалото се изпокъса и изхаби. Това беше зловещото дело на опустошителния пожар на тази страшна чума.

Такава е къщата на Игнат; такива са и всички околни къщи на безработните. Това са къщи на мизерията и страданието, дето семействата са без огън, без хляб, без медицинска помощ, мъжете без работа, а майките без мляко за кърмачетата, децата полуголи, гладни, треперещи и душени от кашлица.

И колкото повече гледаше Игнат картината на външната и вътрешна мизерия на своя дом, толкова по-бързо вървеше процесът на неговото нравствено разложение. В тази къща той не можеше да набере сили за борба със себе си.

Той нямаше куража дори да влезе в нея. Като див звяр обиколи два пъти издалеч къщата, прости се мислено с милите си хо-

ра и се запъти със смели и твърди крачки към железарската работилница на един свой приятел.

Зловещото тържество на злото

Тук той направи грижливо два шперца с различна големина, сложи ги в джоба си и се запъти към кръчмата.

Сергей Матвеевич вече го чакаше.

Какво точно стана по-нататък, Игнат не можеше да си спомни добре. През деня те направиха външен оглед на къщата на княз Лобанов-Ростовски. Сергей имаше сведения, че тази вечер князът с жена си ще бъдат на някакъв симфоничен концерт в Народния театър.

Двамата приятели бързо се изкачиха по стълбите и Игнат отвори вратата с шперц. Скъпоценностите не се оказаха на мястото. Тогава Сергей слезе долу, а Игнат започна да нахвърля през прозореца дрехи, постилки, юргани, каквото му попадне.

Той се готвеше вече да слиза долу, когато пред вратата на къщата внезапно спря един автомобил и от него слезоха княз Лобанов и жена му, облечени в скъпи кожени палта, обсиивани с бели снежинки. Те бяха се отегчили от концерта и го напуснали преждевременно. Затова двамата крадци бяха изненадани. Шофьорът видя как Игнат хвърляше от прозореца последната вещ и тревожно изсвири.

В един миг стражари от IV полицейски участък обиколиха къщата и заловиха двамата приятели.

В участъка Игнат с удивление узна, че заедно със Сергей бил извършил още 7 кражби. Това той беше длъжен да признае пред полицията. По-после той разправи по какъв начин са взети тези показания, но както следователят, така и съдът приспа за верни показанията, дадени пред полицията, и го осъди на 4 години строг тъмничен затвор.

*

В началото на пролетта болната дъщеря на Игнат умря; по-малката стана слугиня в едно еврейско семейство, а момченцето — чираче в едно кафене. Най-малкото въпреки горчивите му плачове и молби бе харизано на един стар господин, а майката постъпи като работничка в тютюневите складове.

Така се разпиля семейството на Игнат, а самият той стана престъпник и влезе в затвора.

ПРОЧУТИЯТ РАЗБОЙНИК ДОЙНО БЕЛЕВ

Цели десет години Дойно Белев върлува със своята разбойническа чета в Орханийския и Берковския балкан.

Десет години наред неговият неспокоен дух броди из върховете на Арабаконак, Гълъбец, Ржана, Мургаш и Козница.

Десет години той държи в страх и трепет населението и властта, които застави да разнасят името му като легенда от уста на уста.

Дойно Белев е един от онези щастливи разбойници, името на които народната мътва е обкръжило с ореола на старите народни хайдутини.

Дойно беше разбойник и неговото разбойническо дело не може нито да се одобрява, нито да се възхвалява. Но в неговото сърце имаше много човечност и дух на справедливост.

Дойно Белев прицелваше и обираше своите жертви из пустите друмища на Балкана, но никога той не изцапа ръцете си с човешка кръв и никога не пое върху съвестта си отговорността за някое убийство.

Как стана Дойно разбойник

Дойно Белев беше тих, мирен и трудолюбив селянин от с. Гурково — Орханийска околия, който никога нито е мислял, нито се е готвил да упражнява страшния разбойнически занаят.

Една фатална случайност го направи след Балканската война разбойник. Той беше заел заедно със своя братовчед Найдено 500 лв. от селския лихварин. На падежа братовчедите не можах да платят дълга си и лихваринът ги заплаши с продаване на бакърите и чергите им.

Тогави Найдено даде акъл да оберат богатия Паун от с. Осеновляк и с откраднатите пари да си платят борча. Осеновляк се намира нейде дълбоко в недрата на Стара планина — на 25 километра от Своге.

Кражбата бе извършена успешно, но след няколко дни нейните пинки бяха заловени и двамата братовчеди се озоваха в централния затвор със 7-годишна присъда.

След три години започна Европейската война. Юнашката кръв на Дойно заигра лудо в жилите му. Дойно не можеше да се побере в кожата си, че когато цял народ е скочил на крак, за да брани с пушка в ръка страната си, той е принуден да стои безпомощно със скръстени ръце зад железните решетки на затвора.

Дойно подаде молба да бъде пуснат на свобода и пратен на фронта. Молбата му бе удовлетворена и той замина на бойното поле, дето се би като лъв срещу враговете на отечеството.

След войната той заедно с всички се прибра в Гурково и по работата си на мирен чифчия. Дойно сметна, че неговата храброст и участие във войната са изкупили греха му и няма вече кой да го безпокои. При все това той не беше много спокоен и при вида на тези проклети жандармски униформи винаги трепваше.

И наистина опасенията му не бяха напразни. Един ден жандаринът пристигна в село и поведе и него, и Найдено към околийското управление в Орхание. Там шефът на полицията му показа присъдата и даде нареждане да бъдат откарани в затвора, за да излежат остатъка от наказанието си.

Дойно го удари на молба, а молбата свърши с пазарлък.

Сключиха договор, по силата на който братовчедите ще плащат ежемесечна сума от 5000 лв., а полицаят се задължаваше да не ги праща в затвора и да ходатайства за тяхното помилване. На третия месец Дойно се принуди да продаде плетачната машина, към която неговото семейство беше много привързано, защото тя беше главното му препитание.

С тези пари той плати първия данък на корумпирания полицаи. На четвъртия месец нямаше вече нито пари, нито какво да се продаде и понеже полицаят не се съгласяваше да ги държи свободни, те се обърнаха за съвет към дядо Ильо, стар и мъдър човек. За него мълвата говореше, че преди много години бил хайдутин.

Дядо Ильо ги изведе на края на селото, показа им с един широк жест гората и им рече:

— Виждате ли тези разлистени гори и бухнати шумаци? Там е вече вашето място! В тях се живее по-хубаво и по-сладко от затвора. Там не могат да проникнат ни стражари, ни летящи отряди, ни потери, защото родният Балкан ще ви приеме и пази в своите прегръдки.

— Никога само да не пролеее невинна кръв! — ги закле дядо Ильо и си отиде.

След 7 дни пристигна известието за помилване на Дойно и братовчед му, но вече късно. Те бяха обявени чрез "Държавен вестник" за разбойници и не можеха да се върнат в село.

Така Дойно Белев стана разбойник.

В купата сено

След като извърши няколко грабежа, Дойно беше заловен и наново пратен в затвора. Тук той се запознава със Свилен Николов и Тодор Наумов — двама смели и интелигентни разбойници, които по-късно станаха неговии неразделни другари и съучастници във всички разбойнически дела.

Чрез свои приятели той нареди да ги извикат всички на разпит в Пирдоп. На върха на "Гълъбец", там, дето шосето извива като змия по планината, Дойно и Свилен станаха прави върху каруцата, която ги караше, и стовариха тежките си вериги върху двамата стражари. След това обезоръжиха стражарите, вързаха ги и като се освободиха от оковите, поеа Балкана.

След една седмица полицията научи, че Дойно е назначил среща на жена си, която ще стане накрая на селото при две купи сено. Дойно Белев обаче беше успял да си създаде цяла система от ятаци и съгледвачи, които ги прикриваха и предупреждаваха за всяко действие на полицията. Така той научи, че на мястото на срещата ще бъде изпратена полиция.

Но смелият разбойник не се откажа от срещата. Два часа преди определеното време той отиде на мястото, разрови върха на едната купа със сено и влезе в нея. След известно време той чу разговорите на полицаите и по гласовете им сметна, че те не ще са по-малко от трима. Жена му не дойде. Тя беше предупреждана.

Отчаяни и озлобени, че са били излъгани, стражарите събудиха един селски кръчмар, напиха се казашката и сутринта потеглиха за Орхание.

Веднага след тях Дойно изскочи от скривалището си и в пълна боева разбойническа униформа се яви в общинското управление при кмета, комуто предаде писмо до околийския началник. В него той изтъкваше некадърността на неговите стражари и посочваше мястото на своето скривалище.

"Ако не вярвате — пишеше Дойно, — махнете качула на сено то и ще видите мосто леговище."

Накрая разбойникът молеше околийския началник за в бъдеще да не му пречи при срещите с жена му, защото той, Дойно, е семеен човек и има нужда да се среща с нея, за да дава някои нареждания по стопанството си.

Ново бягство от затвора

Злополучните стражари бяха уволнени от разсърдения околийски началник, но скоро след това подир четата на Дойно Бе-

лев беше пусната силна потеря, която ги изненада в Орханийския Балкан и те поведе наново в централния затвор.

Ала Дойно не можеше да остане дълго време в затвора.

Той беше вече вкусил от сладкия, волен живот на Балкана, затова не можеше да се примири нито за миг със задушните затворнически килии, прилични на зимници, с оковите, с тъмничните пазачи.

Душата на разбойника копнееше за свободата така, както белият дроб жадува за въздуха.

Истина е, че животът на разбойниците в горите и дивите балкани беше не всякога приятен.

Често те гладуваха и се изморяваха до смърт; принудени бяха да се пазят от сянката си, от всяко шумолене на гората, от всяко цвърчене на горските птички. И въпреки това все нещо ги влечеше към Балкана и една тайнствена, могъща сила ги зовеше там.

Животът по горите, животът беден и ужасен, но волен и пълен с приключения, имаше нещо съблазнително, някаква тайнствена прелест за сния, които го бяха веднъж опитали.

Защото коравото легло и каменната възглавница им бяха по-приятни от затвора, защото лягаха си те без тъмнична тъга, като горските птички под Божието око, казвайки само "лека нощ" на небесните звезди.

И така в сърцето на Дойно легна безвъзвратното решение наново да избяга, този път от самия централен затвор.

Затворът е ограден с високи 4-метрови зидове. На всички къщи има будки с войнишки часови, които не се шегуват да стрелят при всеки опит за бягство.

За другари Дойно Белев избра смели и опитни хора: Свилен Николов, Тодор Наумов, Конакчийски и Тодор Дамянов. Когато ключарите заспаха, Дойно отвори вратите на килиите със специален ключ, взе в ръцете си въжето и дъсчената стълбичка, приготвена от по-рано, и следван от другарите си, стигна прозореца на североизточното крило на затвора. Решетките бяха изпилени и пръв се спусна по въжето Тодор Дамянов.

Часовоят, неподзирайки нищо, спокойно се разхождаше около зданието. Беглецът се приближи безшумно до часовоя, като дива котка се хвърли върху него, обезоръжи го и го завърза. След него слязоха и останалите арестанти. Последен остана Дойно.

В куличките на часовите, на около 3 метра от земята, има по един прозорец (сега тези прозорци са зазидани). Вечерно време часовите напускат будките и започват да се разхождат около затвора. Тодор Дамянов се покатери до този прозорец и благопо-

лучно мина отвъд. След него се прехвърлиха и Т. Наумов и Свилен.

Ада в момента, когато Конакчийски се беше затичал към прозореца, а Дойно Белев слизаеше по въжето, възразният часовик успя да се добере до другаря си и нададе тревога.

Един от часовите стреля върху Дойно, но вероятно поради вълнение не го улови.

Конакчийски, подгонен от часовите, се хвърли като лъв върху прозорчето на кулата, но преди да мине през него, бе застрелян от куршумите и падна мъртъв на земята.

Дойно беше по-щастлив. Съдбата го покровителстваше и тук. Като слезе на земята с въжето, той грабна дъсчената стълбичка, от която не бе пожелал никой да се възползва, и докато часовите бяха заети с другите бегълци, той изтича на противоположния край и чрез стълбичката се прехвърли отвъд.

Разбойниците имаха уговорен предварително сборен пункт и още на другия ден те се намериха и образуваха наново своята чета.

Обирът на мина "Плакалница"

Сега Дойно намисли да извърши някой грабеж в голям мащаб, за да осигури старините си. За тази цел той хвърли око на бакърената мина "Плакалница" при гара Елисейна, дето се донасяха грамадни суми за плащане на работниците.

От вътрешни хора те узнаха, когато една вечер касиерът се връщаше с големи суми, и го причакаха на моста, който свързва гара Елисейна с мината. Той се придружаваше само от един уволнен стражар. Без никаква съпротива касиерът предаде чантата с парите и заедно с уволнения стражар бе подкаран към канцеларията. С опрени револвери върху челото на уплашения касиер те го заставиха да отвори касата, от която прибраха цялата наличност. След това, минавайки покрай железарската работилница на мината, хвърлиха две бомби, за да вселят паника между работниците и охраната. Стискайки здраво скъпоценната си плячка, те излязоха бегом от района на мината. Всичко това стана към 9 ч. вечерта, когато движението в мината е най-силно.

Едва на върха на "Мургаши планина" те спряха, за да си разделят плячката. А тя беше колосална. Донесените пари от София, заедно с тия, взети от касата, надминаваха 1 800 000 лв.

Тук разбойниците се разделяха. Свилен и Тодор Наумов заминаха към Саранци, дето ги чакаше специален автомобил, за да

ги откара в София, а Дойно остана в Балкана, дето можеше да живее дълго време, прикриван от своите ятаци.

Свилен и Тодор заживяха в София един живот, невиджан по своята разгулност и разкош.

Разглезени от своите успехи и пари, те станаха невероятно дръзки. Настанени в квартирата на една много високопоставена личност, ролята на която засега остава неизяснена за обществото, те си купиха свой собствен файтон, с който извършваха своите гуляи и грабежи, живяха с най-хубавите и елегантни жени на София и на два пъти извършваха най-дръзките и сензационни кражби.

Обирът на банка "Бенароя" и на банка "Бохор Лиячев" посред бял ден и всред столицата беше тяхно дело.

"Благотворителната" дейност на Дойно Белев

А какво става в това време с главатаря на разбойническата чета Дойно Белев?

Той изпада в един нравствено-религиозен мистицизъм и с ограбените пари започва да прави редица дарения на църкви и благодееция на сиромаси хора.

Един ден към някое Врачанско село срещнал две говедарчета, които пасли селските добитъци.

— Колко пари ви плащат? — запита Дойно.

— По 1500 лв. на 6 месеца.

— Ето ви по 2000 лв. на човек! Закарайте още сега говедата в село и кажете на кмета, че Дойно Белев ви уволнява от служба.

Друг път научава, че един негов приятел от някое Луковитско село (вероятно и ятак) имал дълг към земеделската банка 20 000 лв. и тия дни щели да му продават заложения добитък.

Една вечер късно Дойно почукал на вратата и останал за нощуване у приятеля си. Той гостувал тук за втори път и понеже при първото нощуване дал на децата 1000 лв. бакшиш за изпроводяк, сега стопанката не знаела къде да го дене и как да го нагости.

На другия ден при тръгването Дойно извадил 20 000 лв. и ги дал на гостоприемника.

— Ето тези пари да си платите борча на банката, а когато чуете, че бая ви Дойно е обесен, запалете една свещ и кажете: "Бог да го прости! Разбойник беше, но не бе толкова лош човек."

Щастливите съпрузи целували ръка на страшния разбойник и облени в радостни сълзи, изпроводи го чак до крайнината на гората.

Покровител на животните

Веднъж пак бай Дойно, без да е подозирал за съществуването на "Дружеството за покровителство на животните", проявил един жест, за който ръководното тяло на това дружество следва без никакви формалности и дебати да го провъзгласи за свой почетен член.

Скрит в гората около техните села, той вижда как един негов съселанин удрял безмилостно воловете, за да ги подкара да потеглят претоварената с дърва кола.

Воловете били много слаби и дърварят ги ударил 32 пъти със своя остен. Това Дойно, като нямал друга по-важна работа в тоя момент, лично преброил.

Сърцето на разбойника се свило от яд и жал за беззащитните добичета.

Той изскочил от храсталака и се изпречил пред дърваря.

— Защо биеш добитъка? — запитал Дойно. — Нали знаеш, че "Каръсът дювен, кафасът дювер, йокюзини дювен, кесисини дювер" (жена си който бие, главата си бие, вола си който бие — кесията си бие). Лягай по очите си! — изкомандвал Дойно.

— Защо? — попитал учуденият дървар.

— Аз ще те науча теб как се бият нещастните добичета!

— Ама, бай Дойно, защо, как... — противял се селянинът. — Стока ми са, каквото искам ще ги правя.

Разбойникът загубил търпение. С майсторски подставен крак го препънал селянина и го хвърлил на земята. След това взел остена и въпреки плачовете и протестите му го наложил с 32 остена — точно толкова, колкото преброил върху гърба на воловете.

Ала след свършването на тази наказателна операция за още по-голямо учудване на бития дърварин Дойно извадил кемера си и му броил 10 000 лв.

— С тези пари ще си купиш два нови волове, а тези ще оставиш на почивка, докато се свързват. И ако не изпълниш заповедта, знай, че следващия път не ще се отървеш така лесно.

След това разбойникът подложил широките си плещи на колата и воловете, вероятно предчувствайки близката почивка, потеглили напред.

Дойно от време на време прескачаше и до София. Като културен човек и не много стар той имаше абсолютна нужда от тези посещения на българската столица. През време на едно такова престояване там Дойно получи телеграма от своя човек в Орханлийското околийско управление (той си имаше собствен шифър), че жена му била докарана там и подир няколко часа тръгва със стражар обратно за село. Обвиняваха я, че освен Дойновите перяла и други дрехи на негови другари, та стражарят трябва да я придружи до къщата ѝ в Гурково и направи обиск.

Дойно пазарил един "Фиат" за 1200 лв. и подир два часа беше вече на пътя между Орхание и Гурково.

Скрит в една царевица, той скоро позна стражаря и чу, когато той я псуваше. Дойно изскочи от царевицата и обезоръжи разтреперания стражар, като му взе затвора на пушката и патроните, а след това го подкара пред себе си към село. Там той върна на стражаря само затвора на пушката и му предаде писмо до околийския началник, с което го молеше да внуши на своите стражари да бъдат по-вежливи с дамите и да престанат да безпокоят жена му, тъй като тя не е длъжна да отговаря за делата на мъжа си.

Тя беше негова втора жена, но Дойно я обичаше и държеше твърде много на нея.

Мистериозната жена

До ушите на Дойно бяха достигнали слухове, че в едно Балканско село се подвизавал свещеник — много възрастен, алчен, груб, сребролюбив, и затова бил ненавиждан от всичките си енориashi.

За да накаже свещеника, пък и да вземе някоя пара, разбира се, разбойникът му изпратил писмен хабер, с който искал да му се приготвят 100 000 лв. и се оставят под големия камък, що бил на югозападния край на селото.

В противен случай свещеникът щял да отговаря с главата си. Попът не бил страхлив човек, а и сумата, която му искал разбойникът, била толкова голяма, че той предпочитал да му вземат главата, отколкото да даде доброволно парите.

Ето защо той занесъл веднага писмото на попавията, който взел всички мерки за запазването на големия разбойник. Цялата местност около уговореното място била блокирана от скрити милиции и детективи, към които се присъединили и местни полицаи. След като поставили под камъка един ританка с въжета и токове,

Бай Дойно, разбира се, не бил вчерашен и от удобното си скривалище наблюдавал целия капан, който му устройвал хитрият поп.

След като полицаите се насочили в гората до насита, наругал попата, загдето ги разкарвал без никаква мържа и се прибрали.

На другия ден свещеникът получил ново писмо, в което разбойникът, преструвайки се, че не знае нищо за подготвяната му клопка, се извинявал, че по важни причини не можел да се яви на уреченото време и място, за да си прибере парите, но обещавал, че в един близък ден ще мине сам покрай новостроящото се негово здание, за да получи лично парите.

Попът бил хвърлен в нова тревога и съобщил пак на полицията. Графологическата експертиза установила, че писмото е наистина писано от ръката на прочутия разбойник.

А полицията познавала привычките на Дойно и знаела, че той не обича да се шегува. Затова десетина от най-опитните детективи били преоблечени като майстори и започнали да работят на попската постройка. От София пристигнал специален детектив, който застанал начело на преоблечените полицаи.

Минала една седмица, а нито в селото, нито в околността имало каквато и да е следа от разбойници.

И попът започнал да се успокоява, когато един ден пред него на постройката се явила забулена жена, държейки в ръцете си дете пеленаче. Тя казала, че била от една далечна балканска махала и била пратена от неин роднина — приятел на попа, за да чете молитва на болното ѝ дете. В ръката си жената държала банкнота от 50 лв.

Алчният поп хвърлил крив поглед към банкнотата, оставил постройката и се запътил към църквата. Той надянал патрахла и отворил молитвеника, но в този момент жената оставила спокойно детето на каменния под и внезапно смъкнала чембера от главата си, а в ръцете ѝ блеснали два револвера.

Пред очите на ужасения поп не стоял никой друг освен сам Дойно Белев, а детето, което не издавало никакъв звук, било направено от парцали.

Дойно знаел, че парите на богатия поп стояли заключени в скрина на къщата му, която била в църковния двор.

Разтрепераният отец тръгнал покорно напред и отворил скрина, дето било заключено цялото негово богатство. Със сълзи на очи той молил Дойно да не му взема всичките пари, защото няма да може да довърши постройката си, а в тази фатална църковна къща, дето в този момент се ограбва мъката на целия му живот, той не може повече да живее.

Великодушният разбойник взел само половината от парите, а след това се забулил наново с чембера, поел от земята "детето" и придружен от попа, минал покрай постройката и хлътнал в гората.

Попът продължавал да трепери като паралитик и не смисел да се оплаче никому.

На другия ден старшият детектив, който беше дошъл специално от София, го запитал:

— Е, отче, каква стана тази работа? Разкарвах ни чак от София, а от разбойниците няма нито помен. Види се, че те съществуват само в твоята страховита глава.

— Тя стана, каквато стана — промърморил мрачно попът. — Дойно Белев идва на постройката, взе парите и си отиде.

Полицаят погледнал учудено попа, мислейки го за побъркан.

— Ти, отче, да не си се нещо чалдисал от страх?

— Аз не съм чалдисал — изревал зверски попът, — ами вас трябва да ви изволнят всички за некадърност!

След това той разказал за визитата на мистериозната жена.

Сега чак полицаят си спомнил, че му се видяла съмнителна походката на жената с болното дете, защото тази походка приличала на мъжка.

Била образувана веднага голяма потеря, но всичко било напразно.

Дойно пирувал вече на спокойно и сигурно място всред своите ятаци.

Царският автомобил

След обира на попа Дойно продължи своите благодеяния, но поради неговата голяма щедрост тези пари, както и тия от по-раншните грабежи започнаха да се свършват и затова той изпрати своята доверена връзка в София, за да извика приятелите си Свилен и Тодор Наумов.

Един ден на върха на Арабаконак — там, където шосето прави силен завои, скритата чета видя необикновено елегантен автомобил, който леко се подемаше нагоре, за да полети към София.

Разбойниците изскочиха от скривалището си и с вик "Горе ръцете!" спряха автомобила.

Един млад, висок, строен мъж леко и спокойно излезе от колата и запита:

— Какво искате, юнаци?

Главатарят на разбойниците се вгледа в чертите на непознатия пътник и като ужилен отскочи две крачки назад.

В неговото лице той позна Негово Величество, царя на българите.

Бившият фронтовак застана мирно и доложи:

— Виноват, Ваше Величество! Ние сме разбойници и чакаме тук, за да оберем някой богат пътник, но Вас няма да оберем. Виноват!

И разбойникът изкомандува на другарите си:

— Слушай, за поочест!

Чу се плющене на ремъците и карабините бяха взети за почест отпред.

Царят поздрави и автомобилът отмина.

Нощният гуляй в гората

На една живописна и чудна по своята красота полянка, затулена от всякакви погледи всред вековни букови дървета, между които клокочи извор с бистра като сълза и студена като лед вода, гори буен огън, около който са насядали петима мъже.

Черни бради покриваха мъжествените им лица, на които горяха огнени очи.

Това са нашите познайници Дойно, Свилен, Тодор Наумов, Дамянов и още един турчин, избягал от Пазарджишкия затвор.

На дълъг и здрав шиш Свилен бе пробол младо балканско яре "сугаре", което майсторски печеше на огъня. Дойно и Тодор имаха по-важна задача.

Те разопаковаха един сандък, от който извадиха няколко бутилки с 10-годишно ветренско вино и половин дузина с шампанско "Му", които поставиха в ледения извор. Бутилката със старозагорска мастика лежеше в извора още отпреди час.

Два големи глухи фенера, скачени на дърветата, хвърляха заедно с огъня своята тайнствена светлина върху това дивно хайдушко гнездо. Бутилките и ярето бяха наредени и разбойниците насладиха около софрата.

Изкусното печено яре и студеното руйно вино, както и сполучливите няколко грабежа в последните дни, бяха развеселили твърде много юнаците.

Те особено много те бяха възбудени и радостни от днешната им среща с царя. Бий Дойно сучеше големите си буйни мустаци и шепотеше, че познал моментално царя, защото го е виждал многократно през време на войната като престолонаследник.

— Можем да смятаме — каза Свилен, — че ако не друго, главите ни са спасени. Когато един ден поднесат на царя за утвърждаване смъртните ни присъди, той не може да не си спомни, че ние днес помилвахме неговата глава.

— Аз смятам — обади се Тодор, — че царят още утре ще даде необходимото нареждане да бъдем помилвани и се върнем на ново към мирния живот.

Тодор беше интелигентен разбойник. Той беше свършил гимназия, в затвора беше чел много и сега се опита да обоснове мисълта си пред другите.

— Историята познава безброй подобни примери с царски милости към разбойниците. Русия в царуването на Иван Грозни била заплашена от всички страни с нахлуването на татари и шведи. Великата руска земя била разяждана и омаломощавана от вътрешни борби.

Опричниците, създадени от Грозния, подобно на еничарите и турските башибозуци, върлували и безчинствали из мирните руски села, но били некадърни да се противопоставят срещу външните врагове на отечеството.

В този именно трагичен момент легендарните разбойници Ермак Тимофеев и Иван Колцо се явили пред царя и поискали да бъдат помилвани и пратени в борба с враговете на родината. Въпреки внушенията на някои заинтересовани негови приближени страшният цар ги помилвал.

И не съжалил после за това.

Една част — по-малката — тампала на далецината граница срещу татарите, а останалите разбойници напускат бреговете на Дон и Волга, които опустошавали детогава, и наопаляйки на своите земи, се спускат по Чуховската река, като след упорита и победоносна борба минават дивите Уралски планини, преследват гр. Сибир и достигат р. Иртиш.

Така разбойниците, които в този момент представлявали най-здравата и жизнена бойна ядка в Русия, изкупили своите престъпления и поднесли на Иван Грозни най-скъпия брилянт от неговата корона.

— Да, другари! Сибир със своите неизчерпаеми подземни и надземни богатства е дело на нашите далечни предци по професия Ермак и Колцо.

— А няма ли не можем да станем елемент на сила и опора на държавната власт!

— Ермо бей, Тодоре! — извика исторична Пийда. — Ти си бил умна глава! Не се гордее, че ние в четири са разбили всичките теб!

В това време Свилен с гръм разтвори шампанското и наля чашите.

— За здравето на нашия любим и милостив господар, цар Борис III! — извика той.

Дружината стана почтително на крака и държейки в едната си ръка пушката, а в другата чаша с шампанско, извика трикратно "ура".

Да, това беше наистина един чуден тост!

Тези закоравели разбойници, които бяха напуснали и дом, и челяд, и спокойствие, душите на които бяха опустошени от огъня на омразата и жестокостта, в които не беше останало нищо свято, които скитаха из планините, преследвани като дивни зверове, сега в този хайдушки кът, осветлен от глухите фенери посред нощ, пиеха наздравица за един монарх, в когото бяха съсредоточили всичките си надежди и блянове.

След вечерята бе сложен грамофонът и хайдушкият гуляй продължи до пукването на зората, когато четата промени мястото си и се отдаде на почивка.

*

Наскоро подир тези събития другарите се разделиха наново и този път завинаги.

Тодор и Свилен заминаха в неизвестно място. И досега никой не знае тяхната съдба. Едни казват, че загинали в някаква престрелка с потерите, а други говорят, че с парите си заминали за странство, дето живеели под други имена.

Непознатият калугер

Дойно остана пак сам като кукувица и започна наново своя нелегален живот.

Главният му ятак сега беше дядо Цеко Димов от с. Радотина, Орханейско. Сиромаш човек беше дядо Цеко, но беше голям гуляйджия.

През една вакханална нощ Цеко, жена му Пена и Дойно се напиват до забрава и става помежду им едно скарване и сбирячване.

Как точно е станала тая работа, никой не знае, но пушката на Дойно гръмва и ранява и Цеко, и Пена. Жената скоро оздравява, но Цеко бил закаран в болницата, дето се появил инфекция на раната и той умира.

Дойно бил неутешим.

Тялото на дядо Цеко Димов било докарано в Радотина и погребано тържествено с разкошен ковчег, докаран от София, и онято от петима свещеници.

Селяните се удивили твърде много на това царско погребение на най-бедния човек в селото, но си замълчали. В лицето на един опърпан, рошав калугер, който стоял неотстъпно до тялото на дядо Цеко, молейки се и плачейки усърдно, някои селяни познали страшния хайдутин Дойно Белев, но никой нямал куража да обади на властта.

Залавянето и смъртта на Дойно Белев

Баба Пена остава и занаят главният ятак на Дойно. Ала постоянните му тревоги, страдания и непрекъснато напрежение, в което живееше, бяха отслабили неговата воля да се предпазва по-сериозно.

И една вечер — това беше през пролетта на 1924 г. — къщата на баба Пена бе заобиколена от един взвод стражари, войници и детективи, и на Дойно бе предложено да се предаде.

Той се изкачи на тавана и оттам премина през комин на покрива, откъдето успя да хвърли две бомби. Но ранен тежко в главата, той падна в безсъзнание и бе заловен и вързан.

За пети и за последен път влезе Дойно Белев в централния затвор. Той беше осъден на смърт.

Царят не потвърждаваше смъртната присъда, но животът на Дойно стана много тежък.

Една верига, най-тежката верига, която съществува в централния затвор, унищожаваше ден по ден неговите сили.

Поразен от физически и душевни страдания и смазан от тежките окови, този силен като Балкан организъм отслабна извънредно много и стана плячка на страшния бацил на Кох.

В началото на 1926 г. той получи един последен удар, който го сломи окончателно. Беше се поминала жена му Гергина.

Тази любяща и енергична жена го посещаваше в затвора, поддържаше духа му, гледаше къщата и децата и му даваше куржик за бъдещето. След нейната смърт той изпадна в дълбоко отчаяние и започна да лине много бързо.

Другарите му по това време бяха организирали бягство от затвора и поканиха и него, но той отказа. Нямаше нито физически, нито нравствени сили за това.

През пролетта той почувства, че неумолимата болест започва отново бързо да върши своята работа.

Изпратиха го в Александровската болница.

Тук Дойно преживя най-трагичните дни на своя бурен живот. Той изказа своето предсмъртно желание — да го занесат да умре на върха на Балкана — там, дето той толкова години се е подвизавал като волна горска птица.

Желанието му, разбира се, не бе изпълнено и през лятото на същата 1926 г. той умря бавно и мъчително, проклинайки куршума, който в Радотина не го улучи малко по-горе или по-долу, за да бъде смъртоносен.

Той умря с убеждението, че за неговите разбойнически дела Бог не можеше да измисли по-жестоко наказание от това, да го остави да умре като баба в леглото на една болница.

КРЪСТЮ ФАЙТОНДЖИЯТА

Великденската разходка

Има два Господни празника през годината, когато никоя земна сила и никакви обещания, пари и съблазни човешки не са в състояние да заставят Кръстю файтонджията да работи. Това са Коледа и Великден.

На тези дни Кръстю пак работи със своя блестящ файтон и огнени коне, но работи не за да печели пари, а за свое собствено удоволствие.

Тогава той взема жена, дечурлига, приятели и в луд галоп заминава из околността на София до някое ханче, дето се напива казашката и се връща доволен въщи.

Така Кръстю разбира живота и така прекарва тия празници от 15 години насам.

Фаталният Великден на 1922 г. настъпи както всички други Великдени, без да даде и най-малки признаци, че един човешки живот ще престане да съществува, а Кръстю ще влезе в централния затвор. Коварната сутрин на този Великден беше ясна, светла, радостна, както подобава на такъв велик празник.

Кръстювица и децата се премениха със свършено нови дрехи, обувки и шапки, необличани досега нито веднъж. Кръстю се чука по ред с червените яйца на децата и отиде до кръчмата на Свилен, за да се почерпи и поиграе на карти.

Към обяд малкият Тошо донесе една голяма дамаджана, която бе бързо изпълнена с хубаво Карамусалско вино, доставено от Свилен специално за празниците и продавано за въщи само по 12 лв.

Заедно с виното Кръстю взе и три шишета сода. Залог за шишетата не остази, защото кръчмарят имаше доверие в него.

Освен файтона Кръстю имаше още и две каруци, които работеха на пиацата и така денят не свършваше с по-малко от 200 — 250 лв. чиста печалба.

Към свършване на обяда въщи пристигнаха комшиите Славчо и Гергин. Кръстю ги посрещна с войнствено-радостни викове.

Разкефлендисан от хубавото Карамусалско вино, той тъкмо такава компания чакаше. Сякаш сам Господ ги изпращаше в тоя час при него.

— Жена, деца, ставайте! — се развика Кръстю. — Вирягам файтона. Ще вървим към Враждебненските ханчета.

Децата изскочиха радостно навън, но Кръстювица отказа. Чувстване се много уморена. През седмицата — чистене, мазане, иране, месене козунаци, червени яйца, тогвене и т.н. На освен това в съдовете има да се измият.

Кръстю много не настоя. Приятелите и децата се качиха на файтона, а Кръстю застана гордо на каишата и изпуща камшика.

Четири сифона

Кръстювица отиде сестра Тошо, който беше много примирен към майка си и не искаше да се държат воя. Тя изпрати детето с трите вражни сифона от солда, за да ги предаде на кръчмарката жена Слава.

Слава беше заедлива и разсеяна жена. Злате един говореха, че Сифон я взел преди няколко години от един провинциален публичен дом.

— Къде е четвъртият сифон? — запита тя Тошо.

— Шестата са три, а не четири — каза детето. — Аз сам бях тук, когато татко ги взе.

— Лъжеш! — извика Слава и му завъртя една силна плесница.

Горкото дете не лъжеше никога. Със зачервени бузички, посрамено, унижено и несправедливо бито, то се спусна тичешком към майка си.

Кръстювица беше скромна и примирителна жена. Тя прегърна детето и с целувки и ласки го успокои. След това отиде в кръчмата и спокойно обясни на Слава, че сифоните са били 3, а не 4 и че няма право да бие людските деца, защото тя не е раждала деца и не знае колко е тежко за майката да бие чужд човек детето ѝ.

Кръстювица си отиде, но Слава побесня.

Всичко порочно и зло, което годините на нейния развратен живот бяха напластили в душата ѝ, избликна сега изведнъж.

Със силно деколтирана рокля, съвършено голи ръкави и ерице, поставени на кръста, тя се изправи пред мъжа си, който наливал вино на тезгяха, в като го изгледа с порочните си очи, предизвикателно му викна:

— Случай бе! Ти мъж ли си, жена ли си или баба? Как можеш така спокойно като животно да продължаваш да наливаш

чашите и да търниш своята жена да бъде оскърбявана по такъв безобразен начин?

Била съм бездетна! А не съм кучка като нея да раждам на двете години по три деца!

— Но ти несправедливо удари детето — каза Свилен, без да престане да налива вино. — Сифоните бяха три, а не четири.

Лицето на Слава пребледня. Тя се задъшаваше от гняв и издаваше нестерзани думи.

— Ти не си мъж! Ти си женчо, ти си баба, ти заслужаваш да ти изменям в очите! Аз ще изморя друг мъж, който ще отмъсти за моята поругана чест.

Свилен не слушаше. Той погледна закръглените зеници на Слава, нейното още свежо, зачервено от гняв лице, и под влиянието на изпитото вино се оцеля да я прихване зад гезгяха.

Тя го плесна през ръцете.

— В продължение на една година няма да ти дам да се докоснеш до мен, защото си баба и недостоеи мъж! У теб липсва всякаква честолюбие и смелост.

— Но какво да направя, Славке? — каза Свилен примирително. — Нека да се завърне Кръстю, аз ще се разприя с него. Не е добре да се бие една беззащитна жена.

— Кръстю не е виновен. Трябва да бъде наказана тази мръсница, жена му, за да се научи да си държи езика. Вземи тази цепеница и иди да ѝ счупиш главата!

Отровна целувка

Слава остави цепеницата на видно място и с неудържим, славолюбив плач завлече Свилен зад паравана, като обсипа пияните му устни с дълги, страстни, дълбоки целувки.

Това бе дългата целувка на живата плът, чрез която порочната жена искаше да предаде на мъжа си своята воля за мърт.

Опиянен от голямото количество вино, изпито тази заран, и от горещите целувки на жена си, Свилен избухна и кръвта му възвря.

Целият свят наоколо му бе зальан от блясъците на огъня, който Слава подпали в душата му.

Той взе цепеницата и като сомнамбул заминува към Кръстювица дом. Без да каже нито дума, той наложи жестоко Кръстювица, която държеше Тошо за ръчичка и приказваше с комшийките.

Полумъртва от нанесения побой, тя бе откарана в близката дежурна аптека, за да я превържат.

След един час Кръстю, качен на своята капра, пиян до забрава, се върна с победоносен вид вкъщи.

Услужливите комшийки му разправиха тозчас историята с боя. Кръстювица лежеше на кревата с превързана глава.

Кръстю не беше влюбен в жена си, лък и рицарските достойнства не бяха присъщи негови качества, но той все пак през парите на алкохола разбра, че жена му е била несправедливо и пряко мярката бита. Затова се запъти право към кръчмата на Свилен. Жена му се опита да го спре, но той не ѝ обърна внимание.

Щом забеляза Кръстю от вратата, Свилен настръхна, но продължи да налива вино в чашите.

Кръстю поиска обяснения. Ала кръчмарят, подпомогнат от насърчителните погледи на жена си, му отговаряше дръзко и предизвикателно.

— Кръстювица е мръсница, която не си знае езика и трябваше да бъде наказана (неговият пиянски мозък повтаряше точно думите на Слава). А ако Кръстю е много мераклия, може да получи и той своята порция.

Очите на Кръстю кръвяха. Той вдигна над главата си един стол и разярен започна стъпка по стъпка да се приближава към тезгяха.

Свилен не усети как се намери в ръката му голям касапски нож.

Една невидима женска ръка беше сложила ножа в ръката му и той сега вече знаеше какво трябва да направи.

Но преди да успее да нанесе удара с ножа, Кръстю, който беше висок, снажен и силен мъж, стовари стола със страшна сила върху кръчмарската глава.

Свилен падна и не мръдна от мястото си.

В един миг кръчмата се опразни. Дори фаталната Слава, която с неотклонна воля предизвика това безсмислено убийство, изплашена от станалото, избяга навън.

А Кръстю изтрезня веднага и треперещ цял от извършеното престъпление, се отправя за вкъщи.

Едва на третия ден на Великден дойдоха стражари да го откарат в участъка. Съдиха го за умишлено убийство и го осъдиха на 10 години строг тъмничен затвор. Съдът прие, че е минало известно време, откак жена му е била бита и оскърбена, и не е имало нито раздразнено състояние, нито неизбежна самоотбрана.

Страшно много е дотегнал затворът на Кръстю. Повече от 7 години лежи в затвора и по едно време му идеше да се изкачи на "колелото" и оттам да свърши своя нетърпим живот.

Ала директорът на затвора научи навреме за тези мрачни мисли на Кръстю, който иначе е един от най-дисциплинираните арес-

танти, и със съгласието на прокурора го преведе в Павловския затвор за малолетни, дето режимът е несравнено по-лек.

А Слава се утеши много скоро и още на 40-ия ден от убийството се ожени за един железничар, с когото била в любовни отношения още приживе на мъжа си. Самата тя стана цветарка.

И сега ще я видите Слава — весела и засмяна, да продава цветя в специална барака на "Св. Неделя". Сякаш не ѝ тежи на душата едно грозно убийство и разнищването на едно семейство.

УКРИВАТЕЛЯТ НА КЛИСАРЯ ЗАДГОРСКИ

Един възторжен младеж

Андрей беше заможно момче. Родителите му се бяха изселили от Македония, протонени от ужасите и тази нещастна земя.

Родът на Андрей се губи в мрака на вековните борби с турци, гърци и най-после със сърби. Прадядо му умря в Диарбекир, дядо му бе обесен в Лерин, чичовци и вуйчовци паднаха във въстанията или изгнаника сред горещите пясъци на Анадола.

А баща му умря юнашки в облаците на Каймакчалан като фронтовак от българската армия.

И представителите на този славен род се бяха постарали да вдъхнат в душата на своя млад потомък светлите народни идеали, с които те живяха и умряха.

Капризната съдба обаче бе пожелала да отклони Андрей от този път и да го хвърли в обятията на разрушението и отрицанието.

Неговата пламенна душа, възторжен идеализъм и юначно сърце бяха майсторски уловени и впрегнати в борба срещу държавата.

В София Андрей свърши техническо училище с блестящ успех и замечта да замине за Германия, за да следва Лайпцигската политехника, ала настъпилите събития осуетиха тази негова мечта.

В техническото училище имаше тайна комунистическа просветителна група, на която Андрей бе най-ентузиазираният и деен член. Почти всички ученици от горните класове бяха заразени от идеите на комунизма, който диреше своите млади, буйни и решителни аденти във всички среди.

Никой обаче не бе още посветен в тайните на бойните конспиративни организации. За тях се подбираха само най-дейните, най-решителните и сигурни младежи.

Андрей беше буен, темпераментен момък, вдъхновен от един висок идеализъм и готов да се пожертва за делото, в което вярваше. Още като ученик той обърна вниманието на своите ловки "учители и просветители".

Нему още тогава възлагаха рисковани поръчки. Нощем той отиваше из крайните квартали да разхвърля в домовете забране-

ни позиви за протест и въоръжен бунт срещу държавата. Неговата дързост стигна дори дотам, че проникваше и в казармите, за да сее сред войниците разврат чрез нелегална литература.

Защо вършеше всичко това Андрей?

— Ние сме длъжни — казваха неговите учители — да създадем бунтове и атентати в страната, за да предизвикаме намесата на нашите съседи. От това ще произлезе нова война, която ще запали световната революция — за освобождението на човечеството.

Младите идеалисти не подозираха, че този опасен и коварен план може да бъде използван от една чужда държава, която искаше веднъж завинаги да се разпери с немирна България и нещастна Македония.

Тайното събрание

Един ден, уж съвършено случайно, Андрей бе настигнат по ул. "Нишка" от неговия приятел Велков. Той му съобщи, че тази вечер е поканен на тайно събрание. Велков определи часа и съборния пункт.

Още същата вечер двамата приятели с вдигнати яки на горните си палта крачеха бързо по една кална улица на Подуяне. Упорит, ситен дъжд валеше непрекъснато. От два дни улиците бяха плувнали в локви, които при слабото осветление на тази крайна улица изглеждаха като потоци от гъсто мастило.

Тук движението на хора отрано спира. Сегиз-тогиз се мерне силуетът на някой стражар или жалката фигура на окалян до уши пияница, който залита от тараба на тараба.

Андрей и Велков преминаха железопътната линия, която прорязва квартала, отбиха се надясно и като поеха по един насип със сигурна, потънаха в тъмнината.

Велков вървеше напред. Той преведе другаря си през един запустял двор, в който зееше празна яма от вар, прескочиха ниска ограда и се озоваха в една прихлупена едноетажна къщица. Някой се разшава в тъмнината. Велков произнесе парола и един човек със смачкан каскет и пистолет в ръка ги въведе в къщата.

Два сламеника върху дъсчен одър, една гола маса, няколко скърпени стола съставляваха цялата мебелировка.

Жълтата светлина на газова лампа осветяваше образите на десетина души — преимуществено млади хора, събрани тук и въодушевени от една обща идея.

Τερόριστράντε τρώουε

3. — действителните акции са нужни най-вече, името, без което хората не могат да действат, така и за управлението. Ние започваме от действително, от това, което е полицийската фигура на властта свързана с властта, това не е теорията за езика на бомбите и патента на

От мабраните десет души тук имаме съединени 3 тройки и един двойка с център. Първата тройка е за нещата на политическа и пропаганда, втората са украински шпиг; третата — агенти-корупти. Мъзият нов другар Воян влиза в тройката на украинците. М в един жест той посочва Андрей

— Чувства запомните добре тези хора — казва обикно той към не-
малкото ни е хващено, велико, както е велико самото

Слава твоя Андрей положи клетва, а тебе няг човек му отиде
рогост и людѣ жителизъ пьвота.

А в это же время в начале века Тон активно функционировал в туземных клянах при единственной миссионерской обители на территории Западной Якутии Марининской.

Својим трошоцима и количинама досега обрађеног се разликује веома мало.

И така съотвѣстно той днесъ азъ ще ви изкарамъ и въ
железния цѣлъникъ за всички изпѣванія, за деня и за нощта.

CONCLUSIONS

[illegible]

— Говорят, се любите, че разнижожидате. Бодни — казва тайностава глът. — С част от тези пари ще направите похощаване в квартира, че да не си е за лицето, което ще ви се посочи. Входят на стаята да бъде необезпечен от хазната, че добре ще да е, ако те не знаят за присъствето на второто лице. Сбогом.

Непознатият си отиде.

Андрей остана с възмущението си... Това беше една лека треска, която навярно си изпитвали баща му и дедето му, когато са укривали народните хора в Македония.

Презимата той постепенно се задръзна: «земна» земя на кон-
спирационен апарат и се политическия и военния център. Един
ж. так му посвещава предимствено линията, която той, Баян, бе-
ше дълго време евентуално да открива.

Атмосферата беше изпълнена с много електричество. Двата враждебни лагера: буржоазията, представлявана от властимащията партия, и крайните елементи — остатъци от бившата комунистическа партия — настръхнали и озъбени, се дебнеха ежечасно.

Инициативата принадлежеше на комунистите. Всички — измръзнали, гладни, боси, измучени, отчаяни, бяха готови да грабнат оръжия и да станат на барикадите.

Пролетта, зрямина и тържествена, настъпва тази година извед-
нъж.

Но за живот се бе обляка с много братска кръв.

Бобровый пастьер дефиса

След Септемврийското въстание в 1923 г. комунистическата партия бързо е разтурена. Тогавашно на инициатива на Тодор Павлов е образувана Работническата партия.

Конституционния комитет на Работническата партия беше изпитан и в началото на април 1925 г. Е. Тарлов от името на централния комитет се яви лично с апелативен военен контур с корешата молба за сирет незабавно възникнали атенитети, които ще бъдат губилни за работническото.

Сорочка стала в один крыш на ул. "Генерал Паренсис".

Постигките бяха безмислици. Агентите не самоте не спрха, но стгнаха тавни размери, както владя съвременна информация социалните движения не помнава.

На 14 април 1913 г. пред вилата "Св. Германозелински" Али-за до днес се намира на улицата застрелява г. генерал К. Георгиев един от лидерите на младешката партия.

На другия ден със светкавична бързина се прибра тропическа
новина за трентата срещу царя на Арабизона.

Още не помням се от тези страшни събития, българският народ на великия четвъртък беше свидетел на най-страшното и диво злодеяние, което някога е виждал светът.

Една безумна ръка бе хвърлила във въздуха заедно със 159 бo
гомолюци божия храм "Св. Неделя".

Как беше подготвено това злодеяние?

В каква връзка бе то с убийството на з. генерал Георгиев и събитията при Арабаконак?

Тъмни страници от историята на нашия политически живот след страданието на народна катастрофа!

Какво се е целело с атентата против царя, това е познато на всеки български гражданин: обезпавянето на България.

Трогилът, зарядът и запалките бяха наредени внимателно в един куфар. Абаджиев го пое в ръката си и с вдигната яка закрачи в тъмната улица.

След четвърт час фаталният Васко беше пред северните врати на катедралата. Там вече го чакаше клисарят Задгорски.

На тавана на църквата

— Стоиш ли на поста си? — запита той клисаря.

— От един час те чакам. Това ли е?

И той пое куфара, бутна притворената черковна врата и се вмъкна през нея.

Петър Абаджиев го последва.

В храма владееше мистична полутъмнина. На олтара пред образа на Спасителя и пред неговата майка горяха две кандила, които пръскаха трепетна светлина през тъмночервените чаши, закачени на верижките си.

Като че ли кръв се разливаше долу по каменните стъпала и по хладния потон на храма...

Отвън на площада се чуваше голям шум и скрип на трамвайни коли.

Клисарят се спря пред иконата на Спасителя и набожно се прекръсти.

Петър Абаджиев го изгледа с презрение и нетърпеливо потупнаше с крака си.

— Къде мислиш да го сложиш? — запита тихо Задгорски.

— Тука — каза в мрачната Васко, като посочи стълбичката в ъгъла отдясно.

Двете зловещи сенки, натоварени със страшния куфар, се изкачиха по стълбичката и се озоваха пред вратата на тавана.

— Отвори! — каза заповеднически Петър Абаджиев.

Задгорски се поколеба.

— Да, слушай — се досети Абаджиев, като бързо бръкна в портмонето си. — Аз бях забравил, вземи сега тези две хиляди лева, а утре след хубаво извършената работа ще получиш още 12 000.

Задгорски грабна алчно парите, сви ги в джоба си и като извади един ключ, отвори вратичката на тавана.

И така за 2 хиляди лева и за други 12 хиляди, крото не успя да вземе, този нещастник извърши делото на Юда...

Васко беше вече пренесъл от по-рано част от взривните материали, но сега светна с електрическото фенерче, за да огледа добре обстановката.

Взривът бе поставен до големия каменен стълб, що се издигаше от центъра на храма пред олтара.

Той постави заряда и с една връв измери диаметъра на стълба.

По изкривеното му от гняв лице се виждаше, че той не остана доволен от направените изследвания, и скришна със зъби:

— Тези високопоставени господа от бойния център знаят да правят изчисления и дават заповеди само на теория! За да бъде ефектът пълен и унищожаването на държавния глава и членовете на кабинета сигурно — тук са нужни още най-малко 4 кг тротил. Но сега е вече късно!

Васко нареди бързо своите страшни материали, направи забивката, постави запалката и като свърза на нея дълъг бикфордов фитил, слезе с клисаря долу.

Тук той захвърли новия куфар в една ниша всред нагорели свещи и изгъркани метли.

Когато излязоха навън, внезапно му хрумна да не се разделя от Задгорски, за да не го остави да се разкае за участието си и съобщи някому тайната.

Той заведе клисаря в една бирария, дето пиха до късно, после го отведе в квартирата си и не се отдели от него до последната минута на атентата.

Атентатът

На другия ден, великия четвъртък, Андрей, или по-добре, прекръстеният в тайното събрание Боян, се събуди с особено добро разположение на духа.

Той се бе зачел в една нелегална брошура, в която се даваха напътствия за подготовката на гражданската война и какви мерки се вземат по улиците за спиране на конницата.

Неговото четене бе прекъснато от казайските деца, които нахлуха в стаята му с войнствено-радостни викове, искайки да се чука веднага с току-що начервените великденски яйца.

Андрей тъкмо обясняваше на децата, че не трябва да се чука сега, защото още не е дошъл Великден, когато внезапно се чу един страшен, адски гръм. Всички къщи се раздрусаха като при катастрофално земетресение, а някои прозорци се изпочупиха.

И у Андрей се яви внезапно повелителната необходимост да види още тогчас клисаря.

Струваше му се, че това ще го облекчи.

Предназливо и тихо той отмахна дъските от дюшемето и светна електрическото фенерче.

Боднал на колена, с отправени нагоре очи, клисарят усърдно се молеше. Той беше очевидно примирен със съдбата си, защото пръвначно оската страства молитва, без да обръща внимание на външния свят, която го обля.

Молението на Андрей се превърна в емоционална увереност: какъв ли беше един от главните съучастници в двайсетте злодеяния?

— Как винаги виждат нечий един курна картон — измисляше си Андрей — да бъде: моментът, когато М. се Искариотски отпрати, когато горещо молият към Бога, преди да се обеси. И кой знае, може би тайнствените източници на неговото подсъзнание бяха тази картина изкръвена съвършено жълта през очите му.

Андрей го занита с болно предчувствие:

— Може ли занодотелен?

— Как могат да ме ме подозрат? Аз извърших молението в Божия храм...

— А сега не ти ли е страх!

— Скрият поклони глава.

— Не се боя аз от човешкото правосъдие... С него съм примирен, но как ще се изправя да отговарям пред страниния съд Божий?

Главата на Андрей се замая. На това ли безчестно и безчовечно дело служи той?

— Полицията те търси усилено — каза Андрей. — Трябва още утре рано сутринта да се махне и двамата оттук. Този вечер не може, защото има полицейски час.

Задгорски го изгледа с равнодушен вид и потъна изцяло в своето мислително съзерцание. По измъченото му лице, по мъглата му съвест и невестините молитви, които пламнееше. Андрей разбра, че липсата на съвестта е загворил у клисаря с мълниясваща сила и че той е дълбоко до умножението.

На другия ден Задгорски понука на вратата на своя клет и влезе в нея, но и тук той срещна същата непримиримост!

И в този позем анекдот, който продаде съвестта си за 14 000 лв., че е — всъщност — получил само две разбери окончателно, че на този свят не е имало за него място.

Той се предаде в ръцете на властта и разправи всичко, каквото знаеше.

Дните, които му останаха до бесилката, той прекара в дълбоко, искрено разкаяние и в молитва за душата си.

Благодарение на тази своя неугаснала още вяра в Бога Задгорски отиде в сравнение с другите по-спокоен на бесилката.

★

А какво стана с протудия Васко, който заръчи взрива и подпали филела в църквата?

След атентата този страшен конспиратор сякаш потъна в земята. Напразно повиплата блокара цела София и заварих всички изходи. Той премина през ръцете на десетки жени — конспираторки, които го прехвърляха и прехвърляха през дългия път до София до Дунав.

Оттам той избяга в чужбина. Неговите дарци там напълно се губят. Каква е неговата съдба никой точно не знае, но според сведенията на някои емигранти, които са били в центроалния затвор, Петър Абаджиев заболял от туберкулоза и преследван от безбройните призраци на своите жертви, умрял в един Берлински санаториум.

Укривателят в затвора

Боян имаше две квартири и сутринта на великия петък се премести във втората квартира, но един негов арестуван другар го издаде и още същия ден той бе заловен и пратен в Обществена-та безопасност.

Андрей не потъна в кървавия поток, що заля земята на след 16 април. Той остана жив и бе изправен да отговаря пред военен съд.

Неговата младост — той бе едва 19-годишен — открито му, хубаво лице, юначният произход на неговия род и главно установеният факт, че той не е знаел за ролята на клисаря, смекчиха съдийските сърца и той бе осъден само на 12 1/2 години строг тъмнен затвор.

Неговите близки го насочиха да поднесе заявление за помилване. След дълги колебания той поднесе молбата, но в този момент си спомни за целия свой род, загинал така героично по бойните полета, по бесилките и по затворите в името на един идеал и ометна, че той би бил недостоеен потомък на тези славни него-

ид, че сърцето му престана да бие, а кръвта и жилите като че ли се имирали. Той никога не беше срещал в живота си нещо по-красиво, по-грациозно и по-желано от тази девойка, която едва бе навършила 19 години.

Сърабмерността на елегантната ѝ снага не можеше да бъде скрита под никакви ученически дрехи, а линиите на тялото омайваха с ритмичното разпределение на движенията; стойката ѝ напомняше естествената грация на благородните самбуверени зверовете и изякността на великите танцьорки. По нейните естествено червени свежи устни, прилични на устните на 5-годишно дете, нямаше нито една бръчка; очите бяха чудно сиви и големи, с красив разрез.

Цялото изражение на нейното лице ѝ придаваше една омайваща искреност и нежност, но в същото време изразяваше определеност и твърдост на характера.

Учениката продължаваше да се разхожда, без повече да погледне Стоян. След първото вцепняване той полека-лека се успокои и започна с по-голямо спокойствие и наслада да я наблюдава. От една седмица насам всяка вечер той си даваше дума да се запознае с нея, но винаги в последната минута силите го напускаха и той със скръб и мъка изглеждаше отдалечащата се фигура на девойката, така както детето изглежда балончето си, на което конецът се е скъсал. Но тази вечер той беше решен безвъзвратно. Смелият поглед на учениката в началото на разходката му вдъхна кураж. И когато тя се приближи на около 20 крачки от скамейката на Стоян, той стана от мястото си и решително се запъти към момичето.

— Извинете, госпожице! — промълви смутено той първата глупава фраза, която можа да скърпи в ума си. — Мога ли да знам защо се разхождате винаги сама? Ще ми бъде много приятно, ако ми позволите да се запозная с вас и ви придружа.

Момичето се спря и протегна ръката си

— Аз се казвам Здравка! — каза просто тя и тръгна редом с него.

След половин час те се разделиха, като уговориха да се срещнат утре на същото място и в същото време.

Луд от щастие, Стоян се завърна вкъщи и като излъга майка си, че има да работи върху една сериозна писмена работа, която иска пълно спокойствие, заключи стаята си и се предаде всецяло на щастливите мечти.

Следващите дни бяха за младите истински празници. Техните млади сърца се опознаха, разбраха и сляха напълно. Здравка на-

руваше неизменно в мислите, сънищата, в мечтите, желанията на Стоян. Той вече не можеше да живее без нея и без мисълта за нея. Той я чувстваше като топлината на кръвта, дишаше я като въздуха, носеше я в себе си като мисълта, защото тя беше станала негов единствена мисъл. В мрака на хубавите летни нощи, прегърнати през кръста, те се разхождаха из скритите места на "Алените" и крояха хиляди планове за своето бъдеще, опиваха се от своята младост и любов и си даваха тържествени клетви да не се разделят никога.

Всеред опиянението на тяхната чиста любов естествено възникна въпросът за тяхната женитба. Затова те решиха да говорят на своите родители.

Борба с родителите

Със свойствената си прямота и смелост Здравка отиде при баща си и му изказа направо своето желание. Здравка беше единствено момиче вкъщи и беше твърде много обичана и глезена, но баща ѝ беше от старите българи, с консервативен дух и непреклонен характер. Той се възпротиви решително на подобна женитба.

— Ти си още много млада, за да мислиш за женитба, а момичето е още по-младо (Здравка бе една година по-голяма от Стоян), съвършено бедно и без никакъв занаят. Подобна женитба е безумие и тя няма да стане.

— Аз пък ти казвам, татко, че тази женитба въпреки всичко ще стане! — извика дръзко Здравка и погледна баща си право и смело в очите.

Бащата отстъпи учуден назад. Той беше чувал много приказки от тази уста, но това необуздан език на дъщеря му все пак не хвърляше неговите разбирання.

Със своя страшен поглед той измери навършено несигурно няколко пъти отгоре надолу и отдолу нагоре и без да предума нищо, излезе навън.

В същото това време Стоян отстояваше своята любов пред майка си, но срещна в нейно лице още по-решилателен съпротивен от своята любовница.

Оставала преди няколко години вдовица, неговата майка кихото всички майки вдовици, на които е преминала младостта, бе изсредоточила всичките си грижи, любов и надежди в своя син. Тя го разглеждаше като своя нещ без свои собствени индивидуални чувства. Бедната жена не беше никога помисляла, че в

— мре. Той обвиняше първо много Здравка, но тази любов не го спаси от живота, а който той беше още по-страстно влюбен.

Този Стоян беше все пак мъж, а в този момент се чувстваше и така, защото за дълбоката и за развличаващите двата момичета, отиващи на съзнателно да се обещаят, донесла вгледието си на пламъците обичае.

Не е обаче ден Стоян беше почти забравил този всеръчен разговор, но Здравка пак го заговори за убийството и поиска да уговорят подробностите. Тази нещастна идея на неговата любовница му стана много сърцето, но ако той се откаже от нея, то значеше да се провали окончателно пред Здравка като мъж.

Решено бе да заминат към с. Ново село, дето Здравкиният баща имаше имот, и тя знаеше една запустяла колиба в гората, много удобна за техните цели. Там Стоян ще застреля най-напред нея, а после и себе си. Той се снабди с револвер, приготвиха и една кошница провизии с две бутилки вино и потеглиха за добното място.

В горската колиба

Слънцето отиваше вече към залез, когато те навлязоха в Новоселската гора. Колибата бе отдавна запустяла и пълна с боклук, но Стоян приготви метла от горски пръчки и Здравка измете стаята, която постлаха с прясна шума. Върху шумата сложиха двете одеяла, насякоха няколко големи зелени клона, които домъкнаха вътре и ги възправиха покрай стените на колибата. На тази обстановка липсваха само цветя, а Здравка обичаше до лудост цветята. Тя улови своя другар за ръка и припна радостно навън. Тя беше необикновено весела. През всичкото време Здравка чуруликаше непрекъснато и не остави нито миг мрачните мисли за близката смърт да завладеят нейния любим. Смехът ѝ избухваше неудържим и весел като радостен вик в гърлото на птичка.

Колибата бе изпълнена цяла с цветя. Здравка искаше те да умрат заровени в цветята. Тя искаше преди смъртта да се почувства като истинска негова жена, затова не му позволяваше да става, а сама сложи трапезата и разтвори бутилките с вино.

Лека-полека Стоян бе овладян от веселото настроение на другарката си и сега смъртта не му се виждаше така страшна както преди малко. Залезващото слънце изпращаше последните си лъчи през клоните на гората и през процеите на горската колиба.

Лицето на Здравка бе озарено с пурпурната червонина на слънчевите лъчи и на възбуденото въображение на Стоян тя се яви като някое митично същество, обкръжено със сияние.

Постепенно в колибата настана мрак. Здравка знаеше тишината от града свещи в колибата, оживена с тъмнозелената шума и безбройните цъсти и свещи, заприлича на параклис.

И в тази чудна любовна нощ двамата влюбени, потънали в зелената на горската шума и аромата на цветята изживяха до дъно своята пламенна любов. Стоян вече вярваше, че Здравка е оставила окончателно тази глушава мисъл за убийството; но внезапно в разгара на най-голямото опиянение тя скочи на крака, взе съвсем сериозен вид и като извади от чантичката си една каретката, написа няколко реда, с които съобщаваше, че се убива сама, защото безсъдечни родители не желаят да ѝ позволят да се ожени за своя избранник. Тя подаде каретката на другаря си, за да напише и той писмо в същия смисъл. Стоян Монева посбележничка с треперещи ръце, но усети, че студ обхвана цялото му тяло, нервен трепет заигра по устните му. Уплашен до смърт, той хвърляше умолителни погледи към Здравка, като ту червенееше, ту бледнееше. Здравка се преструваше, че не забелязва външните на другаря си. След една дълга, гореща целувка тя събра всичките цветя и като легна върху шумата, покри се цяла с цветята и на кара любовника си да коленичи до краката ѝ, за да я застреля.

С трепереща ръка Стоян вдигна револвера и гръмна. Куршумът едва закачи рамото ѝ.

— Но ти, глупаче, си бил съвсем лош стрелец — извика весело девойката. — Стреляй още веднъж право в сърцето!

Стоян се прицели втори път, но ръката му наново трепна и куршумът удари в гърдите, но не засегна сърцето.

Здравка полузагуби съзнание и не можеше да се опомни дали е жива или умряла, но като си отвори очите, видя над себе си изплашеното лице на своя любовник с безпомощно отпуснат револвер.

Кръвта, алена и чиста, бликаше от нейната бяла, твърда гърд. В този решителен момент тя скочи от своето легло и обезумяла от страст и любов, се хвърли на шията на Стоян.

— Миличък, скъпи, любими, аз те искам, аз те желая! Ти си мой, ти няма да принадлежиш никога на друга! Няма в света по-голямо блаженство от нашата смърт. Моята любов ще те погълне така, както майката земя се разтваря, за да погълне мъртвите!

И тя притисна горещите си устни до неговите уста.

Той усещаше горещината на нейните огненокръвави гърди; нейното пламенно дихание го изгаряше и упояваше в същото вре-

раждателен младеж, който според моето дълбоко убеждение е обществено много по-опасен от един професионален престъпник.

С картинни, художествени сравнения той изгъгна величието в любовта на Здравка, за да подчертае още по-силно малодушието и подлостта на обвиненията.

Неговите думи, жестоки и остри като нож, сякаш бяха изтъкани от кръв и огън. Те падаха върху подсъдимия като заплъвки, като храчки, като цял вихър от бясно презрение.

И как гърмеше той! Как безжалостно разголи душата на нещастния убиец и я изложи на всеобщ позор!

— След като убива най-милото, доверчиво момиче — продължи прокурорът, — обвиняемият не само не намира за нужно да изпълни клетвата си, но и се старае с бакалска пресметливост да скрие дирите на престъплението си.

Представителят на публичното обвинение продължаваше да размахва безмилостно своя огнен камшик, с който шибаше зачервеното лице на убиеца. Той го изгаряше с думи с такава сила, която напомняше средновековните проклетия.

Стоян не разбираше нищо. Той чувстваше, че с него вече всичко е свършено. Благодарение на своето лексомислел той не само загуби момичето, което го обичаше до смърт, но сега беше и публично опозорен.

За какво да живее повече? По-добре честна смърт, отколкото безчестен живот. Животът се цени не по дължината си, а по своето качество.

Той искаше сега искрено да умре, хиляди пъти да умре. Смъртта му се струваше като сладко избавление от мъките.

Опълзявайки се в своите тежки вериги, той нишуна съда и се затвори във затвора с непоколебимото решение да забори със себе си и мизер и мъжа късно, да изгуби своите любовни вериги. Но в последния миг той бе торко слонен, а после младостта и новото съзнание и за трети път сякаш младият човек от еволюционен призматичност. Той погледна да отиде в центричния мизер.

11. — «...индусы считают, что первобытные обряды на погребение — это не что иное, как старая индусская традиция».

[illegible]

ЗАКЛАНИЯТ МЪРТВЕЦ

Мобилизацията

През един октомврийски ден, когато листата на дърветата вече бяха окапали, а храните от нивите — прибрали в хамбарите, селският барабан заби зловещо и жителите на с. Крива бара (Бряховско) настръхнали и ужасени узнаха, че е обявена обща мобилизация на всички български граждани от 10-и до 42-и набор.

Този ден Теодоси обреше спокойно на нивата, но той делови във въздуха, че там, долу в селото, има нещо страшно и необикновено важно. Той остави плуга и тръгна към селото само с конете.

Денят беше навъсен. Остър вятър духаше откъм Дунава, а небето беше покрито с тежки, оловни облаци.

Теодоси научи новината още по пътя. Като че ли всяка нива от обширното поле беше снабдена с радиопредавателна станция, защото върволицы от мирни орачи, овчари и дървари, утрешни непобедими лъвове по бойните полета, като буйни планински потоци се стичаха към селото.

Теодоси завари жена си в трескава работа. Тя прикляше пър-
гаво из пещи, за да му приготви по-бързо торбичката с дрехи и
храна. Имаше нещо радостно и весело в засмените, светли очи на
Цвети и в цялото нейно държане, но Теодоси беше гърло много
погълнал в своите мрачни мисли и не забелязваше нищо.

Той пре от изливните ръце горбичката, прекрести се и като по-
гърна жена си, гичешком настигна другарите си, които бяха
взели пътя към Орлязово. Иначе вече 7 години, откакто бяха
нели, по сърцето на Теодоси беше все така влюбено в Ренед, а
то и в първия ден на тази любовна връзка.

Той ега отнасяше към бойното поле горещини на войн-
дествено и пламъка на своята неутоляема любов, която да му се
ти като факел в предстоящите тежки изпитания.

За няколко часа селото отново умирява. Всичко здраво и тихо за-
си оръжия отлега към своите бойни части. В селото останаха
може би жените, децата, старците и няколко служебни лица. Между
иго кметът и секретар-бирникът.

Вероятно Теодоси не беше стигнал още ермата на пътя към Оряхон, дотогава всички, за да получат медицинска помощ,

нат пред неговите капризи? Един мизерен фронтовак, който може само на Господ да се оплаче, друг не ще го чуе. А секретар-бирниците в селата по онова време бяха нещо като губернатори с неограничени права.

Горан телеграфира веднага на командира на полка, че Теодоси бунтува селото и се съпротивлява на общинската власт. С телеграмата молеше веднага да бъде отзован, понеже опася се смут в типа на армията и развращава народа. (Как да не се бунтува срещу властта, щом не позволява на нейния представител да живее с жена му?)

Отпуският на нещастния фронтовак беше телеграфически прекратен и той посрамен и унижен замина за частта си, без да може да изгони от собствената си къща всеялния любовник на жена си.

Погромът на "Добро поле" развали сладките дни на двамата любовници. На много места разярените фронтоваци се разправяли с кметовете и секретар-бирниците. В съседните околии имало даже и някои от тях избити. Затова Горан не само напусна къщата на Теодоси, но и за всеки случай зае същата длъжност в друго близко село. Теодоси беше много щастлив, че се е върнал жив и здрав от бойното поле и че омразният любовник на жена му не е вече в неговата къща.

Наемните убийци

След като отмина първата буря на народния гняв и животът влезе в своето русло, Горан се съвзе и наново почна своите срещи с Цвета. Ала този живот на непрекъснати тревоги, предпазвания, лъжи, хитрувания и лицемерия най-подир омръзнаха и на двамата.

И една вечер в грациозната главичка на Цвета се появи внезапно спасителната мисъл да намерят начин да очистят Теодоси от този грешен свят.

Така в дълбокия мрак на нейната душа, в дълбочината на нейното жадуващо за любов и свобода сърце внезапно изникна мисълта за смъртта.

Онова, което не можаха да свършат подлите неприятелски куршуми, защо да го не свърши верният куршум на една наемна ръка? Този омразен съпруг беше внимателен и грижлив домакин, но тя го мрази с всичката сила на душата си.

Нейната ненавист към него растеше все по-силна и по-силна и бе стигнала до исполински размери. Тя искаше да бъде свобод-

на, а той със своето съществуване беше единствената пречка на нейното щастие.

Тя сподели тогчас мисълта си с Горан, който я възбуди с възторг.

В един неделен ден Горан замина за с. Ленини и влезе право в къщата на Моню Проданов. Моню беше младо 19-годишно момче, което живееше с брат си, майка си и своя отчов*.

Горан извика тайнствено двамата братя в горната стая и се обърна към Моня:

— Слушай, Моню! Аз те познавам от малко момче и знам колко пари ти струва калпакът. Обзалагам се на 1000 лв., че в целия край няма по-смело и по-кораво момче от теб. И моята работа можеш да я свършиш само ти!

— Разполагай напълно с мен! — каза развълнуван Моню, който беше твърде възгордян от изказаните похвали. — Стига да мога наистина да ти бъда полезен.

— Можеш! — потвърди убедително секретар-бирникът.

— Теодоси от Крива бара, ти го познаваш?

Моню не познаваше Теодоси лично, но го знаеше по име. Цялата Оряховска околия го познаваше за любовните отношения на жена му с Горан Видов.

— Е, добре, — продължи Горан — искам тия дни да отредиш на Теодоси едно достойно място в рая. Затова, разбира се, ще ти се плати царски.

Моню се колебаеше да приеме върху себе си тази висока чест. Не че се ръководеше от никакви морални скрупули или че нямаше куража да извърши едно убийство, но на Моню не му се мреше. Ако работата се открие, той трябваше да увисне на въжето.

Горан обаче имаше за това готово възражение. Той извади от джоба сборника със законите и му прочете, че за малолетните няма в никой случай смъртно наказание.

— Но за това, разбира се, е излишно да говорим. Ти знаеш много добре моята сила и че следователно никой няма да смее с пръст да те побутне. Срещу тази малка услуга ти ще имаш моята безотчетна морална и материална подкрепа.

Моню в този момент имаше малко семейно парично затруднение. Баща му оная година умря, а майка му взе, че избърза да се ожени за друг мъж, който доведе и една дъщеря. Те започнаха да строят орташки една къща, но сега Монювият отчов не искаше да остави къщата да бъде на името на Моня и така при една случайна смърт на отчова къщата ще бъде взета от дъщеря му.

* Втори баща

Съгласно инструкциите на Цвета двамата приятели не питаха за къщата на Теодоси, за да не възбудят подозрение. Хората сами ще им посочат Теодоси, защото друг кираджия за техните търговски цели освен него няма.

Двамата младежи бяха заведени до къщата на Теодоси от кръчмарското чираче. Там те видяха двама човеци, които поправяха портата. Единият — слаб, нисък, сгънат, малко прегърбен. Него те взеха за Теодоси. Другият бе мъж висок, строен, силен, с красиво и мъжествено лице.

Те поздравиха, но с удивление и разочарование разбраха грешката си. Сгънати човек се оказа майстор-дюлгерин, извикан да поправи оградата и портата на къщата, а силният мъж, който можеше само с по един юмрук да ги смете и двамата, беше сам Теодоси — тяхната предилагаема жертва.

Те гледаха и не можеха да проумеят как е могла Цвета да предпочете слабия и хилав секретар-бирник пред този красив и силен мъж.

— Женската душа е дълбока като морето и неразгадаема като смъртта — беше чел нейде Дачо.

Гостите казаха целта на своето посещение. Теодоси се малко поопри. Конете били уморени, но за техен хатър (той ги виждаше за пръв път) ще ги закара до Козлодуй още тази вечер срещу 200 лв.

Дачо, забравяйки инструкциите на Цвета, дадени чрез Моня, да правят привидни пазарлъци, даде веднага 50 лв. каймаро. После четвъримата — а това число и майсторът — отидоха да се поочернят в кръчмата.

В това време Цвета запретна бети ръкави и заготви юнашки. Момчетата срибнаше да се заангажират с всички средства. На вечерта имаме 2 хубави, охранени пилета, една бананиа и една сандвичана вино.

През всичкото време цяла вечерта Цвета, която се протруваше, им се казваша Моня, извърляше върху двамата насърчителни и подкрепящи огнени погледи, с които несподобиха да им се каже, че на сутринта вечер да свършат на всяка цена с този горюдо, който бе имал недостатъците да се стане неин съпруг.

Моня разгледаше изпод око Цвета и не можеше да се научи, каква хубава нозират мъжете и тази жена, та се влюбват подлича в нея. Защото мълвата говореше, че освен Горан Видов тя имала и още няколко любовници, с които се тайно срещала.

Не можеше да се каже, че Цвета беше хубава. Но тя имаше стройна и гъвкава снага, с която се много гордееше, онепийна усмивка и живи, светли очи, които именно завладяваха. Моня чувстваше, че и сам той попада под властното на тези чудни очи.

Огнената мелница на д-р Данев. Зловещият сън

Теодоси излезе навън, за да впряга, но в това време откъм Сърбенци се зададе един тъмен облак, из който рухна порои дъжд. Той реши да си легнат, а когато дъждът престане, тогава ще тръгнат.

Налиаха всички на сундурмата, един вид закрита теранда, а Цвета остана да меси хляб. На два пъти Теодоси се събужда и а замолваше да си ляга, но тя продължаваше работата си. Опасяваше се да не би през нощта дъждът да спре, а мъжът ѝ да се успи и по този начин да се осуети неговото убийство.

По едно време Моня усети в съня си едно нежно побутване. Цвета се беше навела над него така близо, че той усещаше нейния горещ, сладък дъх.

— Дъждът вече спря — му шепнеше тя. — Аз ей сега ще го събудя, а вие бъдете спокойни и юначни! Най-удобното място е гората пред Хайредин.

За да не възбуди съмнение у мъжа си, Цвета не го събуди направо, но лягайки си в леглото, така енергично дърпаше чергата и го буташе уж случайно, че той си отвори очите и я запита защо толкова се е забавила.

— Нали ти казах, че месих и пекох хляб! Не обичам през деня да стоя около пещта, защото е много горещо.

— А дъждът престана ли?

— Дъждът е престанал отдавна, ами тебе, галиба, те мързи да ставаш. Искаш, види се, да загубиш и утрешния ден, та напразно да хрантутим майстора и да му върви надницата. Нали знаеш без теб колко работа вършат тия проклети майстори?

Теодоси не бързаше да стане. Той беше очевидно развълнуван от нещо.

— Знаеш ли, Цветке, какъв страшен сън съм сънувал?

Жена му се приготви неохотно да го изслуша.

— Пред огнената мелница на д-р Данев, на поляната, що е над р. Огоста, се събрал народ, какъвто не се събира и по панаирите. Ние гледахме с д-р Данев дълго от верандата на неговата мелница насъбрани народ. Но после ме улови едно неудържимо желание да играя.

И аз слязох долу и се улових на хорото между двете тия момчета, които ще карам с каруцата. Музиката свири, хорото се върти, аз скачам като луд, в това време сякаш изпод земята изскочи насреща покойната ми майка, увита с един бял чаршаф.

Аз я гледам с ужас, а тя вдига ръката си и ме заклана да се пусна от хорото и да бягам далеч от тези момчета. Такъв страх

От окървавения кон, скъсаните хамути и отсъствието на Теодоси Цвета разбра, че юнаците са завършили благополучно своята мисия. Тя отърча в общината да съобщи за пристигането на коня. Братята на Теодоси заедно с общинските стражари отидоха по пътя за Хайредин и намериха както трупа, така и отрязаната глава на Теодоси.

Вястта тури моментално ръка на Цвета и секретар-бирника. Те отплатиха да имат каквото и да е участие в убийството. И двамата доказваха по неоспорим начин своето алиби през нощта. Задачата на мъдросъвета се усложняваше. То требваше да насочи усилията си към намирането на тези момчета, които вкарал Теодоси. Майсторът от селото те пише равни в кръчмата и пред когото стана спазването за хирията, уверяваше, че ще познае тези момчета, ако те види един полицейски старши и един стражар заедно с майстора пренесени от село на село да търсят тези момчета.

Веднъж — това беше 18 дни след убийството — Моню, който пренасяше кочина и двора, забеляза тези полицаи и присъствието на младия майстор му подсказа съвършено ясно за какво са дошли тези хора в село.

Общината чрез барабана даде заповед утре сутринта всички мъже от 13 до 30-годишна възраст да се съберат пред общината. Промонката ще стане по синьък и на невилите се ще се налага глоба и ще бъдат веднага арестувани.

Дачо, който връщаше добитъка от къра, изтръгна, като чу това нареждане и реши още тази вечер да бяга, като преди да замине се отби в кръчмата да си купи цигари. За негово щастие обаче под осветлението на лампата майсторът позна веднага едно от търсените момчета. Старшията запита кръчмаря за името му и подир четвърт час Дачо бе арестуван. Без никакви насилия той още от първия момент призна всичко, като само, вероятно от злоба, тегли една малка лъжа, че убийството извършил секретар-бирникът, а те само ги придружавали.

Моню отказа да се предаде същата вечер. Той излезе на вратата с револвер в ръка, същият револвер, с който уби Теодоси и заяви, че съгласно конституцията жилището вечерно време е неприкосновено.

Старшията изръмжа.

— Аз ще ти дам на тебе утре една конституция, та няма да я забравяш дорде си жив!

Дознаването на полицейския старши

На другия ден Моню се предаде и беше затворен в една общинска стая. До 4 ч след обяд никой не дойде да го разпитва.

Едва по това време пристигна старшията съвършено пиян, със засукани мустаци и войнствен изглед.

Моню лежеше.

— Ставай! — заповяда той. — Къде са парите, които ти даде Горан Видов за убийството?

Моню не знаеше за никакви пари, нито пък имаше нещо общо с убийството. На това отгоре той протестира и срещу преследването си.

— Я виж ти, пък още и курназ! — се възмути пияният старши.

— Донесете ми бича!

Стражарят донесе бича и разпитът започна.

Моню упорито отказваше. Той няма кабер от убийството. Нито познава никакъв си Теодоси, нито има защо да го убива.

След още два безуспешни разпита на другия ден рано те потеглиха на път. Моню се надяваше, че ще го откарат в Оряхово при следователя и оттога ще се тури край на неговите мъки. Той обаче се лъжеше. Теглилата му отсега заповяда.

Никой прокурор, нито следовател не би се съгласил да приеме едно такова непълно полицейско дознание.

И вместо в Оряхово той бе откаран в с. Бутан, дето има полицейски участък. Този ден беше неделя и почти цялото село бе излязло на площада. Старшията, който не беше още изтръзнен, защото по пътя имаше и други кръчми и канчета, оповести своето влизане в село с пушечни гърмежи.

На срещнатите селяни той посочваше Моню и Дачо и гордо заявяваше:

— Залових убийците на Теодоси Вълев от Крива бара.

Моню бе затворен в училището, а на вратата поставиха двама трудоваци с кримки. Той с удивление видя през прозореца, че Дачо носеше на стражарите вода с една стомна, и то съвсем сам.

Към обяд старшията, придружен от стражаря и двама цивилни агенти, влезе в училищната стая и започна нов разпит. Двамата цивилни агенти уж били видели Моню и Дачо, като отивали за Крива бара. Но техните показания бяха така забъркани и неясни, че Моню веднага позна в тяхно лице подставени хора и продължи да упорства.

Започна наново боят, в който взеха участие и цивилните лица. Моню не се остави да го позаваят на земята. Той избяга на другия край на стаята и се закри зад чиновете. Започна гоненица като на слъпа баба. Моню бе забелязал от опит (това му бе извършеният бой), че ако се остави да го уловят и му стъпят върху главата, раменете и краката, ударите биваха по-силни, а когато се бранеше или бягаше, ударите се разплюсваха и губеха от своята сила.

Отчаяният старци реши да прибегне към едно последно средство.

Той изведе Моню на 2 километра вън от селото и като го изпрати над "Славкова падина", превърта му очите и заповяда на двайсетте агенти да напълнят пушките и го застрелят.

Моню и от това не се уплаши. Куршумите минаха над главата му, без да го засегнат. Той знаеше, че никой в България не може да бъде убит без съд и без присъда.

Това беше неговото последно изпитание. Веднага след този последен безуспешен опит той бе препратен на следователя в Оряхово, а оттам — във Врачанския затвор.

Там той завари секретар-бирника Горан, а в женското отделение — Цвета.

Хубавото арестантче

Моню имаше желязна конструкция на тялото и затова бързо се оправя от нанесения побой.

Когато отиваше да работи в градината на затвора, Моню виждаше често Цвета, която му хвърляше пламенни погледи, пълни с молба и много обещания.

Делото бе насрочено през септември.

В нощта, която предшестваше разглеждането на делото, Моню беше легнал в килията и макар часът да беше единадесет, той не беше заспал, защото размишляваше върху показанията, които ще даде утре. Всичко ще признае и всички ще тури на местата им. Наред със себе си той ще постави на подсъдимата скамейка не само Горан Видов, но и Цвета, която беше главната виновница за това страшно престъпление. Малодушият и слабохарактерен секретар-бирник никога не би имал волята и куража да нареди и вдъхнови това престъпление и той не е така виновен, както неговата любовница.

Той си повтаряше в ума съкрушителните утрешни показания, които ще дойдат като гръм от ясно небе върху главата на Цвета, когато внезапно вратата на килията му се отвори, а вътре влезе тъмничният ключар и едно младо момче, облечено в арестантски шинел.

Ключарят бутна мълчаливо момчето вътре и излезе в коридора, като заключи наново вратата на килията.

Арестантчето хвърли шинела и пред Моню се показа една жена — никой друг освен самата Цвета!

С весел смях тя се спусна върху Моню и преди да може да се опомни, тя го повали на кревата и го обсипа с безброй горещи целувки.

Моню се разтрепера от удоволствие и възторг.

Тази Цвета е наистина чудна и юначна жена! През хали и през бури, през железни порти и през огън, през постове войнишки и ключарски тя е намерила възможност като някоя птичка да прехвъркне и да дойде при него! За нея той е готов да извърши още едно убийство!

Волята му се пречупи. Свирепите негови планове — утре чрез своите показания в съда да унищожи тази фатална жена, която му развали бъдещето, сега се стопиха като восък под огъня на нейните целувки. Той обеща не само от свое име. Моню се закле от името на съда, че утре Цвета ще бъде свободна, защото той иска това.

Цвета не вярваше. Чрез нов ураган от целувки и ласки тя го застави да си вдигне ръката и се прекръсти, че ще изпълни обещанието си. Моню искаше да я държи цяла нощ в обятията си. Той искаше това свиждане да не се свърши никога. Но Цвета не можеше да остане повече. Тя облече арестантския си шинел и като котка се спусна до вратата, на която почука 3 пъти.

Наново се появи същият ключар и я отведе в женското отделение.

Смъртта на Горан

На другия ден съдът осъди Дачо и секретар-бирника на смърт чрез обесване, а Моню като малолетен — само на 15 години затвор.

Цвета бе оправдана.

Всички тези обвиняеми мъже като че ли се бяха наговорили да я запазят. При тези показания съдът не можеше да произнесе друга присъда освен оправдателна. Впрочем тя със своите чудни очи направи добро впечатление и на съда. Само прокурорът, един терсене човек, доста възрастен, протестира оправдателната присъда срещу нея и съдът определи на обвиняемата 1000 лв. гаранция.

Така Цвета трябваше да се завърне наново в затвора, за да почака да ѝ представят гаранцията.

Тези дни бяха за нещастния секретар-бирник истинска голгота. Смъртната присъда не го сломи така много, както държането на Цвета спрямо него.

Като покорно куче той вървеше непрекъснато подир нея, умолявайки я само за една усмивка, за един поглед, за една сладка дума.

Всеки ден той ѝ изпращаше пари, храна и цветя, но на всичко това тя му отвръщаше с присмех и подигравки.

В когато след вечеринката родителите и роднините на Дора едно с няколко приятели на Щерев стидоха в къщата му и облякоха ридежа, той не се съпротиви. Напротив — дащото му същес-
тво изуми в едно неопакатно блаженство.

След две седмици стана в самата сватба. За Дора и родителите тази сватба беше една изгодна сделка. Още 3 сестри след нея бяха омъжени по 1—1 1/2 година чакане след ред, а бащата на Дора беше свърше скромен пенсионер.

Първите няколко месеца бяха за всички брачни двойки истинско празненство. Като 20-годишен младеж, влюбен до полуда, той ставаше със страстно нетърпение часа на свършване работите, да да отиде външи.

Облечена в лека, съблазнителна рокля, Дора го пострепване на кинините врати и уловени под ръка, го водеха в някъде градена и покриваха от нея извисената долина на бушната планинска река.

Това преминаваха дъждовно в есента.

Ванушките на Дора

Това разказароха два пъти — това беше две години след сватбата. Щерев имаше жени на палеа долина в есента, като го нудя, че престана да плаче, а когато още по-силно, като се хвърли на земята му.

Дора в двата дни не спуснаше да плаче, но Щерев успяваше да я успокоява с всичките ласки.

Тя в дълбоко съзнание на безжизнен безразличие го ставаше след по година. Когато той по-късно я призоваваше до себе

и попиташа трезвено въпроси тя през глуми ридания обясни:

— След няколко дни с благогоднищата вечеринка, а аз ще трябва да трети път да се лая в една и съща рокля, преграждана, обръщана и префасонирана. Аз не мога. Това е невъзможно. Моето чело го любя страда до смърт! Разни парцалани и простакнини, жени на дребни чиновници, на бакари и домакини се даяват при всяка една вечеринка с все по-нови и нови рокли, а аз!.. аз станах потърсена, банална, неинтересна!

Но, миличка, ти знаеш, че с напаста започна не може да се поправя повече — се опита да я успокоява Щерев. — Нима смисълът на живота се заключаваша в някаква глупава роля?

В очите на Дора блеснаха зли огънчета. Като че дълго и грижливо прикриваната маска сега бе снета и жената се изправи пред мъжа си в някакво чуждо лице, непознато дотогава: изкривено от злоба и недоволство.

— Смишълът на живота не бил в някаква глупава роля! А къде е тогава този смисъл? В каквото еднообразие на този шафелен живот, с който си благоволил да ме дариш? Всички твои другари имат възможност да задоволят поне отчасти културните нужди на своите жени; само ти, нещастен некадърник, със своите старели допотопни понятия за честност ще преживееш и умреш като последен просяк!

Лицето и очите на Дора залораха в един страстен пилмък. Тя изпитваше болезнено удоволствие да излее срещу мъжа си дълго набираната в гърдите си злъчка. И като приближи доминалото си от плач и възбуждение лице до самия него — каза, че то чувстваше нейния дъх, тя продължи:

— Аз съм млада, хубава, интелигентна и искам да живея. Може ти си негоден да намериш онова, което ми е необходимо — аз ще се умеем да го спечеля и сама, както правят това толкова други жени! В нетърпение плач Дора се хвърли на леглото, раздържана от неудържими ридания.

Щерев беше изумен. Той не се опита повече да я успокоява. Развълнуван и потресен като от нещастна гримаса, той свлече роклята и заскита в дебелите сняг.

Особа се в пристинното бяло поле и мазар да беше бърз налязъл той не усещаше стула, защото тялото му тало гореше от изключително вътрешен, незрим огън.

Луната и блесъкът на снега върхуизад бяха настъпнали, хутици: реката бухтеше страховито в каньурата, а по долината планината се чуваше войт на вълни.

Той глътка снага, докато почувства силни тръпки от студа, и се върна външи.

По пътя на престылението

Дора беше в леглото.

Напудрена силно, с начервени устни и облечена в най-скъпите си нощница, тя беше вдигнала еднага от ръка на главата, а с другата държеше огледало. При близането на мъжа си тя му хвърли един безразличен поглед, без да се помръдне.

И най-подир, дали неговото престъпление ще заякни връзки със семейството му, или ще направи от Дора една още по-чужда и враждебна жена?!

Щерев не обичаше да се спира на тези неприятни мисли. Той беше вече тръгнал по хлъзгавия, наклонен път и връщане не можеше да има.

Приятелят му от София не само че не даде обещаните печалби, но отказа даже да прати и полица за капитала!

За Щерев беше вече безразлично. Той не можеше никога да върне парите на мястото. За него оставаше само едно спасение: да заблуждава контролата в Дирекцията на пощите и телеграфите.

За да се прикрият злоупотребите, трябваше да се влезе във връзка с някой от контрольорите при дирекцията.

За тази цел той замина за София и се срещна с контрольора Калоянов. Вместо да му каже обаче истината, Щерев му обясни със сълзи на очи, че децата му били гладни и боси (Щерев нямаше никакви деца) и че взетите суми ще бъдат в скоро време попълнени, затова Калоянов да ги прикрие, за да се избегне углавната отговорност.

Младият сантиментален контрольор повярва и с едно лекомислие, достойно за годините му, прикри злоупотребите на Щерев.

А между това Дора започна наново да скучае. Глупавите местни вечеринки, еднообразното и неинтересно общество, липсата на театри и други развлечения я отегчаваха и уморяваха.

Нейната душа жадуваше за неизвестния живот на големите градове.

— Аз не мога, не мога да остана повече тук! — казваше тя един ден на подпоручик Иванов, кавалерийски офицер от местния конен полк. — Да остана тук, това значи да се отпусна, да надебелея, да загубя линията си, да ходя на вашите дивни вечеринки, да сплетнича, да интригантствам и да се ядосвам по повод на разни махленски клюкарства. Вие казвате, че у нас е по-приятно от всякъде другаде. Но я погледнете за Бога тази просташка обстановка! Тези филета и ташлайфери, които сама аз съм плела, този противен, мъхнат ковчег от парченца... всичко това е гадно!

— Но, госпожо... — искаше да възрази нещо младият подпоручик. — Животът със своите неумолими нужди...

Домакинята го прекъсна:

— Разберете, драги подпоручик, мен ми трябва общество — голямо, истинско общество, свят, музика, поклонение, гънки флирт, умни събеседници. Аз имам гъвкав ум, чувствителен всест и към всичко ще се приспособя. Най-подир погледнете ме

И като закри бърже лицето си с копирената кърмичка, тя изведнъж се разплака със зли, самолюбиви, горди сълзи.

На подпоручика стана съвсем неловко, а Щерев, който присъстваше на тази сцена, разбра, че трябва да набави още много, много пари, за да се преселят в София.

Арестуването

Разпуснатият и предизвикателен живот на Дора, жена на един скромнен телеграфо-пощенски чиновник, скъпите нейни тоалети, отворената им къща — всичко това не можеше да не извика завист и съмнения в малкото градче.

По повод на няколко анонимни писма от столицата пристигна ревизор. Ала благодарение съучастничеството на контрольора Калоянов ревизията не можа да открие нищо. Касата се окача изправна. Щерев повярва, че тъмният градоносен облак, който висеше над неговата глава, се е разминал, а Дора започна да се държи още по-предизвикателно към своите съграждани.

Но радостта на двамата съпрузи беше много кратка. След две седмици пристигна друг ревизор — вече с извлечение от сметката на телеграфо-пощенската станция, но взето не от контролата при дирекцията на пощите и телеграфите, а от Народната банка.

Щерев погледна извлечението и побледня като платно. Той разбра, че сега всичко е свършено.

С една невероятно голяма низост той под внушение на жена си заяви, че е вършил злоупотребите по заповед на контрольора Калоянов, който го заплашвал с македонската организация и пред страха да не бъде убит той теглил систематически пари от касата и ги предавал нему.

Ах, тази македонска организация! Колко низости, колко претъпления, колко изнудвания са се извършвали досега в нейно име!

Властите, разбира се, не повярваха на тази басня и арестуваха Щерев още същия ден. Осъдиха го на 15 години затвор.

Съдбата на Дора

А какво стана с Дора?

Наред със своята женска суетност и лекомислие тя прояви качества и на практична жена.

Значителна част от злоупотребените пари тя със съгласието на мъжа си вложи на свое име в една софийска банка.

— Не, аз се запознах с него в едно столично заведение, обикнах го и се ожених.

— А знаете ли, че той не е никакъв търговец-износител на стоки, а един от най-опасните мошеници, който се търси от полицията за още маса негови "банкерски" и "експортни" сделки и че в тази минута той е вече може би минал границата.

Дора изпиоца и в истеричен плач се хвърли на кревата.

Тя беше разорена и осъдена на вечна мизерия. Още на другия ден бе изхвърлена на улицата от новите притежатели на нейния апартамент.

Дора не пожела да се загърне в своето "отвратително, мизерно гробище", където известно време игра ролята на голяма дама, и започна да събира из съмнителните сплитини хотели, за да изкарва прехраната си.

★

А Щерев с обронена глава, побегляла съвършено, грохнал и с мъртъв надежда в сърцето си се движи като сянка между студени и мрачни зидове на затвора, откъдето може би вече жив няма да излезе.

Той научи за трагичната съдба на своята бивша жена, но не изпита никакво злорадство.

Дълбока апатия и безпределно равнодушие към външния свят бяха сковали като в лед неговото сърце.

ЦАРЯТ НА КОНТРАБАНДИСТИТЕ

Това не е никой друг освен Андон Камъков.

Така се нарича безстрашният контрабандист, неуловимият фантом, който заявява с цинично безсрамие в лицето на самите митнически власти, че е ортак с финансовия министър.

Стоки с малък обем, голяма стойност и високо мита — ето девиза в "търговията" на Камъков. Основният артикул в неговата търговия е терешето*.

Камъков, който е същевременно полухимик, поддържа, че терешето е такава необходимост за розовото масло, както сиренешата мая за сиренето.

И затова неговият внос трябва да бъде освободен. Но понеже Финансовото министерство не иска да разбере тази проста истина, то той, Камъков, коригира погрешната позиция на финансовата власт, като по свои изпитани пътища доставя тереше за розопроизводителите. Както е известно, терешето служи за фалшификация на розовото масло.

Централната митническа власт беше поставила свой хора, който от пет години насам неотстъпно следяше неуловимия контрабандист. Много пъти те залавяха негови стоки, но Камъков се изплъзваше от ръцете им, като оставяше стоката на произвола на съдбата и заявяваше, че тя не е негова.

Органите на митническата власт залавяха стоката на Камъков и я конфискуваха, но си оставаха със своята безсилна злоба и недоволство, защото целта на техните усилия беше не мъртвата стока на контрабандиста, а самият той.

Красивата дивантинка

Главният обект на безбройните контрабанди на Камъков беше терешето; но Камъков имаше и един втори отдел на своята

* Терешо — растително масло, което се добива от индрише и подобява розовото масло — бел. ред.

Подаването на записката беше придружено с такава целувка, която изгори за вечни времена и устата, и сърцето на старшията.

По-късно при напиване в кръчмата на Пунин той многократно е обяснявал за целувката на тази велика жена, като обаче тактично е пропускал момента с поливането, тъй като това би унижило твърде много неговото мъжко достойнство.

Следобед многобройните органи на полицията в финансовото министерство започнаха отново разпитите. Но към 3 1/2 часа пред полицейския участък спря един много елегантен фойтон, от който слезе с тържествуваш вид Антон Камъков, самият цар на контрабандистите.

Той представи едно банково удостоверение, издадено от БН банка, на сума 700 000 лв., точно толкова, на колкото възлизаше глобата на конфискуваните пудри и въз основа на него поиска Венета Зикениус — така се наричаше красивата ливантинка — да бъде незабавно освободена.

Всички органи на фискалната и административна власт, събрали в участъка, останаха крайно неприятно изненадани от тази неочаквана развързка. Освен старшията Зито никой друг не можеше да си обясни по какъв мистериозен начин е могъл Камъков да узнае за арестуването на любовницата си и да представи така бързо тази колосална гаранция.

Преди една седмица Камъков беше прехвърлил през турската граница близо до Свиленград около 1000 глави едър добитък и затова сумата 700 000 лв. в този момент не представляваше за него особена трудност.

С нагло вдигната глава и подигравателна усмивка на устните си смелата контрабандистка мина през образувания шпалир на ядосаните и посрамени държавни органи, които тя с високомерие изгледа.

Само когато стигна до старшията, който беше нареден до външната врата на коридора, на левия фланг, тя се спря и му стисна особено сърдечно и любезно ръката.

*

Сега към чувството на неудовлетворения служебен дълг на митничарите към Камъков се прибави и ревността.

Снабден с изобилни парични средства, които не представляваха нищо друго освен еквивалента на откраднатото чрез контрабанда вносно мито от държавата, сега той вземаше от ръцете им хубавата арестантка, която не можа да преспи в участъка даже и една нощ.

И те се заклеха да си отмъстят, като заловят Камъков.

Подиграните митничари

След продължително съвещание на митническите органи те решиха да устроят на царя на контрабандистите сами една клопка, чрез която да го вкарат в затвора.

Понеже почти всички митничари в София бяха познати на Камъков, с тази задача бе натоварен един чиновник от Пловдивската митница, който, преди да постъпи в митниците, бе служил в полицията и се ползваше с името на много похвален и опасен враг на контрабандистите.

Той пристигна незабавно в София и намери Камъков в едно от онези "търговски" кафенета, които напоследък се наплодиха толкова много в София и в които се сключват всичките тъмни сделки на измамата и контрабандата.

Той привлече Камъков в едно затулено къше на кафенето, заръча по едно кафе и сладко и му се представи като пътник на голямата розопроизводителна Казанлъшка фирма Х.

Веднага след това мнимият търговски представител събщи тайнствено на Камъков, че има нареждане от своята фирма да влезе във връзка с него и купи 150 кг тереше, което веднага ще бъде изплатено.

Опитният контрабандист хвърли дълъг, изпитателен поглед на събеседника си и веднага разбра, че има работа с някой мошеник или провокатор.

Две неща усъмниха Камъков: първо — ненавременността на поръчката. Терешето си има свой сезон и то се поръчва в точно определени месеци, за да може да бъде готово през май за беритбата на розите. И второ — голямото количество тереше, което заръчваше търговският представител.

Камъков имаше точен списък за нуждите на всички розопроизводители и той знаеше, че въпросната фирма не може да поръча толкова голямо количество тереше. Контрабандистът обаче се представи за много зарадван от голямата поръчка и обеща след обяд в 5 часа на същото място да донесе мострата и вземе капарото. С един бърз разговор по телефона той разбра, че казанлъшката фирма, която посочваше неговият купувач, нито има нужда от толкова количество тереше, нито пък е изпращала свой представител в София.

Камъков, без да обядва, отиде в магазина си и в малка тайнсвена стаичка, обърната на лаборатория, приготви смес от вазелин, слънчогледово масло, глицерин и някаква есенция, която смес по цвят и мирис наподобяваше напълно терешето. Тази смес

Химическият анализ установи веднага, че стоката отговаря напълно на мострата и че тя представлява една безвредна смес от слънчогледово масло, вазелин и глицерин.

Но най-трагично беше положението на пловдивския митничар. Той не само че не се прослави, ами и загуби една значителна сума — парите, които даде на Камъков срещу мнимото тереше (350 хил. лв.). За тези пари той падна на аман. Камъков обаче остана свиреп и неумолим. Той е извършил почтена, редовна търговска сделка, за която си е получил парите.

Митническите власти се обърнаха за съдействие към прокурора, но той намери, че сделката е от частно-правен характер и че няма елементи за углавно преследване. Обърнаха се и към Общественията безопасност, но и тя се солидаризира с прокурора и освободи Камъков. От кои параграфи на бюджета Финансовото министерство е покрило загубата от покупката на въображаемото тереше, Камъков от това не се интересува.

Арестуването на контрабандиста

Излъгани, унижени, подиграни и злепоставени пред своя върховен шеф, митническите власти се заклеха наново — да уловят на всяка цена хитрия контрабандист. И след 7 месеца той наистина падна в техните ръце. Този път той бе заловен от самия шеф на митническото отделение. Опрян на някакво далечно родство с него, Камъков има неблагоприятното да му довери скривалището на стоката си и да иска неговата протекция. Началникът на митническото отделение обаче беше твърде много оскърбен и подигран чрез историята с терешето, разиграна пред самите очи на министъра, за да може да прости на Камъков. Той го издаде моментално и контрабандистът влезе в VII полицейски участък. Оттам го закараха в магазиня на митницата, дето той с ужас видя наредени своите стоки с терешета, етерни масла, анетоли и т.н. Опитва се да приложи старата тактика: "Стоката не е моя!" Но този път напразно. Свидетел беше сам началникът на отделението, в добросъвестността на когото никой не можеше да се усъмни. Продадох му всичко: магазин, къща, стока, мебели, дори костюмите му продадох, но глобата не можа да се покрие. Тя възлизаше на около 2 500 000 лв. И по силата на едно митническо постановление той влезе в централния затвор, за да излежи наказанието си: една година затвор. Толкова е таксата за контрабан-

дистите. Каквато контрабанда да правите, все толкова затвор лежите — една година.

Камъков е най-веселият и спокоен арестант и лежи в затвора като на шега. Той не се срамува от престъплението си, защото в Америка маса милиардери се занимават с контрабанда. Той е останал гол като пушка, но е запазил напълно високия си дух и непоклатима вяра, че с излизането си от затвора с два удара ще възстанови разореното си материално положение. "Седем пъти ли паднеш, седем пъти стани!" — казва той.

Само сянкага на проклетите митничари смущава неговия спокоен дух и той често пъти сънува, че с няколко юмруци поваля на земята мъртви тези свои закleti врагове.

Когато Пецо е избягал, бил без пранги, затова сега той поиска да му се свалят железата от краката. Иначе не може да покаже начина на бягството.

Веригите бяха свалени.

Той се изкачи като котка на пристройката до дуvara и обясни, че оттам се изкачил по водосточа.

Прокурорът настояваше да покаже как се е качил по водосточка, защото тази именно е най-мъчната и невъзможна част от бягството. Пецо се покатери и стигна върха на зида.

— Слез долу! — заповяда недоволният прокурор. — Това не е човек, а истинска маймуна!

Добре, но Пецо Прангаджията не пожела вече да се върне назад и да влезе наново в затвора. Със светкавична бързина пред очите му се изпречи мрачният силует на централния затвор със своите безобразни ключари, надзиратели, мръсни влажни килии, а често и ужасния карцер.

А от върха на зида той видя широкия и хубав свят със своя свободен живот.

И този свят му се виждал така примамлив и приятен, че той не пожелал в никакъв случай да изпълни заповедта на г-н прокурора.

— Сбогом! — казал Пецо на съда и ловко се прехвърлил на отвъдната постройка, движейки се по същия път на първото си бягство.

Съдните и прокурорът останали изумени пред това невероятно бягство. Стражата се разтичала веднага, но усилията им били напразни. Пецо сякаш потънал в земята.

След няколко месеца той бил наново заловен по повод на една кражба, но по неизвестни причини не го съдили нито за първото, нито за второто бягство.

Опасното законче

Мнозина може би ще запитат защо Пецо, който не е някой убиец или фалсификатор на банкноти, да лежи целъ 21 години в затвора.

А работата е много проста. Той ще ви обясни, че за тези безконечни тюрмаджийски години е виновен не сам той, а един особен закон, неизвестен на много юристи, но по материята на който Прангаджията може прекрасно да се яви на изпит в университета. Съгласно този опасен закон, съчинен без никакво съмнение от някой душманин на Пецо, се създава такова едно нелогично и неморално според него положение.

Ако например Пецо пробие един тунел под зидовете на затвора, както бяха направили преди две години някои катили — няма никакво наказание. Ако избяга изпод стражата, преобличайки се в ханъмски дрехи, пак няма наказание. Но ако той избяга, когато е изпратен на работа вън от затвора, както е правил това Пецо десетина пъти, тогава му изличават три години от излежащото наказание, понеже бил уж злоупотребил с доверието на управата на затвора.

А ако ли по време на бягството той, недай си Боже, извърши и някоя кражба (а това Пецо не може да не извърши, защото това е неговата кръв), тогава наказанието, което получава за новата кражба, не влиза в общия куп на миналата присъда, за да стане така нареченото групиране на наказанията, ами се събира със старото.

По този начин Пецо Прангаджията се движи вече 20 години в един омагьосан кръг, на който центърът е централният затвор. Както и да бяга по неговата периферия, невидимата сила на това отмъстително законче го прибира наново зад решетките на тюрмата.

Най-подир Пецо разбра дълбокия смисъл на този закон и реши да се поправи. Но преди да се поправи, животът му премина в една верига от ужаси, престъпления и загубена свобода.

От Черната джамия в централния затвор

След кражбата на ул. "Алабинска" Пецо Прангаджията бе докаран в Черната джамия и властта реши, че неговите юридически разбирания относно правото на българския гражданин да отбива воинската си повинност са напълно правилни и затова не намери за нужно да го прати наново в казармата. Ала в замяна на това една нова присъда от 5 години легна на врата му.

Този удар обаче не беше достатъчен. Само два месеца след повторното влизане на Пецо в Черната джамия пристигна внезапно заповед всички затворници на брой около 200 души и други стотина затворници от прочутия V участък да бъдат преместени в централния затвор.

Пецо имаше точни сведения за режима в централния затвор, затова преди тръгването той се снабди с две пили и една голяма кама.

Прехвърлянето на арестантите не можа да остане в тайна и цяла София се бе стекла по улиците, за да види голямата арестантска процесия. По цялото протежение на улиците имаше редък шпалир от войници с натъкнати ножове и готови пушки. Мно-

то, а над него гарвани да се вят. Но това страшно видение се сменя изведнъж с примамливия образ на свободата в широкия, светъл, красив, привлекателен свят. Той ги мами със своето синьо небе, със своите свободни гори и балкани, с безбройните си удоволствия и наслади.

И техните лица ту се стърчат в спазмите на един ужасен страх, ту се усмихват блажено пред прекрасния образ на онази богиня, която се нарича свобода, но цената на която може да познае само она, който я е загубил.

Сутринта тримата "смъртни" намериха Пецо Прангаджията в неговата килия, зает дълбоко с плетенето на голяма рибарска мрежа.

— Драги Пецо — започна единият от гостите. — Ние знаем, че ти имаш пили. Тези дни ще бъдем обесени и нашата съдба лежи само в твоите ръце. В тези твои златни пили лежи ключът на нашия живот.

Пецо остави работата и измъкна двете пили.

Очите на разбойниците светнаха от радост и вълнение.

За няколко дни през почивките извън килиите железото на широкия прозорец в коридора, що гледа към южната страна, е подпилено и готово: само да се дръпне с ръка, и като върбова пръчка ще се извие.

Но трябва да се чака удобният момент.

И той не закъснява.

Една нощ пада гъста, непрогледна мъгла. Пецо изважда шперца и отваря своята килия. Тихо като котка се промъкна той до килия № 242, отваря вратата и всички бегълци са на крак. Незабелязани от вътрешния часовник на "коделото", те се смъкват в долния етаж и Пецо Прангаджията, долепен до прозорчето, дълги часове наблюдава часовия, който се разхожда в двора.

Към 3 часа през нощта става смяната. Новият часовик е уморен и сънен. Гъстата мъгла не му позволява да види на две крачки какво става. Един по един бегълците се спускат долу на земята, промъкват се като видения до високия каменен зид и се изкачват един върху друг. Последния си другар те изтеглят с навързаните си каиши.

Те са на върха на зида. Поглеждат по посока на затвора и вскат да дадат един прощален, благодарствен знак на своя доблестен другар, който не пожела да дойде с тях, защото е обещал на друга група бягство. Но гъстата мъгла не им позволява да видят нищо. Те се прощават мислено с Пецо, прекръстват се и скачат отвъд зида, изчезвайки завинаги в тъмната мъглива нощ. В този момент Пецо е вече в леглото си.

На свобода!

На другия ден настъпва страшна тревога в затвора. Правят се разследвания, усилят стражата, целият караул е даден под съд, търсят из килиите пили; но нищо не откриват. Пецо по това време се занимаваше с една доходна търговия: той продаваше пощенски марки и писма на една невероятно висока цена, затова разполагаше с доста пари. И в следващия ден на бягството скъпоценните пили и камата бяха благополучно минали в ръцете на един ключар, щедро възнаграждаван от Пецо.

Арестантите се събираха на групи в коридорите и двора, коментирайки оживено дръзкото снощно бягство. Всички изпитваха необикновено голяма гордост и радост от това сполучливо бягство.

Пецо Прангаджията, главният виновник за този подвиг, си плетеше своите мрежи и се преструваше, че най-малко се интересува от снощната история.

Проявеният другарски жест обаче от страна на Пецо му коства още една година лежане в затвора. Защото сега стражата беше усилена, зимата мина, а през пролетта и лятото мъгли не падат.

Но ето че един ден в края на есента неочаквано падна мъгла посред бял ден.

Шест души убийци и крадци, между които и Пецо, се събират в коридора — неспокойни и възбудени.

Всички са обхванати от нервна треска.

— Сега или никога!

Свободният живот ги вика... Без да си кажат дума, разбиращи се само с поглед, те слизат на двора, отиват разпръснати към североизточния ъгъл, правят пирамида и се изкачват на керемидите на зида.

В градския канал

Те се прехвърлят отвъд 5-метровата стена.

Пецо им извиква:

— Сега, момчета, бягайте, кой където му видят очите!

Ала след няколко минути Пецо бива срещнат от патрула и в смущението си започва да тича. Това усъмнява войниците и те му отправят два изстрела, преди още да успее да се скрие в мъглата.

Пецо бяга, но усеща, че е ранен в крака. Тогава той променя посоката си и хваща край канала, като обагря калта и локвите с

Цялата пролет мина в трескава подготовка за предстоящата експедиция за търсене на златото. Към средата на юни всички приготовления бяха завършени и малката дружина потегли на път към север по течението на р. Енисей. Семейството на Брянецев се състоеше от жена му, две момчета, от които по-голямото на 17 години, а по-малкото на 14 и едно двегодишно дете, на което кръстник стана Пецо, слагайки му българското име Борис. Освен това в тяхното семейство живееше и сестрата на Брянецев, Татьяна Павловна, една хубава, здрава 22-годишна мома. Тя пожела също да вземе участие в експедицията.

Към нея още в самото начало Пецо чувства неударима симпатия и затова тръгна с голяма радост и охота да търси златото, в намирането на което впрочем той нямаше никакво доверие.

След двумесечно пътуване дружината стигна на мястото, където Брянецев знаеше, че се намира златото; но въпреки неуморимото копане — никакво злато не можа да се намери.

Така неусетно настъпи септември. Брянецев и жена му поглеждаха загрижено небето, защото знаеха, че зимата по тези места настъпва много рано. И експедицията се готвеше на другия ден да тръгва на юг, когато внезапно ги затисна такава люта зима, за каквато нито Пецо, нито кой да е друг българин не може да има дори представа. Студът още, как да е, можеше да се търпи, но острият вятър беше просто непоносим.

Михаил Павлович заяви, че ще пристъпят веднага към направи на жилище. Пецо се чудеше откъде ще вземат материал за къщата, но скоро разбра каква е работата. Те направиха просто една къща от сняг така, както правят ескимосите своите жилища. Но вие ще запитате: няма ли тази къща да се разтопи?

Разбира се, че ще се разтопи, ако температурата стане по-висока от тази, при която водата замръзва. Но според сведенията на Пецо такава опасност нямало, защото по тези места не могли да настъпят никога такива топли времена.

Брянецев със синовете си домъкна някакви камъни във форма на мидени черупки, които той обяви за каменни лампи. Вместо фитил употребяваха мъх, събран от скалите.

Навън бе направена и една малка колибка, в която настанаха кучетата, тъй като острият вятър щеше да ги простуди.

Направената къща беше толкова ниска, че Пецо трябваше да се гътузи по коленете си, за да влезе вътре, а там не можеше никога да се изправи целият.

И въпреки тези големи неудобства всички се чувстваха безкрайно щастливи.

Но най-щастлив и доволен от всички беше

Кръщелникът на Пецо, Борис Брянецев

Разположен върху еленовите кожи, той играеше по цял ден със своите снежни и ледени играчки. Понякога лампите стопляха твърде много къщата и по снежните стени се образуваха пукнатини, през които влизаше чист въздух отвън. Но когато пукнатините ставаха много големи, вятърът нахлуваше в тяхната снежна колиба, загасваше лампите и изстудяваше съвсем Борисчо. Тогава той започваше да креши най-енергично, докато не види майка си или леля си, че са запушили пукнатините с няколко шепи сняг. Защото най-накрая и търпението на Борисчо има предели.

На 27 септември те убиха първата бяла мечка и я домъкнаха в колибата. Това беше истинско тържество, защото провизията им бяха започнали да се свършват, а тази благодатна мечка ги снабди с изобилно месо и мас. В следващите дни те убиха още няколко бели мечки и по този начин осигуриха своето продоволствие за през цялата зима.

Влюбен до уши в Татьяна Павловна, Пецо се намираше на седмото небе. По цели дни и нощи той стоеше до нея и я учеше да плете рибарски мрежи, разправяше й своите многобройни апашки истории и бягства от затвора. Дълбоко вярваща християнка и възпитана в дух на честност и правда, тя го заставяше да даде клетва, че няма вече никога да се връща към своя опасен и недостоен занаят. Като стар комарджия Пецо направи зарове и карти и по този начин времето минаваше още по-приятно.

Печална развръзка

В началото на пролетта острите полярни ветрове спряха, времето поомекна и дружината реши да потегли обратно на юг.

Пецо изгледа със съжаление тази бедна, ледена колиба, където прекара най-щастливите месеци на своя тъжен живот. Някакво предчувствие, че с разделянето от тази колиба ще се свърши и неговото щастие, сви болезнено сърцето му.

Беше решено след пристигането в село Пецо да се венчае за Татьяна Павловна и после двете семейства да заминат за Южен Сибир, където има твърде благоприятни условия за земеделие.

Ала в селото ги очакваше много тъжна изненада. Някой приятел, селянин на Михаил Павлович, благоволил да съобщи на административната власт за неговото бягство от каторгата и сега със завръщането на експедицията, без да им дадат време да си отдохнат, както Брянецев, така и Пецо бяха заловени и сред ни-

сидите на жените и децата, откарани: руснакът в хаторга, а Пецо — екстерниран в България и въдворен в старото си местожителство — централния затвор.

Така Пецо се прости с първата си и последна любов.

Ново бягство и нови подвизи

Минава цяла една година, откакто Пецо лежи в затвора без никакви инциденти и бягства. Той живее със сладките спомени за прекараната полярна зима в Северен Сибир, близо до Ледовития океан, там, където живеят раздалечени на стотици километри башкирците и самоедите*.

Но в 1916 г. в затвора се появява петнист тиф. За един месец измират повече от 100 арестанти.

На двора е изкопан грамаден трап — 60 метра дълъг и 5 метра дълбок, изпълнен с кипяща вар. В неговите зловещи дълбочини хвърлят трупите на умрелите — за дезинфекция. Някои стари затворници уверяват, че в тази страшна гробница били хвърляни и живи недоумрели болни, за да не заразяват другите, но това ще е малко за вярване.

Сега жаждата за бягство у Пецо е непреодолима. Неумолимата смърт, този път в образа на страшната болест, стон ежеминутно пред него.

На великата събота, посред пладне, Пецо улучва един момент, когато ключарят от главния вход се записал някъде, промъква се незабелязан и потъва из уличките на крайния квартал. По пътя той хвърля арестантските дрехи и панталони в широко рае, остава по предварително облечена отдолу черна дреха и се изгубва сред богомолската тълпа.

И още през нощта, възползуван от отсъствието на празнично настроените православни християни, които отиват на черква, влиза в десетина къщи и се снабдява с пари и скъпоценности.

Денем се крие в развалените вагони при с. Надежда, а нощем извършва многобройни обира по къщи, бижутерийни магазини, сарафски дюкяни и напълва кемер с жълтици, часовници и книжни долари.

През лятото, обезпокояван от деца, които играят край глухата железопътна линия, решава да отиде на курорт във Варна.

Там той вече се явява не като съмнителен апащ с каскет и гамаши, а като "баровец" в нов костюм, със златна верижка и ча-

* Самоеди — днес ненци — бел. ред.

совник. Той започна да играе на комар, но понеже губи, загубените пари си наваксва чрез стария занаят — апащлъка.

В края на лятото той се завръща в София, но на Горнооряховската гара успява да докопа багажа на един железничар и пристига в столицата с железничарска униформа. Започва по цели нощи да гуляе и играе на комар из веселите, тайни столични заведения.

Една нощ Пецо беше спечелил на бакара доста завидна сума и се готвеше да си върви, но инстинктивно почувства върху себе си погледа на един полицай.

В миг Пецо разбра, че е загубен. Докато да обмисли какво да прави, тайният агент насочи пистолета срещу него и извика:

— Прангаджи! Горе ръцете!

В същия момент нахлуха и трима стражари, които с насочени карабини към гърдите му го връзват и подкарват към участъка.

Ограбването на крадеца

— Слушай, Пецо, — му казва приятелски един стражар, — в затвора ще те обискират и всички пари ще ти вземат. По-добре предай всичко на нас и срещу едно възнаграждение ние ще ти ги донесем утре там.

Развързват едната му ръка, като другата държат за въжето. Пецо наброява до 2 хиляди в левове и банкноти, около 80 наполеона, прибавя към тях множество колиета, пендари и пръстени.

— На, вземете всичко това, само половината от парите ми върнете утре.

Съгласяват се стражарите, но вече не се показват пред очите му. Пак един месец карцер само на хляб и вода, и гол и бос на цимента. Сега затворът се пази по-здравео и стражата е усилена, внимателна и строга.

Но Пецо 20 дни откакто е заловен, готви ново бягство. Тотката, Кирето и Кравата са с него. Денят за бягството е назначен, но Георги Брадата и Петър Гърка, който уж също се присъединяват към тях, ги издават на главния надзирател Стоянов.

Патрулът е утроен. Стражата е още повече засилена. Никой обаче не знае още плана на бягството и пътя. Това Пецо крие за последния час. И той настъпва.

Една нощ четиримата бегълци излизат през зимника. Там желзото на прозореца от по-рано е така изпилено, че с ръка лесно да се снее.

Пецо върви пръв. Той се промъква в тъмния двор, а след него Тотката, Кирето и Кравата. Но тъкмо дохождат до стената и

Навързват десетина чаршафа и съставят едно няколкометрово въже. И на другата нощ Пецо пръв провисва на чаршафите и стига до третия етаж. Но материалът, т.е. чаршафите, са стари и гнили; те започват да пращат.

Смъртта, сурова и неумолима, го гледа отдолу с ужаса на квадратните камъни по тротоара. Повече от десет метра стоят под него.

Тогава Пецо се решава на една отчаяна постъпка. На 2-3 метра под него са телеграфните жици. Той се хвърля върху тях, те го подхвърлят като пружина 3-4 пъти, докато успее да се докопа до тях. Едната му ръка е сериозно наранена, но Пецо не чувства болките. Той се залавя за жиците и от нови 5 метра се спуска на тротоара под хотел "Роял". Пецо няма възможност да съобщи на другарите си за негодното въже, защото не може да извика.

По гнилите чаршафи се спуска Любо Сърбина, но въжето се скъсва още в началото и той плесва като пихтия на камъните, като насмалко да умъртви и самия Прангаджия при падането си.

Пецо констатира жалката смърт на другаря си и потъна в големия град.

Каналът в централния затвор

Пецо е наново в затвора. Той е примирен с положението си и се е отдал на плетене на мрежи.

Към средата на 1928 година четирима криминални затворници и двама политически замислят грандиозен план за масово бягство. От своята килия, която се намира до стълбите на дърводелската работилница, те прокопават цимента до зида и започват да копаят канал в южна посока. Те поканиха и Пецо да вземе участие в това смело предприятие, но той учтиво отклони поканата. По много причини засега не желае да бяга, или поне не желае да застава начело на инициатива за бягство. Но в същото време той следи зорко вървежа на предприятието и тайно е решил да използва момента, когато му дойде времето.

А прокопаването на канала върви бързо. В началото арестантите си служат със свещи, но поради липсата на достатъчно кислород свещите изгасват, затова те си доставят отвън електрически фенерчета.

Работата е уморителна, опасна и иска героични усилия, защото дишането се затруднява, главата на работника се замайва и той пада в безсъзнание. Другарите му го измъкват, поливат го с вода и щом дойде в съзнание, взема наново участие в работата.

Пръстта се изнася навън с вагонетки, а оттам се разпръсква през дена под стълбите на дърводелската работилница или при разходките се изнася в джобовете и разхвърля по кьошетата на двора.

Предателството

За прокопаването на канала знаеха доста арестанти, но в подробности на решителния момент, когато ще стане самото бягство, бяха посветени ограничен кръг хора — не повече от 15 души.

Каналът беше вече стигнал до основите на зида от външната южна ограда. Нужни бяха още само два дни да се прокопае половин метър напред и да излязат на повърхността.

Целият затвор бе овладян от нервна треска. Подробностите на плана за бягството от ухо на ухо станаха известни на повечето хора. След два дни, когато камбаната бие за влизане в килиите, към 7 часа вечерта, определени ловки и решителни мъже се нахвърлят върху дежурните ключари, връзват ги и ги натъпкват в една килия. Този ранен час е избран, защото бягството трябва да стане преди влизането на вътрешния часовей — на "колелото".

Според единодушното съгласие на всички никой не искаше да посяга върху член на българската войска.

Ако някой ключар или надзирател влезе в това време през главния вход, така наречения седми пост, с него ще се постъпи по същия начин, т.е. ще се залови и върже.

Предполагаше се, че в бягството ще вземат участие около 400 души: всички смъртни, на които щяха да смъкнат веднага веригите, всички осъдени на доживотен и 15-годишен затвор, всички чужденци, почти всички политически затворници. Смъртните си бяха поставили пили в дръжките на метлите, за да могат моментално да разчупят веригите.

Ала тъкмо по това време неочаквано предателство осуети този дързък план, който може би щеше да остане единствен в историята на затворническите бягства.

Ударът беше тежък и неочакван, защото дойде от едно място, откъдето най-малко се очакваше.

Не се знае още по какви съображения, но водачите на комунистите: Тодор Павлов, д-р Пашов и Илия Тимев (Бен Али) в навечерието на бягството са издали всичко.

Своя свободен живот обаче той започна с една нещастна експедиция. Заедно с няколко свои другари той решава веднага след излизането си от затвора да напусне България и да замине за Анверс (Белгия), където нямало такава безработица като у нас.

Дружината успява да се промъкне в хамбарите на парахода "Испания" в Бургаското пристанище, но в Цариград турските митнически власти при контролата откриват всички българи и ги прехвърлят в един италиански параход, който ги връща в България, понеже нямали паспорти.

Поради този нищожен повод той посети наново опасните полицейски участъци, но този път много за кратко. Беше веднага освободен с 1000 лв. глоба.

*

Понастоящем Пецо преживява един твърде критически време-на, и то по две причини: първо, защото е безработен.

През лятото той е работил бояджийк и изкарвал добри пари. Но нали, дето е тънко, там се къса! Пецо пада от стълбата и си навехва доста сериозно крака. Така изтървава сезона, а през зимата няма работа за бояджийците!

И втора една опасност има за Пецо. Това е глобата от 1000 лв., която, ако не може да плати, се заменя със затвор.

А Пецо в затвора вече не ще да влезе. От дългогодишен опит той знае, че положението на ония арестанти, които влизат наново в затвора, е много тежко.

В обитателите на затвора има все пак запазен малко непокътнат морал и те се отнасят с презрение, а често пъти и със зли подигравки към рецидивистите.

И Пецо предпочита да изкопае един гроб и да влезе сам в него, отколкото да отиде наново в централния затвор.

Полицейските власти са обещали на Пецо да не го вкарват в затвора по въпроса за глобата, като са му дали срок да я внесе постепенно.

Така Пецо с моралната подкрепа на другари, власт и общество как да е, ще изгайрети* зимните месеци, а напролет ще се захване юнашки за работа и ще стане наистина честен и полезен член на обществото, срещу което е водил война в продължение на цели 20 години.

* Изгайрети — изгърна, поглед — без. ред.

ТРИЧКО ВЕЛЕВ

Емигрантът

Превит под бремето на тежката си амуниция и оръжие, смазан от умората на две безсънни нощи и от страшните току-що преживени часове, Тричко Велев излезе предпазливо от дола и разтваряйки буйните класове на нивата, с бавни крачки навлезе в нея.

Неговата сива емигрантска униформа се оливаше с околната зеленина. Той дишаше с наслаждение свежестта на утринния въздух. Като навлезе дълбоко в нивата, избра удобно място за лежовище, сложи раницата си вместо възглавница и легна.

Тричко погледна хубавото синьо небе, чу сладкото чурулика-не на славеите от близката горичка, вдъхна дълбоко аромата на разнобагрените полски цветя и почувства неукротима жажда за живот. Никога по-рано светът не му се бе виждал тъй красив и тъй желан. И въпреки умората си той се изправи на крака, издигна глава над буйните класове на нивата и погледна наоколо си.

Пролетта честваше своя празник. Покрай рекичката се разсти-лаше широка ливада, по която личаха множество красиви цветен-ца, едни от които приличаха на звездички, други — на бисери. А над горичката се люлееха хиляди потънали в бял цвят островче-та.

Златните лъчи на изгряващото слънце къпеха щедро белите им брегове, изпъстрени с червени и сини пеперудки.

Тричко легна наново и се замисли. Бурен и безрадостен беше неговият живот. Увлечен от съблазнителните идеи на селското движение, което обещавахе на селото един по-хубав и по-щаст-лив живот, той още от младини стана предан и активен член на земеделския съюз. През неговото управление той заемаше незна-чителни служби и мина почти незабелязан. Никой не можа да прозре и прещени какъв могъщ борчески дух се криеше в негово-то слабо тяло.

След събитията на 9 юни той се принуди да емигрира в Сър-бия, откъдето на няколко пъти минава границата като нелегален. Сега той беше получил заповед да влезе в България и изпълни една важна задача. Но съблазнен от желанието да види баща си и семейството си, Тричко се отби в родното си село Връбница (Софийско).

Страшна мъка и гняв се изписаха по изпитото лице на затворника. Но той успя бързо да се овладее.

След преживените страдания и пред неизбежната смърт душата на Тричко Велев се беше издигнала много високо, за да може да се поддаде на тази злокачествена шега.

Той изгледа със съжаление и дори със съчувствие злочестата мома и издигайки с мъка тежката си верига, с огорчение обърна гърба си, без да отговори нищо. Той не заслужаваше тази подигравка, защото никой повече от него не съжаляваше за смъртта на Дончо, когото уби след предупреждение и при неизбежна самоотбрана. И тези свои искрени съжаления той беше изказал преди посещениято на г-ца Чупаринова. Тези съжаления бяха искрени, защото Тричко чакаше близката си смърт, а знайно е, че пред смъртта никой не лъже, нито се преструва.

Пред екзекуцията

Няколко дни преди екзекуцията Тричко бе преместен в обикновена затворническа килия и беше му дадена всичката възможност да се преоблече, изкъпе и напише своите писма.

Един ден преди екзекуцията през херметически затворените стени на централния затвор до Тричко Велев достигна известието, че на другия ден ще бъде обесен. Той посрещна съобщението с пълно спокойствие и лъчезарна радост засия по неговото лице.

През нощта той написа няколко писма — писма хубави, стегнати, смислени. Едно до стария земеделски водач Цанко Бакалов, друго до децата си, на които завещаваше да вървят по неговия път, и трето до политическите си приятели в село.

Тричко легна на кревата и се замисли.

Мислите му бяха необикновено ясни и спокойни. Това спокойствие произтичаше от дълбокото съзнание, че той е изпълнил в живота си своя дълг, както му е позволявало неговото разбиране, както му е повелявала съвестта и както Бог го е научил.

Той бе роден, откърмен и израснал в селото. Той се беше борил и страдал за щастieto и благоденствието на българския селянин и сега пак заради него с гордост и усмивка на уста ще отиде да умре на бесилката.

И между мрачните му мисли, всред самата безнадеждност, това негово съзнание му светеше като далечна заря. Това бе драгоценно чувство, което сред скърбите и нещастията живее като неизбежно чувство в сърцето на честния човек и пред което всички

мирски блага, всички богатства и ценности на тоя лъжовен свят и всичко, което съставлява цел на човешките стремежи, е прах и нищожество.

Най-накрая затворникът заспа здрав и дълбок сън.

*

А в това време там някъде в един отдалечен квартал на столицата, на мястото, където бяха старите еврейски гробища, се вършеше някаква работа: издигаше се бесилка, за да се убие един човек.

Часът беше 3 и половина през нощта. В един ъгъл на така наречения смъртен етаж на затвора ставаше важно и тайнствено съвещание между тъмничните надзиратели. Трябваше да се определи лицето, което ще отиде да събуди осъдения и му съобщи за екзекуцията. Това беше много неприятна мисия, а беше свързана и с известна опасност. Човекът, който ще умре след няколко часа, е на всичко способен и може по някакъв начин да излее омразата и озлоблението си върху някоя нещастна надзирателска глава. Най-подир тази задача пое върху себе си дядо Панчо. Той беше стар човек, обичан от затворниците за своите добри обноски към тях и няма от какво да се бои. Той отвори килията и събуди осъдения на смърт затворник.

— Хайде ставай, Тричко, ще бъдеш преместен в друг затвор!

Тричко скочи от мястото и весело се засмя.

— Знам аз в кой затвор ще бъда преместен, дядо Панчо! Но знай, че аз отивам там с радост, защото моят окован дух ще литне свободно към небесните висини, дето няма тъмнични надзиратели и вериги, нито роби и палачи! За мен никога не е имало по-щастлив и по-радостен ден от днешния, защото аз отивам сред нашите велики покойници и защото бях честит да умра не в чужбина, а да бъда поет от прегръдките на родната земя. И ето, аз ще бъда щастлив да чувствам навеки, че над костите ми стои родно небе и грее българско слънце!

Той стана и погледна през прозореца. Часовоят обикновено стреля срещу всеки, който гледа през прозорците, но сега Тричко не се боеше от войнишкия куршум.

Слънцето току-що се беше показало и целият изток блестеше в грамадния пожар на зората. С огорчение си помисли той, че и днес подир обед, и утре по това време и още много дни, които ще идват във вечността, слънцето ще грее все така хубаво, небето ще бъде все така синьо, птичките ще чуруликат все така весело и сладко, тревата ще бъде все така зелена, цветята ще бъдат

В ЗАЩИТА НА СЕМЕЙНАТА СИ ЧЕСТ

Пришълецът от Централна Азия

Далеч нейде по света — на границата между Индия и Китай — там, където загадъчни факири извършват в своите пещери чудеса, необяснени още от науката, се намира Китайски Туркестан.

Това е страната на волните киргизки орди, които, яхнали своите полудиви коне, живеят своя чергарски живот и упражняват разбойническия си занаят.

Бащата на нашия герой Руфат Дауд беше духовен глава на целия Туркестан. За да подготви свой достоен духовен заместник, той изпрати малкия Руфат в Цариград, където момчето свърши "Медресегул-Ванзин" (проповедническо училище), а след това постъпи в богословския факултет на университета.

През рамазана на 1927 г. Руфат, преди да довърши духовните си науки, бе поканен от една делегация на Русенското мюфтийство да заеме вакантното място на проповедник в джамията.

Дребният, свит, срамежлив Руфат не се хареса на правоверните османлии. Срещу мюфтията Мустафа Сабри ефенди, който стоеше начело на цариградската делегация, се създаде глухо недоволство.

— Бу чоджук санки юч гюнден бери екмек йемемеш* — казваха враговете на Сабри.

— От това слабо тяло какъв глас ще излезе, за да бъде добър проповедник?

Само няколко стари турци поглаждаха белите си бради и предупреждаваха да не се бърза с преценките, докато не се чуе ходжата.

В последния петък на рамазана един час преди залез-слънце местният ходжа призоваваше богомолците с ясия си глас от високото минаре.

Върволица от мъже и тъпци от ханъми, забулени в сврите яшмаци, навлизаха в централната Русенска джамия, която имаше празничен вид.

* Това момче като че ли от 3 дни хляб не е яло.

Слухът, че ще говори новият проповедник, дошъл от Цариград, събра не само русенските турци, но и едно грамадно множество от околните села. Молитвата на главния ходжа се изслуша нетърпеливо и с видимо отегчение.

Руфат заизкачва с колебливи крачки стъпалата на мембера (амвона) и отвори корана. Появи се общо раздвижване сред богомолците.

Някои любонитни ханъмки страхливо поглеждаха изпод яшмациите си.

Проповедникът

"Бисмил ляхир Рахманир Рахим."

"В името на Господа Бога, всеблаг и многомилостив, призовавам вашето внимание."

"Иннел лах ма, аллезин еттеке веллезине хум мухсинун."

"Всевишният Бог е винаги с вярващите, моещите се и благодетелните."

Неговият тих, но дълбок глас овладя изведнъж аудиторията.

Треперещ и неуверен в началото, гласът на Руфат ставаше постепенно по-твърд, по-смел и по-ясен. Като звънец се разнесе той из широката джамия и обля душите на богомолците със светлината на истината, запали в сърцата им пламъка на милосърдието и ги разтвори широко за доброто и правдивото в живота.

— Вярата е едно могъщо морално дърво, на което корените се намират дълбоко в сърцето, а клоните отиват към езика, който трябва да чете корана и да се моли Богу, към ушите, които трябва да са разтворени да слушат само доброто, и очите, които трябва да са устремени винаги към истината и към Бога.

Ако дървото на вярата се полива с чистите морални води на истината, братолюбието, милосърдието и правдата, то постепенно ще крепне, ще се разширява и под неговата благодатна сянка ние ще извървим своя кратък земен път в щастие и спокойствие.

А човешкият живот е наистина толкова кратък, че ние нямаме време да се мразим и преследваме помежду си.

Стойността на човешкия живот

В дивни по своята звучност и ненадминати по мъдростта на своя дълбок смисъл стихове арабският поет Ебул Уля Елма Арри е изразил суетата на нашия живот.

С многобройни цитати от корана и от личния живот на Мохамед Руфат доказва, че никога великият пророк не е искал да постави турската жена в това унижително, робско положение, в което тя живее от векове насам.

— Заповедите да се забулва жената, за да не я вижда никой, да не се учи, понеже щяла да пише любовни писма, да стои затворена вкъщи и да бъде робиня на мъжа — са измислици на невежи ходжи и молли, които са изхождали само от своите лични интереси.

Ако те биха знаели ролята на мюсюлманката в историята на исляма, не биха били толкова фанатични в своите пакостни заблуждения.

Достатъчно е да спомена, че първият човек, който приел мохамеданството, е била жена.

Един ден, когато Мохамед бил на височината Хара, близо до Мека, му се явява един ангел и му казва:

— Помни кой те е създал!

Треперещ цял, Мохамед се връща вкъщи, ляга веднага и казва на жена си:

— Хатидже, завий ме, защото ми е много студено!

Почтената жена го успокоява и чрез милувки му възвръща спокойствието и мъжеството. Тази любяща и умна жена му вдъхва първа идеята да стане проповедник и разпръсне на всички страни светлината на своето божествено учение.

— Ето, Мохамеде — казала тя, — аз вярвам непоколебимо в твоето учение!

Тази жена била първият мохамеданин.

Един от големите последователи на Мохамед — Ебузер — преди да стане мохамеданин, се кланял на една статуя, върху която поставял мляко. Един ден жена му видяла как едно куче излочило млякото и осквернило статуята. Тогава тя казала на мъжа си:

— Ей, Ебузер, ние не можем и не бива повече да вярваме в твоя бездушен Бог, направен от камъни, щом всяко мръсно куче може да го оскверни. Иди при Мохамед и повярвай в неговия Бог!

Така тя накарала мъжа си да приеме мохамеданството. А Хайше, втората жена на Мохамед — една бележита поетеса, според собствените признания на пророка е създала една трета от неговото учение.

Веднъж Ебу Хюрейзе запитал Мохамед:

— На кого съм длъжен да отплатя?

— На майка си! — отговори Мохамед.

— А после?

— Пак на майка си!

— А после?

— Пак на майка си!

А не беше ли пак самият Мохамед, който каза бележитите думи: "Раят се намира в краката на жената." С тези думи великият пророк вдигна жената на една недостижима висота и посочи нейното място в семейството и обществото.

А в действителност, защо трябва жената да бъде забулвана? Ето какво казва коранът:

"Само интимните части на тялото на жената трябва да бъдат скрити; а онези органи, от които има във всеки момент нужда: очи, които гледат, ръце, които работят, крака, които ходят, могат да бъдат винаги открити."

Това не е грехота, защото Мохамед е казал още:

"Има жени на вид облечени, а с мисълта си голи. Жената трябва да забулва и пази честта си, а не краката и лицето си."

Жената не бива да бъде затваряна вкъщи, защото тя не е нито затворница, нито робиня на мъжа, а негова другарка и по право съдружница в живота.

И никой няма право да превръща живота ѝ в зандан и да ѝ отнема свещеното право да се радва свободно и открито на Божия свят.

По-нататък Руфат говори за задълженията на жената. Тя трябва да бъде възпитателка на своите деца и разумна, пестелива домакиня.

Той осъди безсмислените, разгулни сватби, в които се изразходват твърде много средства, и стават причина за първите семейни недоразумения.

Така например за една булченска роба се плаща по 6-7-8 хиляди лв., за даарета, зурни, тъпани и мохабети се харчат други 15-20 хиляди лв., които се вземат от продажбата на някой добитък или нива. А за настъпващите истински нужди на новото семейство не остава нищо.

Недоволство от смутителя на стария ред

През всичкото време на Руфатовата проповед един внимателен външен наблюдател би забелязал пламенните, изпълнени с гняв и омраза погледи на Юмер Сепетар.

И за ужас на Юмер Сепетар, който искаше да вземе Мюзеин като своя трета жена, Руфат се ожени.

Годежът стана на четвъртия ден на байрама, а 2 седмици след това — и самата сватба.

Щастieto на младата брачна двойка обаче беше много кратко.

Юмер Сепетар, съперникът на Руфат, ходи няколко пъти в Русе и след като взе итифа от старите турци, реши да пристъпи към действие.

Един ден Сепетар, който знаеше, че Руфат е в Русе, пресрещна жена му на чешмата.

Добър ден, Мюзеин ханъм! — поздрави той.

Младата жена не отговори нищо.

— Добър ден, казах, не ме ли познаваш?

Тя повдигна нагоре своите хубави очи, видя проличния вид на Сепетар и се наведе да поеме стомната с вода, за да си отиде.

— Почакай де! Какво, заради Руфат ли не искаш да ми кажеш две думи? А преди да дойде това ябанджийско куче в село, ти беше друга с мен! Спомняш ли си?

Мюзеин ханъм се разтрепери от обидата, която ѝ наговори Сепетар. Тя взе стомната, прескочи локвата и искаше да се отправи по пътеката отляво. Но Сепетар ѝ препречи пътя и продължи с още по-оскърбителни думи.

— Слушай, моето момиче! Ябанджийското куче скоро ще бъде прогонено от село, а ти ще паднеш в ръцете ми като моя трета жена. И ще стоиш по цял ден на коляното ми, без да работиш нищо.

И гнусният, развратен Сепетар се опита да я прихване през кръста.

— Остави ме! — изпищя сега тя, обляна от срам, и изпусна стомната в краката му.

Като змия се изплъзна Мюзеин от ръцете му и го заплю право в лицето.

Но разгневеният Сепетар се изправи наново пред нея.

— Ти няма да ми избягаш! — каза ядосано той. — Аз няма да те ударя сега, защото си жена, но когато станеш моя съпруга, ще има да съжаляваш твърде много за този си курназлък!

— Ще предпочета на 300 парчета да стана, но твоя жена няма да бъда никога! — извика Мюзеин ханъм. — Не ставам жена на такова куче като теб.

— Противиш се, но няма да бъде задълго! — каза злобно и заканително Сепетар.

Отсреща се зададоха хора и той я остави.

Опозорена и разплакана, младата жена се завърна дома с празна стомна.

Тоя ден Руфат бе заминал за Русе. Когато се завърна, той завари винаги веселата Мюзеин печална и със зачервени очи. Той прегърна нежно жена си и с ласкави думи я успокои. След това се запъти към кафенето, за да поиска обяснение от Сепетар.

Кафенето беше препълнено с мюшери, насядали по турски.

Юмер седеше на средата на одъра и разправяше, а другите слушаха. При влизането в кафенето Руфат чу името на жена си. Юмер очевидно разправяше за своя подъл подвиг.

Понеже лошата агитация на старотурците срещу Руфат бе настрйола по-голямата част от жителите на селото, никой не се зае да защити поруганата му чест, ако и да чувстваша подлостта на Сепетар. И затова, когато неочаквано влезе Руфат, те го изгледаха с ненавист. Той почувства това и с глас, в който трептеше тежката, кръвна обида, запита:

— А бе, Юмер, защо ти днеска си оскърбил така лошо моята жена? Не е добре от твоя страна да се гавриш с честта ѝ.

Вместо отговор Юмер се нахвърли с един нов порой от ругатни и псувни, с които изобилства толкова много турският речник. Докато тези обиди се отнасяха лично до него, Руфат запазваше спокойствие и молеше разярения Юмер да се опомни и престане.

Но когато Юмер насочи псувните си и срещу Мюзеин, Руфат пристъпи няколко крачки напред и с повишен тон му викна да престане да оскърбява жена му, защото ще плати много скъпо за думите си!

Юмер обаче се беше самозабравил. Той не само не престана, но сега вече целия си неизчерпаем арсенал от сквернословия обърна изключително срещу Мюзеин.

Отблъснатият развратник намери случай да опозори публично жената, която не желаше да бъде негова и която предпочете да вземе едно никакво момче с неизвестно минало и без никакъв имот.

Останалите турци в името на кафеджийската дисциплина слушаха с пълно внимание, без да се намесят.

Съзнанието на Руфат се потъмни. Без никакви формалности и без никакъв духовен съд той беше развенчан. Мюзеин не беше вече негова. Безжалостно, неумолимо тя беше разголена с думи и опозорена на публично място. Изгарящите обидни думи се вливаха като нажежени гвоздеи в сърцето му. Напразно оскърбеният съпруг хвърляше умолителни погледи както към Сепетар, така и към останалите турци.

Колю видял през нея всичко със собствените си очи. Кръвта нахлула в главата му. Той бързо слязъл долу, с един ритник счунил вратата и с ножа си разирал корема на невярната жена.

Десет дни след убийството баща му от срам и угризение на съвестта си се самоотровил. Съдът осъдил Колю за умишлено убийство на 5 години затвор, понеже бил малолетен.

Всеки ден ще видите двамата убийци: две дребни мили момчета, от очите на които диша само любов и доброта, уловени под ръка да се разхождат из мрачните коридори на затвора.

Един ден, след като техният общ познайник Х. Костов, който лежеше в затвора за също като тяхното престъпление, убийство за защита на семейната си чест, бе съден и оправдан, Колю и Руфат се отдалечиха тайнствено в един ъгъл на коридора и дълго разсъждаваха и промишляваха върху капризите на Темида...

ФИГУРИ НА ГРАЖДАНСКАТА ВОЙНА

Към края на 1924 год. във въздуха на българската политическа атмосфера се бе набрало много електричество. Народът, натръхнал и озверен, беше разделен на два враждуващи лагера.

По онова време в страната не съществуваша тези тежки социални условия, които се създадоха постепенно по-късно. Стопанското народно бедствие не беше така голямо и народът не бе осиромашал така много както днес, 5-6 години след тези мрачни събития, които заляха страната ни с реки от братска кръв.

Ала в България господстваха могъщите влияния на две чужди държави, които, намирайки почва в неспокойната народна душа, създадоха кървавата гражданска война, мрачния спомен за която ще минава като вечно проклетие от поколение на поколение.

След безуспешното Септемврийско въстание в 1923 г. комунистите разбраха, че не ще могат да свалят правителството с легални средства, нито по пътя на масовите народни въстания и решиха да прибегнат към конспирацията.

А между водачите на тази конспирация покрай неколцината борци, убедени искрено и дълбоко в правотата на идеите, за които са решили да мрат, се наредиха множество случайни фигури, които се ръководеха не от чисти идейни съображения, а от славолюбие, карьеризъм, алчност за пари и често от лекомислие. Въпреки многобройните политически и военни комитети, които се създадоха, конспирацията не можа да излъчи от себе си силна, авторитетна фигура, която да обедини действията на всички и насочи усилията към една обща цел. Нещо повече: нейните водачи не можаха да намерят в себе си нито веднъж достатъчно кураж, за да хвърлят всички сили на конспирацията в един върховен, решителен удар.

Това колебание и липса на обединяваща воля стана причина, както ще видим по-после, за неуспеха на конспирацията.

Адела Николова

Около голяма маса, покрита с бяла покривка и украсена с живи цветя, се бяха насъбрали няколко мъже, между които любезно шетаеше, поднасяйки чай, една-единствена жена — хазайката на къщата.

Ленинската стратегия, която е и нашият метод, не признава ни баща, ни майка, ни човештина, ни чест. Ако е нужно, ти си длъжен в името на поставената цел да унищожиш и собствените си рожби, щом те не са членове на партията...

Болният падна безсилно върху леглото си. Силите му го бяха напуснали.

Към полунощ на вратата се почука. Всички скочиха от леглата си и измъкнаха пистолетите.

— Бъдете спокойни, господа! — каза Адела. — Това е Евгений Леже.

Действително след минута в салона влязоха французинът Леже и жена му.

Без да седне, с шапка и бастун в ръцете, той съобщи, че в къщата му е събран централният комитет на военната комунистическа организация: Коста Янков, Иван Минков и Станке Димитров.

С изключение на Фридман, който не можеше да стане от леглото си, всички се сбогуваха с любезната хазайка и един по един напуснаха къщата, отправяйки се към дома на французина

Евгений Леже

Два месеца след Септемврийското въстание останалите живи водачи на работническата партия се събраха една вечер, за да вземат решение за възобновяване на партията. На това събрание се очертаха три течения: тъй нареченото десничарско течение, представлявано от Тодор Луканов; центристско — от д-р Исаков и Станке Димитров и левичарско — от Коста Янков, Иван Минков и Шаблин.

Още на това събрание Коста Янков се очертава като властна, волева и решителна фигура. Пред опасността от разцепление другите течения възприемат неговата резолюция за тактиката на партията и той взема решително надмощие. От този ден комунистическата партия тръгва подир сляпата воля на този амбициозен човек, по чиято заповед се извършиха толкова многобройни политически убийства и атентати.

На първо време политическият централен комитет е имал първенство, но много скоро военният център, ръководен от Янков, поема в себе си инициативата и подчинява всички действия на своята воля.

Не по-малко активен и безогледен в своите действия беше и неговият помощник

Иван Минков

Той ходи в болшевишка Русия и свърши някакъв агитационен и минно-поддривен курс.

Като бивш пионер той написа за своите съмишленици инструкция по минно-поддривното дело, която ще остане паметна по своята жестокост.

Между другото Минков пишеше на своите съмишленици: "Оставете настрана всякакви чувства на милосърдие, хуманност и други подобни дивотии! Запомнете, че нашата цел ще бъде постигната само по един път: чрез взривове, чрез атентати, чрез масови убийства..."

Минков произлиза от старо почтено българско семейство. Брат му бе убит през Балканската война, а баща му беше висш офицер. Самият той беше кротък, симпатичен момък с високи музикални дарования. Той е композитор на една от най-хубавите боеви песни "Лучах свети", която е огласявала много пъти стени на Военното училище.

Затова неговата мрачна, необяснима дейност опечали твърде много всички, които познаваха неговото детинство.

Разбойнически чети

Наред с конспиративните шесторки и военни райони комитетът на единосфронтовците организира и разбойнически чети, които напускат постоянните си местожителства и хващат балканиите. Тези чети избиват провиненията в техните очи органи на властта, обират търговци, пощи и банки, наказват със смърт предатели и поддържат връзката със Сърбия и Гърция.

Ръководството на конспирацията успява да спечели за своите цели и съществуващите разбойнически банди на Митю Ганев в Хасковско, на Георги Янчев в Бургаско, на Стефан Иванов в Сливенско.

По този начин бившите вулгарни разбойници намятат една политическа мантия и се превръщат в отявлени идейни борци против буржоазията.

Разбойниците от четата на Георги Янчев се явяват в селата на Бургаски окръг и държат политически речи. Прочутият разбойник-главорез Премянов убива по най-зверски начин невинния трудовашки началник Багрянов, а по-късно застрелва часовая на 6-а дружина и се скрива в къщата на г-жа архитект Гичева. Чета-

Един от работниците, който правил скривалището на Коста Янков

излизайки от къщата, забелязва агента, който бива моментално осъден на смърт.

Този доблестен и решителен орган на властта свършва по крайно трагичен начин.

Неговото убийство се възлага на един немец. Болшевишкият изпълком разполага с така наречените "интернационални работници". Това са професионални атентатори и убийци. На този немец, който бил в последния период на своята гръдна болест, се възлага да замине за България и да убие въпросния агент.

Изпълнявайки своя служебен дълг, агентът очаквал всеки момент нападение и загова при първия изстрел на комуниста-терорист той измъква пистолета и между двамата започва страшна борба на живот и смърт — борба, която по своето ожесточение мъчно се поддава на описание.

Немецът успява да сгризе със зъби шията на противника си и след това го убива.

"Интернационалният работник" не бе заловен, но наскоро след убийството той умира от туберкулоза.

Заловеният емигрант

С откритото или прикрито съдействие на сръбската власт нашите емигранти организират чети и ги хвърлят на българска земя.

Една такава чета, водена от бившия Долнобански пристав Никола Христов, бива разбита и един четник — Никола Денков — пада в плен.

Благодарение на своето малодушие този четник чрез своите самопризнания нанася непоправим удар на конспирацията. Според емигранта Тошо Филипов, свидетел по делото на атентата, Никола Денков разправял, че пред неговите очи били обесени двама негови другари и чак тогава той пожелал да говори, и то пред един висш столичен офицер, негов по-раншен началник.

На тези измислици на Никола Денков, чрез които той искал да оправдае своето малодушие, разбира се, никой не повярвал.

По-късно той успява да избяга от ръцете на полицията в София, минава наново в Сърбия и се отдава на разбойничество. При един грабеж, извършен някъде към Сурдулица, той бил заловен от сърбите и разстрелян.

Разцепление сред емигрантите

Колкото повече минава времето, толкова повече ръководителите на конспирацията се убеждават, че със собствените си сили не ще могат да постигнат своите задачи. И те пожелават да узнаят чрез задграничното представителство на земеделския съюз каква ще бъде цената на сръбската намеса.

Отговорено им било, че 15 дни след свалянето на правителството сръбските войски ще се оттеглят от българската територия, като запазят само Петрички и Кюстендилски окръг с Перник в продължение на една година.

Този отговор изумил дори и ония, които ние сме свикнали с толкова леко сърце да наричаме предатели.

В Нишкия емигрантски лагер избухва пълно разцепление. Една част от емигрантските водачи настоявала, че българското правителство е толкова много дотегнало на голямата част от народа, че той ще предпочете да види една временна сръбска окупация. А в другата част заговорва с могъща сила чувството на род и чест и те отхвърлят решително тези срамни предложения.

Въпросът се отнася за разрешение от нелегалния централен единокронтски комитет, който, съставен от Грънчаров, Петрини, Косовски, Георги Драгнев, Ник. Котев и Михаил Ничков, отхвърля единодушно намесата на Сърбия при тези тежки условия.

Към ликвидация

Македонските взаимни убийства в Горна Джумая и разцеплението на емиграцията в Ниш нанесоха непоправим удар на конспирацията. За тях беше вече ясно, че по пътя на самостоятелно въоръжено въстание или с политически убийства и атентати не ще могат да свалят правителството.

И между тях настава униние. Доскорошният висок дух за борба и готовност за жертви намалява твърде много. Така между първите хора на конспирацията се явява идеята да вървят постепенно към ликвидация, като силно набелязаните от властта хора прехвърлят границата, а другите се легализират.

Тъкмо по това време обаче една военна подгрупа начело с Петър Абаджиев решава да извърши убийството на полковник К. Георгиев и събирайки за опелото в църквата царя и министрите — да ги избие и по този начин да улесни свалянето на правителството.

Предполага се, че тази чета е била именно военната подгрупа, която е решила и организидала страшния атентат в "Св. Неделя". Тя успя да се измъкне невреждима от България.

Непосредственото изпълнение на атентата се извърши от началника на военната подгрупа Петър Абаджиев и едно кукушанче с псевдоним Васко.

Скривалищата

Терористите биха били уловени много скоро, ако не намираща съдействието на жени-конспираторки, които ги прикриваха.

Съвещанията на единния фронт ставаха обикновено в квартирите на г-жа Елмазова и г-жа Попова (майка на виртуоза Сашо Попов). И двете живеяха в "Москович-палас" — вход А.

Към края на март Петрини чрез своята доверена връзка даде среща на Ив. Перчемлиев в квартирата на г-жа Попова. Тук той бе посрещнат от Грънчаров. Петрини не се реши да дойде сам в "Москович-палас", защото знаеше, че този дом вече се наблюдава от полицията. Неговата връзка качи Перчемлиев в един файтон, отведе го до "Свободния театър" и оттам се спусна покрай казармите към историческите за конспирацията "Кюлюци", където бяха главните скривалища.

От една къща изкочиха Петрини и мъж с вдигната яка, очила и брада. Той се представи под името Петров. На другия ден Перчемлиев научи, че това е Коста Янков.

— Заведете този човек в къщата на Леже на ул. "Любен Каравелов"! — заповяда Петрини.

Там беше вече и Минков.

Разговор в столовата на Леже

Коста Янков, Минков, а понякога и Петрини с Грънчаров и Перчемлиев се хранеха на обща маса в столовата на Леже.

Евгени Леже беше преместен от Видинската Балканска банка в София.

На 16 април, деня на погребението, разговорът около обедната маса беше твърде оживен. Напоследък Янков и Минков пиеха особено много. Според сведенията на хазайката те са изпивали не по-малко от 3-4 килограма вино на ден. Когато Леже пристигна вкъщи, всички вече бяха заели местата си.

— Господа! — каза той. — Животът в тази наша България става от ден на ден по-опасен и по-несигурен. Оня ден — покушение

върху царя, вчера убийството на полковник Георгиев! Нима не е възможно да свалите правителството, без да посягате върху един толкова благороден монарх, какъвто безспорно е цар Борис!

— Покушението върху царя не е дело на земеделците! — го пресече гневно Янков, защото професор Илчев съчувстваше на земеделците и служеше за връзка между царя и партията. — Тези бандити са били просто остатъци от разбойническите чети на Икономов и Васил Героя, които са се разделили, за да могат да се прикриват и продължават по-лесно.

— А вярно ли е, г-н Леже, че вие сте били преместени от Балканска банка в Банка компани женерал де табак? — запита Минков.

— Да, вярно е. Благодарение на Пешон, секретар на г. Куюмджийски, аз съм настанен добре и моите приходи сега възлизат на не по-малко от 20 000 лв. месечно.

— Да! Господин Ангел Куюмджийски! — повтори замислено Янков. Тайнствената, невидима ръка на този banker ще обхваща все по-широки и по-широки области на нашия обществен, политически и стопански живот. От ден на ден неговото влияние ще расте все повече и повече и ще стигне исполински размери. И ако работите не вземат по-щастлив ход, няма да бъде далеч денят, когато той чрез своята невидима магическа пръчка, ще сваля и качва правителствата, а капиталът му ще навлезе във всички пори на нашия живот.

— Да, това е вечната, неумолима, сурова истина! Хищният, жестокият и свиреп капитал — този капитал, който няма отечество и не познава законите на човешината и съвестта, има пред себе си само една върховна цел: своите собствени интереси.

— Нима вие смятате, шер Леже — продължи Янков на френски, — че ходатайството на г-н Ангел Куюмджийски чрез неговия секретар е една случайност? Разбира се, че не. Този ловък banker долавя скорошното идване на селско-работническото правителство и е сметнал, че не е зле да зарегистрира една заслуга пред първите хора на утрешната власт.

Но за голямо съжаление, изглежда по всичко, че този щастлив час не ще дойде така скоро. Сериозни пречки, които в този момент не мога да ви кажа, отлагат въоръженото въстание и ние в скоро време ще трябва да напуснем България.

Леже погледна часовника си и заяви, че ще отиде на погребението на убития полковник Георгиев.

— Аз ви съветвам — каза Янков, — да не отивате на това погребение, защото запасните офицери са озлобени от убийството на техния другар; те ще правят манифестация и твърде е възможно

Минков намери къщата на Георги Коев и в името на старото приятелство с баща му поиска гостоприемство.

Ръководен от чувството на това старо приятелство или поради някои конспиративни връзки, Коев завежда страшния терорист в къщата на брат си д-р Коев на ул. "Искър".

Минков беше съвършено отпаднал духом. От прежната негова самоувереност и смелост не бе останало нито помен. Сякаш това не беше същият онзи страшен терорист, който пишеше кръвожадни окръжни, издаваше инструкции за минно-поддривното дело, съветваше да се захвърли всякаква човешчина в борбата! Той беше загубил най-простата съобразителност да се предпазва. И когато същия ден той се прехвърляше от едната къща в другата, някакъв гражданин го забеляза и полицията пристигна.

Пред лицето на тази смъртна опасност мъжеството на Минков се възвърна отново и той реши да не позволи на своите политически врагове тържеството да го видят жив в ръцете си.

Минков не искаше да дава излишни жертви в лицето на невинните полицаи и като захвана пистолета, пръсна спокойно черепата си.

*

Николай Петрини, който се прикриваше само за лице, след атентата не можа да измисли нито едно по-сериозно скривалище от къщата на Адела Николова на ул. "Генерал Паренсов", която вече се намираше под подозрение.

Той завари там Косовски и оздравелия от раната си Фридман да се разхождат нервно из стаята.

Г-жа Адела Николова влезе при тях.

— Господа, аз ви моля най-настойчиво да напуснете квартирата ми и да си потърсите другаде убежище! Аз не съм нито ваша идейна съчувственица, нито пък бих приела да ви служа за пари и вие нямате право повече да злоупотребявате с моето гостоприемство! Мой квартирант е бил г-н Грънчаров, а не Косовски. А колкото за Фридман, аз съм го приела в къщата си и съм му превързвала раните само от християнски подбуди.

— Но къде да отидем, госпожо? В София е обявено военно положение, градът се кръстосва от безброй военни и граждански патрули и още с излизането си отгук ще бъдем познати и арестувани. А вечерно време има полицейски час и никой не може да мръдне от къщи.

Хуманната и суетна францужойка схващаше много добре опасността, на която се излага тя лично, но въпреки това реши с пълно съзнание за своите отговорности да им даде подкрепа. Тя беше дълбоко убедена, че те са невинни за атентата.

Сънят на Петрини

Тази нощ Петрини заспа с тежко, угнетително чувство. Необяснима мъка се набираше като топка в гърдите му. Той изпитваше такъв душевен упадък на силите, какъвто не бе изпитвал никога в живота си. Неудържимо желание го бе обхванало да бъде още този час при своята любима жена и деца, за да ги прегърне. Пред очите му непрестанно стоеше тъжният образ на неговата любяща съпруга, на която той подготви тази тежка участ чрез своята необуздана амбиция.

И желанието да види близките си беше толкова силно, че той скочи от леглото и залепи пламналото си лице върху прозореца. Това непреодолимо чувство го бе завладяло до такава степен, че през главата му мина лудата мисъл да излезе и се промъкне тайно до къщи.

Но в този момент той забеляза, че от двете страни на улицата се появиха два усилен патрула, които след дадените нареждания от техния началник блокираха къщата отдалеч.

Главата на Петрини се завъртя. Той е стоял на война много пъти срещу смъртта, но това неопишуемо чувство, което изпита при вида на тези тайнствени патрули, бе несравнимо с нищо.

Смъртен мраз полazi по жилите му.

Той събуди Косовски и Фридман и им събщи своите наблюдения. Двамата конспиратори наблюдаваха дълго през прозореца, но не забелязаха нищо подозрително. Навярно това е халюцинация на разстроената нервна система на Петрини.

Всячки легнаха отново и дълго не можаха да заспят. Мрачни и тежки мисли пълнеха главите им.

На Петрини се струваше, че не заспива, а потъва в някаква бездна.

Необикновен за този сезон студ разлюлява цялото му тяло.

Той слиза бавно по стъпалата на някаква катакомба, подкрепан от двама души.

И сякаш краката му носят не живия Петрини, направен от кръв, мускули и нерви, а само някакъв дух.

Той застава пред голяма огнена пещ. А чудно нещо!

Огънят не го сгрява! Той продължава да трепери от студ.

Към него се приближава един негов другар, стар познайник, взел сега образа на Мефистофел. Той носи кофа вода.

— Ха, ха, ха!...

Смехът му прозвучава зловещо и се загубва в пламъците на пещта.

Въг ба работили по 10-12-15 години в партията, ще си посият главите с пепел и ще се продадат на своите противници! И днес, когато съм изправен пред една смъртна присъда, не мога да се откажа от своите убеждения и съм готов да отговарям за тях с главата си.

Близко в нелегалната организация, за да работя за организиране на масите за въоръжено въстание, а не да върша атентати, от които се гнуся. По една злощастна случайност, за която дълбоко скърбя, аз останах жив, за да отговарям пред вас. Онези неописуеми физически и нравствени терзания, на които съм подложен от 16 април насам, са нещо много по-страшно, отколкото ако бих бил умъртвен няколко пъти. На мен днес се отрича дори правото да нося името български гражданин. Нека обаче ми бъде позволено да заявя, че аз съм обичал България повече от мнозина, които днес хвърлят толкова много кал върху мен. Като запасен офицер съм се бил за България, макар да съм бил против войната, защото тя винаги е носила катастрофи за народите.

Ето защо ми е много мъчно, че аз и партията, от която изхождам, сме обвинени в едно толкова позорно престъпление, каквото представлява атентатът в "Св. Неделя".

Аз не плидирам за милост, наложете ми най-тежкото наказание, накажете ме със смърт, но осъдете ме затова, което действително съм вършил! Не хвърляйте обвинения върху ми за деяния, срещу които моята съвест въстава с всичката си сила!

За безумния акт на една група от няколко души не могат да отговарят всички членове на организацията.

Аз не отричам, нито се срамувам, че съм член на комунистическата организация, но протестирам срещу обвинението, че съм бил чуждо оръдие. Защото работническият интернационал, към който принадлежа, не е държава, а международно сдружение на работниците.

Общественото мнение очаква с напрежение да чуе вашата присъда, защото тя ще бъде историческа.

Аз зная предварително каква ще бъде тази присъда! Но аз не искам милост от вас, защото считам това за унижение и защото много пъти съм се срещал с тази зловеща "гостенка" по чукари-те на Сърбия и Македония.

Аз съм български гражданин и български офицер и зная как се мре!

Но аз искам вашата присъда да бъде справедлива. Осъдете ме, че съм член на конспиративна организация, но не и че съм вършил атентати!

В последната си дума Фридман, без да знае още присъдата си, изказа две предсмъртни желания.

Той помоли да бъде разстрелян, а не обесен, защото като офицер е свикнал да посрещи смъртта очи с очи и защото иска да умре с отворени очи както умира войник на своя пост.

Най-подир той помоли да бъде преместен в централния затвор, за да има възможност в последните дни на своя живот да си почине спокойно и да види семейството си.

Последното му желание бе удовлетворено и Фридман влезе в килиите на централния затвор. Там той обмисляше да напише своите мемоари, от които след неговата смърт да се възползва жена му, като ги издаде. Но той не можеше да осъществи това свое желание, защото докато възвърне спокойствието и душевните си сили, бе обесен.

Коев чувстваше себе си невинен. Той е укривал Минков само 15-20 минути. Беше активен член в съюза на запасните офицери и съмишленик на властващата партия. Затова в противовес на Фридман Коев изпадна в страшно малодушие пред съда.

Неговата последна дума беше трогателен зов за милост и пощада.

— Служил съм — каза той — 20 години в славната българска армия и съм проливал кръвта си по македонските полета. Под развалините на църквата "Св. Неделя" намериха смъртта си многоуважавани от мен генерали и полковници, с някои от които ме свързват мили спомени от детски години.

Заявявам пред Бога и пред съда, че съм жертва на фатална случайност и никога не съм имал умисъл да укривам Минков от властта. Съдете сами възможно ли е да се намери разумен баща, който да пожертва бъдещето на своите деца така безразсъдно? Аз ви моля, господа съдии, в името на Божията правда, в името на моите мили синове, които тъкмо в тази възраст имат най-голяма нужда от бащина подкрепа и възпитание, да бъдат оправдан и възвърнат на семейството си.

При тези думи Коев се разплака.

Той заяви, че сърцето му се къса, като си помисли за горчивата участ, която очаква неговите деца, ако биха останали без баща. Той моли да бъде върнат при тях, за да ги направи добри граждани, любящи своето отечество и достойни негови защитници.

Той очаква със спокойствие една оправдателна присъда.

Въпреки този горещ апел Коев бе изпратен в централния затвор и осъден на смърт.

Това лъчезарно спокойствие, произтичащо от вътрешно примирение със съдбата си или непоколебима вяра в по-хубави бъдещи дни, се излъчва от цялата нейна фигура.

Нейният висок дух и смелост се проявиха и на страшния съдебен процес в артилерийските казарми.

Един ден през заседанията на съда, при влизането си в V полицейски участък бива пресрещната от няколко души на младежката комунистическа група, които я помолват да им даде цигари, понеже не били пушили от 20 дни.

Адела разтваря чантата си и подава една току-що начената голяма кутия с цигари на своя съобвиняем Евгени Леже, за да ги раздаде на младежите.

В противовес на своята героична съотечественица Евгени Леже беше загубил и ума и думата пред зловещата сянка на смъртта. Той беше полумъртъв от страх. Сега, когато Адела му подаваше кутията с цигари, той хвърли върху нея един поглед, в който се съдържаха едновременно и ужас, и молба, и упрек. Ръцете му останаха като сковани на място.

Но когато Адела се приближи до него и искаше насилствено да му бутне кутията в ръцете, той отскочи като попарен назад и гневно извика:

— Но вие сте луда, Madame! Вие искате публично да подчертаете нашите връзки!

Той се преструваше, че няма нищо общо с Адела Николова.

Смелата жена обаче, без да се смути от часовете, които с натъкнати ножове се приближаваха до групата, разтвори с високия кутията и със светкавична бързина раздаде цигарите на младежите.

Смъртната си присъда тя посрещна с абсолютно спокойствие.

Адела не само отказа да подпише молба за помилване, но и извърши нещо необикновено досега в аналите на нашата съдебна история. Въпреки настояванията на своите защитници тя в знак на протест срещу изключителните военни съдилища, които я съдиха и осъдиха, отказа да подаде и касационна жалба.

В тези трагични дни, когато очакваше всеки момент своето екзекутиране, жената и специално французката се прояви у нея всичката си сила.

Тя изпадна в ужас, че може да отиде на бесилото, без да ѝ дадат възможност да се изкъпе и преоблече.

И легнала в своята мрачна затворническа килия, тя в тези дни не мислеше нито за своя минал живот, нито за страшната смърт, която я очакваше, нито за своите близки.

Нейната глава беше заета само с една мисъл: да си достави специален тоалет, с който да се яви пред смъртта с всички блясък на своята красота. Това странно желание беше предсмъртно кокетство на нейния каприз.

Може би като жена, може би като чужденка, а може би и защото тя фактически не беше виновна, нейната смъртна присъда бе заменена с доживотен строг тъмничен затвор, а по-после на 15 години.

Когато директорът на затвора ѝ съобщил това решение на царя, тя само погледнала неговия портрет и казала просто:

— Благодаря тогава на Негово Величество, че е пожелал да ми подари живота.

Чак сега директорът с удивление забелязал, че през тези 18 дни, които разделяха произнасянето на смъртната присъда от помилването, Адела Николова е побеляла съвършено.

Директорът я утешил с напомнянето, че френската кралица Мария Антоанета побеляла само за една нощ — нощта срещу нейното гилотиниране.

Напоследък Адела е изпаднала в религиозен мистицизъм.

Дълбоко вярваща християнка, тя, макар и католичка, посещаваше всяка неделя православната църква и в гореща молитва очакваше с вяра и надежда деня на своята свобода.

Епилог на конспирацията

Една ранна сутрин, когато златните лъчи на пролетното майско слънце хвърляха своята светлина върху столицата на България, нейните жители осъмнаха с три бесилки, издигнати като зловещи видения върху старите еврейски гробища.

Многохиляден народ се бе събрал около бесилките, за да види смъртта на останалите живи подсъдени по атентата.

И тримата са сломени духом.

Фридман иска да остане верен на своето минало и идеи. Между всички подсъдени той върви единствен с гордо вирната глава. Той не е извършил позорно престъпление.

В диспозитива на присъдата от 11 май 1925 г. на Софийския полски военен съд се отхвърля обвинението, че той е участвал в нападението срещу царя, както и в атентата на столичната катедрала.

Той е осъден за участието му в организиране на народно въстание.

И той се мъчи да бъде спокоен.

Но пустите му нерви не издържат!

Тялото на Фридман се люлее от вълнение и от нервната треска, която го бе овладяла.

СМЪРТОНОСНИЯТ ЮМРУК

Самотният вдовец

Онова, което се случи в с. Бочуковци, е нещо невероятно и мнозина няма да го повярват. Но то стана в присъствието на многобройни свидетели, пък се и доказа в съда и за него не може да има никакво съмнение. С един юмрук дядо Митре уби човек, и то човек голям, млад и силен.

Дядо Митре приближаваше 60 години, когато бабичката му умря. На погребението пристигнаха трите му женени дъщери и четирите снахи — всичките с мъжете си. Слагаха софри, вдигаха, разтребиха из къщи и си заминаха. Всеки си зави края и си отиде вкъщи. Така със седем живи деца дядо Митре сега остана сам като кукувица. Той беше стижен* човек, но не прилягаше да си вземе слугиня вкъщи. Макар и да е стар, хорските езици щяха да почнат да говорят.

Дядо Митре беше научен от 40 години насам да му служат вкъщи; а сега сам да кладе огъня, сам да готви, сам да пере, сам да слага, сам да вдига, сам да кърпи — това беше непоносимо.

И една вечер той намисли внезапно да се ожени. По-после, когато го питаха, той сам не можеше да определи кой му даде тоя акъл. Нито някой беше му говорил за женитба, нито пък той сам беше мислил за нея. Но веднъж, както вечеряше на софрата, седнал на ниското трикрако столче, дотрябва му червеният пипер и той трябваше да стане, за да вземе гаванката от долана. И това ставане така му досади и така го хвана яд, че без да усети нейде отдалеч, из дълбините на неговия вътрешен мир изскочи повелителното и неотменимо решение — да се ожени веднага.

Ще си вземе една бабичка, негова връстница, да го гледа, а той ще ѝ припише част от имота. От онези обесници — синовете и дъщерите му — хайр нямаше. Те не го поглеждаха и не искаха да знаят за него. Защо той ще държи сметка за техните интереси? Той обяви публично желанието си да се ожени.

* Стижен — не беден, състоятелен — бел. ред.

Коронен семеен съвет

На 40-те дни от смъртта на баба Митровица след помена и слагането синовете, дъщерите, снахите и зетьовете на дядо Митре, които бяха вече научили за невероятното решение на баща си, се оттеглиха в една от неговите стаи на коронен семеен съвет и след съвещанието извикаха и баща си.

Цани, кръчмарят, като най-голям и най-смел между всички, взе думата.

— Тате! — каза той. — Ние научаваме, че си искал да се ожениш. Разбира се, че никой от нас не е повярвал на този клеветнически слух, но ние все пак намерихме за нужно да се обърнем лично към теб, за да разберем този слух верен ли е, или не е. Такъв срам на тия години ти не ще нанесеш на нашето семейство! На тази възраст и с този имот да доведеш в къщата ни друга жена — това ние не ще допуснем! По-добре черната земя да ни погълне, отколкото да преживеем такъв позор! — завърши Цани със заплашителен глас.

Дядо Митре беше буйна и властна натура. Четиридесет години той беше самовластен монарх в своя дом и никой не се беше опитвал да му противоречи нито по едрите, нито по дребните въпроси в управлението на стопанството и уреждане живота в семейството.

И сега Цани кръчмарят не беше още свършил, а лицето на дядо Митре стана жълто като на мъртвец, после стана червено като керемидата, после стана мораво. Той се повдигна бавно от стола си.

Дядо Митре бе здрав, сух, възнисьък, но широкоплещест. Ръцете му бяха дълги и големи, приличаха на лапите на мечка. Две отвесни бръчки браздяха високото му чело; носът бе сплеснат, широк, устата — голяма с тлъсти чувствени устни и с големи мустаци. Само очите му, когато бе спокоен, бяха светли, кротки и красиви. Но когато се разсърдеше, те святкаха с блясъка на стомана и имаха изражението на див, хищен звяр.

Сега той, прав и треперещ от злоба и гняв, изгледа поред своите съдници и те почувстваха, че кръвта в жилите им замръзва.

— Как? — извика той. — Вие, които от 40 дни не сте дошли да ми стотвите една паница чорба, не сте ми опрали една риза, не сте ми закърпили един чифт чорапи, не сте ми надникнали в къщата, за да видите жив ли съм, умрял ли съм, или въшки са ме изяли — сега ще ми държите сметка как некам да уредя живота си! Този имот е създаден не от вас, а от мен. Ето с тези две ръце е изграден той, ден по ден в продължение на много години! — И

Ще го оженим, а ти ще му припишеш малката къща в двора. На мен ще припишеш една нива или гора, която намериш за добре.

Дядо Митре погледна черните като въглен очи на Христина, измери с очи нейната стройна, могъща снага и си представи съвсем живо как тази здрава, жизнерадостна женуга ще развесели и развърти къщата му.

Дядо Митре реши.

— Съгласен съм! — каза просто той и протегна ръката си.

Христина според обичая му целуна ръка.

Дядо Митре стана да почерпи по случай годежа, но Христина го превари. Чевръсто отвори вдлъбнатия в стената долап, откъдето извади шишето с тригодишна сливовица, и наля чашите.

Този ден беше сряда. Решено беше сватбата да стане още в неделя, тъй като следващата седмица започваха великите заговезни, през които не можеше да стават сватби.

Дядо Митре трябваше да замине веднага за града, за да извади от Митрополията вула и другите нужни книжа. Той отвори едно тайно сандъче, дето държеше парите си, взема, колкото му бяха нужни и оседла коня. Комшийката Белчовица с удивление видя през плета една висока, непозната жена да държи стремето на коня и да подава поводите на дядо Митре. Тя се ядоса много, че не може да познае коя е тази жена, но изтича веднага из махалата да разправи, каквото е видяла и още някои качулки, които не е видяла, но които трябваше положително да се предполага, че са били.

Нов роднински съвет

Слухът за предстоящата сватба на дядо Митре и Христина обиколи не само Бочуковци, но и всички околни балкански махали.

Тази сватба беше сензацията на деня в целия Балкан.

Тя развълнува и мало и голямо, но особено болезнено и враждебно посрещнаха това известие синовете и дъщерите на Митре.

По инициатива на Цани те бяха пак събрани на съвет — този път в неговия дом. Цани беше служил през войната в щаба на полка и затова сега по военен термин написа служебна записка, която предаде на малкия Колю да я занесе из разпръснатите балкански махали и я поднесе на чичовците и сваковците си срещу подпис.

Разискванията на роднинския съвет, които станяха в събота вечер, бяха бурни и траяха повече от четири часа.

Особено непримирими и войниствени бяха снахите. Ако той, дядо Митре, беше взел една подходяща за неговата възраст бабичка, още как да е! Но тази млада парцалана, която освен нейното момче може да нареди още един кош копелета и от наследство на баща им да не остане нищо — това те няма да допуснат!

Нека да забележим, че в това възмущение играеше голяма роля фактът, че Христина беше по-хубава от всички тях, и те, макар и по-млади, пред нейната цветуща хубост се губеха съвсем.

Само кротката дъщеря на Митре, Тота, съветваше за умереност и уверяваше, че ще направят по-добре да оставят тейка си да прави, каквото ще.

Нейният слаб глас обаче беше удавен сред всеобщия гняв и недоволство. Съветът не можа да се установи на един конкретен план за осуетяване на утрешната сватба, но бе решено да се даде на Цани, в силата и смелостта на когото имаха всички доверие, генерално пълномощно, по силата на което той трябваше с всички средства да осуети сватбата.

— Утре сутринта точно в 9 часа — всички пред вътрешната врата на тейковата къща! — изкомандува Цани и разпусна съвета.

Смъртоносният юмрук

Вечерта срещу неделя дядо Митре гуля цяла нощ със своите приятели — повече негови акрани. На утрото, рано още в зори, той отведе булката в църква и по негово настояване свещеникът, който беше взел също активно участие в снощния гуляй, се съгласи да претупа на бърза ръка венчаването преди литургията.

По тази причина сметката на Цани излезе погрешна и когато роднините пристигнаха в Бочуковци, сватбата беше вече в църква.

— Все едно! — каза ядосано, но твърдо Цани. — Планът ще се приложи и след венчавката.

Дядо Митре, тържествуваш и луд от щастие, поведе булката към къщи. Пред вътрешната врата той видя сина си Цани с брадва в ръка, бледен и с изкривено от злоба лице, а около него — всичките му синове и дъщери със своите жени, мъже и деца и много други селяни.

УЖАС ПРЕД БЕСИЛКАТА

Когато късно вечер минавате по ул. "Търговска" и се приравните с градската баня, вашето внимание ще бъде привлечено от звуците на джаз-банд, примесени с прегракнали пьянски гласове, излизащи от подземията на едно нощно столично заведение.

Ако не бързате и не сте много уморени, вашето любопитство може да ви застави да спрете на тротоара, а даже и да пожелаете да надникнете в тайните на подземния нощен живот на София. Насочвани от музиката, вие слизате по мръсни каменни стълби надолу и се озовавате в широк зимник, заграден на стаи с открити врати.

Лъхва ви тежък задушлив въздух на алкохолни пари, на тютюн, на женски тела и долнокачествен парфюм. Вашите очаквания да видите елегантни момчета — охолни синчаги на богати предприемачи, индустриалци, банкери и рентниери, както и красиви съблазнителни жени — не се оправдават.

Това кабаре очевидно не е от най-първокласните. По масите са насядали мъже от различни социални положения и възрасти.

Безсрамни полуголи жени с не особено красиви тела, загубили всякакъв свян, стоят на коленете на мъжете и пушат, пият, пеят...

Те изпълняват добросъвестно своята професия и изкарват прехраната си.

Денко Дамянов

Този мръсен вертеп с отровен въздух и паднали жени беше първият подтик за онова отвратително убийство, което преди няколко години потресе цяла София.

Посред бял ден в центъра на столицата един невинен държавен служител — касиер в Дирекцията на пощите и телеграфите, бе убит, за да му ограбят държавните пари, които носеше у себе си.

Денко Дамянов беше отдавна останал без работа. Модното ателие на жена му е затворено по липса на средства. Наем неплатен, бакалин, хлебарин, касапин атакуват Денко Дамянов всеки ден за пари.

Работа наистина няма, но и той не желае тежка физическа работа, която го отвращава.

Той иска лека работа и бързи печалби.

Въобразявайки си, че върши някаква голяма комисионна работа, той скита по цял ден из кафенета, кръчми и други публични заведения.

Така попада и в този вертеп на ул. "Търговска".

Той сяда на маса, покрита с мръсна покривка. Една кокотка се хвърля безцеремонно на коленете му и иска от него да поръча запечатана бутилка вино. Дамянов е упоен от нейните ласки. Той я прегръща с жадност, но въпреки желанието си бутилката не може да заръча. Няма пари.

Хитрата жена разбира моментално колко тежи нейният клиент и като змия се измъква от ръцете му.

Дамянов е дребен, нисък, 45-годишен мъж с неособено симпатична външност и щом няма никакви пари, той не представлява за нея никакъв интерес.

— Пари! Разбираш ли, глупако? Спечели пари и тогава ще имаш не само мен, но и още много други красиви и елегантни жени! Без пари не струваш лула тютюн!

И със своя характерен смях на проститутка тя му обръща гръб и сяда при един богат клиент.

Главата на Дамянов пламва. Той излиза навън и движейки се по улиците, със завист изглежда луксозните автомобили, в които удобно са се разположили охолни, весели двойки.

В сърцето му нахлува страшна злоба и жажда за мъст.

От този момент той прогонва от душата си безвъзвратно всички ония нравствени задръжки, които са били унаследени от бащи и деди или пък са били резултат на едно възпитание. Там, в душата му, се настанява друга воля — чужда и порочна, която с властна сила управлява неговите постъпки.

В къщата си той става истински звяр. Устата, която по-рано е произнасяла нежни думи към жена и деца, сега изригва само псувания и ругатни, ръката, която по-рано е милвала децата, сега започва да нанася ежедневни безпричинни побоища.

Ден и нощ той крои хиляди планове за печалби. В неговата душа започват да се борят две сили, две движения, две разбирания.

В главата му се очертават два пътя. Единият е тежък, стръмен, уморителен. Това е пътят на скромния човек, който иска с честен труд да извърви своя жизнен дял.

Другият е пътят на порока, на престъпността, на бързото забогатяване.

Но по първия път той не ще има никога хубавите, елегантни жени в кабаретата, не ще може никога да се разхожда с автомо-

Най-после касиерът и разсилният излизат със скъпоценната чанта и тръгват към канцеларията си. Дамянов върви след тях с треперещи нозе. Касиерът закача шапката си и заръчва на разсилния да донесе едно кафе.

Банкнотите са изсипани на масата и чиновникът се готви да ги сложи в касата.

С един скок, подобен на хищен звяр, Дамянов е пред касата.

Мисълта му е помътнена, очите са кръвясали.

— Горе ръцете! — извиква той.

Нещастният касиер е изненадан и пребледнял. Той не знае какво да прави.

Дамянов схваща тази уплаха като съпротивление и пред страха да не изгърве плячката стреля три пъти в главата на жертвата си и я поваля мъртва на земята.

Разпилените пачки с банкноти са натъпкани обратно в чантата и убиецът тичешком се спуска надолу по стълбите, втурвайки се по ул. "Левски".

В това време прозорците на учреждението се разтварят с шум и десетки гласове се провикват:

— Обир! Убийство! Дръжте разбойника!

След убиеца се спускат постовият стражар и няколко граждани. Движението по тази улица е обикновено доста голямо, но всички правят път на побеснелия разбойник, който държи запечатан револвер в ръката си.

Преследвачите се увеличават. Сякаш са образували хайка против бясно куче.

Положението на убиеца става критично. Но той е хитър.

Дамянов познава човешката психология по себе си. Той знае колко подъл и алчен е човекът!

И затова изважда една пачка с хилядарки и ги разхвърля зад себе си. Маневрата сполучва. Преследвачите се спират и между тях започна бой за парите. Денко хвърля втора и трета пачки с хилядарки и спечелва известно разстояние; но той се спъва от една фуриаджийска лопата, извадена на улицата, и пада на земята. Полицаите го настигат. Един му слага белезници на ръката, а другият му взима чантата.

Дамянов още не може да измери страхотията на своето чудовищно престъпление. Пред неговия пламнал мозък все още стоят парите.

И сега като изгладняло куче, на което отнемат кокала, той изглежда с кръвясали очи стражаря, който му бе отнел най-скъпото в този момент: чантата с парите.

Около разхвърляните банкноти още се борят мародери, докато един офицер с няколко плесници поставя всекиго на мястото. Убиецът бива откаран с автомобил в Дирекцията на полицията, където без никакви насилия признава всичко.

Още на другия ден той е отведен в централния затвор, окован в тежки вериги и поставен на третия етаж при смъртно осъдени-те.

В тъмничната килия

Останал сам в тъмничната килия, убиецът през нощта вижда зловещия призрак на смъртта.

И страхът от смъртта го завладява с властна сила.

Той започва да си блъска главата в стената и да си нанася удари с веригите. Кръв рухва от главата му. Него го обхваща лудост и той започва да тича из тъсната килия, надавайки нечовешки ре-нове.

Пристигат тъмничните ключари и обуздават развилнелия се убиец.

Но сега в душата на този престъпен човек се явява един органически, животински страх от бесилката.

Този звяр, който убива един съвсем невинен човек и оставя на улицата неговите още по-невинни деца, не се разкайва и не мисли за своето злодеяние. Неговата глава е ангажирана само с мисълта да спаси собствената си скъпоценна кожа.

Той не иска да умре. Той се ужасява от смъртта, той трепери пред нея. Той мисли, че ще го отровят, и в продължение на два дни не слага в устата си хапка хляб. На другия ден го заставят насила да пие малко вода, като предварително ключарят опитва същата вода, за да го увери, че не е отровна.

В третата нощ пред очите на Дамянов наново се явява смъртта — този път в образа на неговата жертва.

Скелетът на касиера простира костеливите си ръце към него и му вика:

— Убиец! Убиец! Ти остави моите деца сирачета!

Със своята страшна коса той иска да реже месото на Денко парче по парче.

Дамянов се мята в килията си като ранен звяр.

Той разкъсва, окървявява дрехите си, сламеника, одеялото. Веригите му дрънкат и техният зловещ шум гърми в целия етаж.

Към зори той се унася в кошмарен сън, но вратата се отваря и ключарят го призовава да се яви в архивата, за да получи обвинителния си акт.

Очите на жената са зачервени от продължителен плач; лицето ѝ е отслабнало и потъмняло.

Детенцето запитва с тревога майка си.

— Вярно ли е, мамо, че татко е осъден на смърт и ще го обесят?

— Да, миличко, за голямо съжаление, това е вярно! Нека Бог да прости големия му грях. Хората намират, че този грях може да бъде изкупен само със смъртта.

Детето зарива още по-неутешимо.

— Мълчи, детенце! Има и други деца като теб сирачета, онези, на които бащата бе убит от твоя татко. Ти не ще останеш без подкрепа. Аз ще работя и ти ще отраснеш като честен, работлив и уважаван от всички гражданин. Чрез своята работа и честен живот ти ще заличиш това лошо дело, което извърши баща ти в един момент на умопомрачение.

Тежката външна врата се разтваря и майката с детето се озават пред желязната решетка за свиждане.

Денко Дамянов, облечен с шарените арестантски дрехи, окован в тежки вериги от двете страни и придружен от двама ключари, застава пред решетката.

Прощаването, особено с детето, представляваше една покъртителна картина, която развълнува дори и каменните сърца на тъмничните пазачи.

Обесването

Известието за потвърждаване на смъртната присъда се получи в затвора късно през нощта.

Дадено бе нареждане да се купи веднага ново въже и риза-калъф. Близките около затвора дюкяни знаят предназначението на тези зловещи предмети и отказват да ги продават, затова затворническият чиновник трябваше да слиза чак в града.

Въжето и ризата бяха купени за 120 лв.

Толкова струва човешкият живот!

Съобщението за екзекуцията се пази в най-строга тайна, за да не се дразнят останалите арестанти, особено осъдените на смърт.

Бесилката, която е подвижна, бе извадена от склада и инсталирана в малката градинка.

Под бесилката бе сложена масичка и един стол. На въжето се направи клун за поставяне на главата; но преди това то бе намазано със сапун, за да се шлъзга лесно и да може по-силно да стисне шията на осъдения.

Сега вече палач не беше прочутият циганин Яшар.

След като обеси Фридман, Коев и Задгорски, а по-сетне и Перчемлиев, Яшар си въобрази, че е някакъв голям фактор, и се възгордя невероятно много.

Сумата, която взе за четирите човешки глави, беше твърде значителна за един циганин и той със спечелените пари започна да буйства из кръчмите на циганската махала и денем, и нощем.

Яшар се беше самозабравил до такава степен, че в пияно състояние взима, че набива един агент.

За този негов подвиг той бе изпратен в централния затвор.

Тук обаче разярените арестанти му нанасят страшен побой, за което си е позволявал да беси техните колеги.

Намирайки, че боят му е недостатъчен, някои по-крайни затворници замисляли да хвърлят Яшар от "колелото" надолу с главата, но управата на затвора се намесва и по този начин не допуска бележитият палач да загине така трагично.

По тези причини след освобождението си от затвора Яшар се отказва завинаги от своята стара професия.

Поради късното получаване на заповедта за екзекуция на Денко управлението на затвора се видя твърде затруднено.

Въпреки най-грижливото претърсване на всички кръчми в "Коньовица" и циганската махала новият палач Рустем не бе намерен.

При един подобен случай ролята на палачи бе изпълнена от двама арестанти, които обесиха Ставри Костов, същия, който уби и нарязал на парчета своя фурнаджия в Подуяне, а след това изпича парчетата във фурната.

И сега вероятно управата на затвора щеше да прибегне пак към техните услуги, но към 1 ч. след полунощ Рустем бе намерен в леглото на една циганка, жена на неговия приятел, който отсъствал по това време.

Рустем се разтреперва. Той мисли, че го залавят за неговото прелюбодеяние, но щом разбира, че въпросът се касае не до него, а да обеси един човек, моментално се успокоява. Той бе отведен в една от стаите на затвора, за да чака сипването на зората.

Към 3 ч. сутринта пристигат директорът на затвора, тъмничният лекар, зам.-прокурора при Софийския окръжен съд със секретаря си, свещеникът и домакин-деловодителят на затвора.

Главният дежурен надзирател бе изпратен заедно със свещеника и двама часови в отделението на смъртно осъдените.

Дамянов знаеше, че присъдата му е вече потвърдена от Касационния съд и очакваше всяка вечер да бъде изведен.

Погледът му беше угаснал, унесен някъде в далечината към Витоша, лицето пожълтяло като на мъртвец. С едва чул глас промълви:

— По-скоро, по-скоро!

Служащите от затвора го качиха наново върху масичката, придържайки го, докато му надянат на врата клупа. Той приличаше вече на автомат.

Слънцето бе огряло мрачните стени на централния затвор, когато тялото на злощастния убиец увисна за втори път върху въжето. Няколко конвулсивни движения и отчаяни ритания с краката бяха предсмъртните признаци за живот.

Палачът Рустем улавя Денко през кръста и се залюлява с него два пъти.

От тежестта на Рустем гръбначният мозък на Денко бе смазан, кръвообращението нарушено; настъпи бързо отравяне на кръвта, сърцето спря и смъртта последва.

След 5 минути циганинът залюля наново тялото на обесения и със самодоволство констатира, че то се люлее като неодушевен предмет. Въжето бе отрязано и лекарят констатира смъртта. Няколко кукумявки, които отдавна са свили гнездо под стрехите на затвора, обявиха смъртта чрез своите зловещи гласове.

Рустем претършува джобовете на мъртвеца и прибра няколко лева — всичкото богатство на Денко Дамянов. След това взе ризата и въжето, яви се в дежурната стая, за да си получи възнаграждението, и тържествуващ напусна затвора.

Навън бяха събрани много жени от махалата, на които циганинът раздаде по едно парче от въжето срещу възнаграждение. Според едно народно поверие въжето на обесения носело щастие и предпазвало от туня беда.

Тялото на Денко е сложено в един чувал и с каруца откарано в гробищата.

След кратка молитва на свещеника гробът погълна завинаги грешното тяло на една заблудена душа.

ГОЛЕМИЯТ БАНДИТ ЙОСИФ ЛЮБЕНОВ

През килиите на централния затвор са минали много убийци, много разбойници, много бандити.

Но между всички тях фигурата на Йосиф Любенов със своята могъща физическа сила, необикновена ловкост и рядка смелост безсъмнено стърчи най-високо.

Този голям бандит, който през живота си извърши много смели обири, чудни контрабанди, животът на който е изпълнен с невероятни авантюри, има всъщност твърде широка душа и отзивчиво към доброто сърце.

Йосиф Любенов, син на заможно и почитено семейство, е роден някъде в провинцията, но детството си е прекарал в Ючбунарските кръчми, където в тясно общуване с типичните катили и професионални апаши поражда великолепните свои дарования и смазва нравствените добродетели, вдъхнати в него от семейството му.

Йосиф е висок, широкоплещест, строен, със силни черни очи и буйни коси. Внушителната му фигура със своята огромна физическа сила вдъхва страх и уважение. През време на войната той се бие като лъв по бойните полета на южния фронт и получава най-високите бойни отличия, които може да има един български войник: златен кръст за храброст I степен.

Но в душата на Йосиф има нещо авантюристично. Той разглежда войната не като средство за постигане на известни национални идеали, а като спорт. И понеже този спорт към края му омръзва, той се предава на французите доброволно и живее няколко години между тях.

Тъга по родината

Йосиф не е никога размишлявал върху идеята за отечеството. Никой в детството му не се е постарал да вдъхне в неговото сърце тази възвишена добродетел.

Любенков и досега не може да си прости за тази изтървана плячка и чак сега си обясни защо банкерът не е викал за помощ. Той е бил доволен, че се отървава така лесно. В задигнатата чанта имало едва 120 000 лв., от които Любенков дава 20% на евреина, който го бе информирал за присъствието на Лиячев.

Румънските часови в реката

След обира на банкера Лиячев в Берлин Йосиф Любенков се прехвърля във Виена, а оттам в Будапеща, където го залавят и го предават на румънските власти, за да бъде изпратен по етапен ред в България.

Двама румънски войници го повеждат от полицейския участък към гарата. По пътя те трябва да минат през една доста пълноводна река. Йосиф знае, че всяка направена крачка го приближава към онова мрачно заведение в София, което се намира на бул. "Скобелев" № 1 и се нарича централен затвор.

Младите румънски войници вървят безгрижно. Те нямат и най-малката представа какъв опасен бандит е поверен в техните ръце.

Когато стъпват на моста, Йосиф съобразява моментално какво трябва да прави.

Със светкавична бързина той прихваща единия часовей, издига го над перилата на моста и го хвърля в реката. Докато другият часовей се опомни и разбере какво става, бандитът се нахвърля и върху него и след кратко боричкане вторият часовей полетява също към реката.

За един миг Йосиф се спира, за да се наслади на своя подвиг, и като се уверява, че войниците знаят да плуват и че няма да се удавят, скрива се в близките царевичи, а оттам пеша се връща наново в Будапеща.

Червеният пипер

В Будапеща Любенков бива веднага заловен и изпратен в участък. Той помолва да му възложат някаква работа и един агент му дава в ръката една метла.

В коридора има само един стражар, а прозорците са съвсем ниски. Йосиф мете усърдно около стражаря и по няколко пъти се връща на едно и също изметено вече място.

— Какво се въртиш около мен? — запитва стражарят.

— Искам да запалим по една цигара.

Стражарят се съгласява.

Йосиф бръква в джоба си да извади кибрит, но вместо кибрит изважда шепя червен пипер и го хвърля в очите на полицаея.

По-рано при сборичкването върху моста Любенков си беше загубил всичките пари, които не бяха малко, и сега си беше купил малко червен пипер да топи с хляб.

Докато стражарят си търка очите, Йосиф отваря прозореца, скача на улицата и се загубва в големия град.

Бягство от Виенския затвор

Още същата нощ той напуска Будапеща и потегля за Виена. Тук намира своята любовница Анна, у която бе оставил някога 50 000 лв. Красивата виенчанка беше запазила непокътната сума. Тя прие много сърдечно и радостно големия бандит, когото уважаваше и обичаше необикновено много. Йосиф Любенков представляваше жалка картина: окъсан, пращен, изгладнял, неизмит и брадясал.

Анна му купи още същия ден горни и долни дрехи, нахрани го и му отстъпи спалнята си. Йосиф влезе в града да се обръсне, но още същия ден бе заловен от полицията и хвърлен в предварителния затвор.

Виенският затвор е прочут със своите високи стени и здрава охрана. От много години насам там не помнят да е имало случай на бягство.

Йосиф е отчаян. Пред очите му наново се откроява злокобният силует на централния затвор. Само ако се превърне на пиле, ще може да избяга от този затвор. Креватите във Виенските затвори са съгъваеми. Сутрин, когато бие звънецът за ставане, арестантът е длъжен да съне кревата си и по този начин през целия ден няма къде да легне.

Една сутрин, тъкмо когато Йосиф съгъваше с неохота леглото си, килията се отвори и надзирателят вкара един момък, който безутешно плачеше. Между неговите ридания Йосиф разпозна няколко български думи. Оказа се, че новият арестант бил български legioner в Алжир и искал да се върне в България. Но понеже останал без пари, на няколко пъти се обръщал към нашата легация, която, за да се отърве от него, най-накрая го предала в ръцете на полицията. Докато се разбере какво е престъплението му, Атанас — така се наричаше той, бе откаран в предварителния затвор.

Йосиф Любенов беше отличен стрелец. А освен това дълбоко в дъното на неговата бандитска душа живееше чувството на благодарност и човещина.

И сега той реши да се притече незабавно на помощ на нещастното момиче. Провря се незабелязано между гъстите шубраци и като приближи на 50-60 крачки, стреля срещу дръзките развратници.

Единият от тях беше ранен, а и двамата, изплашени до смърт, се спуснаха надолу из оврага, оставяйки жертвата си на произвола.

Йосиф се приближи до изплашеното момиче, разсече въжета, с които беше вързано, и като го пое в ръцете си, отнесе го до своята пещера.

Не след дълго време момичето се съвзе, изгледа с удивление чуждия мъж и разбра, че той няма никакви лоши намерения спрямо него. То разкъса част от ризата си и му превърза раната.

Момичето било дъщеря на един от така наречените опанти, т.е. унгарци, които след войната останаха със своите големи богатства и чифлици на румънска територия. Когато се стъмни, то слезе към чифлика на баща си. Срамуваше се да слезе по-рано, облечено само с една полускъсана риза. Подир два часа Йосиф беше изненадан от двама въоръжени хора, между които беше и неговата унгарка. Те се оказаха нейни братя.

Йосиф не искаше да слезе долу, опасявайки се от властта, но те го успокоиха. Спасената от него унгарка беше влюбена до лудост в Йосиф и братята настояваха за годеж и сватба, но той отказа решително, заявявайки им, че е женен.

В Египет

Йосиф бе снабден изобилно с пари от благодарните опанти и с паспорт на чуждо име потегли за Египет.

По пътя за Александрия му изиграват всички пари в парахода и той попада в големия египетски град без стотинка в джоба си. Тук става чичероне на богатите американци. Поради многото си скитания из разни страни Йосиф Любенов владееше няколко езика: френски, немски, английски, турски, сръбски, руски, еврейски, арабски.

Още в първите дни той ограбва една млада американка. Оттанал назад с нейния багаж, натоварен на магаре, Йосиф изчезва заедно с магарето. По онова време и нашата преса писа за този подвиг в Египет на един неизвестен българин.

След тази малка кражба той се прехвърля от Александрия в Кайро, където заедно с един еврей и един руснак образува банда за контрабанда на кокаин.

Поради връзките си в Берлин, дето се произвежда най-много кокаин, Йосиф доставяше кокаин чрез бирени бурети с двойни дъна. Кокаинът, взет в по-голямо количество, действа замаяващо и нанася тежки телесни и душевни разстройства, затова се преследва много строго от властите.

В Египет тази опасна страст, наречена кокаинизъм, е взела много широки размери и там има специални санаториуми за лекуване на кокаинисти.

Йосиф успява да се вмъкне в един такъв санаториум като снабдител със зеленчук и става таси доставчик на кокаин за болните.

Отчаянието на лекарите, които виждали, че положението на техните болни не само не се подобрява, но и непрекъснато се влошава, било безпределно. Дълго време техните издирвания за пътищата на кокаина остават напразни, докато веднъж управител-лекарят на санаториума забелязал, когато Йосиф давал в парка кокаин на един болен младеж. Той пратил трима араби да го арестуват, но бандитът само показал своя револвер и арабите избягали в паника назад.

В Египет не позволяват на туземците да носят оръжие и затова те имат суеверен страх от огнестрелното оръжие.

Моторната лодка

Йосиф беше спечелил доста пари от своята контрабандна търговия и решава да прекара известно време в Цариград сред хубавите ливантинки и гъркини.

Около Великден той попада в един християнски квартал, населен с гърци и българи. Всяка година фанатизирани турци нападали християнските къщи и пречели на техните религиозни обреди. Тази година те извършват ново нападение, като убиват едно черногорче — много смело момче, което Йосиф беше обикнал твърде много.

Кръвта на бандита се възпламенява. Той грабва скритата въщи автоматична пушка и постила земята с многобройни турски трунове. След това те успяват да се доберат до Босфора и се качват на една моторна лодка, за да се "поразходят". Щом обаче се отдалечават от брега, Йосиф издига със своите железни ръце лодкаря, хвърля го в морето и по този начин те стават господари на моторната лодка.

— Но ако вие не искате, господин прокуроре, аз ще си ги сваля сам!

— Това е невъзможно!

— Невъзможно ли е?

Любенов позавъртя малко ръцете си, като че прави някакъв фокус, удари белезниците и ги подаде.

— Заповядайте, господа! Аз мога със същата леснина да отворя и желязна каса. Запомнете обаче, че аз никога не съм се занимавал на българска земя с кражби. Нито съм бил съден, нито осъждан за кражби. Тези познания съм добил от Берлинския затвор, където има знаменити професори по апашкото изкуство. Професори, пред изкуството на които нашите знаменити апаша, като Пантуди, Жоржеско, Щърбанов и пр., бледнеят.

— А сега имаш ли намерение наново да избягаш?

— Засега съм много изморен. Но след една седмица, когато си почина, бъдете уверени, че при първия удобен случай ще се постарая да се разделя с тъмничната килия, железата, карцерите и всички други затворнически прелести, измислени от вас.

МАЛИНА ТИМЕВА

По стъпките на порока

Един ден първият български княз Александър Батенберг излязъл със своята свита вън от София и когато се изкачил на Слатинския редут, гледал дълго своята столица.

Следвайки тежките си мисли, най-подир той промълвил тихо и замислено:

— Ах, Софийо, Софийо, колко много страсти, колко интриги и сплетни и какъв страшен разврат се крият в твоите гънки! И колкото повече ти растеш и хубавееш, толкова повече отрицателната страна на цивилизацията ще отравя твоя девствен живот.

Но въпреки своята зла прокоба, ако княз Батенберг би могъл да скокне от своя мавзолей и надникне в интимния живот на бившата си столица, той несъмнено би останал изумен от бързината, с която неговите поданици и избранички са успели да се "модернизират".

*

От много години насам столичната полиция се натъквала на своднически домове, в които на стари, префинени развратници бивали "сервирани" малки, често пъти 12—13-годишни момичета.

Често пъти тези отвратителни домове на разврата се намирали под покровителството на някои органи на властта и свободно, необезпокоявани от никого подмаждали наивните деца на столичани срещу шепа бонбони или блокче шоколад.

Понякога в тези домове попадат деца на порядъчни семейства; но най-често в мрежите на изкусните сводници се озовават момичета, отровени от пагубния пример на майката в семейството.

Дете, което е имало нещастieto да бъде родено от развратна, безправствена майка, е обречено предварително на морална гибел. Още от най-крехката възраст детето възприема слабостите на родителите си и тръгва стремглаво по пътя на порока.

От такива именно деца се развиват бъдещите убийци, апаша, проститутки, платени любовници и ятаци на малки или по-големи престъпници.

Благодарение безсмислената борба на Св. Синод срещу тези безпородни хора техният "Бял вомж" е ограден с ореол на някаква светия. Но Малина не вижда в негово лице никакъв светия и не може да почерпи от неговите проповеди нравствени сили за борба срещу своята порочна душа. Тя посещава "Бялото братство" само защото иска да се оближи още по-интимно със семейство Лулчева.

Касетката със скъпоценности

Гела Лулчева е по душа скъперница и тя съхранява грижливо в една касетка фамилияните скъпоценности на своя покоен баща, генерал Радойков. Много пъти тя показва на своята млада приятелка скъпоценностите и оните на Малина светват.

В дъното на нейната порочна душа, жадуваща за разкош, за тънък флирт, за интересни любовници и... за собствено пиано, се явява повелителната нужда да стане господарка на тези скъпоценности. В ръцете на Гела те са глупави, неодушевени предмети, служещи да удовлетворяват нейната срамна страст — скъперничеството.

А в Малина? Те ще се превърнат в живи банкноти, чрез които тя ще може да си купи пиано, толкова нужно за нейната музикална душа.

Малина дойде до това решение не без борба със своята съвест. Много пъти тя се е спирала на своя живот, вглеждала се е в своето сърце, осъждала е своите постъпки и е замечтала за един бъдещ чист, скромен, спокоен живот.

Но за голямо съжаление, майката, която обикновено предава своята душа, своя характер, своята психология на детето си, не подкрепи никога Малина при редките нейни проблисъци на съвестта.

От много години насам — от люлката до самия ден на първото престъпление, тя бе втъпчила в главата на дъщеря си пагубната мисъл, че тя, Малина, е по погрешка родена дъщеря на бедни родители и че тя заслужава да живее само сред разкош и богатство.

И Малина продължи своя път по наклона. Такива са неумолимите закони на живота.

Тя започва да води двойствен живот. Денем е при Гела Лулчева: тиха, скромна и непорочна като ангел.

Ала нощите... принадлежат всецяло на нейните любовници.

От своята сърдечна приятелка Гела Малина научава точното място на касетката.

И в един прекрасен ден тя сполучва да сложи ръка на ключа от касетката; издебва момента, качва се в горния етаж, отваря касата и без много да му мисли, грабва скъпоценностите.

След това скрива ключа в чорапа си и още същия ден съобщава всичко на майка си. Двете решават да продадат скъпите неща.

Малина обаче е много нетърпелива. Тя се облича пред огледалото, слага тънък слой пудра по хубавото си лице, дръпва чернило върху веждите си, слага багра на устните си, усмихва се щастливо и излиза из града. Часът е 6 следобед и тя едва си пробива път между гъстата тъпна на нашата златна младеж. В тази шумна столична улица всяка вечер по това време шества модата, суетата и прикритият разврат.

Минава няколко пъти край пишно наредените витрини на златарските магазини, спира се пред изложените кристали, разкошни огърлици, блестящи диаманти, изумруди и гранати и още не се решава да влезе. Само чете тук-там сложените етикетчета с цените и едно радостно възмущение, примесено с тревога и боязън, се разлива по нея.

Най-после тя се решава и влиза в магазина на Петко Михайлов. Пред стъкления шкаф, отрупан със злато и бисери, седи един от младите синове на бай Петко, който я посреща със сериозно любопитство. Кокетката му кимва с глава, къдрите ѝ се разиграват и тя му подава брилянтите.

— Ваши ли са, госпожице, тези неща? — я прострелва през очилата си младият човек.

— Да — усмихва се скромно хубавицата. — Изпаднахме до там, че сме принудени да попитаме за цената им и ако ни отърва, да ги продадем.

Момъкът прегледа внимателно предлаганата стока. Явно бе, че това са истински ценности.

Пазарлъкът стана на една цена, много по-ниска от същинската. Малина леко се съгласи. Тя простря ръка, сграбчи хилядарките и ги натъпка в чантата си. И радостна излезе навън.

Убийството

В един от следващите дни Малина и майка ѝ купиха пиано с откраднатите пари и по този начин суетната мома постигна завенатата си мечта. Нейната радост беше неописуема. Тя искаше да

Рано сутринта Малина отива в къщата на Гела Лулчева и започва да чука силно на входната врата. Комшиите не се учудиха, защото знаеха, че Малина е честа гостенка в този дом. Тя се вмъкна през отворения прозорец и пред окървавения труп на своя приятелка нададе ужасен вик:

— Убийство, помощ, полиция!

В къщата на Лулчева пристигнаха веднага властите и първите съмнения паднаха върху съпруга Лулчев, който бил предвидил, че убийството ще стане точно по този начин. Малина инсценира веднага един припадък. Двете Тимеви бяха разпитани и освободени, но тайно къщата бе поставена под надзор. Полицията бързо успя да разузнае на кой златар са продадени скъпоценностите на убитата. Крадците следователно бяха двете Тимеви.

На другата сутрин Малина се яви сама в Дирекцията на полицията.

Полицаят я посрещна с много зловещ въпрос, който я смути твърде много.

— Как прекарахте нощта, госпожице, не сънувахте ли, че ви е ухапало черно куче?

Малина Тимева е подложена на разпит от някакъв "черен полицай", пред когото признава всичко, но веднага след това дава признаци на полудяване и бива откарана в психиатричното отделение на Александровската болница.

Старата Тимева упорства, но по-късно, както тя сама обясни пред съда, била уж сложена на един електрически стол, наречен "Аз знам всичко" и ѝ казали, че ако не признае истината, дъщеря ѝ ще бъде обесена, а самата тя ще умре след три дни.

След няколко дни Малина се поправи и двете Тимеви бяха изпратени в централния затвор.

Процесът на Тимеви

Никога друг процес в България не е възбуждал толкова голям интерес сред обществото, както делото на Тимеви.

Този интерес особено много се изостри в предвечерието на процеса, когато стана известно, че двете подсъдими ще отрекат напълно пред съда направените самопризнания пред полицията и съдебните власти. Защитниците пуснаха мълвата, че убийството е извършено от някаква тайна организация, която искала да унищожи важни документи, находящи се в касетката.

Достъпът в съда ставаше само със специални билети, издавани лично от главния председател на окръжния съд.

На 18 юни, деня за разглеждане на делото, улиците от централния затвор към съда бяха буквално задръстени от хиляден народ. Стана нужда да се увеличи полицейската охрана.

Двете подсъдими излизат от голямата външна желязна порта на затвора.

Те се спират и спокойно позират пред обективите на фотографските апарати. Майката е облечена в черно манто, с кожена яка, ток ала Линдберг. В ръцете си държи кожени ръкавици. Пред журналистическите апарати тя заема горда поза, сякаш е победителка в някои състезания.

Малина е облечена в карирано светло палто, с бяла панама на главата. В ръката ѝ има бели кожени ръкавици и малка елегантна чантичка.

Пред окръжния съд е същински митинг. При появяването на камионетката жените започват да крещат:

— Убийци, убийци!... Престъпници! Не ви е срам!

Вдигат се чадъри, насочват се юмруци. Ако полицията остави подсъдимите в ръцете на озверените жени, те биха ги разкъсали на парчета. В коридорите на съда е още по-лошо. Тук публиката е преимуществено жени. Комендантът дава заповед да се разчистят коридорите. Никой обаче не мърда. Срещу тях гумени камшици не могат да се употребят. Дами със скъпи тоалети от висшето столично общество, които на улицата или в салоните се държат с достойнството на принцеси, тук любезничат с разсилните и стражарите, за да могат да стигнат един метър по-близо до заседателната зала.

Пред кабинетите на прокурорите се тълпят други жени, които се надяват да се снабдят с входни билети, разчитайки на познатството си или на прелестните си усмивки. Един прокурор се оплаква:

— Никога не съм предполагал, че имам в София толкова много братовчедки и съгражданки.

Коридорите са така задръстени, че не могат да минат нито свидетелите, нито служебните лица. Полицията предупреждава публиката, че ще я подложи на студени душове. Заплашването се прилага. Цели кофи вода се изливат в деколететата и върху роклите на любопитните жени. Тънката коприна залепва по телата, но те издържат героически и тази атака.

Най-накрая извикват Малина Тимева на разпит. Тя е съвършено спокойна.

АЛ. ПАТЛАДЖАНКОВ

Сватанака

Фаталният търг

Александър Патладжанков, наречен още Сватанака, лежи в затвора за една нищо и никаква работа. При един търг за отдаване риболовно право на Дунава и Дунавските блати взел, че дал с офертата си 100 000 лв. на държавата повече.

И така неговата оферта вместо 3 милиона станала три милиона и сто хиляди лева.

Добре, но неговите врагове открили, че тази великодушна добавка от 100 000 лв. била дадена, след като Патладжанков по известни неизповедими пътища успял да научи русенската оферта на своя съперник. На ухото Сватанака може да ви съобща, че в този чалъм свищовските телефонистки не са чужди.

И така да е! Но нима за държавата не беше по-изгодно вместо да облагодетелства някакъв министерски роднина и възложи нему търга, да прибере в касата си 100 000 лв. повече и остави предприятието върху Сватанака, който от ред години насам е дал безброй доказателства за своята способност да експлоатира държавните имоти? И то какви имоти? Повече от четиридесет и три милиона лева е дал Сватанака досега на държавата, за да получи правото да лови риба по една международна река. Като прелетните птици благородната риба минава и заминава покрай българските брегове на Дунава и ако не е Сватанака да я улови, нито българската буржоазия ще може да яде чига, есетра и чер хайвер, нито пък държавата ще получи пукната пара за някакво нейно право, направено от дим и вятър.

Както и да е! Тази неблагодарна държава съди и осъди Патладжанков на 1 година строг тъмничен затвор. Бил уж фалшифицирал офертата. Сватанака обаче не се бои от тази присъда, защото в Министерството на правосъдието и между депутатите той има могъщи и влиятелни роднини и приятели.

Те го посъветваха да влезе незабавно в затвора, понеже предстоят тържества, царски женитби и Сватанака още влязъл-невлязъл в затвора, ще бъде помилван. Ето защо той дойде доброволно в затвора, доведен с такси от един депутат.

Още с пристигането си в тюрмата той обясни, че неговото стое тук е въпрос на дни. Затова той има категоричното и тържествено обещание на големи хора. Другарите му затворници, постари катили, се подсмивват под мустак, защото от опит знаят колко мъчно излиза онзи, който веднъж влезе в затвора.

Непризнателността на един големец

Но Сватанака е спокоен. Защото вън от неговите роднински и приятелски връзки той има и една велика заслуга пред историята и отечеството и специално пред властващата партия, на която той в качеството си на стар цанковист има честта да бъде член от 30 години насам.

Тази заслуга е известна на цял свят, но ние ще споменем мимоходом за нея, за да просветим някои невежи граждани, които не познават добре политическата история на България.

Въпросът се отнася за един сегашен министър. След търновските събития от 1922 г., когато на блокарите резнаха брадите, кой спаси неговия живот? Ако не знаете, ние ще ви припомним.

Това е нашият герой Сватанака. След разбиването на блокарската армия в Горнооряховските лозя този блокарски големец произнесе историческите слова: "Великата армия е разбита, но Императорът ѝ е още жив". И скрит в мазето на една Лесковска бабичка, той, преоблечен, успя да се добере до Дунава. Тогава именно, в една бурна септемврийска нощ, човекът на големеца пристигна в къщата на Патладжанков и коленопреклонно го моли да прехвърли големия български държавник в Румъния.

И Патладжанков, бидейки господар на цялата рибарска флотилия по Дунава, подпомогнат от руския генерал Егор (емигрант) с явен риск за живота си прехвърлили блокарския вожд на отвъдния бряг, запазвайки по този начин неговия скъпоценен живот, така много нужен за благото и бъдещето на родината.

Та този ли големец ще го остави него да лежи в затвора? В началото на май Сватанака стана особено неспокоен. Великденските празници минаха и хората дадоха помилвания, каквито дадоха, а той беше случайно изтърван в списъка. Роднините и приятелите не се обаждат никакви. Големецът не само че не го освободи от затвора, ами не му изпрати даже една кутия цигари. Патладжанков има сведения, че по същия неблагоприятен начин той е постъпил и с Лесковската бабичка, която го крие в мазето си.

Към обяд обаче, запъхтян и засмян като пача, пристига евреинът Исак Голденщайн от собствената на Патладжанков килия и тържествено доложи, че указът пристигнал с едно-единствено име — на него, евреина, който искаше да унищожи националната ни монета, изнасяйки българската валута в странство.

С кръвясали очи Патладжанков искаше да се разправи с евреина още същия миг и по този начин да осуети тържеството на една бюрократична несправедливост, която няма равна на себе си по своята подлост.

В паническо позорно бягство евреинът едва можа да се спаси, оставяйки багажа си на произвола.

Значи така! Неговите приятели и неприятели искат да го държат в затвора докрай. Добре! Той ще седи в затвора до кантартопуз, т.е. точно 12 месеца. Той е достатъчно силен физически и могъщ духом, за да не умре в затвора, както те искат. Но нека се знае още отсега, че когато излезе на свобода, глави ще има да се търкалят по улиците!

Хубавата надзирателка

В мрачния и скръбен затворнически живот на Сватанака само един лъч на радост и надежда бе проникнал до неговата затворническа килия. От хубавата надзирателка, на която той по-рано беше изпратил кафе и мекици, Патладжанков получи разкошен букет от диви цветя и писмо, изпълнено с изявления във вечна любов. Известно е, че любовта не знае прегради. И надзирателката, която очевидно бе влюбена в него, е успяла през дебелия тъмнищен зидове и гъсти войнишки постове да намери начин, за да изпрати букета и писмото. Сватанака е женен човек с деца и на 40 и няколко години, но той е поклонник на безсмъртните думи: "Любови все возрасти покорни". Истина е, че при някакво скарване един разбойник — убиец на майка си, бе му казал, че букетът е набран от боклука на задния затворнически двор, а любовното писмо — написано не от надзирателката, а от фалшификатора на банкноти инж. Вондрак, но Патладжанков не обърна внимание на тези думи, защото те бяха очевидно плод на завист и злоба.

Между всичките катили в затвора той има един особено зъл душманин. Това е царят на контрабандистите Андон Камъков.

Този господин си е въобразил, че бил някакъв доктор, и си взел един таблет да прави всеки ден на Сватанака по една студена баня с разни кофи и кани със съмнителна чистота под предлог, че го лекувал от неговите болни нерви. Патладжанков има и един друг враг, но той не е такъв упорит и лющ.

Това е ключарят Господин, който го дебне, когато Сватанака се залепи до прозорците на чуждите килии, за да гледа какво става в двора на женското отделение.

Това той върши по чисто естетични съображения и ключарят Господин няма права поради някаква глупава дисциплина да го лишава от това удоволствие.

Помилването

Най-после дойде и денят на помилването. Големците от Министерството на правосъдието, уплашени от гнева на Патладжанков, го помилваха. Но как го помилваха? Само с 27 и словом двадесет и седем дни, преди да изтече срокът на наказанието. С тази закъсняла милост те се надяваха да омилостивят сърцето на Патладжанков, та и той да помилва техните глави.

И наистина те сполучиха. Радостта на Патладжанков беше толкова голяма, че той в продължение на два дни, откак научи, че е помилван, прояви невиджана щедрост, като заръча на разните ключари и арестанти повече от 400 кафета, за които плати около 800 лв.

Патладжанков не бе виждал близо една година никаква жена, затова реши да използва затворническите си връзки още от първия ден на свободата си. За целта той написа до надзирателката следното писмо:

"Уважаема госпожице!

Принудени от злата съдба да живеем и двамата сред една среда на катили, ментарджии и безподобни завистници и управници садисти, ние в продължение на цяла година не можахме да се срещнем нито веднъж, за да изкажем спокойно и открито своите взаимни чувства на симпатия и вечна любов. Ние бяхме следени непрекъснато от всички в затвора, като започнеш от директора и свършиш до последния арестант. Но не се гаси туй, що не гасне! Огънят, който Вие запалихте в сърцето ми със своята неземна красота, ще гори во веки веков и никакви земни и небесни стихии не ще бъдат в състояние да го угасят.

Онова, което са ви говорили моите врагове, че съм бил женен и че съм имал деца, е ниска клевета. Вярно е, че аз имах някога жена, но сега съм разведен и съм свободен като горско тиле.

За да мога да излея силните едногодишни чувства и мъки, събрали в сърцето ми, аз ще ви чакам днес в 3 часа сл. обяд в хотел "Роял".

*Вечно любящият Вас
Ал. Патладжанков*

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗКУПЛЕНИЕ ИЛИ 107 – ДИАНА ДИМИХ.....	3
ЖИВОТЪТ В ЦЕНТРАЛНИЯ ЗАТВОР.....	8
АНТОН ПРУДКИН.....	23
СМЪРТНАТА СВАТБА НА ГОДЕНИЦИТЕ.....	40
СТРАШНИЯТ КОНСПИРАТОР.....	52
ЖЕСТОКАТА КРАСАВИЦА ЛИНА.....	56
АНАТЕМАТА НА МИТРОПОЛИТ СТЕФАН.....	66
СОНЯ СЕПТЕМВРИЙСКОТО ВЪСТАНИЕ.....	75
ЗНАМЕНИТИЯТ АПАШ ПАНДУТИ.....	87
БЕЗРАБОТНИЯТ.....	105
ПРОЧУТИЯТ РАЗБОЙНИК ДОЙНО БЕЛЕВ.....	116
КРЪСЮ ФАЙТОНДЖИЯТА.....	131
УКРИВАТЕЛЯТ НА КЛИСАРЯ ЗАДГОРСКИ.....	136
ЛЮБОВНАТА ТРАГЕДИЯ НА ЕДНА РУСЕНСКА УЧЕНИЧКА.....	151
ЗАКЛАНИЯТ МЪРТВЕЦ.....	161
ЗЛОВЕЩАТА РОЛЯ НА ЖЕНАТА.....	179
ЦАРЯТ НА КОНТРАБАНДИСТИТЕ.....	189
ПЕЦО ПРАНГАДЖИЯТА.....	198
ТРИЧКО ВЕЛЕВ.....	221
В ЗАЩИТА НА СЕМЕЙНАТА СИ ЧЕСТ.....	228
ФИГУРИ НА ГРАЖДАНСКАТА ВОЙНА.....	241
СМЪРТОНОСНИЯТ ЮМРУК.....	268
УЖАС ПРЕД БЕСИЛКАТА.....	276
ГОЛЕМИЯТ БАНДИТ ЙОСИФ ЛЮБЕНОВ.....	289
МАЛИНА ТИМЕВА.....	301
АЛ. ПАТЛАДЖАНКОВ.....	312